

**YURTTAŞLIK
VE
EĞİTİM**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

YURTTAŞLIK ve EĞİTİM

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XX. EĞİTİM TOPLANTISI
21 - 22 KASIM 1996

ISBN 975-7583-15-4

GÜZELİŞ OFSET LTD. ŞTİ.
Tel: (0.312) 428 35 51 - ANKARA

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
EĞİTİM DİZİSİ NO : 20

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Meral ÇİLELİ

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARIIX

TED Bilim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Özcan Demirell'in Açılış Konuşması.....XI

TED Genel Başkan Yardımcısı

Şahin Mengü'nün Açılış KonuşmasıXVII

BİRİNCİ OTURUM.....1

Başkan : Doç. Dr. Meral ÇİLELİ2

Konuşmacı : Prof. Dr. Ahmet İNAM.....3

Konu : Yurttaşlık kavramının Tarihsel
Gelişimi

İKİNCİ OTURUM21

Başkan : Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN....22

Konuşmacı : Prof. Dr. Sina AKŞİN23

Konu : Uluslaşma Sürecinde Devlet ve
Yurttaş

ÜÇÜNCÜ OTURUM (PANEL I)47

Başkan : Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ49

Konuşmacılar : Prof. Dr. Esin KONANÇ50

Prof. Dr. Sina AKŞİN63

Prof. Dr. Ahmet İNAM71

Prof.Dr.Mehmet GÜRKAYNAK....7B

Konu : Yurttaşlık Eğitimi ve Sorunları

DÖRDÜNCÜ OTURUM	123
Başkan :	Prof. Dr. Cemal TALUĞ125
Konuşmacı :	Prof. Dr. Ünsal YAVUZ125
Konu :	Türkiye Cumhuriyetinde Yurttaşlık Kavramı Doğuşu ve Gelişimi
BEŞİNCİ OTURUM	143
Başkan :	Dr. Ferhun OĞUZKAN144
Konuşmacı :	Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN...145
Konu :	Demokratik Gelişme Sürecinde Yurttaşlık Eğitim
ALTINCI OTURUM	169
Başkan :	Prof. Dr. Özcan DEMİREL ..171
Konuşmacılar :	Prof. Dr. Ünsal YAVUZ173
	Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN...187
	Doç. Dr. Nermin ÇELEN200
	Abbas GÜÇLÜ218
Konu :	Yurttaşlık Eğitimi İçin Öneriler
TARTIŞMA - GENEL DEĞERLENDİRME	
EK 1. TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ XX. EĞİTİM TOPLANTISI PROGRAMI	247

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- **Prof. Dr. Özcan DEMİREL**

TED Genel Başkan Yardımcısı

- **Prof. Dr. Şahin MENGÜ**

TED Genel Başkan Yardımcısı

TED BİLİM KURULU BAŞKANI
PROF. DR. ÖZCAN DEMİREL'İN XX.
EĞİTİM TOPLANTISI AÇIŞ KONUŞMASI

Sayın Konuklar,

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği tarafından düzenlenen XX. Eğitim Toplantısına hoşgeldiniz.

Bilindiği gibi Türk Eğitim Derneği, Büyük Önder Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kurulmuş, üyelerinin ve yardımsever vatandaşların katkılarıyla bugüne kadar varlığını sürdürmüş, Atatürk ilkelerinden ve devrimlerinden ödünsüz Türk Ulusal Eğitimde katkıyı hedeflemiş kamuya yararlı bir Dernektir.

Türk Eğitim Derneği, ulusal eğitime kuruluşunun 50. Yılından itibaren yaptığı birçok eğitim etkinlikleriyle katkıda bulunmuştur.

Bu etkinliklerin başında, 1978 yılında başlatılmış olan ve eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek gelmektedir. Türk eğitim Derneği bugüne kadar 16 eğitimciye TED Eğitim Hizmet Ödülü, bir bilim adamına TED Eğitim Bilim Ödülü, bir bilim adamına da Eğitim Araştırma Ödülü vermiştir.

Diğer bir etkinlikte 1979 yılında başlatılmış olan eğitim toplantılarıyla 1983 yılında başlatılan öğretim toplantılarıdır. Bugüne kadar 19 eğitim toplantısı ve 14 öğretim toplantısı düzenlenmiş ve her toplantıda sunulan bildiri ve paneller kitap halinde yayınlanmış ve eğitimcilerin hizmetine sunulmuştur. Ayrıca Türk eğitimine katkıda bulu-

nan değerli eğitimciler için anma toplantıları düzenlemektedir.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu, verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla Türk ulusal eğitim sistemine hizmet vermenin yanısıra bugün 102. Sayısına ulaşan "Eğitim ve Bilim" dergisi ile ülkemizde çağdaş eğitim düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

TED Bilim Kurulunun çalışmalarında ağırlık noktasını büyük oranda Eğitim ve Öğretim toplantıları oluşturmaktadır. Kurulumuz gerek eğitim, gerekse öğretim toplantılarının konusunu belirlerken büyük bir titizlikle çalışmakta ve Türkiye'nin gündeminde olan güncel bir konuyu seçmeye büyük özen göstermektedir.

Bu bağlamda 1996 yılında ülkemizde yaşanan olayların da etkisiyle yurttaşlık bilincinin yerleşmesinde eğitim sürecinin yerini ve önemini bir kez daha tartışmak ve irdelemek amacıyla "Yurttaşlık ve Eğitim" konulu bir toplantı düzenlemeyi uygun gördük.

Toplumsal değişim sürecine hızla girdiğimiz günümüz Türkiye'sinde, yurttaşlık bilincinin kazandırılmasında eğitim kurumlarının işlevi daha da çok önem kazanmaktadır.

Yurttaşlık kişiler ile devlet arasında anayasa ve yasalarla tanımlanmış karşılıklı hak ve ödevlere dayanan bağlıdır. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. Maddesinde "Herkes bir yurttaşlık hakkına sahiptir. Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından ya da yurttaşlık

değiştirme hakkında yoksun bırakılmaz ifadesi yer almaktadır.

Türk hukukunda "yurttaşlık" kavramı 1924 Anayasası ile başlar. Günümüz Türk hukukunda yurttaşlığı düzenleyen kurallar ilgili yönetmelikte de yer almaktadır. Anayasa'ya göre, Türk Devletinde yurttaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türk'tür. Yurttaşlık, yasanın öngördüğü koşullarla kazanılır ve yine yasada belirtilen durumlarda kaybedilir, hükümleri yer almaktadır. Ancak Cumhuriyetin ilanından günümüze dek geçen süre içinde yurt bilgisinin ve yurttaşlık kavramının kazandırılmasında ve demokratikleşme sürecinde yurttaşlık eğitimi vermede 70 yıllık deneyimlerimizin yeterli olmadığını, kimi çevrelerin zaman zaman ümmetçilik özlemlerini dile getirmeleriyle ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu özlemlerin arkasında değişim sürecinde eğitimin yeterince etkili olmadığı gibi bir sonuç ortaya çıktığı söylenebilir. Buna bağlı olarak Ulusal Eğitimin genel amaçları arasında da yer alan iyi insan, iyi vatandaş ve iyi meslek sahibi insan yetiştirme hedeflerini gerçekleştirmede özellikle iyi vatandaş yetirmede çok başarılı olamadığımız öne sürülmektedir. Bunun nedenleri acaba Eğitim sistemimizi çağdaşlaştırma ve demokratikleştirme sürecinde mi hata yaptık ve hala bu hatayı yapmaya devam ediyoruz? Yoksa Yurttaşlık bilinci ve sorumluluklarını kazandırmada mı etkili bir eğitim veremedik? Böylesi bir eğitimin verilmesinde herşeyi sadece eğitim kurumlarından mı bekliyoruz? Daha etkili yurttaşlık eğitimi için

daha başka neler yapabilirsiniz? Bu ve buna benzer sorulara yanıt bulabilmek amacıyla bu toplantıyı düzenledik. Bu sorunlara temel çözümlerin bilimsel toplantılarda bulunacağını zannetmiyoruz: ancak bu etkinlikler yoluyla sorunun tartışmaya açılması çözüm için az da olsa katkı getirici önerilerin oluşması ve bunların eğitim siyasalarının oluşmasına ve uygulamalarına katkı getireceğini ummaktayız.

Bu eğitim toplantımızı düzenlerken yurttaşlık kavramını temele alarak bunun birey ve toplum açısından doğurgularını öncelikle indelemenin, daha sonra da, uluslaşma sürecinde devlet ve yurttaş bilincinin kazandırılması ve bu süreçte eğitime düşen görevleri, etkili bir yurttaşlık eğitimi yapmada ortaya çıkan sorunlar ile çözüm yolları üzerinde durmanın daha uygun olacağını düşündük.

Bu düşüncelerle TED Bilim Kurulu olarak düzenlediğimiz yurttaşlık ve eğitim konulu toplantının, konunun uzmanı olan bilim adamları ve düşünürler tarafından ele alınıp irdelenmesi ile Türk Eğitim sistemindeki yurttaşlık eğitimi sorunlarına katkı getireceğini umuyor ve bu toplantının Türk eğitim kamuoyu için başarılı olmasını diliyorum.

Her zaman olduğu gibi bugün de toplantımıza katılarak açılışımızı onurlandıran siz değerli konuklarımıza bildiri sunacak, panele ve tartışmalara katılacak değerli bilim adamlarına teşekkür eder, hepinize Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına saygılar sunarım.

ŞAHİN MENGÜ - (TED Genel Başkan
Yardımcısı)
[Açılış konuşmasını yaptılar]

TED GENEL BAŞKAN YARDIMCISI ŞAHİN MENGÜ'NÜN KONUŞMASI;

Sayın Davetliler, Değerli Eğitimciler ve Bilim adamları;

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nun düzenlediği 20. Eğitim Toplantısına hoş geldiniz diyor. Türk Eğitim Derneği adına saygılar sunuyorum. Değerli Bilim adamları, eğitimciler ve uzmanlar 20. Eğitim toplantımızın konusu olan "YURTTAŞLIK VE EğİTİM"i iki g¼n boyunca tartiŐacaklar.

İnsanlar, tanıdıkları, bildikleri Şeyleri sever ve onlara ilgi duyar. Yurttaşlık bilgisinin kiŐilerdeki yurt sevgisini benimsetme açısından ¼nemi b¼y¼kt¼r, d¼Ő¼ncesinden hareketle TED'nin kurucusu b¼y¼k ¼nder Atat¼rk 18,9,1931 yılında d¼nemin Reiscumhuru olarak, devrin BaŐbakanı Sayın İsmet İn¼n¼'ye g¼nderdięi yazılarında Vatan ¼ocuklarının iyi vatandaş olarak yetiştirilmesi i¼in ¼ęrenim programları arasında Yurt bilgisi derslerinin konulmasını istemiŐtir. Yurtbilgisi ¼alıŐmalarını Afet İnan ile birlikte bizzat yapan Atat¼rk iki cilt halinde ¼ıkarılan kitabın sadece okullarda değil, yurt ¼apında vatandaşlara, kendi hakları konusunda bilgilenmeleri i¼in okumasını saęlamıŐtır.

Atat¼rk Yurttaşlık Eğitimi konusunda; Ferdi h¼rriyetin Devlet tarafından sağlanabileceğini s¼ylerken, ferdi h¼rriyetin Devlet faaliyetlerini zayıflatmamasının ¼nemine deęinmiŐtir. Bu d¼Ő¼ncelerini TeŐkilatı Esasiyenin 6B. Maddesinde Şu c¼mlerle ifade etmiştir "Her Türk h¼r doğar, h¼r yaşar" "T¼rkler demokrat h¼r nesil vatandaŐlardır" "T¼rk Cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir."

Son cümlesiyle Atatürk millet bütününe değer vermenin en güzel örneğini vermiştir.

Büyük Atamız; En büyük gerçeklerin, düşüncelerin özgürce ortaya konması ve tartışılabilmesi ile ortaya çıkıp yükseleceğinin bilinciyle, iradelerin en güzeli olan Demokrasiyi bizlere armağan etmiştir.

Hürriyetin sonucu olarak vatandaşların eşit haklara sahip olmalarını, Anayasanın esas hükmü olarak kabul eden Atatürk, Eşitlikten maksat olarak kanun önündeki haklardaki eşitliği kabul etmiştir.

Atatürk, Türk vatandaşlarına hak tanıdığı her konunun karşılığında bir görev koyarak, fertlerin aile, toplum ve devlete karşı da görevli olduğunu benimsetmiştir.

Büyük Atatürk Yurttaşlık Eğitimi sayesinde; Türk vatandaşlarının uygar alemde hür, eşit görev ve hak sahibi, görevlerine bağlı kişiler topluluğu olarak ulus bütününe teşkil etmesinde en büyük medeni vasfı bulmuştur.

Değerli konuklar Aziz Atatürk, yaptığı savaşlarda komutan olarak ne kadar başarılı ise, Türk ulusuna yaptığı baş öğretmenliğini aynı başarı ile yerine getirerek bizleri medeni milletler seviyesine çıkarma mücadelesini de vermiştir. Üzerimize düşen görev, onun düşünce ve devrimlerine sahip çıkarak, daha ileri gitmektir.

Sözlerime son verirken Türk Eğitim Derneği Genel Merkezi adına toplantıyı düzenleyen bilim Kuruluna, toplantıya katılan değerli eğitimcilerimizle bilim adamlarına ve siz sayın davetlilerimize saygılar sunar, 20. Eğitim Toplantısının başarılı geçmesini dilerim.

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Doç. Dr. Meral ÇİLELİ

KONUŞMACI: Prof. Dr. Ahmet İNAM

KONU: Yurttaşlık kavramının tarihsel gelişimi

BAŞKAN - Efendim, iki gün sürecek olan toplantımızın ilk oturumu açıyorum.

Bu bölümde konuŐmacımız ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanı Prof. Dr. Sayın Ahmet İnam, Sunacağı konu, YurtttaŐlık Kavramının Tarihsel Gelişimi

Buyurun Sayın İnam.

(Bildirisini sundu)

YURTTAŞLIK KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

YURTTAŞLIK ÜSTÜNE

Prof. Dr. Ahmet İNAM

Yurttaş olmanın tarihi, insanların bir arada yaşama çabasının tarihidir. Yazık ki başarısızlıklarla doludur. İnsan hala birarada yaşamasını, yurttaş olmayı bilemiyor.

Böyle "ağır" bir yargının elbette desteğe ihtiyacı var. Bunun için "yurttaş olma" kavramını irdelemek, yurttaşlığın ideal koşullarını araştırmak gerekiyor. Böyle bir araştırma bizi siyasal düşünceler tarihini incelemeye götürüyor. Sorun insanın yönetme, yönetilme tarihinde yatıyor.

Bu yazıma, yurttaş olabilmenin ideal koşullarını saptama çabasıyla başlayacağım. Bu saptamaların sonucunda oluşturacağım "modelle" yurttaşlığın tarihinde ve şimdisindeki sorunlarına bakabilme olanağına ulaşmaya uğraşacağım. Bu bakış açısıyla, insanın yurttaş olabilmesiyle ilgili, karşı karşıya bulunduğu çıkmazları göstermeyi deneyeceğim.

YURTTAŞ OLMAK ve BOYUTLARI

Yurttaş olmak bir üyelikle başlıyor. Bir topluma ve bir ülkeye. İnsan ancak bir arada yaşayabiliyor, topluluklar halinde. Sınırları şu ya da bu biçimde belirlenmeye çalışılmış bir toprak parçasında. Bir ülkede.

Ülkemde, ülkedeşlerimle bir arada yaşıyorum. Ya orada doğmuş [doğal ülkedeşlik!] ya da oraya

göçmüş olabilirim. Ülkem, dünya gezegeninde sınırları olan bir toprak parçasıdır.

Bir arada yaşama, biraradalık [Eski Yunanlılar koinonia diyorlardı buna] yönetimi gerektirir. Yönetimse, bir düzene dayanır. Düzen, bir arada yaşamayı olanaklı kılacak alışkanlıklar, töreler, inançlar, düşünceler, kurallar ve değerlerden oluşur. Tarihsel gelişimi içinde bu düzen, hukuksal, politik yapısıyla, yönetim biçimini sağlamlaştırıp, kurumsallaştırabilir.

Her yönetim düzeni, yöneten ve yönetilenler arasındaki ilişkiler ağını düzenlemeyi amaçlar. İşte yurttaş olabilme, bu düzen içindeki ülkedeşlerin sahip olması gereken bir niteliktir.

Bir ülkedeş ne zaman yurttaş olur?

Görünüşte o ülkenin nüfus kütüklerine kayıtlı herkes ülkedeştir. Yurttaş da bir ülkedeştir. Peki, fazladan ne gibi özellikler onu yurttaş kılar? Ülkedeşlikten yurttaşlığa götüren özellikler "ideal" özelliklerdir; belki, şu anda ortaya koyacağım ölçütler içinde hiçbir ülkedeş yurttaş değildir! Olsun! Bu çizeceğim "ideal" tip açısından tarihte ve şimdide yaşadığımız yurttaşlık sorunlarını görebiliriz.

Ülkenin yurt olabilmesi, ülkedeşin yurttaş olabilmesiyle birlikte düşünölmeli. Ülkenin yurt olabilmesi, bağımsızlığı, özerkliğiyle ilgilidir. Yönetim kendi kendini yönetebilmeli [autarkeia]; dışardan gelen tehditlerin, etkilerin elinde, boyunduruğu altında olmamalıdır. Dıştan korunmalı, dışa karşı bağımsız, kendi yönetim sorunlarına kendi başına karar verebilen, kendi kendini çevirebilen bir ülke,

yurt olmanın koşullarından birini yerine getirmiş demektir.

Bu koşul yetmez. İç özerklik de gerekiyor. Yönetim, bir yönetim olmalıdır. Yönetebilenin, yönetime katılabilme, yönetimi ele geçirme hakkı, bu hakkını gerçekleştirebileceği bir düzeni bulunmalıdır. Yönetenle yönetilen arasında sağlıklı bir etkileşim ve iletişim ağı kurulmalıdır. İçte, yöneten yönetileni ezmemelidir. Yöneteni dıştan gelecek baskılara karşı, özerk; yönetilen yönetenden gelen zorlamalar karşı dirençli, güçlü olmalıdır.

Yurttaşın üzerindeki güçler, onun kendi geleceği konusunda karar verebilme gücünü elinden alacak denli baskın olmamalıdır. Bu da üçüncü özerklik koşulunu getiriyor. Yurttaşın bireysel olarak taşıdığı iç dünyasını zorlayan bedensel, ruhsal, olgusal güçlerle başedebilme olanağı ve gücü olmalıdır. Buna bireysel özerklik diyelim. Alışılmış anlamıyla Freud'cu, Marksist görüşlerin vurguladığı, bedenden ve idolojilerden gelen baskıların farkında olmak ve bunlarla başa çıkabilmek gerekiyor. Yurttaş, çıkarlarını bilebilen, bu çıkarları örtmeye, çarpıtmaya çalışan güçleri farkedip yenebilecek gücü olmalıdır.

Öyleyse, yurttaş, ülkesi dışgüçlere karşı kendini koruyabildiği için yurt olan, yönetimle ilgili kararlara katılıp, bu kararları belirleyebilendir. Diğer ülkelerden gelebilecek baskılara karşı, ülkesinin yönetimi, yönetim önünde kendisi özerktir. Bireysel varlığını tehdit eden, doğal, kültürel, toplumsal, politik, ideolojik baskılara karşı düşünce, duyma, algılama yapısıyla, iç dünyasıyla

direnebilen bir bireydir. Birey olabilen bir bireydir. Kişi olabilen bireydir. Herhangi biri gibi yaşamaz ülkesinde, kişi olarak yaşar: Özerk biri olarak kendisi yönetimi, ülkesi hakkında karar verebilen biri gibi.

Bu özellikleri içinde o, kendine yönetimine, ülkesine, dünyadaki diğer ülkelere karşı sorumluluk taşır. Ülkesinin herhangi bir üyesi değildir. Ülkesini benimser içseleştirir [Her yurttaş bir kişidir; her kişinin iç dünyasında yurdu vardır!] ülkesine sahip çıkar. Bunu gönlüyle yapar. Ruhuna, bedenine, dostlarına, ailesine sahip çıktığı gibi çıkar.

Ülke, rastgele ya da zorla biraraya getirilmiş ülkedeşlerden oluşamaz. Ülkeyi ülke yapan, giderek yurt durumuna getiren ilkelere, ölkülere gerek vardır. Bu ölküler ve ilkeler, o ülkenin tarihinde, kültüründe oluşturulmuştur, oluşturulmalıdır.

Öyleyse, her yurttaş yurdunun düzeninde bir yere, konuma sahiptir. Bu yer onun etki alanını oluşturur. Yeri ve etki alanı olan yurttaşlar birarada yaşamlarını düzenleyen yönetime katılır, etkili olurlar. Yurttaş yurdunun yönetimine katılındır.

Düzen onları ahlaksal, hukuksal, toplumsal, politik, ekonomik, kültürel-düşünsel, inançsal, doğal [mekan-zaman] boyutları içinde ülkeye bağlar. Bu bağlayışı biraz açalım:

Bir ülkenin üyesi, ülkedeşi olan biri o ülkenin yurttaşı olabilmek için en azından üç "biçimsel" [formal] koşulu da yerine getirmeli. Hukuksal

olarak haklara sahip olmalı; o ülkenin yasalarına göre yargılanabilmeli. Politik açıdan ülkenin yönetimine katılabilmeli, yönetimine seçilebilmeli, yönetimi seçebilmeli. Toplumsal olarak ülkenin etkinliklerine katılabilmeli kurumlarına girebilmeli. Toplumsal refahtan yararlanabilmeli [Anglo-Amerikan dünyada yurttaşlık konusunun tartışma odaklarından biri olarak T.H. Marshall'ın *Citizenship and Social Class*, Cambridge University Press, Cambridge, 1950, kitabına bakılabilir. Burada dile getirilen görüşlerin tartışıldığı önemli bir kitap: *Dimensions of Radical Democracy: Pluralism, Citizenship, Community*, Derleyen, Chantal Mouffe, Verso, London, 1992]

Toplumsal, siyasal, hukuksal açıdan ülke yaşamında kendine yer edinen yurttaş adayının yurttaşlığı ülke ekonomisindeki yerine, gücüne de bağlıdır.

Biçimsel olarak görülebilecek yurttaşlık, biçimsel yurttaşlıkta, hukuksal, politik, toplumsal, ekonomik boyutlar yeterli görülebilir. Oysa, biçimselliği aşmış bir özü olan yurttaşlıkta, yurduyla bütünleşmiş, onu içine sindirmiş içselleştirmiş biridir.

Yurttaşlık, ideal [ülkesel] anlamıyla, ahlaksal bağlanmayı da içerir. Ülkenin ahlaksal düzeninde yaşamayı kabulü gerektirir. Ahlaksal tutum, görünüşün ötesinde, yurttaşı temelden ülkeye bağlayacak bir tutumdur. Ahlaksal açıdan yurt bir değerdir. Kutsallığı vardır. Saygı, sevgi ve bağlanmayı içerir.

Yurttaş yurdunun kültürel atmosferini,

inançlar düzenini yaşayan etkileyen biridir. Onlara kayıtsız kalmaz.

YURTTAŞLIK ve BAZI SORUNLARI

Yurttaşlık, temel olarak yöneten, yönetilen, yönetim [devlet] ve bunların dayandığı ölkü ve ilkelere bağlamında gerçekleşiyor.

Ulus devletlerinin giderek çoğaldığı dünyada, kurulan bu yeni ölkelerin yurt olabilme özelliği, temelde dayandıkları ölkülerin anlamları, bağlayıcılıkları tartışılmalıdır. Hangi ölküyü, hangi inancı, nasıl bir tarihsel birikimi taşıyarak yurdumun yurttaşı olacağım?

Sürekli göçlerin arttığı dünyada [Göçlerle ilgili Fransa'daki durumu irdeleyen ilginç bir inceleme için bkz. M. Silverman, *Deconstructing the Nation*, Routledge, New York, 1992] Ölkedeşlerin bir arada yaşamalarını sağlarken, şirketin kazancından pay alan memurlar olarak görmek büyük bir yanılğı. Tarihsel ve etnik olarak farklı toplulukların yaşadığı ölkelerde bunların bir aradallığını sağlayan yalnızca ekonomik çıkarlar olmamalı.

Bunun yanında, geleneğe kültüre, inanç düzenlerine dayalı anlayışta "hamasi" nutukların incelmemiş görünümü de örkütücü. Ölküsözlük, nihilist ölkedeşler oluşturabilir; ölküleri yerli yersiz abartmanın da, ölküdeşleri yurttaş yapmada fazlaca katkısı olacağını sanmıyorum. Yurttaşlık doğuştan, "doğadan" gelen ilkeler, özelliklere göre mi belirlenecek? Yoksa, yurttaşlar, "hayali" ilkelere oluşturulmuş düzenlerinin "uydurulmuş"

ilkelerine göre mi yurttaş olacaklar?

Yurttaşlık doğuştan doğadan mıdır yoksa toplumsal anlaşmayla mı oluşturulmalı? Etnik bütünlükler mi, tarih içinde kültürel olarak sonradan oluşturulmuş düzenlerinin "uydurulmuş" ilkelerine göre mi yurttaş olacaklar?

Yurttaşlık doğuştan doğadan mıdır yoksa toplumca! anlaşmayla mı oluşturulmalı? Etnik bütünlükler mi, tarih içinde kültürel olarak sonradan oluşturulmuş bütünlükler mi yurttaşın yurttaşlığını belirler?

Çağımız insanı yurttaş olmanın anlamını ararken, dayandığı ilkelerin tartışmasını yapabilmeli. Yurttaşlık biçiminde kalmamalıdır. Etnik, ırksal kökenlere gereksiz vurgu, ülkesini para kazanılacak bir piyasa olarak anlayan ülküdeşler doğurur. ("Ülkem karnımın doyduğu yerdir" derler.) İnancı, kültürü, ortak değerleri ve tarihi önemseyen, sözde gerçekçi, liberal bakışların "yurttaş nasıl olunur?" sorusunu çözemeyeceğini düşünüyorum.

Yurttaş, birey olarak, aynı yurttaki bulunanlarla dayanışma içindeyken ötekilerle yaşar, öteki yurttaşlarla. Öteki, bireysel düzeyde alındığında, yakınlık sırasına göre yurdumu üleştiklerim, düzenimde yaşadığım devlet [devlet de "öteki" dir banal] öbür ülkelerdeki bireyler, öbür devletlerdir. Kendi iç dünyamla, yurdumun içindeki topluluklarla yaşanan, ötekini nasıl algıladığıma bağlıdır. Zaman zaman gündeme getirilen "kimlik" sorunu buralarda belirir yine: "Ben kimim? Biz kimiz?" Ülkemle bütünleşebilsem (örneğin, Eski Yunan

kentlerinde olduğu gibi!) "Ben ülkemim", "Ben yurdumum" diyebilirim. Ülküdeşlerimin tümünün yurttaş olmayış (sınıflı toplumlardan, ırk, cinsiyet ayrımlarından dolayı) kimlik sorununu zorlaştırır.

Beni yurttaş yapacak değerler, etnik, irksal özellikler mi taşıyacak ya da salt toprak olarak aynı ülke sınırları içinde bulunmak yetecek mi?

Biçimsel, özsel (ahlakı, inançları, kültürü paylaşmayı içselleştirmeyi biçimsellikle birleştirdiğimizde özsel olur!) Yurttaşlık neye göre belirlenecektir?

İNSANLIĞIN POLİTİK İÇİNDEN GELEN YURTTAŞLIK, YURTTAŞLIĞIN KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU ÇIKMAZLAR

Eski Yunan'lı ortaklaşa yaşama (koinonia)'da, özgür insanların belli ilkeler ve yasalarla yurttaşlığı sorguladı (örneği, Aristoteles'in *Politika*'sı 3. Kitap!) Polis'te yaşayan insanlar, polites (yurttaş) olmanın koşullarını araştırdılar. Köleler, çocuklar, kadınlar "pek" yurttaştan sayılmıyordu. Soylu erkeklerin polisinde, polites olabilme bir ayrıcalıktı. Yurttaşlık, hep bir "kent" çevresinde tartışıldı (civitas Latince devlette, cisi yurttaş! Fransızca'da cite, citoyen, kent kentli, yurt, yurttaş anlamına geldi). Kentin dışındakiler teba (subjects) idi. Yurttaş değil! Kent devletlerinin giderek çökmesiyle stoa ahlakı, evrensel yurttaşlığın tartışılmasını gündeme getirdi. Roma ebedi devlet olma savı içinde, yurttaşlığı, belli ayrıcalıkları olan insanların eline bıraktı. Hıristiyan kültürü, "Tanrı Kenti" düşleriyle kilise otoritesine boyun

eđdi. Bu otoriteye karşı kavgada, Hobbes, Spinoza, Machiavelli, Luther gibi dñnñrlerin payı oldu. Rousseau, Kant, Hegel gibi dñřñnñrler, yurttaşlığı belirleyen ÷lkñ ve ilkeleri "akıl"a, manevi özellikler içeren "tin"e doğru kaydirdi. Ulus devletlerin oluşumu, ÷lke içindeki ve ÷lkeler arasındaki çatışmaları ortadan kaldırmadı.

÷lkedeşler yurttaş olamıyorlardı. Yurttaş olmak kişi olmayı, bağımsızlığı, özgñr olmayı gerektiriyordu. Çağımız bireyi, henñz gñnlñne, özerkliğine kavuşmamadıdır. Eğitim sistemlerini kuşatmış ideolojik gñçlerle, medya bombardımanları altında, kendi gözleri ile gñren, kendi kafasıyla dñřñnebilir, kendi yñređiyle duyabilen yurttaşlar yerine, "globalleşme" fırtınası içinde ÷lkedeş bile olamayıp, dñnya denilen "kñyñn" kñylñsñ olmaya zorlanıyorlar!"

Yurttaşlar, bir bñtñn olup, halk [demos] olamıyorlar. Nñfus artışıyla birlikte etnik grupların inanę çatışmaları yñzñnden toplumsal paręalanma iğindedirler. Özerk halk birimleri yok.

En önemlisi, biraradalığı nasıl sağlayacağımızı, farklılıklarımızla nasıl yaşayacağımızı bilemiyoruz. Özel yaşamla kamu yaşamı arasındaki ęizgiyi çekmeyi başaramıyoruz. (Hanna Arendt'in bu konudaki temel gñrñřleri için bkz. *The Human Condition*, 8. Baskı, University of Chicago Press, Chicago, 1973, Ayrıca, konunun can alıcı sorunlarına değinen bir ęalıřma: R. Sennett, *Kamusal İnsanın ökñřñ*, Ayrıntı, İstanbul, 1996). Neleri "öteki"mizle ÷leşeceğiz? Üleřmeyi bilmiyoruz. Özel yaşamlar ortadan kalkıyor. Gñrññřte insanlar,

kendi içlerine kapanıyor, kapandıkları içlerinde, kamusal paylaşımlar gerçekleşemediği için iç dünyalar oluşmuyor. İç dünyası olmayan, içleri olmayan, kişilikleri, derinlikleri olmayan insanların paylaştıkları da sığlaşıyor, beğenilerinin düzeyi düşüyor. Özgürlükleri ortadan kalkıyor. Artık açık alanlar, öffentliche Raum'lara, meydanlara çıkıp, Eski Yunan'daki sıylu erkeklerin yaptıkları gibi (örneğin Sokrates!) tartışmalar yapamıyoruz. Eylemlerimizle görünemiyoruz. Var olamıyoruz. Seslerimizi duyuramıyoruz. Çünkü seslerimiz yok. İçimizde başkaları konuşuyor!.

Hangi değerler bizi biraraya getirecek? Hangi ülkülerle, farklı ülkelerde, dünya denen o büyük yurdun yurttaşları olacağız? Ne zaman kendimiz, ne zaman yurdumuzun yurttaşı, ne zaman dünyamızın dünyadaşı olabileceğiz? Soruyorum. Tartışılmasını bekliyorum. Ülkemizin yurt, ülkedeşlerimizin yurttaş olabilmesi umuduyla.

TARTIŞMA

BAŞKAN - Efendim, Sayın İnam'a bu ilginç konuşması için teşekkür ediyorum.

Sorularımızı yöneltebilirsiniz.

Buyurun efendim.

TİMUR (HÜ Öğretim Üyesi) - Sayın konuşmacı yurttaşların üç özelliğinden bahsetti bunlardan bir tanesi özerk olabilmeye özelliği. Şimdi biliyorsunuz toplumu düzenleyen kurallar var, bunlar gelenek kurallarıdır, hukuk kurallarıdır, din kural-

larıdır. Şimdi, hem bu kurallar bir baskı oluşturuyor hem de bu kurallar içinde biz nasıl özerk oluruz? Ben onu öğrenmek istedim.

PROF. DR. AHMET İNAM - Peki, teşekkür ederim.

Tabii, asıl sorun burada, bunun yanıtını bilmiyorum nasıl olacağını da, zorluk da buradadır. Şimdi geleneği bir baskı olarak mı algılayacağız, yoksa bizim özerk düzenimizi oluşturan, bize mahsus bir özgünlük ve farklılık olarak mı algılayacağız? Geleneğimizi ve inançlarımızı bir yük, bir kambur olarak algıladığımız zaman, bir baskı unsuru olarak algıladığımız zaman, onlarla bütünleşemediğimizi, onları içseleştiremediğimizi söyleyebiliriz. Bütün sorun bu ben burada belki çok iyi anlatamadım yazımda, ama geleneklerimizle o şekilde bütünleşip, geleneklerimize o şekilde bakabilmeliyiz ki, geleneklerimiz artık ayağımıza bir pranga olmamalı. Bizim yaşama sevincimizi, özgürlüğümüzü, özerkliğimizi farklılığımızı ortadan kaldırmamalı, bizi ezmemeli, bize coşku vermeli. Tıpkı ne bileyim bir folklor oynamak gibi, bir türküyü doyasıya söyleyebilmek gibi veya inanan insanlar için bir camide ibadet etmek gibi ama; bunu bir korku, bir tehdit unsuru haline getirip, baskılar altında ezilmek büyük bir yanlış onun için sorun sanıyorum, sizin sorunuza yanıt için söylemiyorum, ama bir boyutunu göstermek için, elbette baskılar var; hem tarihten gelen, hem de dış ülkelere gelen. Bütün bunlara rağmen özerk olabilme yoluna girebiliriz diye düşünüyorum. Bu gelenek karşısında o gelenek-

ten ne alabileceğimizi öğrenmek ve bilmekle olabilir, onun için, biz eğitimcilere çok iş düşüyor. Yani bugün gençlere bakıyorum, türkülerinden, şarkılardan, masallardan, efsanelerden haberdar değiller ve onları da geri kalmış fuzuli, saçma sapan şey'ler olarak görüyorlar. İnsan kendi ülkesinin geleneğini böyle görmemeli, böyle gördüğü zaman, onun baskısı altında ezilir. Bütünleşebilmek gerekiyor, onu içselletirebilmek gerekiyor. Aslında geleneğimizi de ne kadar güzel şeyler vardır bizi özerk yapabilecek. Bütün mesele geleneğimizdeki o hazineleri, o gizlerin düğümünü çözebilmektir diye düşünüyorum. Yunus'ları keşfetmek gerekir diyorurn. Çünkü bizde Yunus edebiyatı da çok turistik yapılıyor, işte Mevlana herkese gel demiş de, Yunus herkesi öpüyormuş da seviyormuş falan, bunlar çok sığ şeyler; elbette bunlar söylenmeli ama bunları aşmamız lazım. Yani biz ne ülkeyiz, Mevlana'lar yetiştirdik, gerçi Mevlana Türkçe de yazmamış ama ne adamlar var bizde o biz Einstein'den önce zaten görecelik kuramını da incelemiştik, her şey biz de var ararsan; bu tutum da çok tehlikeli. Kendi geleneğimizi bir kaka olarak görmek de yanlış; onu göklere çıkarmak da yanlış. Onlarla sağlıklı, gerçekli biçimde hesaplaşabilmeliyiz. Biz kendimizi bilmiyoruz, geçmişimizi doğru dürüst bildiğimizi ve yorumlayabildiğimizi sanmıyorum. Onun için büyük sorunlar çıkıyor. Geçmişimizle bütünleşemediğimiz, zaman bütünleşmeyi bilmediğimiz zaman dışarıdan gelecek güçlerin çok kolay tahakkümü altına gireriz, içten gelen güçlerin de tahakkümü

altına gireriz. Bugün kendine muhafazakar denen insanların elinde gelenek; ama muhafazakar olmayan insanlar neden geleneklerine sahip çıkmıyorlar? Neden rahatsız oluyorlar? O kadar güzel şeyler var ki onların içinde: Neden geçmişimizi toplumun bazı kesimlerine emanet ediyoruz da biz geçmişimizle ilgilenmiyoruz yeterince? Onun için onu bir yük ve baskı olarak görmemeliyiz, bunu aşmalıyız diyorum yanıt olarak.

TİMUR (H.Ü. Öğretim Üyesi) -

Sayın Hocam, biz üniversite sınavlarıyla tamamen bilgiyi ölçüyoruz. Fakat ifade ettiğiniz gibi biz eğitimcilere çok büyük görevler düşüyor. A üniversitesini kazanan öğrencilere bakıyorum, sonunda, başka bir eğilime yöneliyorlar, B üniversitesini kazananlar başka bir eğilime yöneliyorlar. Yani bakıyorum ki, oradaki öğrencilerin eğilimi farklı, buradaki öğrencilerin eğilimi farklı. Bu demek ki, biz belli bir eğilimi aşılacak suretiyle insanların özgürce düşünmelerini engelliyoruz diye düşünüyorum ve o bakımdan size katılıyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim, sağolun.

ÖMER ÖZÜDURU - Ben de İnan'ın branştaşı sayılırım, sayılırsam tabii. Ülkedaşla yurttaş arasında bir çizgi, bir farklılık ortaya koydunuz, birisi yurttaş, işte o yurda ait diyelim ki, yükselen değerleri özümsemiş, ülkedaşsa, siz ülkede diyorsunuz buna de ülkedaş diyorum hemen hemen aynı şey, bu bir nevi hemşehri terminolojisine de yatkındır. Ülkedaş, şimdi aklıma bir şey geliyor ülkedaşla yurttaş arasında eğer bir farklılık varsa, yurttaş o yurdun değerlerini çok aşırı

derecede özümsemişse, benimsemişse aklıma Neitche'nin üstün insanı falan geliyor. Acaba öyle bir tehlikeye götürür mü, ki bazı ülkelerde bunun belirli görüntüleri de oluyor, öyle bir soru geldi aklıma.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. AHMET İNAM - Tabii onu da vurgulamaya çalıştım bir ölçüde; yani bir tehlike vardır orada, çünkü yurttaş ırkçılığı veya kendi geçmişini, kendi değerlerini aşırı şekilde abartıyorsa, öteki yurttaşlarla, öteki ülkedeşlerle ilintiye geçmiyorsa aradaki farklılıkları fark edemiyorsa çok tehlikeli bir şey ama bunu şöyle önleyebilirsiniz diye düşünüyorum. Yurttaş özerk biri, özerk biri olması demek onun hiçbir ülkeye sahip olmadığı anlamına gelmiyor, ülküleri var ama ülkülerini yani idealarını, inançlarını sınırını bilen bir insan olarak idea düşünüyorum, onun için neden yurttaş olduğunu fark eden birisi olarak düşünüyorum yurttaşı. Dikkat ederseniz yurttaşlığı dünyadaş olmanın bir parçası olarak aldım. Yurttaşlığı böyle bir dünya vatandaşlığı içinde kendine mahsus bir yeri almak olarak algıladığımız zaman hiç kimseyi, tahakküm altına alma gibi bir artniyet taşımadığımızda samimi olarak böyle bir tehlikenin ortadan kalkacağına inanıyorum.

TİMUR (H.Ü Öğretim Üyesi) - Bugün Türkiye'de bazı değere çok sıkı sahip olanlar ve olmayanlar. Onunla toplumu sürüklemek isteyenler var, esas başka bir tehlike de o.

PROF. DR. AHMET İNAM - Şimdi, efendim, anladım, hemen söyleyeyim, bu tip sap-

kınlıkların fanatizmin önüne geçebilmenin en önemli yolu, farklı düşünceleri yaşayabilme, kavrayabilme eğitimi ve yaşayabilme duyarlılığının haddimizi bilme duyarlılığının elde edilmesidir. Yani yurttaşın bireysel özerklik sözünde onu anlıyorum. Fanatik insan özerk değildir ki, fanatik insan kişi olamayan, sürünün bir parçasıdır, o yurttaş olamaz. Yani öyle bir fanatik insanın yurttaş olmayacağı, açıktır. Bu bir vatan, ırk olabilir, bu bir açıktır, inanç olabilir, bu daha başka aşkın bir şey olabilir, her ne ise, o fanatizmi yendiği sürece bağımsız bir insan olacak, kişi sürü adamı olmaktan kurtulacak, koyun olmaktan kurtulacak, işte o zaman o inancı sağlıklı koyduğum maddeye göre, yani yurttaş değil, öyle insanlar yurt adına da fanatizm yapıyorsa o yurttaş değil. Ne adına fanatizm yapılırsa yapılsın. Fanatizmin her türünün muhtevasına bakmadan tehlikeli olduğunu söylüyorum, çünkü inanç sahiplerinin kişi olmaları gerektiğini, kişi olanın da haddini bilmek, sınırını tanımak, dünya görüşünün sınırlarını bile bilmek, ölçüsünü bilebilmekle mümkün olabildiğini düşünüyorum, yoksa kendi dünya görüşünün sınırlarını bile bilmek, ölçüsünü bilebilmekle mümkün olabildiğini düşünüyorum, yoksa kendi dünya görüşünüzün tek kurtarıcı yol ve bütün sorunları çözen bir dünya görüşü olduğunda inat ediyorsanız o zaman öyle insanlardan oluşmuş bir ülke yurt olamaz, siz de yurttaş olamazsınız.

BAŞKAN - Efendim, son bir soruya vaktimiz var.

Buyrun.

AYŞE DEMİRBOLAT - Sayın İnam , bütün bu tartışmaların özünde acaba şöyle bir kavram kargaşası da var mı? Yurttaşlığı evrensel boyutlara taşıdığımız anda artık yurttaşlığı değil de demokrattığı mı tartışmak gerekiyor, o zaman özerk olmanın veya fanatizmden yurttaşlık terimini kurtarmanın yollarını yakalamış olamaz mıyız? Bence özerk olmanın koşulu, kendinizi bağlayan kurallara katılmaktır. Demokrattığı tartışmaya başladığımız noktada bütün bunlar başlar diye düşünüyorum, acaba yanılıyor muyum?

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. AHMET İNAM - Görüşünüze katılamayacağım, çünkü ben dikkat ederseniz ne cumhuriyet, ne demokrasi hiçbirisini kullanmadım konuşmamda, özellikle kaçınıyorum, çünkü bizim ülkemizde bunlar çok farklı şeklide çekilebiliyor oradan oraya sakız olmuş kavramlar. Kendi görüşümü söyleyeyim, anladım kaygınızı şimdi dünyadaş olmaya varım; ama ben dünyada yurdumun bir yurttaşı olarak da bulunmak istiyorum. O anlamda belki beni biraz geri kafalı sayabilirsiniz, ben yani stoa ahlaki anlamda bütün insanların yurtsuz olup, o yurtsuzlukları içerisinde dünya vatandaşı olmalarından yana değilim. Herkes kendi yurdu içinde, kendi dili, kendi geçmişi, kendi kültürü içinde, kendi farklılıkları içinde başka, kendisinden farklı insanları kucaklayabilmelidir. Henüz bunu başaramıyoruz, belki hiç başaramayacağız. Yani kıyamet kopacak biz böyle öleceğiz. Yani ben ne idüğü belirsiz esperan-toyla konuşulan bir dünyada yaşamak istemiyorum.

rum, ben herkesin aynı dili konuştuğu bir dünyada yaşamak istemiyorum. Ben, farklılıkları olan yani bir yerde Ugandalı olacak, öbürü Amerikalı olacak, öbürü Kanadalı, öbürü İngiliz, ne kadar güzel, adam İngiliz; ama o İngilizliğiyle beni sömürmeye kalkmıyor, beni ele geçirmeye kalkmıyor, onun İngilizliği benim için Shakespeare Milton'dur ne bileyim onun Almanlığı benim için Gothe'dir, onun Fransızlığı benim için Montaigne'dir. Yani bu anlamda kültürel farklılıklar olacak ve bu farklılıklarımızla bir araya geleceğiz.

Ulusallığımızı kendi yurdumuzu yurttaşlığımızı korumanın, yurttaşlığımızı savunmanın bir tutuculuk olmadığını, yurdumuza sahip çıkmamanın demokratlığı bozan bir şey olmadığını söylüyorum. Yani yurdumuza sahip çıkmak, bir insanın ailesine, yuvasına sahip çıkması, bu felsefede çok tartışılmış bir kavram; çünkü bazı görüşlere göre artık yurdun, ailenin, yuvanın anlamı kalmadığı, dünyanın yurtsuzların oluşturduğu bir yer olacağı gibi tezler de vardır. Ben bunların çok sağlıklı olmadığını düşünüyorum; ama bir aradılığı işte bu kendi yurtlarımızla, dünyaya gelen bir Marslı veya bir başka gezegenden bakacak yurtlar var, ne güzel. Yani öğrenci gibi belki, öyle yurtlar var ve orada özerk, birbirini ezmeyen, ne kadın olduğu için, ne zenci olduğu için, ne çocuk olduğu için, ne Türk olduğu için insanların birbirini ezmediği özerk bireyler, özerk yurtların oluşturduğu özerk bir dünya kafamda böyle bir şey var. Galiba sizin demokrat uyuşuyor kavramınızla.

AYŞE DEMİRBOLAT - Sanıyorum iki kavram birbirinden çok farklı şeyler ifade etmi-

yorlar; ama yurttaşlık diye girince fanatizm akla gelebiliyor.

PROF. DR. AHMET İNAM - Bizde evet fanatizme doğru öyle bir çağrışımı var. Evet. Ama ben diyorum ki bundan korkmayalım ve yurttaşlığı bu şekilde anlamaya yorumlamaya çalışalım. Yani yurttaşlık kavramına sahip çıkalım, bunu fanatiklerin eline bırakmayalım. Yani bunu fanatik insanlar kullanıyor, o halde ben demokrat lafını kullanayım dememeliyim, ben kullanmalıyım. Yani neden yurttaş kavramını kullanmayayım diye düşünüyorum.

AYŞE DEMİRBOLAT - Sayın İnam, ben süreyi uzatıyorum belki ama, yurttaşlıkla demokratlık arasında bir fark var mı sizce kavram olarak?

PROF. DR. AHMET İNAM - Yok, benim çizdiğim anlamda farklılık yok.

BAŞKAN - Efendim, maalesef süremiz sona erdi, 15 dakikalık çay molamız var, tahmin ediyorum Sayın İnam'la orada tartışabilirsiniz.

Katıldığınız için teşekkür ediyoruz. Sayın İnam. Sağolun. (Alkışlar)

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN
[TED Bilim Kurulu Üyesi]

KONUŞMACI: Prof. Dr. Sina AKSİN
[A.Ü. Siyasal Bilgileri Fakültesi]

KONU: Uluslaşma Sürecinde Devlet ve
Yurttaş

BAŞKAN - Yurttatlık ve Eğitim konulu bilimsel toplantımızın İkinci Oturumuna hoşgeldiniz.

Bu oturumda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Sina Akşin, bize UlusallaŐma Sürecinde Devlet ve YurttatŐ konulu tebliğlerini sunacaklar. Sayın Akşin, tebliğlerini sunduktan sonra, siz sayın katılımcıların sayın konuşmacıya soracakları soruları yöneltmesi için bir tartışma süremiz de var, daha sonra öğle tatili söz konusu olduğu için tartışmaları mümkün olduğu kadar tebliğ çerçevesinde yapılmasını ve yazılı olarak önceden bana iletilecek olursa daha hızlı bir biçimde yanıtlamanın mümkün olabileceğini belirtmek istiyorum.

Sayın Akşin, lütfen buyurun efendim.

ULUSLAŞMA SÜRECİNDE DEVLET VE YURTTAŞ

Prof. Dr. Sina AKŞİN

Her şeyden önce bilmeliyiz ki her insan topluluğu ulus değildir. Uyrak olanlar, hükümdar ya da önderin her dediğini buyruk sayanlar, her buyruğa boyun eğenler ulus oluşturamazlar. Ulus, demokratik bir topluluktur. Ulusu oluşturan bireylerin "insan hakları" dediğimiz bir takım değişmez hakları vardır. Yaşam ve mal, mülk edinme hakkından, düşüncesini açıklanmak ve yasaların yapılmasına kişisel olarak ya da temsilcileri vasıtasıyla katılmak hakkına kadar giden ve daha bir çok konuları içeren bir alandır insan hakları. İnsan haklarının olmadığı yerde ulus olmaz.

Ulus ortaya çıkmadan önce ülke, hükümdarın çiftliği, insanlar da çiftliğin çalışanları gibiydiler. Çiftlik, çiftlik sahibinin mülküdür. Bugün artık demokratikleşmiş kimi hükümdarlıklarda bile, eski düzenin kalıntısı olarak donanmadaki gemiler "majestelerinin gemisi" diye nitelenirler. Bütün hükümdarlıklarda ulusal bayram halkla, ülkeyle ilgili bir gün değildir. Hükümdarın doğum günüdür. Bu, en büyük bayramdır. Ülke içinde ve dışında elçiliklerde kutlanan budur. Hükümdar değişince, yeni hükümdarın doğum günüdür artık en büyük bayram. Görülüyor ki, geleneksel hükümdarlıklarda, ülke hükümdarın çiftliği gibidir. Ülkede yaşayanlar da çiftlikte çalışan işçiler gibidirler. Varsa, kendi mülkleri üzerinde hakları vardır, ülke üzerinde değil.

İşçilerin çiftlik üzerinde nasıl hakları yoksa,

uyrukların da ülke üzerinde hakları yoktur. Nasıl işçiler yalnızca çiftlik sahibi ile ilişkiliyseler, uyruklar da hükümdarla ilişkilidirler. Hükümdara sadık olmak, buyruklarına boyun eğmek zorundadırlar. Savaşta uyruklar anayurtları, vatanları için değil, hükümdarları için yaşamlarını feda ederler. İngiltere'deki şehit, bugün bile kral ya da kraliçe uğruna, Fransa'daki şehit ise yurt için ölmüştür.

Feodal düzende hükümdarla uyruklar arasındaki ilişkileri anlatan başka bir benzetme, çoban-sürü benzetmesidir. Vahdettin 16 Mart 1920 günü, Damat Ferit Paşaya sadrazamlık görevi verilmemesi için ricada bulunmaya giden Rauf Bey'e, "Rauf Bey! Bir millet var, koyun sürüsü. Buna bir çoban lazım. Oda benim." demişti. Yani, Rauf'a halk sürü, ben de çoban, size ne oluyor, 'hariçten gazel okumayın' diyordu. Bu, Vahdettin'in demokrasiye (meşrutiyete) karşı duyduğu tepkinin ilhamıyla yaptığı bir buluş değildi. Geleneksel olarak Osmanlı Devletinde uyruklara sürü anlamında "neaya" denirdi. Zihniyet olarak geleneksel hükümdarlığa benzetilecek olan Kili-sede de sık sık papazlar çobana (papaza kimi zaman Fransızca pasteur, İngilizce pastor denir), cemaat de sürüye benzetilir. (İngilizcede flock, Fransızcada troupeau sözcüğünün cemaat yerine kullanılması yaygın bir adettir.)

Uluslar demokrasiyle ilintili olduklarına göre, ulusların tarihleri de ancak demokrasiinin tarihi kadar eskidir. İlk demokratik devrim 1640'ta İngiltere'de Cromwell'in başlattığı devrimdir. Cumhuriyeti getiren bu devrim, başarıya ulaş-

madı, sonunda 1688'de meşrutiyetçi bir uzlaşım-
la son buldu. 1776'da Kuzey Amerika'daki 13
İngiliz sömürgesi, daha demokratik bir düzen kur-
mak iddiasıyla bağımsızlıklarını ilan ettiler. Aynı yıl,
ve az bir zaman önce Virginia bir İnsan Hakları
Bildirgesi ilan etmişti. 13 yıl sonra Fransız İhlali
patlak verdi. Bu devrim de öncekilerin yolunu izle-
di, birikimden yararlandı. Ne var ki, etkileri çok
daha evrensel oldu. Kısa zamanda Avrupa'ya
yayıldı. Osmanlı Devletinin Balkan yarımadasında-
ki egemenliğinin temellerini sarstı. Türk halkının
uluslaşma sürecine de ışık tuttu. Başta Mustafa
Kemal, Osmanlı Devletindeki Türk aydınları
Fransız İhtilali tarihini 'su gibi' biliyorlardı.

Demek ki uluslaşmak için belirli bir gelişmişlik
düzeyi gerekiyor. Uyruğun yurttaşlığa yükselmiş
olması gerekiyor. Jean Jacques Rousseau'ya
göre, bir demokrasinin sağlıklı işlemesi için yurt-
taşların bilgi ve servet bakımından az çok birbir-
lerine yakın olmaları şarttır. Kimileri çok bilgili, çok
eğitilmiş, kimileri kaba cahil olursa; kimileri başka
bir çok yurttaşlarını satın alabilecek derecede
zengin, diğer bazıları da kendini satacak denli yok-
sul olurlarsa, o demokrasi sağlıklı sayılmaz.
Rousseau'nun iki açıdan getirdiği bu eşitlik koşulu
çok önemlidir. Çünkü ilkel insan da, henüz servet
ve bilgi farklılaşması serpilip gelişmeden önce, bir
tür demokratik yaşama sahipti. Bir eşitlik, bir
özgürlük, bir 'yurttaşlık' söz konusuydu. Feodal
öncesi bu ilkel komünal toplum kandaşlık esnası-
na dayanıyordu. Servet ve bilgi farklılaşması
yoktu. Sınıflar oluşmamış, mülkiyet ortaya çık-

mamıştı. Kadınlarla erkekler arasında da bir eşitlik söz konusuydu. Mülkiyetin, sınıfların oluşması, devletin ortaya çıkması, erkek egemenliği, yani ataerkilliğin doğması, ilkel eşitliğe ve demokrasiye uzun yüzyıllar son verdi. İkel toplumda demokrasi bulunmakla birlikte, yurttaşlık ve ulus gibi kavramlar insanlığın bu ilk evreleri için pek kullanılmaz. Daha çok feodal hükümdarlık sonrası toplumlar için kullanılır. Böylece yurttaşlık ve ulus çağdaş kavramlar olarak dikkatimizi çekiyor. Fakat bunun bir çok bakımdan feodal öncesi topluma bir dönüş olduğunu unutmamamız gerekir. Bir bakıma bugün insanoğlu, varlığının ilk evreleri sonunda yitirmiş olduğu demokrasi cennetinin savaşımını veriyor, yeniden ona ulaşmaya çabılıyor.

Bir de şu var. Az gelişmiş, uluslaşmamış, yurttaş olamamış bir topluma dış baskı ya da devlet zoruyla, eşitlik ve özgürlüğün getirildiğini düşünelim. Az gelişmiş denilen ülkelerde gelişmiş ülke hukukunun "tepeden inme" getirilmesi az görülmüş şeylerden değildir. Örneğin Türkiye'de, 1908'de "hürriyetin", 1923'te "Cumhuriyetin", 1926 ve 1934'te "kadın-erkek eşitliğinin", 1963'te "toplu iş sözleşmesi ve grev hakkının" tabandan gelen baskılar sonucu olmaktan çok, "tepeden inme" geldikleri öne sürülebilir. Kimileri tepeden inmeciliği itiraz etmektedirler. Organik ve dolayısıyla uyumlu bir gelişme için demokrasi ve yurttaşlık istemlerinin tabandan gelmesini beklememiz gerektiğini söyleyebilirim. Ne var ki, hızla değişen bir dünyada, ne kadar süre beklemeye hazırız? Sanırım bir takım hakların tepeden

inme gelmesi, genellikle, çok uzun süreler beklenmesinden daha iyi olacaktır. Tabii, "uzun süreden", ya da "makul bir süreden"de ne anladığımız çoğu kez öznel bir değerlendirme olmaktadır.

Devletin ya da dış baskıların sonucunda tepeden inme sağlanan haklar, doğaldır ki uluslaşmayı ve yurttaşlık bilincini edinme süresini kısaltsa bile, bunların kısa sürede hayata geçirilmesini sağlayamayacaktır. Toplumu değiştirmek, yurttaşı yaratmak için herhalde en etkili araç eğitimidir. Eğitimin yüksek nitelikte olması ve bunun başta televizyon olmak üzere, kitle iletişim araçlarınınca desteklenmesi gerekmektedir. Ülkede yüksek ülküler ve bir kültür ortamının, yaratılması da kuşkusuz yararlı olacaktır. Yüksek ahlak, yüksek ülküler ve bir yaratıcılık heyecanı ancak yüksek kültürle elde edilebilir. Bu yüksek kültürün "hümanist", "klasik" ve "çevreci" bir kültür olacağı açıktır. Hümanizm, bir yönüyle, Suat Sinanoğlu'nun dediği gibi, zihnin sınırsız özgürlüğü, yani akılcılıktır. Zihni kısıtlayan, dinsel olan ya da olmayan doğmaların reddidir. Aynı zamanda insan, yurt, bilim ve sanat sevgisidir. İyi, doğru ve güzelin arayışıdır.

Klasik demek bir bakıma nitelikli demektir. Örneğin klasik müzik iyi müziktir. Bugünkü "pop" müziğinin çok kez müzik bile olmadığını iler sürenler vardır. Bu tür müzik, uyumlu tepinebilmek için biraz süslenmiş bir tempodan ibarettir. Batının klasik müziği olduğu gibi, Doğunun da klasik müziği vardır (İtmi, Dede Efendi gibi). Klasik aynı zamanda Yunan-Roma kültürünün yaratılarını da

kapsamaktadır. İyi bir eğitimin bu kültürü vermesi gerekir.

Çevreci bir kültür bugünün kör tüketim toplumunun ve onun değerlerinin reddedilmesidir. Dünyayı bir uzay gemisi gibi, duyarlı dengeler üzerinde duran bir gezegen olarak algılayan, her türlü kirlenmeye karşı çıkan bir anlayıştır. Bu olmazsa, gezegenimiz mutlak bir felakete doğru gidecektir. Çinliler ya da Hintliler Batı Avrupalılar gibi bir tüketim düzeyine 'yükseldikleri' zaman dünyada hava kirliliğinden nefes alamayacağımız söyleniyor. Çevreyi hiçe sayan anlayışla birleşiyor. Buna göre doğa, efendisinin kırbacı karşısında susta duran sirk aslanının durumuna düşürülmüştür. Bilimin doğaya egemenliği, ancak onu tahrip etmemek, ona uyumlu olmak sınırları içinde söz konusu olmalıdır.

Hükümdarlıktan demokratik devlete geçerken, devlet adamlarının eski yetkeci alışkanlıklarını olanaklı olduğu ölçüde kırmaları önem taşımaktadır. Devletin yüksek çıkarları, devletin şeref ve haysiyeti gibi kavramların arkasına gizlenen devlet adamları kolaylıkla eski hükümdar-uyruk ilişkilerini başka kılık ve kalıplar içinde sürdürülebilmektedir. Yine burada Rousseau usta yardımımıza geliyor: İnsanlar özgür doğarlar. Devleti onlar, daha da özgür ve gönengli olmak için yaratmışlardır. Devletin bir baskı ve zulüm aracı olması hiçbir biçimde ve gerekçeyle meşru olmaz. Aynı düşünceyi Namık Kemal de sürdürür. Devletin halktan ayrı bir vücudu yoktur der ünlü şairimiz. Devletin kendine özgü çıkarları olamaz

diye de ekler.

Sonuç: Gelişmiş Batı toplumlarının uluslaşmış oldukları, oradaki insanların genellikle yurttaş sayılabilecekleri kuşkusuzdur. Bununla birlikte, demokrasi savaşımı orada da devam etmektedir. ABD'de olsun, Batı Avrupa'da olsun, herkesin, hem öznal, hem de nesnel anlamda yurttaş olduğu söylenemez. Gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerin bir çoğunda ise, Batı örnek alınarak uluslaşmak, yurttaşlık anlayışını getirip geliştirmek için çaba harcanmaktadır. Bu gibi ülkelerde bu süreci başlatıp yürütmek zordur. Eğitime çok iş düşmektedir. Hoşa gitmese de, zaman zaman tepeden inme yöntemlere başvurmak gerekli olmaktadır.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Çok güzel bir zamanlama oldu.

Sayın konuşmacıya yönelteceğimiz sorular var mı? Tartışmak istediğiniz.

Bir İzleyici (İsmi Belirlenemedi) - Günümüzde bir İtri, bir Dede Efendi çıkaramamamızın nedeni eğitim kalitemizin düşük olması mı yoksa geçmişte daha mı iyi idi kalite?

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Anladım. Evet, iyi bir soru, Klasik Türk müziğinin ne olacağı sorusu ciddi bir soru, çok kritik bir soru. Tabii ki insanlar Dede Efendi tarzında beste yapmayacaklardır, çünkü dünya değişmiştir. Aynı şekilde batıda da kimse Bach gibi oturup yazmıyor; yani Bach gibi müzik bestelerseniz alay ederler sizinle, olmaz. Değişikliği kabul etmek lazım. Tabii Osmanlıda klasik müziğin ileri noktalara varabilmesi

saray kültürü sayesinde olmuştur; ama yaygın bir eğitim ocağı değildir tabii ki saray, işte sarayın okulu vardı, okulları vardı; ama nihayet saray çevresinde bir sistemdi bu . Yaygın olan, Osmanlıda yaygın olan eğitim sistemi mahalle mektebi, medrese kültürü idi, çok tuhaf bir şeydi Türkler açısından özellikle, çok tuhaftı çünkü mahalle mektebine gidiyordunuz, orada Arapça bilmeyen bir hoca Türklerin ülkesinde mahalle mektebine gidiyor Türk çocuğu karşısında Türk bir hoca ikisi de Arapça bilmiyor fakat Arapça bilmeyen çocuklara Arapça bir şeyler öğretmeye çalışıyor, ezberletiyor tabii aslında ve işte Kur'anı okutmaya çalışıyor, mahalle mektebinden çıkan işte Kur'anı okuyabiliyor, Ama mesela oturup amcasına bir mektup yazamıyor, çünkü Türkçe okuma yazma bilmiyor. Yani Türkçe okuma yazma mahalle mektebinde öğretilmezdi, bunu birisinin öğretmesi lazımdı, yani sistem o kadar acayip ve verimsiz ki, okuma yazma Kur'anı okumaktan veya kopya etmekten ibaret; ama Türkçe okuma yazma öğretilmiyordu, tabii medrese de aynı hastalıktan mustarıptı, dolayısıyla Osmanlı toplumunda Türkler açısından özellikle böyle bir yaygın kültürden bahsedilemez maalesef, sarayda oluyordu bitiyordu ne oluyorsa, o da tabii ki sınırlı bir alandı.

BAŞKAN - Buyrun efendim.

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU - Efendim, sabahtan, bu zamanlara kadar bize bilgiler lütfeden öğretim üyelerimize saygılar ve şükranlarımı sunarım. Çok aziz dostum olan Akşin hocaya bir

şey soracağım. Çağdaş yurttaş yetiştirme bakımından Türkiye'de yeterli ve gerekli bir sistem uygulama ve eğitim var mıdır? Sizi her bakımdan çok iyi tanıdığım için bu işin içine bilimsel olarak girmiş bir hocamızsınız , ben 80 yaşında bir vatandaşıyım, en azından 60 yıl eğitildim ve eğittim, Türkiye'nin bütün alanlarında görev aldım, özellikle küçük yerleşme yörelerindeki vatandaşlarımız, çok üzülerək söylüyorum, adeta köle muamelesi gören oradaki yurttaşlarımız, yurttaş sayılmayanlarımız onları çağdaş yurttaş düzeyine adeta ulaştırabilmek için acaba en ufak bir inceleme yapılmış mıdır? Ama yine ekliyorum yok efendim yapılmamıştır, nasıl yapılmalıdır? Özellikle geri bölgelerdeki bayan yurttaşlarımız bir çesit köle muamelesi görmektedir. Şimdi sonucu söyleyeyim. Herhalde siz ilgilenmişsinizdir, devletin özellikle, hükümetin ve eğitimle ilgili kuruluşların çağdaş yurttaş yetiştirme bakımından araştırmaları, incelemeleri, prensip ve uygulamaları var mıdır? Başka bendeniz olmak üzere arkadaşlarımızın yararlanacağı bilgilerinizi lütfediniz.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Sayın Akçakayalıoğlu'nun da işaret ettiği gibi Türkiye'de çok büyük bir boşluk, çok büyük bir gerilik sözkonusu, Türkiye Almanya'dan gelen bilim adamlarının da katkısıyla önemli bir hamle yapmıştı yükseköğretimde, ilköğretimde köy enstitüleriyle önemli bir hamle daha yapmıştı fakat bu hamle durduruldu. Yani İkinci Dünya Savaşının sonunda köy enstitüleri aleyhine bir kampanya başlatılıyor biliyorsunuz, işte Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde

bir cadı kazanı kaynatılıyor, solcu avı başlatılıyor ve müthiş bir gericiliğin içine düşülüyor Türkiye, bugün hala o gericiliğin içinde; yani köy enstitülerinin kapatılması işte o üniversitedeki tasfiye hareketinin getirdiği kültür iklimi diyelim, kültür ve araştırma iklimi Türkiye'yi büyük bir gericiliğin içine atmış, Ancak Türkiye buna rağmen ilerliyor; ama potansiyelini geliştiremiyor, köy enstitüleri on yıl daha devam etseydi eski haliyle kim bilir neler olurdu. Burada bu tabii nostaljik bir yakınma ama maalesef bugün Türk milli eğitimi sağ uluscuların hatta şeriatçıların, ortaçağcılarının, eline düşmüş durumdadır. İşte felsefe dersi istenmeyen bir derstir, tarih dersi milli tarih diye okutuluyor, sanki insanların dünya tarihini öğrenme ihtiyacı yokmuş gibi, böyle bir Türk tarihi profesörü kalkıp bir mesleki toplantıda kalkıp iftiharla dedi ki, İşte dünya tarihini yüzde 15'e indirdik dedi., iftihar ederek söyledi, Türk tarihi yüzde 85'e çıktı, dünya tarihini yüzde 15'e düşürdük diye ve işte onun için milli tarih oldu, milli coğrafya oldu; coğrafyanın da millisi olurmuş, işte oluyor, mesela Bulgaristan'la ilgileniyoruz çünkü orada Türkler var. Kızılderili'lerle ilgileniyoruz çünkü onlar bizim yeğenlerimiz; ama kardeşim, hep böyle bu ilişkilerle mi dünyayı tanıyacağız; böyle akrabalıkla coğrafya ve tarih adeta bir bilim olmaktan çıkarılmıştır. Halbuki Türkiye'de mesela fen bilimleri alanında fena değil, işte matematik, kimya benim alanım değil ama sanıyorum dünyada olup bitenleri izliyoruz, bu aslında tabii İkinci Dünya Savaşından sonra ve özellikle

1950'den sonra Türkiye'ye uygulanmış olan maddi kalkınma modelinin bir sonucudur. Biz kardeşim barajlarımızı yapalım, yollarımızı yapalım, fabrikalarımızı kuralım gerisi palavra, boşver zihniyetidir. Halbuki biliyorsunuz Atatürk için konservatuvar açmak, kadın erkek eşitliğini sağlamak, yeni harfleri getirmek demiryolu kurmak kadar, fabrika kurmak kadar, baraj yapmak kadar önemli idi, belki daha da önemliydi. Bu anlayış Türkiye'de kalkmıştı ve bunu çok kaba şekilde görüyoruz. Mesela fen lisesi var, süper lise olarak, edebiyat lisesi yok. Ne tuhaf değil mi? TÜBİTAK var, bunun kardeşi olması gereken sosyal ve insan bilimlerin kurumu yok, kurulamadı, Erdal İnönü de kuramadı, hep betonla uğraşıyoruz, betonla demirle uğraşıyoruz gerisini boş veriyoruz, itiyoruz. Böyle adam olunmaz, Türkiye'nin adam olması hakikaten çok zor. Türkiye az eğitilmiş bir ülke haline düşürülmüştür.

BAŞKAN - Buyrun.

YASEMİN ASLAN - Eğitimde kalitesizlikten bahsediyoruz, eğitim camiasında biz bunu yeni yeni kullanmaya başladık bizim sanayimize 1990'lardan itibaren toplam kalite yönetimi oturmuş durumda, başlattılar ve şu anda da Avrupa'nın en iyisi seçildi ve bu kalite olayı bizim sanayimize girmişken neden biz eğitimimize getiremiyoruz, neden okullarımızın hiçbirinin bir misyonu yok, ancak tartışabiliyoruz, yeni yeni başlıyoruz ona da, demin bahsettiğiniz şeyler, bunların öncesi; bir köy enstitülerinden bahsettiniz, belki devam etseydi bir şeyler olabilirdi,

bilemiyorum bundan sonra yapılabilecekler konusunda eğitimde toplam kalite yönetimini uygulamak konusunda söyleyebileceğiniz bir şeyler var mı acaba?

PROF. DR. SİNA AKŞİN- Diğer bir büyük gericilik hareketi, bir tanesi köy enstitülerinin kapatılmasıdır, öbürü de halkevlerinin yokedilmesidir. İnanılmaz bir şey, kardeşim senin ideolojin varsa halkevlerinde onu öğret değil mi? Senin ideolojin varsa, ne ise o ideolojin köy enstitülerinde onu aşılabilir değil mi? Hayır, kapatıyor, bu muhteşem kurumu köy enstitüsü denen muhteşem kurumu yok ediyor. Bu korkunç bir gericilik olayı ve bizim eğitimimizi gerçekten değerlendirebilmemiz için bu köy enstitülerinin kapatılmasını, halkevlerinin kapatılmasını Hülagü'nün Bağdat'ı zaptedmesi veya İskenderiye Kütüphanesinin yok edilmesi gibi bir olay olarak, bir barbarlık olayı olarak değerlendirmemiz lazım. Yani doğru bir perspektif elde edebilmek için bu şekilde meseleye yaklaşmamız lazım. Yani, bir kere düşünün hangi Türk okulunda, ilkokulunda, orta okulunda, lisesinde kütüphane vardır, işleyen bir kütüphane? Okullarımız okul değildir, bunlar aslında dershanedir. Kütüphanesi olmayan, kitaplığı olmayan bir okul olamaz, olmaması lazım. Bu bile, tabii bu söylediğim bile lüks. Çünkü bizim yazın gittiğimiz köyde, ilkokula gittim geçen yaz, ilkokulun iki tane sınıfı var, bu Bodrum'un bir köyü, iki sınıfı var, maalesef dökülüyoruz. İşte otoyollarımız var elektrik üretiyoruz, Türk Sat'ı atıyoruz falan filan, o bakımdan fena değiliz, hakikaten fena

değiliz ama öbür türlü dökülüyoruz. Birleşmiş Milletlerin 1994 istatistiklerine göre, Türk insanı bütün komşularından daha az okuyor ortalama olarak; yani Türk insanının okulda geçirdiği süre 3,6 yıl, İran'da 3,9, puan bizim ilerimizde, Suriye'de 4,7 bilmem kaç puan ilerimizde, Irak'ta 5, Yunanistan ve Bulgaristan iki katımız 7, Rusya'da 9, ondan sonra burun kıvırıyoruz Nataşa mataşa, bavul ticareti diye. Rus insanı ortalama 9 yıl okuyor, bizimdi 3,6 yıl okuyor. Yani otoyollarımızla ve cep telefonlarımızla nasıl burun kıvırabiliriz böyle bir eğitimle, tuhaf şey ama bizi buraya getirdiler ve tabii bunda mühendis devlet adamlarının büyük suçu var ve kendini mühendis sanan devlet adamlarının büyük suçu var. En dar şekilde alıyorlar kalkınma olayını, hatta mühendislik olarak da almıyorlar, kendi ihtisas alanı, inşaat mühendisi ise mesela köprü ve barajlar kralı oluyor, elektrik mühendisi olduğu zaman her yere telefon döşüyor, bilmem makine mühendisi olunca en ağır sanayiye, savaş sanayini kuracağım diyor falan. Böyle dünyayı tamamen , at gözüyle gören bir anlayış.

BAŞKAN - Buyurun.

YASEMİN ARSLAN - Efendim, ben bir şey sormak istiyorum. Yurttaşlık eğitimi için kaliteli kültür, yüksek kültür, çevreci kültür hümanist kültür gibi saptamalar yaptık, hepsi çok güzel; fakat bugün Türkiye koşullarında bir yol ayrımındayız, laik antilaik ayrımındayız. Acaba bu konuda siyasal boyutta yaklaştığımız zaman iyi bir yurttaşlık bilinci vermek için acaba bu halkalardan

hangisine öncelik tanımak lazım, yani hümanist kültürden mi yola çıkarak olaya eğilmek lazım, bu konudaki düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Hepsini birden yapmamız lazım.

YASEMİN ARSLAN - Yani öncelik vermek gerekirse, ben olayı çok acil görüyorum laik ve antilaik ayrımına gelmiş olmamız. Ama siyasal boyutta bir saptama hissetmedim. Öğrenciye pratik ve pragmatik yaklaşırsak eğitim sistemimizde daha da eksik olan ne var acaba?

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Öncelik meselesini soruyor hanımefendi. Aslında her işi birden yapmamız lazım kaybedecek vakit yok. Bütün okullarda kütüphane kurulmalıdır. Kütüphane memurları olmalıdır okullarda. Bir kişi de kütüphane memuru olmalıdır o okulda, her ilkokulda tabii beş öğretmen olmalıdır, tabii biliyorsunuz ilöğretim zorunlu hale getirilmelidir, sekiz yıl olmalıdır, onu hala yapamıyoruz. Çünkü imam hatip okullarının kapatılması istenmiyor ve böylece Türk insanı komşuları içinde en az okumuş olarak ortaya çıkıyor istatistiklerde; her şeyi birden yapmamız lazım. Halkevlerini tekrar diriltmemiz lazım, kültür merkezlerini kültür sarayı mı diyeceğiz, ne diyeceksek; çünkü yapılamadı biliyorsunuz.

BAŞKAN - Buyurun.

Bir İzleyici - Efendim, sosyal bilimler alanında teşvik etmek araştırmacılara ödüller vermek, burslar vermek görevini şimdi TÜBA yapmak-

tadır. Tabii Sayın Profesörün söylediği gibi TÜBİTAK ayarında bir kurum yok, o kuruluncaya kadar şimdi bu görevi TÜBA üstlenmiş durumdadır, onu arz etmek istedim.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz efendim.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - TÜBA, zavallı ve tek kanatlı TÜBİTAK'ın eksiğini kapatmak zorunda.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ - Sayın Akşin, Sayın Başkan böyle son dakika gelip gazel okumaya izin verirsiniz küçücük bir ekleme yapmak istiyorum. Bir kütüphane memuru bulunur, kütüphane varsa birisini memur ederseniz ağar kapar, ama sanıyorum kütüphane memurundan ziyade kütüphaneciye ihtiyacımız var, yalnız ilkokulda değil, ortaokulda, lisede, üniversitede, öbür memur oldu mu sadece kitapların muhafızı durumuna geliyor sabah 9 açıyor, akşam 5 kapatıyor, öyle bir kütüphaneden yararlanmamız mümkün değil. Bu kime öncelik verelim meselesi, yumurta tavuk meselesi gibi gözüküyor, yani devlet mi, tabii devletin; yani devleti işleten hükümetlerin siyasilerin bu konuyu anlaması bir yerde bu, yurttaşlık eğitimi, fakat bir tarafta yurttaş olarak taleplerimizi, isteklerimizi dile getirmektir bu cumhuriyete sahip çıkmak bizim görevimiz, biz de diyoruz ki devlet yapsın, benim bilincim dışında bir devlet yok. Aslında bizim ortak bilincimizdir devlet, kurumlarıyla siyasetiyle, ben de onun bir parçasıyım, onu istemek benim de hakkım.

Bir noktaya değinmek istiyorum. Tavuk

yumurta gibi görmememiz lazım; çünkü yumurtadan çıkan tavuk değildir, yumurtadan çıkan civ-civdir. Son kötümser bir not, bunu TÜBA yapacak ama TÜBA'nın bütçesi 160 milyar lira olarak Maliye ile pazarlık edilmişken, bütçe komisyonundan çıkan 60 milyardır, 100 milyarı kesilmiştir. Yani ben ümit ediyorum, tabii programlarını, biliyorum TÜBA'nın ilk sosyal bilimlere yardım niyetlerini, programlarını ama önümüzdeki yıl pek parlak görünmüyor, TÜBA ancak varlığını koruyabilir. Geçen seneki faaliyetlerini dahi finanse edemez. O bakımdan, yani bu tek katlı kurulmuş olan TÜBİTAK'ın bize biraz daha yardım etmesi gerekecek, önümüzdeki yıllarda eğer kendisi yardım edilecek duruma düşmezse diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim. Sayın Başkan.

BAŞKAN - Buyurun.

KENAN TİL - Hocanımın dediği gibi kültür meselesine değinmek istiyordum, biraz açmanızı istiyordum, yani nasıl seçici olacağız kültürde? Yurttaşlık eğitiminde kültürün öneminden bahsettik, fakat burada kültürden anladığımız nedir acaba önce milli kültürü mü vereceğiz, yoksa önce ondan daha önce evrensel kültür Evrensel Kültür olarak adlandırılan nedir günümüzde, işte uygarlık yahutta medeniyeti mi öğretmeye çalışacağız? Önce, ben kendi kültürümüzün öğretilmesini; çünkü yanlışlığın orada olduğunu görüyorum. Sizin söylediğiniz gibi popçulara, ben bir de futbolcuları eklemek istiyorum günümüzde, yani popçu ve futbolcu, acaba bunlar neden

ortaya çıkmış, işte kültür eksikliğinden ortaya çıktığını sanıyorum. Burada biraz evvel kültür dediğimiz uygarlık ve medeniyeti ayırmanızı kültürü biraz daha açmanızı istiyorum. Buna biraz değinirseniz sevinirim.

PROF.DR. SİNA AKŞİN - Bu pedagojik bir sorun önce mahalleden başlamak, bilmem böyle birtakım kurallar var pedagojide pek anladığım şeyler değil bunlar ama, önce ülkeyi tanımak, tabii dediğiniz doğrudur; ama bu dünyayı tanımayalım demek değildir. Ama çok önemli bir noktaya değindiniz, mesela ben tarihçiyim, tarih modelimiz biraz sakat. Çünkü, işte bir zamanlar, Türkiye Birinci Dünya Savaşının sonunda çok düşkün duruma düşmüştü ve insanların psikolojisini yükseltmek gerekiyordu fakat, zaten çağ da uygundu, biliyorsunuz her çağın bir iklimi vardır, bir fikir iklimi vardır, o, o çağda işte geçmişi abartmak falan, böyle bir şey vardı, o havadan etkilenerek Türkiye'den hem Türklerin aşağılık kompleksini gidermek için böyle bir pohpohlama, büyük uygarlıklar Orta Asya falan diye birtakım şeyler öğretildi. Bugün Türkiye her şeye rağmen, hiç olmazsa beton alet edavat bakımından hayli ileri bir noktada ve savaş alanında bir yenilgi de görmedik, çok şükür, Kurtuluş Savaşından beri, dolayısıyla psikolojimizin böyle pohpohlalmaya, ihtiyacı yok. Kaldı ki, dünya fikir konjektürü de buna elverişli değil. Böyle acayip şekilde pohpohlamalara, gerek yok. Dolayısıyla bunun biraz değişmesi lazım. Kalkıp Orta Asya'da biz ne aslandık, ne müthiştik fakat aşağılık Çin prensleri

bizi batırdı gibi masallarla uyutuyorlar bizi okullarda, ondan sonra işte bugün niye borca battık diye üzülmüyoruz ondan sonra kompleks sahibi oluyoruz. Halbuki Türkiye hep ilerliyor, o geçmişte de o Orta Asyadaki devlet dediğimiz devlet olduğu şüpheli toplumların. Yani Hun Devleti diyoruz ama zavallıların ne yazısı var, ne kent hayatı var, uygarlık olamı z dolayısıyla. Göktürkler, o da öyle, Göktürkler taa nihayetinde yazıyı keşfetmişler ve bu dünya uygarlıklar galerisine baktığımız zaman Türkler sonradan çıkmışlar bu sahneye ve tabii biraz sıfırdan başlamak, geriden başlamak durumunda kalmışlar, Türkler hep ilerliyor; ama geçmişte bir altın çağıımız yok. Kimsenin aslında bir altın çoğu yok belkide, bu da mesela belki de tarih öğretiminde mücadele edilmesi gereken bir kavram geçmişteki altın çağ. Britanya İmparatorluğunun alın, üstünde güneş batmayan imparatorluk, her yer İngiliz, Dünyanın her tarafında İngiliz sömürgeleri. Bu İngilizlerin altın çağı mıdır? Şimdi zavallı İngiltere dökülüyor, işte Avrupa Birliği içinde adeta ikinci sınıf bir devlet durumundadır. Şimdi İngilizler günde 12 saat çalışıyorlardı, veremden ölüyorlardı, ortalama ömür 45 sene idi mesela atıyorum, ama herhalde çok düşüktü, daha az et yiyorlardı, daha az yumurta yiyorlardı. Şimdi İngilizler için, şimdi siz, İngilize arkadaş, senin altın çağında yaşayayım da 45 yaşında öleyim, böyle bir gafil var mı?

Aynı şekilde Türk tarihi için de böyle, Osmanlılar, atalarımız Viyana önlerinde kılıç

oynatırken, at oynatırken, matbaayı almamışlardı, ortalama 45 sene yaşıyorlardı. Şimdi Türk insanı 60 yıl yaşıyor, okuma yazma oranı bilmem nerelere fırlamış, değil mi, o devirde okuma yazma belki, atıyorum yüzde 3'idi, şimdi yüzde 85, ortalama ömrümüz olmuş 68, şimdi hangi gafil Türk ben ah Kanuni devrinde yaşasaydımda Viyana önlerinde at oynatsaydım diyebiliriz?

BAŞKAN -Teşekkür ediyoruz efendim, sağolun ,onu kişilere bırakalım, belki tercihleri kanuni döneminde yaşamak olanlar vardır.

Son olarak Sayın Ferhan Oğuzkan'a mikrofonu vererek oturumu kapatmak istiyorum efendim.

DR.FERHAN OĞUZKAN - Gerçekten öğle tatiline yaklaştık belki de aştık, ben ufak bir katkıda bulunmak istiyorum. Sayın Akşin devlet ile yurttaş arasında, aynı yurttta yaşayan insanlar arasındaki ilişkiye değindi ve, devletin bu arada yabancılaşmış olmaması üzerinde durdular, belki bu şekilde söylemediler ama esas bu idi. Şimdi burada tabii bütün devlet kurumlarının hangi kesimde olursa olsun yurttaşla sıkı bir ilişki içinde olması lazım. Devlet hangi rejim, hangi ilkelere dayanırsa dayansın, bu esas, birinci oturumunda da Sayın İnam bunun üzerinde durdu ve bu arada da kitaplık meselesi açıldı, ilkokullarda çocukların okuma meselesi. Aslında bu da doğru fakat bunun yanında bütün devlet kurumlarının halkla çok yakın temas kurması, aralarında duvarların kalkması gerekiyor. Halbuki bizde yurttaş herhangi bir devlet kuruluşuna gittiği zaman korku

içindedir. Başıma ne gelecek diye düşünür, ne gibi zorluklarla karşılaşacağım diye düşünür, o arada okullara geliyorum eğitimci olarak. İki dershaneli bir okulda bir kütüphane memurunun bulunması bizim için bir hayal. Kaldı ki, beş dershaneli bir ilkokulda da kütüphanecinin çalıştırılması mümkün değil. Yani parasal bakımdan da mümkün değil, bilmiyorum kütüphaneciler de gider en küçük köylere kadar yayılan bu yerlerde çalışır mı, o da ayrı mesele.

Benim üzerinde durmak istediğim şu. Kütüphanelerin okul kütüphanesi olsun veya başka bir kurumun kütüphanesi olsun, halka dönük olması lazım. Bulunduğu çevreye de hizmet etmesi lazım. Kaldı ki, bizde her eğitim kurumu çevreyle bütünleşme esasına dayanır, vardır bu bizim Milli Eğitim Bakanlığının genelgelerinde de vardır anlayışta da vardır; ama hangi veli gidipte çocuğun bulunduğu bir kitaplıktan kendine göre veyahut ailesinden herhangi birisine göre bir kitap alma imkanına sahiptir? Çünkü biz kitabı demirbaşta kaydettikten sonra artık onu saklamak zorundayız, kitabın eskiyeceğine, yıpranacağına ve bir zaman sonrada demirbaştan düşeceğine bir türlü inanamayız, müdür korkar o kitabı vermez, değil veliye, öğretmene öğrenciyede kolay kolay vermez ve çocuk da onu evine götüremez, mesela yazın kitapları dağıtsalar da çocuklara alın size ikişer üçer kitap okuyun bunu deseler ne güzel olur ama bunu yapamazlar. Şimdi benim Avrupada bir iki böyle tecrübem var, orada kitaplıklar, okul kitaplıkları, üniversiteler de dahil,

halka açık.Halk istediği zaman gider alır, okur, tabii şartları var. Şimdi biz bunu yapamıyoruz, bu paraya pula da bağlı bir şey değil, tamamıyla bir anlayış meselesi.

Köy enstitülerine geliyorum. Köy enstitüleri bu fikri taşıyan müesseselerdir ve bunu uyguladılar. Bütün köy enstitüleri etrafındaki çevreye her bakımdan hizmet ederdi. Tarım bakımından, sağlık bakımından kültürü artırma bakımından veya dünyanın sayılı eserlerini halka da sevdirmeye, okutma bakımından açıktı. Yani bir köy enstitüsünün çevresinde oturan halk o okulu benimsen onun her olanağından yararlanırdı, kütüphanesi de dahil, hatta okulla köy arasında herhangi bir duvar yoktu, yani bir köylü yanlışlıkla köy enstitüsü müdürünün oturduğu lojmanın kenarından geçerken hiç kimse çıkıp sen burada ne arıyorsun demezdi, halkla bütünleşmiş kurumlardı.

Şimdi, tabii bilmiyorum ama her birinin muhkem duvarları vardır, kolay kolay içeri giremezsiniz. Benim söylemek istediğim şu. Bu kurumların halk tarafından benimsenmesi çok büyük önem taşıyor. Benimki bir soru değil, yalnız bir katkıda bulunmak istedim.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz de çok teşekkür ederiz.

Bu konuda benim de kendi kişisel kanım, herhalde suçluyu yakaladık gibi geliyor. Demirbaşla ilgili yönetmeliği değiştirdiğimiz takdirde okul kitaplıklarının halka açılması sözkonusu olacak. Çünkü halk bunun farkında değil, böyle genelgelerin olduğunun, gidip okuldan kitap alınması

gerektiğinin, demirbaş yönetmeliğini biz değiştirebilirsek milli eğitimin herhalde çok büyük işlerini hallederiz gibi geldi, söylediklerinizden çıkardıklarım.

Buyurun Sayın Akşin son söz olarak.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Beyendinin katkıları için teşekkür ederim. Fakat ben bu para sınırlamasını kabul edemiyorum. Türkiye'de acayip paralar, acayip yerlere harcanıyor; yani otoyol yapılıyor habire sinek avlıyor otoyollar, Türkiye'de herhangi bir kerpiç köyden Avusturalya'ya telefon edebiliyorsunuz, pırıl pırıl ses, böyle tezeklerin içinde, çamurların içinde Avusturalyayla, o "merhaba nasılsın yahu, buradamsın" diyor. Sidney'deki adamdan, pırıl pırıl ses gidiyor. Yani Türkiye'de nerelere nerelere neler harcanıyor. Güneydoğuda PKK ile mücadele için harcanan paranın haddi hesabı yok. Peki, bu güneydoğudaki mesela çocukların okuması için, bütün oradaki çocuklar, ilçelerde parasız yatılı ilk ve ortaokullar; illerde lisede okuyacak her güneydoğulu çocuk için bir parasız yatılı kurulsaydı kurulamaz mı? Çünkü siz, orada PKK'nın bir mağarasına bir füze atıyorsunuz, o füze 200 bin dolar. Gitti 200 bin dolar, orada ne var, belki o mağaranın içinde hiç kimse yok, belki orada iki tane kaleşnikof var, 200 bin dolar gitti. Yani Türkiye acayip şeylere acayip paralar harcıyor, dolayısıyla efendim parasızlıktan eğitimimizi adam edemiyoruz, bu bir mazeret değil bence, kabul etmiyorum mazeret olarak.

BAŞKAN - Çok teşekkür ediyoruz efendim.

Öğleden sonra saat 14.00'de üçüncü oturumda buluşmak üzere.

Afiyet olsun. (Alkışlar)

ÜÇÜNCÜ OTURUM

PANEL I

BAŞKAN: Doç. Dr. Bozkurt GÜVENÇ
{TED Bilim Kurulu Üyesi}

PANEL ÜYELERİ:

Prof.Dr. Mehmet GÜRKAYNAK
{O.D.T.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi}
Prof. Dr. Ahmet İNAM
{ODTÜ. Fen ve Edebiyat Fakültesi}
Prof. Dr. Sina AKŞİN
{A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi}
Prof. Dr. Esin KONAÇ
{A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi}

KONU: Yurттаşlık Eğitimi ve Sorunları

BAŞKAN - Evet saatimiz 14.07, Yurttaşlık ve Eğitim toplantımızın 3 üncü oturumunu açıyorum önce konuşup sonra panalistleri çağırılmak-tansa önce panalistleri çağırıp biraz zaman kazanalım çünkü bu arada gelenler var, trafik sıkışıklığı olabilir onlar yerlerini alıncaya kadar biraz zaman kazanmış oluruz. Sina AKŞİN Bey önce bizi biraz düşündürdü programı nasıl yapalım diye belki dersim var geleceğim dedi ama anlaşılabilir dersi kısa kesmiş ve gelmişler evet Esin KONANÇ Hanım, herkes yerini biliyor galiba, hanımlar önce deyip Sina AKŞİN Bey buyrun, Ahmet İNAM'ı da görmüş gibiyim buyrun Sayın İnam ve en son Mehmet GÜRKAYNAK.

Toplantının birinci bölümünde bulunmadım ama o bölümde Ahmet İNAM arkadaşım klasik yurttaşlık kavramını biraz sorgulayarak, biraz aşarak yeni bir öneri de getirmiş çok ilginç olacağını sanıyorum ama ben ezbere bir şey söylemiş olmayayım, Sina AKŞİN'in devlet ve yurttaşlık konusundaki, vatandaşlık konusundaki görüşlere veya sorulara verdiği cevapları dinledim zaten kendisini de tanıdığım için onun görüşlerini kısmen biliyorum. Mehmet GÜRKAYNAK tabii çok eskiden beri görüşlerini bildiğimiz için bu panelde yer alıyor ama ben buradaki listeyi, buradaki sırayı takip edeceğim ama şöyle bir şekilde takip edeceğim eğer bir itiraz olmazsa Esin KONANÇ arkadaşımızdan başlayacağım çünkü kendisinin çocuk haklarıyla danışma ve rehberlik konusunda uzmanlaştığını biliyorum tabii

çocuklarla ilgili şöyle bir sorumuz var biz yurttaşlık ve eğitim diyince hep ergin kişileri düşünüyoruz halbuki bu eğitimin, yurttaşlık eğitiminin yurttaşlık statüsünden önce belkide ailede okulda başlaması yani o varlığı, çocuğu ailenin bir üyesi olarak kabul edelim onun haklarını tanıyalım ki sonra yurttaşlık hakları ve eğitimi mümkün olsun diye düşünüyorum yani, kronolojik, mutlaka değil ama sanki bu panelin gelişmesinde işe oradan başlarsak ve uzman bir kişinin görüşlerini alırsak bize yararlı olabilir, diye düşünüyorum.

PROF.DR. ESİN KONANÇ - Sayın başkan bir yanlış anlama oldu herhalde ben bir kere rehberlik uzmanı değilim ben hukukcuyum bir, ikincisi aile ile ilgili de konuşmayacağım vatandaşlık hakları ve çocuk hakları uzmanlık alanım bu konularda birşeyler söyleyeceğim ama rehberlikle hiçbir ilgim yok.

BAŞKAN - Peki o zaman o yanlış anlama benim kusurum bundan dolayı özür dileyeyim sanki kafamda öyle bir imaj varmış, o yanlış fakat tabi medyanın çocuk üzerindeki etkileri üzerinde durabilirseniz, tabi hazırlığınız başka yönde olabilir ama bize bir temel oluşturmuş olursunuz ve üzerine de birşeyler yapabilirsiniz. Evet özür dileirim bu yaptığım yanlış tanıtma için bu benim eksikliğim ondan sonra belki, sondan başlamış gibi olacağız ama Sina Akşin'in görüşlerini devlet vatandaşlık yurttaşlık ilişkilerini dinlemiştik eğitimi nasıl olsun yani bu olayı eğitim sürecinde örgün veya yaygın nasıl çözümlenebilir ona bakalım ondan sonra Ahmet İNAM'dan rica edelim acaba

bu yeni vatandaşlık kavramı yani ülkedeşlikten vatandaşlığa geçişin eğitim doğurguları ne olabilir yani biraz uygulamaya yönelik olarak nasıl gerçekleştirebiliriz, son olarak da belki Mehmet GÜRKAYNAK arkadaşımızdan özgür insan, ben tabi gönlümden geçeni söylüyorum herkes ne tür bir vatandaşlıktan söz ediyor, tartışalım.

Şimdi dört arkadaşımız var çok da geçikmeden başlamış oluyoruz saat 14.00 de başlayıp 16.30 da bitirmiş olacağız 16.30 ile 17.00 arasında da yarım saatlik bir tartışma zamanı var yani program öyle düzenlenmiş ki herkese rahat rahat bir yarım saat düşüyor; ama panalist arkadaşlarımız görüşlerini yarım saatten biraz daha az sürede bitirebilirlerse tartışmaya daha geniş zaman vermiş oluruz belki sunuş sırasında yapamadıklarımızı dinleyicilerimizden gelen sorulara cevap verirken biraz daha iyi yapabiliriz bu arada belki karışıklık olarak da panalistler birbirlerinin görüşleri hakkındaki düşünceleri sorularını eleştirilerini de dile getirebilir.

Evet bu niyet ve anlayışla ilk sözü Prof. Dr. Esin KONANÇ'a veriyorum.

PROF.DR.ESİN KONANÇ - Biraz içeriği değişmekle birlikte konuşmamın herhalde uyum sağlayabileceğimi düşünüyorum ben bir yaygın eğitim aracı olarak medyayı ve medyanın yurttaş hakları, insan hakları eğitimindeki rolü; olumlu veya olumsuz rolü, konusunda birşeyler söylemek istiyordum yalnız sözlerime başlamadan önce söyleyeceğim şeylerin bu son günlerde basın

üzerindeki tartışmalar çok yoğunlaştı biliyorsunuz gündem medya üzerinde toplandı dolayısıyla bu konudaki görüşlerimizi çok net bir biçimde ortaya koymamız için birtakım kavramların açıklığa kavuşturulması gerekir gibi geliyor bana, en azından benim açımdan bazı kavramlar ne anlam ifade ediyor, sabahleyin ben gerçi geç geldim ama Sayın Akşin devlet kavramı üzerinde biraz durdu, ben devletin demokratik bir devlette ne şekilde anlaşılması gerektiği konusuna biraz açıklık getirmek istiyorum.

Devlet bizim maddi ve manevi varlığımızı insan olarak hak ve özgürlüklerimizi, geliştirmemizi sağlayıcı ortamı hazırlamakla mükellef olan, bizim hak ve özgürlüklerimizi korumakla mükellef olan bizler tarafından oluşturulmuş bir hükmi şahsiyet; dolayısıyla ferdin ve toplumun hizmetinde bir devlet. Ferdin ve toplumun hizmetinde olan bir devletin, bu hizmetleri yerine getirmesi için bir takım gereksimlerimiz olacak devletin etkinlikleri yürütürken ve yetkilerini kullanırken göz önünde tutulması gereken husus, tabii Türkiye Cumhuriyetinin birtakım vasıflarıdır; demokratik devlet vasfı, laik devlet vasfı v.s bu vasıfların değiştirilmesi de mümkün değil anayasamıza göre ancak bu gerçekten böyle mi son günlerde yaşadığımız olaylar bizi nereye götürüyor vatandaş olarak biz daha doğrusu yurttaş olarak veya bir insan olarak biz hangi haklarımızın bilincindeyiz veya değiliz yeni yetişen kuşağa bu hak ve özgürlüklerini ne şekilde öğretmek lazım, benimsetmek lazım bunlar üstünde herhalde

bugün durulacak.

Şimdi ben bu panele davet edildiğim zaman ilköğretimde vatandaşlık ve insan hakları eğitimi kitaplarına şöyle bir göz attım. Ben aşağı yukarı, Eğitim Bilimleri Fakültesinde olan arkadaşlarım biliyorlar, 25 seneyi aşkın bir süredir insan hakları ve demokratik temel kurumlar okutuyorum ve dehşetle gördüm ki bu kitabın içindeki bilgilerde son derece yüzeysel olduğu gibi, birtakım yanlışlar da var, sadece bu kitap değil elimde bir tanesi var ama 5,6 kitap var şöyle bir baktım ve şunu düşündüm bunu gördüğüm zaman, bu kitaba baktım ve diğer kitapların içeriğine baktığım zaman; acaba şu verilen eğitimle medyada vatandaşa iletilen mesajlar nasıl birbirini dengeler, bana göre dengeleyemez. Şimdi bir kere herşeyden önce ben, iyi bir vatandaş olmanın eğitimle olacağını düşünüyorum fakat bunun yanında vatandaşlık konusunda öğretim yapılması gerektiğini düşünüyorum yani birtakım bilgilere sahip olmalıyız ki o bilgilerin ışığı altında doğuştan itibaren aile içinde aldığımız, aile dışı birimlerde aldığımız eğitimle bir yere gelebilelim.

Şimdi bu bilgileri biz nereden alabiliriz, kitaplardan alıyoruz, ama biraz evvel söylediğim gibi kitaplar benim için en azından şu gördüğüm, kitaplar, ortaöğretimde okunan kitaplar, bireyin hak ve özürlüklüklerinin bilinçinde olmasını sağlayacak nitelikte kitaplar değil. Bunun yanında bir de devamlı toplum içinde birtakım mesajlarla karşı karşıya kalıyoruz ve bu mesajlar bilgi eksikliğimiz söz konusu olduğundan bizi birey olarak ve

toplum olarak bazı yanlış saptamalara sürüklüyor diyebilirim. Burada yanlış diyorum söyleyeceğim sözler belki çok büyük tartışmalar açacak ama ben hem kendime hem de topluma olan bir görevim olduğunu düşünüyorum ve bu gün ters düşme pahasına da olsa birtakım şeyleri söylemek istiyorum. Bugün medyanın durumuna ve insan hakları konusundaki tavrına geçmeden önce şunu belirtmek istiyorum. Medya insan hakları eğitiminde, yurttaş hakları eğitiminde son derece önemli rol oynayabilir, bir takım programlar görüyoruz çok çeşitli medya kanallarında, televizyon kanalları olsun, radyo kanalları olsun ve de yazılı basında; bunlar devamlı birtakım mesajlar iletiyorlar, bu mesajlar arasında zaman zaman bazılarında çok, bazılarında az insan hakları eğitimi için çaba sarf edilen veya insan hakları öğretimine katkıda bulunacak bir takım programlar var. Mesela bir programda ne bileyim ben basın özgürlüğü tartışılıyor, basın özgürlüğü bizim için son derece hayati bir özgürlük, basını dördüncü kuvvet olarak tanımlıyor bütün yazarlar, literatürde hep böyle geçiyor, şimdi basının dördüncü kuvvet olup olmadığı tartışılıyor ama bir devlet demokratik bir devlet olacaksa mutlaka özgür bir basını olacak, özgür bir basını olmayan bir devletin demokratik bir devlet olması mümkün değil, çünkü kamuoyu denetimi, devletin demokratik niteliğini kazanması ve muhafaza etmesi için son derece önemli. Bir ülkede eğer kamuoyu denetimi yoksa, o ülkede hak ve özgürlüklerin uygulanmaya geçmesi

mümkün değil kamuoyunun oluşması da hemen hemen yüzde seksen, doksan kitle iletişim araçları aracılığı ile oluyor bir öğrenci düşünün ki bilmiyorum haftada kaç saat içinizde öğretmen olan var mı, bilmiyorum, kaç saat okuyor bu dersi, bu derste, birtakım şeyler ezberletiyorlar, mesela din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili bölümünü baktım ben bu kitabın, Anayasanın maddelerini olduğu gibi almış din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili maddeyi oraya din ve vicdan özgürlüğü konusunda hemen hemen her kanalda devamlı mesajlar veriliyor, ve öyle çelişkili mesajlar veriliyor ki, düşünce özgürlüğüne bakıyoruz, yine düşünce özgürlüğünde aynı şekilde bu kitapta çok basit cümlelerle yer almış vaziyette; ama toplumda düşünce özgürlüğü tartışılıyor ve bu konuda çok ilginç tartışmalara tanık oluyoruz ve bu tartışmalara baktığımız zaman yanlış mesajların da topluma iletildiğini görüyoruz acaba bu yanlış mesajlar karşısında birey ne yapacak? Ben çocuklara, kendimi sınırlı tutmak istemiyorum çünkü o çocukların hak ve özgürlüklerini öğrenebilmelerine saygı gösterebilmeleri için müsait bir ortam lazım, öğrenme lazım, eğitim lazım sadece bilgi aktarma ile değil o aktarılan bilgilerin uygulamaya geçmesinin de gösterilmesi gerekiyor.

Dün bir program izliyordum o programda aşırı sağ görüşlü konuşmacılarla liberal dediğimiz konuşmacılar bir noktada birleştiler: düşünce özgürlüğü sınırsız bir özgürlüktür. Herkes her şekilde düşündüğünü söyleyebilir, başbakan yardımcımız bir beyanat verdi, bir belediye başka-

ninin konuşması nedeniyle bir kavram kullandı şedit bir kavram ama suç teşkil etmez dedi. Ben acaba diyorum bu kadar yıl yanlış mı öğrendim herşeyi, acaba benim önümdede şimdi Avrupa konseyinin bir yayını var dünyanın bütün hakları beyannameleri ve sözleşmeleri içinde var ve onlara baktığımız zaman ben hiç de düşünce özgürlüğünün sınırsız bir özgürlük olmadığını görüyorum kişiler ve siyasal haklara ilişkin uluslar arası sözleşme de, üye devletlere ırksal, dinsel, ulusal nitelikte, kin, nefret, garaz yaratacak şeyleri savunmaları kanunla yasaklayacaksınız, Böyle bir emir üye devlete veriliyor, Avrupa Konseyi çalışmalar yapıyor bu konuda bir komitesi var Avrupa Konseyinin Intolerance Komitesinde çalışmalar yapılıyor, insan hakları komitesinde bu çalışmalar yapılıyor ve benim öğrendiğin, herşeyi söyleyemeyiz. İnsanları kin, nefret, garaze yönetecek şeyleri savunamayız bu sağdan olabilir soldan olabilir yani ideolojik bir ayırım yapmıyorum. Başkalarının hak ve özgürlüklerini onların şereflerini rencide edecek konuşmalar düşünceler yayamayız. Bunların hepsi uygar toplumlarda yasaklanmış bir takım fiilerdir. Evet düşünce özgürlüğü din ve vicdan özgürlüğü diğer özgürlüklerden farklıdır, diğer özgürlüklerin bazılarında özgürlüğümüzü kullanmak için ya izin alınız ya bildirimde bulunuruz ama din ve vicdan özgürlüğü kullanmak için, düşünce özgürlüğümüzü kullanmak için böyle bir izin veya böyle bir bildirimde bulunmamıza gerek yok, bu hak ve özgürlüğümü kullanınız katlanmak koşuluyla kullanınız. Şimdi vatan-

daşlık eğitimi diyoruz demokrasi diyoruz bir taraftan mesajlar veriliyor işte birtakım medyadan, açık oturumlar yapılıyor, bazıları hakikaten gerçek demokratik anlayışı nakleden yayınlar oluyor, kitaplar anayasayı vesaireyi alıyorlar, çeşitli özgürlük bildinilerini veya sözleşmelerini alıyorlar, insan hakları sözleşmelerinden birtakım bilgiler veriliyor; ama onun yanında öyle yoğun bir biçimde bilgiler ve mesajlar veriyorlar ki bu mesajları alan insanlar, ben bu işin hocası olduğum halde tereddüte düşüyorum. Mesela dün o toplantıda yine şöyle söylendi Efer'dim ilk evvela "faşist İtalyan Ceza Kanunundan alınan Ceza Kanunumuzu düzeltelim, artık, Türkiye'de bunu düzeltemiyoruz", bizim Ceza Kanunumuz 1926 tarihli. İtalyan Ceza Kanunu ise 1930 tarihli. Musollinin Kanunu Rocco Kanunudur; ama bugün içimizde bunu bilen var mı Ceza Hukukçusu olarak bizler biliyoruz ama onun dışında medya devamlı İtalyan Ceza Kanunu, faşist İtalyan Ceza Kanundan alınan, kanunu değiştirelim, E şimdi bilgiler yanlış olunca acaba yanıltırmuyum diye dün tekrar terettüde düştüm, sonra Ceza Kanunu tekrar aldım baktım özelliklerde 141, 142,163 için bu şeyler söyleniyordu, o zamanlar, hatta arkadaşlarım, burda olan arkadaşlarım bilirler, bu maddelerin kaldırılması için kampanya yapılırken ben şöyle bir şey soruyordum arkadaşlarımıza; İrk esasına dayanan bir Cumhuriyet kurulması için propaganda yapılmasını ve örgüt kurulmasını istiyormusunuz, savunuyormusunuz? Buna cevap "hayır" oluyor-

du, o zaman niye 141, 142'nin kalkmasını savunuyorsunuz? Bu soruya cevap alamıyordum ben arkadaşlarımdan, çünkü içerik bilinmeyince, savunulan seyler de yanlış oluyor. Bugün 163 ncü maddeyi kaldırdık sıra Anayasanın 24 ncü maddesine geldi ve bunu da niçin yapıyoruz, bunu da laiklik için yapıyoruz.

Şimdi ben bir ceza hukukçusu olarak biliyorum ki din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili maddeler T.C.K. nun 74 ve 75 ve ilerisi maddeleridir. 163. maddesi ise tamamen dini çıkarılara alet etmek toplumun ekonomik, sosyal, düzenini din kurallarına oturtmak için propaganda yapmak ve örgüt kurmayı yasaklayan maddeydi ve bunu ben malasef en entelektüel, en bilgili insanlara dahi anlatamadım. Şimdi efendim düşünceyi açıklamakla, propaganda arasında sınırı çizemiyoruz dolayısıyla birtakım uygulamalar vardı Türkiye'de cevap olarak şunu diyordum hep beraber bu yanlış uygulamaların karşısına çıkalım ama benim bilebildiğim kadarıyla, sosyal psikolog arkadaşlarımız var burda, propagandayla düşünceyi açıklamayı ayırt edecek bir takım kriterleri sosyal psikoloji bize veriyor. Şimdi artık her türlü şeyi söyleyebilirsiniz din ve vicdan özgürlüğü adına, laiklik adına, şu adına, bu adına; kusura bakmayın biraz heyecanlanıyorum bütün bunları söylediğim zaman; ama insan hakları hocası olarak şunu düşünüyorum, yani ben üniversitede okutuyorum insan haklarını, diğer arkadaşlarımız ortaokul son sınıfta yahut ilköğretimin son sınıfında okutuyorlar, Şimdi bilmeden ve devamlı yanlış bilgiler

topluma medya aracılığıyla aktarıldığında, bizim gerçekten hak ve özgürlüklerimizi bilmemiz mümkün değil, bunları savunmamız mümkün değil, yurttaşlık görevini yerine getirmemiz mümkün değil. Şimdi birtakım hak ve özgürlüklerimiz çiğneniyor. Biz entellektüeller olarak biliyoruz, konut dokunulmazlığımız var, konutumuzu kimse giremez polis de dahil buna, ancak gecikmesinde sakınca olan hallerde yetkili mercinin emri ile girer ama televizyonu bakıyoruz geçen bir konuşmamda da bunu söylemiştim, sizlere yaptığım konuşmada da bir hanım, arkasında polisler insanların evine dalıyor masumluk karinesi diye bir karinemiz var bizim, asırlar boyu mücadelenin sonunda bütün uygar dünyanın benimsediği bir karine, "bir kimsenin suçluluğu kanıtlanıncaya kadar o kimse masum sayılır". Var mı böyle bir şey bizde, Türkiye'de? Her olayda mutlaka şak, şak suçlu damgasını insanlara yapııştırıyoruz onu aitmiş-dört milyona teşhir ediyoruz. Ondan sonra o kimse beraat ettiği zaman, şu kadar, bir haber verirsek veriyoruz vermezsek vermiyoruz. Bu şu sonucu doğruyor, haklarımızı, mütemadiyet medya aracılığı ile verilen mesaj, bize, sözel olarak şu mesaj veriliyor, haklarımıza sahip çikalım, demokratik topluma sahip çikalım, temiz bir toplum yaratalım vs. sözler bunlar, ama bütüncül olarak verilen mesaja baktığımız zaman, bilmiyorum yanılıyormuyum ben şunu görüyorum: siz birey olarak öyle güçsüzsünüz ki sistem o kadar güçlü ki, siz bu sistem karşısında hiçbir şey yapamazsınız Sina sabahleyin söyledi faşist devlette

biliyorsunuz devletin verdiği kadar hak ve özgürlüğe sahip olursunuz devlete karşı hiçbir şey yapamazsınız. Devletin dışında hiçbirşey olmaz. Şimdi bunu biz günümüz Türkiye'sine uyguladığımız zaman, sistemin verdiği kadar hak ve özgürlüklerden yararlanabilirsiniz sistemin dışında hiçbir şey olmaz, sisteme karşı hiçbirşey olmaz birey olarak hiçsiniz; ben böyle algılıyorum verilen mesajları, ve dolayısıyla demokratik toplum açısından ben bunu yanlış görüyorum. Baktığımız zaman birtakım mahkeme kararlarına vesaireye, bu konularda araştırmalarım var, şunu görüyorum, insanlar mahkemelere gittikleri zaman, evet yargımızın bir sürü sorunu var, ama o sorunların sorunlarla birlikte yine insanlar mücadele ettikleri zaman, haklarını alıyorlar, ama bu haklarını alan insanların bu mücadeleler sonunda bir şey yaptıklarını biz bilmiyoruz. Biz yapmayan insanları görüyoruz hep biz bu sistem içinde hiçbir şey yapılmaz, o halde kaderimize boyun eğelim öyle hak ve özgürlük, işte gelişme maddi ve manevi varlığını geliştirme gibi bir takım taleplerde bulunmayalım, bunların elde edilmesi mümkün değildir, ne verilirse onla yetinelim. Ben buna şiddetle karşı çıkıyorum çünkü biz eğer hak ve özgürlüklerimize sahip çıkmazsak, o zaman birtakım olumsuz etkilerle karşı karşıya kalabiliriz. Bugün ... ne kadar vaktim kaldı sayın başkan

BAŞKAN - Beş dakika kadar

Teşekkür ederim.

Bugün yetkili bir kişi olarak, bu konuda araştırma yapmış bir kişi olarak Radyo

Televizyon Üst Kurulu üyesi olduğumda şunu söyleyeyim size, Türkiye'deki bütün medya araçları mülti medya dediğimiz araçlar Radyo Televizyon ve Basın altı büyük aile ve şirketin elinde, bunlar ne yaparlarsa topluma ne mesaj verinlerse o mesajı toplum alıyor. Bunun dışında kamu oyu oluşması mümkün olmuyor. Bu ailelere baktığımız zaman, şu doğru, bu aileler bu medya kuruluşlarını sadece yan kuruluş olarak tutuyorlar esas iştilal ettikleri ticaret, mesela birtanesi İhlas Holdinge gidiyor, öbürü İktisat Bankasına gidiyor, öbürü Koç'a gidiyor. Çıkardığınız zaman, o aradaki paravan şirketleri aştığınız zaman gördüğünüz manzara bu, ve bu şirketler de, Türkiye ekonomisini ellerinde tutuyorlar. Dolayısıyla ekonomik çıkarların korunması tabii söz konusu oluyor bir yerde, dolayısıyla ben ve herhalde sizler de bana katılacaksınız, biz gerçekten özgür basın istiyoruz, yani basın özgürlüğü. Genel olarak şunu söyleyim, tüm hak ve özgürlükler devletin karışması devletin müdahalesine karşı asırlar boyu korunmuştur, demokrasi tarihine baktığımız zaman, arkadaşım benden daha yetkili bu konuda, demokrasi tarihine baktığımız zaman, devlete karşı hak ve özgürlüklerin korunmasının mücadelesini görüyoruz ama yüzyılımızda artık devlete karşı koruma istiyoruz, bunun için çaba sarfediyoruz. Ama yapmamız gereken bir şey var, hak ve özgürlüklerimizi sadece devlete karşı değil, diğer bireylere diğer birey gruplarına ve toplumdaki çıkar odaklarına karşı da korumak

zorundayız. Eğer gerçek basın özgürlüğü istiyorsak bu basın özürlüğü devletin müdahale etmediği bir basın olduğu gibi, bu basın, aynı zamanda medya patronlarının müdahale etmediği bir basın olmalı. Tekelleşmeye karşı olmalı uluslar arası düzenlemeler var ama bu basın tekelleri daha hala Türkiye'de var ve bir gazetecinin, bir basın çalışanın hoş gitmeyen bir şey yaptığı zaman orda işine son verildiği zaman, başka bir basın kuruluşunda iş bulması mümkün değil, dolayısıyla kendi aralarında bir kurallar bütünü oluşturulmuş vaziyette. Tekelleşmiş basın. Madem biz haber alma özgürlüğünü savunuyoruz, basın özgürlüğünü savunuyoruz, o halde niye iki basın tekeli birbiriyle birleşiyor da bazı gazetelerin dağıtımını engelliyor? Ben o gazeteyi okumuyorum, Akşam gazetesinden bahsediyorum; ama böyle bir olayın olduğu bir ülkede basın özgürlüğünden bahsedilemez basın özgürlüğünü korumak için çaba sarfederken bunu sadece devlete karşı değil aynı zamanda büyük tekellere karşı da savunmak zorundayız. Şimdi sözümü şöyle bağlamak istiyorum.

Örgün eğitim, çok eksik bir şekilde insan haklarını ve vatandaşlık haklarını bize öğretiyor, öğretmeye çalışıyor. Bu kadar eksik bir öğretimin yanında medya esas işlevi olan insan hak ve özgürlüklerini korumak vatandaşı bilinçlendirmek onun hak ve özgürlüklerine gerçekten demokratik bir toplumda dördüncü kuvvet olarak sahip çıkmak yerine, maalesef hak ve özgürlükleri yok

edici bir sistem bir mesaj bombardımanına tuyoñ bizi. Türkiye'de daha fazla ama şunu da söyleyim diğery batı ölkelerinde de bu tür olaylara tanık oluyoruz. Ben keseyim sözümü daha sonra sorular olursa devam ederim.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Sina'cığım galiba söz döndü dolaştı tekrar devlet ve yurttaşa geldi, belki bıraktığımız yerden devamı olarak nasıl arzu ederseniz buyrun efendim.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Sabah ki oturma katılmayan bazı yeni dinleyicilerimiz olabilir belki küçük bir geniş te gerekebilir. Evet biyiyorsunuz toplumların ayakta durması için bir oydaşma frenkçe tabiri ile konsensüs olması: gerektiğinden bahsedilir. Toplumları devletleri ayakta tutan bir şey bu, bir çimento, adeta İbni Haldun'da asabiyet gibi mesela, İbni Haldun'daki asabiyet kavramı belki bunun bir karşılığı olabilir. Bilmiyorum, ama genellikle bir toplumun ayakta durması birtakım işleri yapabilmesi için asgari bir şey, asgari bir müşterek olması lazım, yani ortak bir payda bulunması lazım; yani kimimiz sağcı, kimimiz sölcuyuzdur, kimimiz, Hristiyan, kimimiz Müslümanızdır, kimimiz Beşiktaşlı, kimimiz Galatasaray'lı destekler ama neticede işte deriz ki biz Türk'üz işte Türk olduğumuz için ortak bir paydamız var ve birtakım şeyleri dolayısıyla başarınız. Bu ortak payda çok kiritik bir nokta, çok kiritik bir nokta çünkü ortak paydanız yoksa mesela savaşamazsınız savaşta dayak yersiniz bu kadar

basit işte.

II. MAHMUT mesela birtakım şeyler yaptı bir takım yenilik hareketleri yaptı biliyorsunuz işte kıyafeti değiştirdi, devlet dairelerine resmini astırdı falan, gavur padişah diye damgalandı ve bu yüzden tuhaf şeyler oldu yani oydaşma yani ülkedeki oydaşma sarsıldı. Mesela Rus Savaşında neydi bakayım ezberden söylüyorum yanılıyor olabilirim Varna, Varna'ya Rus ordusu gelip dayanıyor muhafız anahtarını teslim ediyor Rus ordusu ile savaşmıyor halbuki onun görevi savaşmak. Yine II. Mahmut döneminden mesela Nizip yenilgisi sırasında 1839'da, padişah ölüm döşeğinde yeni bir sadrazam geliyor Hüsrev Paşa bu Hüsre Paşa'ya Kaptanı Derya Ahmet Paşa düşman, Ahmet Paşa vay benim düşmanım sadrazam oldu diye alıyor donanmayı Mısır'a gidiyor, donanmayı alıp Mısır'a gidiyor, koca donanmayı alıp gidiyor bir gemiyi de değil, bilmem kaç gerniyi de toparlayıp götürüyor yani toplumda böyle bir şey var bir oydaşma eksikliği var ve o zaman kahraman, asker millet dediğiniz milletler de basbayağı acaip yenilgilere uğrayabiliyorlar. Mesela Fransa, Fransa tutmuş Napolyon zamanda Moskovalara kadar gitmiş Fransız orduları bütün Avrupayı çiğnemiş geçmişler ama 1940'da bakıyorsunuz Alman ordusu karşısında, Fransız ordusu perişan oluyor hemen bozuluyor, ne oldu Fransızların askerliklerine cengaverliklerine bunun da izahı şu olabilir; yine bu oydaşma kuramı çerçevesinde Fransada sağ ile sol arasında bir kutuplaşma yaşanıyor yani toplum ikiye bölünmüş kimisi sağcı

kimisi solcu ve bu oydaşmayı etkileyecek derecelere varmış. İşte 1936'da halk cephesi iktidara gelmiş, işte paralı işçilere bir sürü haklar tanımış, paralı tatil mesela tatile giden işçiler ücretlerini almaya devam edecekler, korkunç bir olay olarak patronlar, Fransa'da patronlar bunu dünyanın sonu olarak görüyorlar böyle bir hakkın işçilere verilmiş olmasını dünyanın sonu olarak görüyorlar, şu Hitler gelsede kurtulsak şu komünistlerden havasındalar. Halbuki bu halk cephesi denilende sadece komünistler yok sosyalistler de var ama komünistlik bir çeşit böyle cüzzam olarak ele alınıyor, Fransa savaşıyor güp diye yeniliyor. Tabii savaş bir toplumun karşılaşabileceği en uç nokta yani işte insanların artık ölmeyi göze alabilecekleri, fedakarlığın en uç noktasına varmaları gereken bir şeydir, bir durumdur ama savaşın dışında bir toplumun mücadele etmesi gerektiği bir sürü şey olabilir bir kalkınma mücadelesi olabilir mesela veyahut da daha uygarlaşma yönünde bir çaba olabilir kısaca oydaşma olmadığı takdirde savaş yapamadığınız gibi daha pek çok şeyi yapamıyorsunuz demektir.

Buradan nereye gelmek istiyorum, bir ülkede oydaşmanın sarsılmaması lazım yani bir takım temel şeylere inanılması gerekiyor kısaca bir vatandaş tipi belki gerekiyor oydaşmanın bir vatandaş tipi yani adam İsveçli ise ben İsveçliyim ve ben çevreyi ve doğayı çok iyi koruyorum mesela bu İsveçlinin, bütün İsveçlilerin inandıkları bir şey olabilir yani bu ülkenin resmi bir ideolojisidir başka türlü söylendikte bizim sivil toplumcu-

ların sinir oldukları o resmi ideolojidir belki İsveç'te biz doğayı iyi koruyoruz meselesi veya Norveçli olaki Norveçlinin temel düşüncesi en iyi balığı, biz üretiyoruz, en iyi balık yağı bizde çıkar bu belkide Norveç'i ayakta tutan temel düşünce olabilir, ve siz onu sarstınız mı hayır sizin balık yağlarımızda iş yok veyahutta İzlandanın balık yağı daha iyi ders-eniz adamlar buhrana girebilir, yani bu teori doğru ise, oydaşma teorisi doğru ise, demek ki bir toplumun temelinde bir şey gerekiyor, bir ortak payda gerekiyor bir oydaşma gerekiyor.

Şimdi acaba Türkiye'de bu var mı? Tabii burada meseleyi döndürüp dolaştırıp Tevhid-i Terdisat Kanununa geliyoruz, yani eğitim birliği meselesine geliyoruz, eğitim birliği kanunu bugün acı bir şekilde çiğnenmiş durumdadır, daha nicedir çiğnenmiş durumda, sebebini de biliyorsunuz, Türkiye'de İmam Hatip Okulları diye bir meslek okulu var, bu İmam Hatip Okulu imam hatip yetiştirmek için bir okuldur nasıl ki Ticaret Liseleri var muhasebeci, katip yetiştirmek için yapı ustası okulları var, yapı ustası yetiştirmek için şimdi siz memleketin muhasebeci ve katip ihtiyacından fazla ticaret lisesi açmazsınız veyahutta yapı lisesi açmazsınız veya yapı ustası ihtiyacı şu kadarsa onun bilmem yüz katını yetiştirecek yapı ustası okullu açmazsınız Tapu Kadastro Lisesi mesela Türkiye'nin kaç tane tapu kadastro memuruna ihtiyacı var, işte yılda şu kadar, yeni tapu kadastro memuru lazım, bir lise yeter, peki yüz tane tapu kadastro lisesi açsanız bu tuhaf olmaz mı? Türkiye'de durum bu,

Türkiyede imam hatip yetiştiriliyor. Bunlar yapı ustaları olsalar veya tapu kadastro memurları olsalar mesele yok, fakat mesele şuradan çıkıyor bu başka türlü bir insan mı yetiştiriyor; yani bir oydaşması olan Türk vatandaşı tipinden başka bir tip insan mı yetişiyor, eğer yine eğer diyorum çünkü bilmiyorum, eğer İmam Hatip Okullarından orta çağ düşüncesini tasvip eden, işte Mustafa Kemal'i bir deccal olarak gören, insanlar yetişiyorsa ayrıca bunların ille İmam Hatip Okulun'dan yetişmesi de şart değil herhangi bir liseden de çıkabilir böyle insanlar, çünkü oralarda da bu çeşit ideolojilerin at koşturduğu konusunda bazı izlenimler ediniyor insan, o zaman iki tip vatandaş, oydaşmanın kırılması demek o zaman siz savaş yapamazsınız, savaşta dayak yersiniz siz başka şeylerde de, tabi savaşı yapamadığınız gibi başka şeyleri de başaramazsınız, bir birlik olmaz; tabi eğerli konuşuyorum dikkat ederseniz böyledir demiyorum Allah göstermesin, savaş olmasın ama mesela böyle bir durumda hakikaten ne olacak, nasıl bir şey olur eğer Türkiye'de oydaşma kırıldı ise Türkiye savaşmaz, istediği kadar asker millet olsun. Biliyorsunuz II. Mahmut döneminde Osmanlı Ordusu esas itibariyle Türk ordusu yani Türklerin oluşturduğu bir ordudur bu o sırada Türk ordusu dört kere Mısır ordusuna yenildi, hani şu beğenmediğimiz işte Yahudilere yenildi dediğimiz ordu dört kere dayak attı Osmanlı ordusuna; neden, çünkü o sırada dediğim gibi bu oydaşma yoktu. Toplumda bir kutuplaşma bir kırılma vardı ve insanlar biraraya gelemiyor-

lardı, bunu başka bir açıdan, mesela, Mustafa Coşturoğlu sosyal şizofreni olarak ele alıyor, nasıl kişilerde kişilik bölünmesi olabiliyorsa toplumdaki bölünmeyi Mustafa Coşturoğlu'da sosyal şizofreni olarak tarif ediyor, biraz daha mesela somutlaştıralım ama dediğim gibi ben burada bilerek bir araştırmaya dayanarak konuşmuyorum ama duyduklarımızdan hareket ediyorum. Mesela dayak konusu, biliyorsunuz dayak çağdaş toplumda kabul edilemeyecek bir şeydir. Gayri meşru bir şeydir, bir davranış tarzıdır, çağdaş toplumda dayak gayri meşru bir zorbalıktır.

Mahalle mekteplerinde kızılıık sopası asılı, orada falaka asılı ve dekor diye asılı değil, kullanılmak üzere orada duruyor, bu bir terbiye aracıdır, pedagojik bir alettir, makbul bir şeydir. Şimdi Avrupa'ya gireceğim diye uğraşıyorsunuz ve Avrupa da diyor ki, kardeşim sizde falan işkence var, sizde fazla dayak var diyor. Eğer Avrupaya girmek istiyorsan sende işkence olmaması lazım diyor. Peki dayakla yetişmiş bir polis mesela, daha çocukken anasından, babasından dayak yemiş, ağabeyinden dayak yemiş, ondan sonra okula gitmiş öğretmenden dayak yemiş, askere gitmiş çavuşundan, onbaşidan dayak yemiş, dayakla oluşmuş bir insan ve hep iyi niyetle atılmış bu dayaklar; yani ortaçağ zihniyetiyle dayak yemiş. Şimdi bu adamın karşısına bir sanık geliyor ve sanık ben suçsuzum diyor ve sen falanca halıyı çaldın mı diyorlar, "hayır çalmadım" diyor. Adam dayakla yetişmiş, bu polis ona dayak atmaz mı? Atar. Çünkü dayakla yetişmiş ve

hatta onun eline bir elektrik aleti tutuştursanız ve bu çok iyi alettir, orasını, burasını yaralamaz, iz bırakmaz, çağdaş bir dayak aleti, falaka olunca kanlar fışkırıyor oraya buraya, pis bir iş, bu tertemiz böyle iz bırakmıyor, bilmem ne yapmıyor, yani o polis onu benimser, benimsememesi tuhaf olur adeta. Türkiye'de mesela işkenceyle mücadele ediyorsanız eğer, önce dayakla mücadele etmek gerekir ve eğer insanların ortaçağ düşüncesiyle dayağın bir terbiye aracı olduğuna inanıyorlarsa, biliyorsunuz bizim birtakım abuk sabuk atasözlerimiz var, işte hocanın vurduğu yerden gül biter, dayak cennetten çıkmadır, gibi dayak uygulamasına kılıf olan birtakım deyişler. şimdi o zihniyetle gidilirse, Türkiye'de işkence de son bulmaz, Türkiye Avrupaya da giremez. Çünkü Avrupaya girmek için bunun olmaması gerekiyor. Başka bir örnek, tabii kadın erkek eşitliği meselesi. İşte çağdaş toplumlarda kadınla erkeğin eşit olması lazım. Hukuk önünde eşit olması lazım, uygulamada eşit olması gerekiyor. Oysa, şeriatı açıp bakıyorsunuz, yani ortaçağ İslam hukukuna baktığınız zaman, kadın yarım porsiyon bir varlık gibi, mahkemeye gidince, işte iki tanesinin aynı şeyi söylemesi lazım ki, bir erkeği dengeleyebilsin veya mirasta erkek tam hisse alıyor, kız çocuğu yarım hisse alıyor. Yani şeriatta ortaçağ İslam hukukunda kurumlaşmış, kadının eşit olmadığı, kurumlaşmış.

şimdi, mesela siz imam hatip okullarında eğer şeriatı öğretiliyorsanız, yani islam hukukunu öğretiliyorsanız ve bunu sırf tarih olarak öğreti-

yor olabilirsiniz, ama bu işte iyidir, bundan alası olmaz, eğer müslüman olmak istiyorsanız bunu da inanmanız lazım diyorsanız, bu çocukta bir çelişki doğacak, çünkü Türkiye Cumhuriyeti kanunları, Medeni Kanun ne diyor, kadın ile erkek eşittir diyor. Mesela mirasta aynı payı alır diyor, oğlan ne alırsa kız da o payı alır diyor. Şimdi, bu çocuk ne yapacak? Eğer bu şekilde öğretiliyorsa ona, bir bunalıma girecek ya biri doğru ya öbürü doğru. Eğer okulda öğrendiğini doğru sayıyorsa o zaman Cumhuriyet kanunlarına karşı saygısız olacak ve bu kanunu getiren sistemi lanetleyecek, başındaki adama deccal diyecek, bu kaçınılmaz bir sonuç adeta. Tabii bu gençte bir şizofrenik durum yaratabilir, daha da ötede Mustafa Coşturoğlu'nun söylediği gibi, toplumda bir şizofrenik durum yaratabilir ve bir oydaşma kırılmasına yol açabilir ve oydaşma kırılması da dediğim gibi vahim sonuçlar doğurabilir. Tabii, belki çok kötümser bir tablo çizdim, dikkat eder-seniz hep eğer dedim, eğer böyle öğretiliyorsa, eğer böyle ise diye söyledim, umarım böyle değildir, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu rahmetli hocamızın bir düşüncesi var. Diyor ki, İmam Hatip okullarında şeriat okutulmamalıdır diyor. Yani şeriatı hukuk tarihi olarak hukuk fakülteleri okutabilir, ilahiyat fakülteleri belki okutabilir ama şeriatı Türkiye Cumhuriyeti, yani çağdaş bir devletin İmam Hatip okulunda okutmamalı diyor. Tabii bu tartışılabilir; ama her hal-ü karda makbul olan budur, müslümanlığın şartı da bunu kabul etmektir şeklinde kesinlikle okutulmamalı; yani

belki okutulabilir, Velidedeoğlu'nun düşüncesine ters olarak belki okutulabilir ama tarihi bir bilgi olarak, yoksa buna inanmazsanız müslüman değilsiniz tarzında değil.

Sayın Başkan, görüyorsunuz ne kadar iktisadi zamanlama.

BAŞKAN - Şimdi aslında çok güzel sorular ortaya attınız, eğerlerinizle inşallah o eğere binip bir yerlere gideriz.

Efendim, şimdi söz Sayın Ahmet İnam'da, buyurun.

PROF. DR. AHMET İNAM - Ben, sabahki konuşmamda yurttaşlık kavramını sorgulamaya çalıştım, ideal bir yurttaşlık modeli önerdim, şu anda yaşadığımız yurttaşlıkla ilgili sorunlarımızı anlamak için, böyle bir ideal model oluşturabilirsek, bu modelle yaşadığımız dünyayı karşılaştırarak, tabii modele ne kadar katılabilirsiniz, modelin kendisi tartışmalıdır belki ama, böyle bir ideal model çerçevesinde yaşadığımız dünyanın ve ülkemizin sorunlarını dile getirmeye çalıştım. Şimdi bunu kısaca bu çalışmamda da özetleyeceğim ve eğitimle biraz bağlantısını kurmaya çalışacağım. Bir defa yurttaşlık denen şeyin kazanılacak bir şey olacağını söylüyorum. Yani doğuştan getirilen bir nitelik değildir. Yurttaş doğulmaz, yurttaşlık kazanılır, olunur. Onun için eğitim çok önemli; yani insan ülkede doğar, bir ülkenin içinde doğar, bir ülkenin nüfus kağıdını taşıyabilir, belki birkaç ülkenin olabilir, ama o yaşadığı ülkenin yurttaşı ise bunu belli koşulları yerine getirerek elde etmiştir, etmelidir diye

düşünüyorum. Bunun için, en azından üç koşulun gerektiğini düşünmekteyim. Belki bu koşullar ilk bakışta çok sert gelebilir dinleyenlere, o yüzden belki dünyada hiç yurttaş diye birinin, bir insanın olamayacağını da söyleyebilirsiniz; ama olsun diyorum, hiç değilse nedir eksik olan bu kafamdaki kavramı size sunmaya çalışacağım, zaman zaman da zaten düşünce tarihinde ortaya atılmış görüşlere de yaklaşıyor, durumu anlamak açısından belki bir öneri olabilir.

Birincisi, bir ülkede yaşayan kişinin, bireyin yurttaş olabilmesi için, o ülkenin yurt olması lazım. Ülkenin yurt olabilmesi için de o ülkenin bağımsız olması gerekiyor, özerk olması gerekiyor. Kendi geleceği konusunda, kendi sorunları konusunda kendi başına karar alabilme gücüne sahip olması gerekiyor. Bir ülke yurt değilse, o ülkede yaşayan, o ülkenin ülkedesi de yurttaş değildir. Dolayısıyla yurttaşlık bir yerde bizim bireysel çabalarımızı da aşılıyor, yani belli bir tekkeye girerek veya belli kitapları okuyarak elde edilecek bir şey değil. Yaşadığımız ülkeyle ilgili bir şeydir. Ülkemiz yurt değilse, biz de hiçbir zaman yurttaş olamıyoruz. Dolayısıyla ülkemizin yurt olabilmesi de yine dünya içinde ülkemizin tuttuğu yerle ilgilidir. Demek ki, yurttaşlık dünyadaş olmakla ilgili bir şey yani dünyada insan olarak var olmamızla ilgili bir şeydir. Sadece benim ülkemizin içinde bir iç sorun değildir yurttaşlık sorunu, insan olarak, bizim bu dünya denen gezegende serüvenimizle alakalı bir şeydir. Biz, dünyadaş olmayı, dünyada insan olmayı başaramıyorsak, yani ülkeler yurt olamıyorsa,

yani bazı ülkeler diğerleri üzerine baskı kuruyorsa, onların yurt olmasını engelliyorsa, ki kaldı ki, Hegelci diyalektik içinde, köle efendi diyalektiği içinde zaten köle efendi varsa bitmiştir, yani efendi köle varsa kim efendi, kim köle belli değil. Dolayısıyla bir ülke bir ülkeyi sömürüyorsa, biri yurt, öbürü ülke olarak kalamaz zaten, yurt yok. Belki bugün dünyada yurt yok o anlamda.

Bağımsız olma gücüne sahip, bağımsız olabilecek, kendi sorunlarını çözebilecek ortamın, gücün bu sorunlar tabii hukuksal, politik, toplumsal, ekonomik bütün bunları katarak söylüyorum. İkinci koşul, ülkenin içindeki yönetimle ilgili koşuldur. Yani dıştaki baskılara karşı korunmuş bir ülkenin kendi yönetiminin özerk olması gerekiyor. Yani yönetenle, yönetilen arasındaki ilişkinin özerk bir ilişki olması, yani ne demek, belli bir grubun bir biçimde yönetimi ele geçirip, yönetilenleri ezmemesi gerekiyor. Orada yaşayan her insanın yurttaş olabilme potansiyeline sahip her insanın yönetime katılabilmesi gerekiyor. Bunun engellenmemiş olması gerekiyor; yani o ülkenin içinde bir özerkliğin, özgürlüğün, iç bağımsızlığın, toplumsal bir bağımsızlığın olması gerekiyor, birinci koşul dışa karşıydı, ikinci koşul toplum olarak toplum içinde, tabii toplumun yönetimi için ister istemez yöneten ve yönetilen diye ayırım koyduğumuzda yönetenle yönetilen arasındaki ilişkinin bağımsız bir ilişki olması gerekiyor, bir tarafın, bir tarafı bastırmamış olması gerekiyor. Birtakım grupların o ülkede haklarına erişememe gibi bir durum olmaması gerekiyor, örneğin kölelerin olmaması,

kadınların haklarını elde edebilmesi veya renk ayırımı olmaması veya çocuk, olgun arasındaki ayırımların olmaması; bu anlamda eski Yunan'a baktığımızda, eski Yunan'da sanki soylu erkeklerin yurttaş olabildiklerini; ama kadınları, çocukların, kölelerin bunu elde edemediklerini dolayısıyla bölünmüş, türdeş olmayan, homojen olmayan bir toplum yapısı eski Yunanı, eski Yunan polislerinin taşıdığını, bu yapıdan dolayı iç özerkliğe kavuşmadığını ve o yüzden eski Yunan sitelerinin yurt olamadığını iddia edebiliriz. Yani belli bir kesimin ayrıcalığında olamaz yurttaşlık. Sizin ülkenizin bir köşesinde ıstırap çeken, zulüm gören, haksızlığa uğrayan insanlar olduğu takdirde, sizin seçme, seçilme, hukuk karşısında, toplumsal refahtan yararlanma açısından belli bir kesimin kendi alanında eşitliği çok anlamlı değildir. O ülkenin sınırları içinde yaşayan tüm ülkedeşlerin, o ülkede yaşayanların benzer durumda olması gerekiyor.

Üçüncü koşul da, belki siyaset bilimcilerin küçümsedikleri, önemsemedikleri veya ilgi alanlarına girmeyen bir koşulu öne süreceğim, o da bireylerin iç dünyalarının özerk olmasıyla ilgilidir. Yani, biz sandığa gidip oy attığımız zaman ortada işte ne güzel yönetime katılma gibi bir şeyin cereyan ettiğini düşünüyoruz, oysa oraya gidip oy atan insanların, o oylarını, yani diğer oy atanlarla birlikte anlamında belki oydaşlık kelimesiyle öyle oynayabiliriz, yani benzer oyu olanlar anlamında, ne kadar kendi kararları sonucu oy attıklarını sorgulamak lazım. Yani birey olamamış, daha doğrusu kişi olamamış, kendi başına karar

verme gücünden yoksun, kendi üzerindeki ideolojik veya Freudian anlamda işte bedensel, cinsel, biyolojik etkilerin farkına varmayan, varamayan, komplekslerinin ve psikolojik sorunlarının esiri olmuş insanların yurttaş olabilmelerinin mümkün olamayacağını, çünkü böyle insanların kendi yurtlarının kaderi konusunda sağlıklı biçimde söz söyleyemeyeceklerini düşünmekteyim. Onun için, konuşmamın başında söylediğim yurttaşlık sorunu hem bir dünyadaşlık sorunudur, ortaklaşa hepimiz aynı gemideyiz çünkü, bütün insanları ilgilendiriyor, hem ülkemizin sorunudur, hem de bireysel iç sorunumuzdur. Tek tek hepimizin insan olma sorunudur. Biz insan olamıyorsak tek tek birey olarak, o ülke de yurt olamaz ki, onun için yurttaşlık sorununun sadece hukuksal, politik toplumsal bir sorun olmadığını, yurttaşlık sorununun bir özerk insan olabilme, kendi gözleriyle görebilip, kendi kulaklarıyla duyma gücüne sahip, kendi kafasıyla düşünebilen, kendi kalbiyle duya-bilen insanlarla mümkün olabileceğine inanmaktayım. Onun için, yurttaşlık sorunu bir anlamda bir gönül eri olma sorunudur, gönül sahibi olma sorunudur, bir kişilik sorunudur, bir sürü insanı olmak sorunu değildir. Çünkü, ülke, sürünün yaşadığı güdülen insanların olduğu bir ülke ise, o ülke zaten yurt olamaz. Öyle ise bu üç koşul yerine getirildiğinde yani bireysel, toplumsal ve dışa karşı korunmuş kendi başına karar veren bir ülkenin olduğu, bu üç koşul yerine getirildiğinde, ideal, bu koşulları sağlamış bir ülke içerisinde, toplum içerisinde yurttaşlık yaşanabilecektir. Şimdi, baştan yurttaşlığın anadan doğma

olmadığını söylediğime göre, demek ki, bunun bir eğitim işi olduğu ortaya çıkıyor. Belki de, bizim beşikten mezara kadar gördüğümüz eğitimin tümü yurttaşlık eğitimidir. Çünkü yurttaşlık eğitimi, bazı insanların sanabileceği gibi hiç de aşırı milliyetçilik veya ırkçılık falan eğitimi değildir, insanoğlunun eğitimidir. Çünkü, yurdumuz bizim bir uzantımızdır birey olarak, benim kolum gibi, parmağım gibi, kalbim gibi, kulağım gibi benimle bütünleşmiş bir şey olmalıdır. Benim sırtımda bir kambur olarak duran bir şey olmamalıdır veya beni yukarıdan ezen bir baskı gibi durmamalıdır. Canımı sıkan, tatsız, tuzsuz bir şey olmamalıdır. İçimde duyduğum zaman yaşama sevinciyle hayatımı sürdüğüm bir şey olmalıdır yurttaşlığım. Dolayısıyla benimle bütünleşebilmelidir, benim içime sindirilen, içimle yaşadığım, iç alemli yaşadığım bir şey olmalıdır, sadece hukuksal, şekli bir şey olmamalıdır. Oysa, benim literatürde vatandaşlık, yurttaşlık konusunda görebildiğim kadar, sadece işin şekli tarafına bakılıyor ve şu duruma getirilmek isteniyor sanki, neresidir yurdun senin, işte karnımın doyduğu yerdir, nerede iş bulursam, nerede yaşarsam ekonomik imkan sağlayan bana, bu dünya denen gezegende herhangi bir yer benim yurdumdur işte daha ne olsun yani. Nereden de çıkarıyorsunuz bu ideali, yok ırktı, yok vatandı, bilmem ne idi gibi ne idiğü belirsiz kavramları, bunların zamanı geçti, işte buradamısın çıkarını, geçimini burada mı sağlıyorsun, işte sen de katıl bu toplumun içine olsun bitsin. Bu yurttaşlık kavramı gibi fazla kurcalayıp birtakım teorik temeller bulmanın anlamı nedir?

Bana sorarsanız, bu çok pratik çözüm gibi gözüküyor, yani çok fazla kurcalamayın, bizi yurttaş yapan ilkenin yahut ülkenin ne olduğunu, ülkünün, idealin ne olduğunu fazla kurcalamayın deniyor. Bence asıl kurcalanması gereken şey odur. Çünkü biz hep bundan kaçıyoruz. Bizi bir araya getiren değerlerin bulunup çıkarılması gerekiyor, eğer bunlar bulunup çıkarılmazsa birileri bunu getiriyorlar zaten bize, ve onların getirdiklerine karşı savunmasız oluyoruz. Sürekli olarak bu konuda düşünce üretmemiz lazım. Neden biz bu Türkiye denen topraklarda bir arada yaşıyoruz, hasbel kader bir araya geldiğimiz için mi, yoksa Türkiyeli olmanın bir manası var mıdır? Bu mana hem keşfedilecek bir manadır, anlamdır, tarihimize ve geleneğimize dönerek, hem de icat edilecek bir şeydir, bunu yaratırız, sanatçılarımız, şairlerimiz müzisyenlerimiz, ressamlarımız, düşünürlerimiz, bilim adamlarımız bu ülküyü yaratırlar ve yaratmalıdırlar. Yoksa bizim yurt olarak bu dünya gezegeninde var olma imkanımız yoktur, kendimizi bu açıdan yaratmak zorundayız ve bu yurttaşlık sorununu da artık modası geçmiş 19 uncu yüyülda kalmış bir sorun gibi de görmememiz lazım, çünkü yurttaşlık sorunu ilk bakışta sanıldığı gibi sadece hukuki, politik, toplumsal bir sorun değildir, bir kez daha tekrar edeyim, insan olma sorunudur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - 15-20 dakikada neler yapılabilir, üzerinde herhalde birkaç saat düşünebilirsiniz. Sayın İnam.

Çok teşekkür ederiz.

Ben bu düşünce akımını bozmamak için sözü hemen Mehmet arkadaşıma veriyorum, buyurun söz sizin.

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK -

Efendim, çok teşekkür ederim.

Aslında iyi bir espri de oldu, ben ilk konuşacağımı zannediyordum, sona kaldım, öyle olunca da tüm arkadaşlarım benim söylemek istediğim şeylerin birçoğunu söylediler.

Şimdi, ilk önce bir tanımlar silsilesi vardır ki, devlet nedir, işte, millet nedir, vatan nedir ve yurttaşlık nedir soruları, bunları çok güzel arkadaşlar dile getirdiler. Devlet denilince bir örgütlenme sorunu ve Ahmet arkadaşımın da dediği gibi, bu örgütlemenin bir politik ve hukuksal yönü var, ondan sonra Ulus dediğimiz zaman ulusta işte toprak bütünlüğü, din bütünlüğü gibi birçok değişik yönlerin olmasına karşın, hem Sina arkadaşım hem Ahmet arkadaşımın üstüne vura vura durdukları, en önemli, olmazsa olmaz bir koşulu var ki, bu da ülkü birliği. Bu ülkü birliğini ben kocaman kocaman yazdım. Ülkü birliğini, bu ülkü birliğinden onur duyan, amaçlarını gerçekleştirmek için geçmişte olduğu gibi gelecekte de emek vermeye fedakarlık yapmaya hazır olan, emeklilerinin sonucunu diğerleriyle paylaşmaktan coşku duyan bireyler topluluğuna yurttaşlar diyoruz, devletine, ulusuna, yurduna bağlı egemenliğin devamlılığına, özgürlüklerin gelişmesine yandaş kişiler olarak, böyle bir girişle, bugünkü konumuz olan yurttaşlık ve eğitimi ve

sorunları konusunu irdelemek istemiştim.

şimdi, yurttaşlık eğitimi dediğimiz zaman, tekrar arkadaşlarımla daha önce belirttikleri gibi, iki tür beceri gerekiyor bize doğuştan gelmediğini Ahmet arkadaşımız üstüne vura vura birkaç kez söyledi. Bunları zihinsel beceriler ve katılım becerileri olarak alıyoruz. Zihinsel becerileri genelde, devlet, hükümet ve hukukla ilintili, yapısal bilgilere ve işleyiş bilgilerine hakim olma ki, burada kalır, halbuki biz yurttaşlık bilgisini, eleştinel düşünme, değerlendirme, fikir sahibi olma, fikrini savunabilme gibi beceriler olarak alıyoruz.

Bir de katılım becerileri var, ki bu çok daha önemli, bizim ülkemiz için önemli görüyorum. Örgütlenme, önder olabilme, izleyen, tabi olma, çünkü demokrasilerde biz o ikisini de karıştıırıyoruz, karıştığı yerde de zaten Sina arkadaşımızın da çok güzel örnekte verdiği gibi, gemileri alıp gidiyoruz. Diğerleriyle iş birliği yaparak siyasaı etkileyebilme, uzlaşma yöntemlerini kullanma ki, bu çok önemli bir beceri, oydaşlaşmaya yol açacak, bugün çok şey öğrendim, yani ortak paydayı bulabilmemiz için, bu ülkü birliğine gelebilmemiz için bir şekilde bizim uzlaşabilmemiz, bunun yöntemlerini kullanma becerilerine sahip olmamız gerekir.

şimdi bu konuları yarınki oturumlarda tartışacağımız için, üzerinde çok durmayacağım; ancak, bu konular üzerinde bizim yaptığımız çalışmalarından edindiğin sonuçlar ve bu sonuçlar üzerine, sorunları saptamak üzere yaptığımız araştırmalardan size bahsetmek istiyorum. Bizim bir

vakfımız var Umut Vakfı duymuşsunuzdur inşallah bu vakıfta biz hukukla ilintili eğitim vermek üzere bir çalışma yapıyoruz, zaten vakfın amacı da hukukun üstünlüğünü Türkiye'de gerçekleştirmeyi sağlamak. Hukukun üstünlüğü dediğimiz zaman, bunu ilk önce üst seviyede sadece hukuk olarak görmüyoruz; ama örgütlenme becerilerini vermeye çalışıyoruz, önderlik eğitimi yapıyoruz, uzlaşma yöntemlerini öğretmeye çalışıyoruz ve bu gibi beceriler kazandırıcı devamlı eğitimler veriyoruz. Bu eğitimleri verirken, bu sabah dinlediğim yine bir halkevi sohbetimiz vardı, ona benzer benim yaşantımda halkevi yaşantısına benzer bir sonuçla karşılaştık. Olay şu idi:

Sina arkadaşım çok haklı, çok iyi, çok güzel ve yücelterek halkevlerini anlatıyor ve aynı yerden, Robert Kolejden geldiğimizden belki onlar bizi çok hassaslaştırdılar böyle şeylere, 1957 yılında Biga'da, ben Bigalıyım ve onur duyarım Bigalı olmaktan, Anzavur memleketidir, Anzavur memleketi olduğu için de cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk çok güzel bir kararla hiçbir yerde bulunamayacak kadar büyük, muhkem her şeyi içinde olan bir halkevi Bigamıza hediye etmiş ve çalıştırmaya başlamış, 1950'li yıllarda tarihini hatırlıyorum, halkevlerinden vazgeçildi ve onun içinde kala kala zaten kitapları kalmıştı, o zaman, kitapları çöp arabalarıyla bir tarafa götürülmeye başlandı. Ben buna isyan ettim, belediye başkanımıza gittim, o bize gençler olarak bir yer verdi, ben de önderliğini yapıyorum ve biz çok güzel tekrar bir halk kütüphanesi açtık. Bu

kütüphane ben oralarda olduğum sürece devam etti, ama esprili olan tarafı, bu kitapların, kütüphanenin dışına çıkarılması gerekliliği, hatta biraz da köy enstitüsü örneğinden yola çıkılarak köylere de götürülmesi gerekliliğini düşünüp, bir at arabası, bir davulcu ve zurnacı ile birlikte akşam üstü ben ilk denemeni yaptım ve köye girerken gördüm ki köyde kimseler yok. Büyük bir şaşkınlıkla köy kahvesinin boş olduğunu, sokaklarda kimselerin olmadığını izledim ve davulcu zurnacı da, ne çalsınlar, marşlar çalıyorlardı, o zamanın çıktık açık alına girdik köye, derken ihtiyarlardan bir tanesi çıktı ve ne istediğimizi sordu. Kültür getirdiğimizi, aydınlık ilerici insanlar olduğumuzu söyleyince sevindi, o günlerde ilk Kıbrıs uyuşmazlıkları vardı, zannetmişler ki, asker toplamaya geldik. Yani oydaşmayacaklarmış, bunu duyunca çok sevindiler, herkes köşelerden çıktı, davul zurna, kitapları ben yaydım, çocuklar için ayrı, çok güzel kitaplar vardı, o Hasan Ali Yücel zamanının kitapları bir arkadaşla şimdi hangi kitapları alacaklar diye beklerken çok daha ilginç bir şey yaptılar, evlerinden rakıları getirdiler, mezeleri getirdiler, bir oynadılar; Çok canım sıkıldı, davulcu zurnacıya da ben parayla tuttuğum için "susun" dedim, sustular. "Siz okumayacaksınız belli oldu, sizi yetiştiremem ben ama çocuklarınızı getirip birer kitap almazsanız ben davulcuyu da, zurnacıyı da, kitaplarımı da alıp gidiyorum". Hemen çocuklarını kulaklarından tuttular, getirdiler, hepsi birer tane kitap aldılar ve canlarının istediği gibi çok güzel oynadılar. Daha sonra ki-

tapları toplamaya gittiğimde, şöyle bir izlenimle karşılaştım. Zaten o çocuklar o kitapları okumak istemiyordu. Yani bundan şunu çıkartmak istiyorum, onu söylemek istiyorum, biz bir şeyler vermek istiyoruz ama bunu satmasını biliyor muyuz? Bizim iyi dediğimiz şeyi karşı taraf benimsiyor mu?

Yurttaş olun derken, bunu olmak isteyen var mı sorusunu ben daha ziyade bu varsayımdan giderek ve işte her Bigalı gibi görmeden inanmayan birisi olduğumdan amprik bir araştırma ile bakalım dedik ne oldu bu bizim eğittiğimiz arkadaşlara yurttaşlık bilinciyle önderlik bilinciyle yetiştirdiğimiz bu arkadaşlar ne yaparlar, nerededirler? Konuyu uzatmadan hemen söyleyeyim, bildiğiniz gibi bu yurttaşlık eğitimi sorunu sadece Türkiyede bir sorun değil, dünyada bir sorun, genellikle bilgiye dayanan bir eğitim verildiği zaman ters tepiyor, sadece dinlemezlikle kalmıyor öğrenciler, hatta demokrasiden de yurttan da nefret etmeye başlıyorlar, bu Amerikan literatüründe de böyle batı literatürlerinin hepsinde öyle, bunu nasıl yapmak lazım diye sorulduğunda, deneyimlerini de katarak, işleyişini göstererek bir eğitim vermek gerekir düşüncesiyle başlamıştık ve Umut Vakfı olarak bunu da böyle yapıyorduk. Bundan da büyük bir kıvanç duyuyorduk fakat tabiki sonuçlarını ölçmek gibi de bir olmadık huyumuz var, dediki bu sonuçta nereye geldi, sonuçta hiçbir yere gitmedi. Burada eğitim alan gençler, öğretmenlerimiz geri döndüklerinde kendi birimlerinde, derneklerinde, okullarında hiçbir şey yap-

mıyorlardı . Tabii tembellik demek kolay oluyor ama bir tek şeyi görmek de çok kolay, istekleri yoktu, niyetleri yoktu. Niyet, bir amacı gerçekleştirmek için uygulanmak, güdülmektir. İşte, bu onlarda yoktu. Kısaca amacı benimsemek, amaca bağlanmak yoktu. Bu varsayımımızı sınamak ve 1994 yılında başlamak üzere bir araştırma yaptık. Bunun ilkönce sizinle paylaşacağım tarafı ulusal benlik anketi dediğimiz araştırmadır, lise üniversite öğrencilerinden ve başka türlü isim bulamadığından yetişkinlerden; yani iş gücü sahibi olan kişilerden bir örnekleme uyguladık, bunu basit olarak sizinle paylaşmak istiyorum ve istatistiği benden iyi bilen arkadaşlarımdan da karşımda oturduğunu görerek burada sadece medyan dediğimiz zaman ortalama, mod dediğimiz zamanda en sık verilen tepkiyi veriyorum; ama daha kompleks analizler de yaptım, sadece ortalama ve modlara bakarak yapmadım. Burada ilk sorduğumuz şey acaba insanlar millet, devlet, vatan gibi ayrımları yapabiliyorlar mı, kendi kafalarında yoksa bunların hepsi bir yerde mi, ayrılmış birimler olarak, biraz önce söylediğim gibi ayrılmış birimler olarak görebiliyorlar mı? Bunları şöyleesine kısaca söyleyeyim; görüyoruz ki, yaptığımız analizlerde, denekler, katılımcılar, milletle devleti çok ayrı görüyorlar, ancak vatanın, hem devleti, hem de milleti birleştirici bir kavram olduğunu zannediyorlar. Yani, demek ki, bizim devlet dediğimiz zaman, devletle millet arasında bir büyük ayrım geliyor, bunun nedenini ben söyleyeceğim, belki Sina tarihçi olduğu için bir

yorum yapar. Ama ondan sonra ikinci koşulda hükümeti koyduğumuzda hükümetle devletin özdeşleştiğini, bunu çok iyi anlıyorlar devletin üst yönetimi hükümettir. Bunlar da birdir kardeşim. Vatanın her birinden çok ayrı olduğunu ve hükümet girdiği zaman işin içerisine ne devlet kalıyor ne hükümet, milletin de vatandan ayrı düşünülmediğini ama o kadar çok ayrı düşünülmediğini görüyoruz. Ama bütün eksikliklerimize rağmen sevinçli haber, en son yedinci, bakarsak devletiyle milletiyle vatan bir bütündür deyip biz bu oydaşmayı bir kere daha gösterebiliyoruz, ümit var.

Şimdi, buradan yola çıkarak, acaba vatan nedir, vatan hakkındaki tutumları nelerdir diye baktığımızda, vatana karşı tutumlar inşallah soruları görebiliyorsunuz, ben okuyamıyorum vakit kaybetmemek için, vatanımızı çok sevdiğimizizi vatan dediğimiz zaman anlaşılacak şey, yurt yani hani hep diyoruz ya çakıl taşıyı vermeyeceğimiz şey, o yurdumuz. Vatanımızı çok sevdiğimizizi, ekonomik koşulların zorlaması olmasa, hani başka bir ülkede daha iyi bir imkanı bulsam hemen oraya giderim, dediklerinde de herkes hazır değil. Biraz zorlanarak gitmek istiyorlar. Ekonomik koşulların zorlaması olmasa bu ülke toprakları üzerinde yaşamak istediğimizi gösteriyor. Şu halde vatan kavramı çok olumlu bir kavram, birleştirici bir kavram, hepimiz için ortak bir kavram. Biraz önce yine arkadaşımın belirttiği gibi, olsa da balık vağı olsa gibi ortak öykülere dayanarak bizir ortak geçmişimizden acaba

bizim bir şeyimiz var mı, övüncümüz var mı sorunlarını sordüğümüzde, burada ilginç bir şey olmaya başlıyor, geleneklerimize bir yere kadar sahip çıkmamız gerektiğini, her ulusa bizim geçmişimizdeki öykülerimizi yermekten vazgeçmemiz gerektiğini ancak, işte burada kötü haber, aynı tür öyküleri, destanları tekrarlamakta zorlanacağımızı söylüyor araştırmaya katılan kişiler.

Şimdi, bu zorlama nereden geliyor sorusuna biraz daha sonra niye artık kendimize güvenmiyoruz, inanmıyoruz sorusuna daha sonra geleceğim. Devlete karşı tutumlar. Burada da devletimizin bizim için varolduğunu herkes kabul ediyor, evet diyor, devlet gerekli demek herhalde bu, bizim için vardır diyor. Ama devlet bizim dertlerimize deva olmayacak, milletin, hele hele hükümetin de hiç deva olamayacağını görüyor ve oldukça karamsarlığa kapılıyor. Şu halde, devletin bizim için varolduğu ancak çok çaresiz bir devletle karşı karşıya olduğumuzu sanan bir nüfus var karşımızda. Hükümete karşı tabii git-tikçe kötüleşiyor işler, hükümete karşı tutumlar-da çok ilginç beklemediğim, benim beklemediğim cevaplar çıkmaya başladı, bu memleketin nasıl yönetileceğini halkın tayin ettiğini, bir yere kadar hükümetlerimizin halka hizmet için var olduğuna inanılmakta, ancak hükümetlerin halkın derdine çare olabileceğine inanılmamaktadır. Böyle bir yabancılaşma var, yani kavram olarak evet diyor, devlet bizim için, evet diyor bizim, hükümetler bize hizmet vermek için olması lazım ama bizim-kilerde iş yok diyor. Şimdi, bunu da bir kenara

koyarak acaba neden böyle oluyor sorusunun şöyle bir sonucuna bakalım. Millet kavramını kullandım, ulus kullanmadım çünkü çok popüler değil. Millete karşı tutumlar nasıl. O zaman şöyle bir sonuç geliyor, bizlerin diğer ülke insanları gibi olduğumuzu, daha üstün bir yönümüzün pek olmadığını, ancak ne ülke içerisinde nede dışarıyında vatandaşlarımıza saygı gösterildiğini, gösterilmesine de bir neden olmadığını, çoğunluğun saflığı, enayiliği nedeniyle bu milletin kalkınamayaacağı inancı hakim. Kısacası vatandaşlara inançsızlık hakim.

Sabahleyin de ben aynı sözcüğü duydum, burada da soru olarak var, yani bizden adam olmaz. Bizden çok zaman adam olmaz.

Sonuç olarak tüm bu bulguları yenilersek, yine bir gözden geçirinsek, vatanımızı çok sevdiğimizi, bu ülke toprakları üzerinde yaşamak istediğimizi, her ulusa bizim geçmişimizdeki öykülerin nasip olmayacağını düşündüğümüzü, ancak bu destanları tekrarlamakta zorlanacağımızı, devletimizin bizim için var olmasına karşın, devletimizin dertlerimize deva olamayacağını, nasıl yönetileceğimize halkın tayin etmesine ve hükümetlerimizin halka hizmet için var olmasına karşın hükümetlerin de derde çare bulabileceğine inanmadığımızı gösteriyor araştırma. Tüm bunların nedenini de eğer hemen şimdi, söylemek gerekirse, tüm bunların nedeni de milletin çoğunluğunun saf, cahil kaldığının düşünülmesinden kaynaklandığını, eğitim yılımızdan olduğunu, aldığımız ek bilgiler; katılımcıların şöyle düşündüğünü gös-

teriyor veya biz öyle varsayıyoruz. Yukarıda sözü edilen vatandaşlık becerilerine sahip olmayan milletimiz güzel vatanımıza ona yakışır bir devlet düzeni kurdurup, devlet yönetimini akıllı, bilgili bir elite bırakmamakta onlara hükümet etme fırsatı vermemektedir. Bu vatandaşlarla yola çıkılmaz.

Şimdi, her birimizin kafasında, içinde olan şey de bu. Daha yola çıkarken neden isteksiz olduğumuzu birazçık daha görmeye başladık. Neden yok, çünkü millete yani vatandaşa yani yanımdaki arkadaşına güven yok, bu nedenle istek yok, niyet yok. Amacı benimsemek, amaca bağlanmak için; çünkü bu amaca bağlanabilme için etrafta insan yok. Çok güzel belirtti arkadaşım, işte şizofreni orada var. Peki diye sorduk, en nihayet böyle bir araştırmaya girmeyi düşünmüyorduk ancak baktık ki çok ilginç şeyler çıkmaya başlıyor, bir de Türk olmak ne demek bu analizi burda bırakmak istemedik. Peki bireyler kendilerini vatandaş olarak tanımlarken hangi kavramlara başvuruyorlardı. Anketin demografik verileri toplanırken katılımcıların yaşı, cinsiyeti, mesleği doğduğu yer şimdi yaşadığı yer gibi soruların yanında hangi ülkenin vatandaşı olduğunda sorulmuştu. Tabiki Türk vatandaşı olduklarını beyan edenler analize alınmıştı. Acaba Türk olmak katılımcılara ne ifade ediyordu. Bunu da korelasyonlardan daha sonra görüyoruz. Çok güzel dersimizi almışız. Ne Mutlu Türküm Diyene; vatan millet bir tarafa bence en önemli şey Türk olmak. Eşit şartlarda yarıştıklarında Türklerin yabancılardan daha başarılı olacağından eminim bakın bu soru milletim diye sorulduğunda aynı cevap çıkmıyor. Onlar yapa-

mazlar diyorlar, Türkler en azından diğer ülke vatandaşları kadar demokrat bir karaktere sahiptirler. Yani biz bir yere tutunmuşuz, Türküğe tutunmuşuz. O çıktığı anda sonuç Ne Mutlu Türküm Diyene . Türk olmak çok önemli hatta vatan, milletten bile önemli. Türkler yabancılardan daha başarılı ve onlar kadar demokrat bu sonuç bizi nereye götürüyor. Gayet basit bir yere götürüyor. Ben Türküm siz millet. Orda çünkü küçük bir oyun oynadık adını koydurttuk. Türklük adını koydurttuk. Kendine küfredecek hali yok ya .

Türkler iyi, millet cahil, tam bir savunma mekanizması. İsterseniz sizin Freud'cu yapınızda, dayanıp Freudien söylediğimizde, yapınızda dedim yanlış oldu, özür dilerim ister yansıtma deyin, ister bastırma bizim bir iç acımız var. İşte o insan olmama iç acısı. O da Türk milleti olarak aşağılanmış olmakta ve aşağılanmaya cevap veremeyip donup kalmakta. Halk arasında bunu eteğinde taş var diyorlar. Bizim herbirimizin eteğinde çok büyük bir taş var. Yıllardır kendi kendimizi aşağılayarak tabii ki 18 nci yüzyıldan bu tarafa da Avrupa tarafından aşağılanarak biz bir yere geldik oturduk. "Bende İş yok".

BAŞKAN- Pardon

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK - Bende iş yok Türk olarak . Ne kadar vaktim var?

BAŞKAN - Aslında tam iki katını kullandınız , evet sorduğunuz için söylüyorum.

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK - Peki iki katını kullandımsa özetliyorum nedenini,

şöyle bir şey yaşadım ben bu tür araştırmaları yaparken sohbetler içerisinde İsrail'lerinde bu tür bir araştırma yaptıklarını ve kendilerinin de Yahudi olarak, aynı şekilde kendilerinden nefret ettiklerini, bu araştırmalar sonucu, kendilerine yapılan bu mezalimin din olarak dört bin yıl yurtlarından atılma cezasının verilmesi, üst üste gelen soykırımın belaların kendileri yüzünden olduğuna inandıkları ve hiçbir zaman bunun altından kalkamadıklarını; fakat görünüşte de işte öylesine büyük bir kavga ile Yahudi olmanın, İsraili olmanın büyük bir şan şeref olduğunu söylediklerini ilettiler, onların araştırmalarına da bakarak, bizim de yaptığımız araştırmalar şunları gösterdi.

Türk olmak bu duygudan soyutlanmak bizi bir yere kadar uyuşturmuştur. Ön yargılı yapmıştır. İlk önce kendimize, ondan sonra birbinimize karşı. Gayet basit herşeyde bunu görürüz. Millet bize ne der değil artık, Türist bize ne der. Göstermek istersek, tabii ki onlara kendimizi göstereceğiz. Bu ön yargıdan kurtulabilmek için, bu iç acısından çıkabilmek için, belkide ilk yapacağımız şey, işte şu konuştuğum, şu söylediğim yaranın üstünü açmaktır. Sina sabahleyin çok güzel söyledi. Tamam kardeşim siz Fransa'da şarap yapmak için şatolar yaparken, ben çadırıla geldim. Ama çok iyi geldim. O zaman kötüydü. Daha iyi; ama ben uğraşan bir insanım. Yani tıpkı futbolda olduğu gibi, futbol krallarını seçtiğimiz gibi, biz birazda attığımız gollere baksak iyi olur. Biz hep yediğimiz golleri sayıyoruz. O nedenle ne Sina'ya ne Ahmet arkadaşşıma katılmıyorum.

Çünkü hani dedi ya bu burun benim bunum her zaman ne güzel burnun varmış dememek lazım abartmamak lazım, bu burnu saklıya saklıya bir hal oldum ben. Birazcık ortaya çıkarsam iyi olur. Yine Sina arkadaşımında söylediği gibi, sabahleyin kompleks sahibi olmayalım Birinci Dünya Savaşından, abartılmıştı dedi. Abartmaya hiç gerek yok, ama lütfen şu gerçekleri de bir görsek iyi olur. Biz Türküz Türk vatandaşıyız böyle özgür olabiliyoruz ve Türk Öğün Çalış Güven gibi güzel şeylerimiz var. Teşkkür ederim.[Alkışlar]

BAŞKAN- Evet o kadar güzel akıyorduki, kesemedim. Biraz haksızlık olmuş olabilir ama bir hakkımı herhalde teslim edeceğimi sanıyorum herhalde Mehmet'in. Çok isabet etmişim onunla başlamamakla. Çünkü onla başlasaydık diğer arkadaşlarımızın zamanı biraz daha kısıtlanacaktı. Her işte bir hayır derler. Bu işteki hayır da böyleymiş. Aslında son vardır bu panelin kapanış değerlendirmesi olarak ta görülebilir. Ama şimdi söz sizlerin efendim. Benim umudum sizlere 1 saat vermektir ama 40 dakika vaktimiz var. Şöyle yapalım, yorumdan kaçınıp eğer sorunuzu lütfederseniz arkadaşlarımızın fikrini alınız.

Buyrunuz efendim.

Bir İzleyici - Ben şunu sormak istiyorum. Bu ilginç anketler hangi eğitim düzeyindeki halk arasında yapılmıştır?

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK - Dediğim gibi lise öğrencileri değişik liseler, değişik üniversiteler ve değişik meslek sahipleriyle tabiki orta eğitim ve sonrasında aldık değişik guruplardan,

ondan, partilerden bir örnekleme yaptık. Aşağı yukarı 2500 kişilik bir örneklemeimiz var.

BAŞKAN - Neyi temsil etmesi amaçlanıyordu. Yani bir şehir bir bölge...

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK - O da var, o da var.

Tabi, yani kırsal alan şehir, metropol olarak ta ayırdık, değişik yerlerden ayırdık

BAŞKAN - Bütün Türkiye'yi temsilen. Peki çok teşekkür ederiz.

Başka soru efendim.

Buyrun

Bir İzleyici - Demokrasi fikirlerin ve düşüncelerin propagandasına tahammül değildir? Bunu soracaktım iki tane daha sorum var, üçtane, Demokratik bir devlet olduğumuz söylüyoruz. Bu demokrasi kendisini ortadan kaldıracak görüşe karşı mı? O zaman demokrasi bir rejim mi? İnsanların mutluluğu ve huzuru ayrıca refahı için çalışan bir ideolojinin görüşleri anayasaya ters düşüyor diye mücadele yapamaz mı? Dinci ve komünist olsa da.

BAŞKAN - Şimdi izin verirmisiniz, siz toplantıyı izlediniz değil mi?. Sanıyorum ki üçüncü sorunuz gereksizdi çünkü arkadaşımız bu soruyu sonunda cevapladı. Yani dedi ki bütün Anayasalar, yasalar böyle söylüyor ama yasalar böyle söylüyor diye ona teslim olmamız gerekmiyor, bizim vatandaş olarak Anayasayı biz yapmışsak onu değerlendirmek onu değiştirmek hakkına da sahibiz. Yani karşısında bir vaziyet alalım dediğini hatırlıyorum. Buyrun efendim.

PROF. DR. ESİN KONANÇ - Değil, benim görüşüm çok kesin İkinci Dünya Savaşından sonra özgürlüğü yok etme özgürlüğünün olmadığı sonucuna varıldı ve İkinci Dünya Savaşından sonra yapılan bütün Anayasalarda ve bütün uluslar arası belgelerde özgürlüğü yok etme özgürlüğünün olmadığı vurgulandı.

Dolayısıyla kişi haklarını şu veya bu şekilde yok edecek veya demokratik bir düzeni ortadan kaldıracak birtakım görüşlerin propagandasının yapılmaması gerek Anayasalarla gerek ceza yasalarıyla gerekse uluslararası belgelerle sınırlandı. Mesela İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 29 uncu ve 30 uncu maddesi bunu açıkça belirtir. Kişisel ve siyasal haklara ilişkin Uluslararası Sözleşmenin 20 nci maddesinde bu açıkça yer alır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10 ncu maddesinin 2 nci fıkrasında bu açıkça belirlenmiştir. Dolayısıyla hangi demokratik sisteme giderseniz gidin, özgürlüğü yok etme, özgürlüğü yoktur ve günümüz demokrasisi kendisini yok etmeye yönelik görüşlerin propagandasını ve örgütlenmesini kabul etmez.

Şimdi şöyle bir şey var. Maalesef bize Amerika Birleşik Devletlerinden geldi bu ve medyanın aracılığıyla yerleşti. Hep bunu açık oturumlarda vesairede görüyorum. Amerika Yüksek Mahkemesinin bir kararı, eyleme dönüşmedikçe bir fikrin savunulması, propagandasının yapılması gerekir, dendi. Buna karşılık, dünyadaki gelişmeler bize şunu gösterdi, Demokrasi, bu görüşlerin savunulmasını, propagandasının yapılmasına ne

kadar dayanabiliyor. Aramızda bu soruyu ben sosyal psikolog arkadaşlarıma soracağım. Bu şekilde şiddete yönlendirilmiş bu şekilde anti-demokratik birtakım görüşlerle donatılmış ve bu görüşlerin etkisi altında belirlenen amaca şiddet yolu ile de ulaşılmasının mümkün olacağı yönünde şartlandırılmış kitlelerin ne zaman harekete geçeceğini bilir misiniz? Geçtiği zaman çok geçtir artık. Bitmiştir olay dolayısıyla Amerikan Yüksek Mahkemesinin bu kararını ne için, hangi toplumda verildiğini bilmeden, getirip Türkiye'ye uygulamak ve bunu da özgürlükcü zannetmek bunu savunmayı, demokratik, olarak nitelendirmek, kabul edilebilir bir şey değil. Bütün dünya kabul etmiyor bunu. Dolayısıyla bir şey daha ekleyeyim sizin söylediğinize.

Anayasa değiştirilir. Ancak günümüz demokrasi, çoğunluk her istediğini yapabilir, demokrasi artık günümüzde bu şekilde anlaşılmıyor. Günümüz demokrasisi azınlıkta kalan görüşlerin de birgün çoğunluk haline gelmesine olanak verecek bir sistemi öngörüyor. Dolayısıyla bu ülkenin yüzde 99'u da bir görüşe sahip olsa, yine de Anayasamızda değiştirilmeyecek bir takım ilkeler var. Bu ilkelere deniyor ki değiştirilmeyeceğine dair maddeyi değiştirerek bu ilkeleri değiştirebilirsiniz. Bu yönde hazırlıklar var. Bu yönde propogandalar var, efendim biz bunu değiştiririz yine sistemimiz demokrasi olur. Çünkü çoğunluk böyle istiyor. Hayır çoğunluğun istibdadına biz demokrasi diyemeyiz. Zaman zaman çoğunluk istibdadı bir tek kişinin istibdadından veya bir zümrenin istibdadın-

dan çok daha kötü sonuçlar doğurabilir.

Teşekkürler.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz. Başka soru efendim.

Buyrun

Bir İzleyici - Ben Sayın Sina AKŞİN'e yöneltmek istiyorum bu sorumu.

Şimdi dediler ki, ben yurttaşlık konusuna girmek istiyorum. Onlar konuşmalarında işte, Norveçlileri belki ayakta tutan biz balığı en iyi tutuyoruz veya İsveçlilerin biz çevreyi seviyoruz doğayı seviyoruz demesi. Belki o milletleri ayakta tutan fikirdir dediler. Peki sayın Mehmet Beyin araştırmasından da görüyoruz ki biz Türk Milleti olarak kendimiz hakkında bayağı karamsar düşünüyoruz. Bizim oydaşmamızı ne kırmış olabilir? Bizi bu karamsarlığa iten nedir? Hiç bu konular üzerinde durulmadı. Bu konuda biraz bilgi istiyorum. Heyecanlıyım kusura bakmayın.

BAŞKAN - Yok hayır iyi ifade ettiniz. Buyurunuz efendim.

PROF. DR. SİNA AKŞİN - Ben bilmiyorum tabi Türkiye'deki oydaşmanın ne olduğunu ama sanıyorum bu Atatürk'tür. Yani Türklük var birde Atatürkçülük var. Atatürkçülük çağdaşlık simgesi oluyor. Bundan vazgeçersek sanıyorum Türkiye'deki oydaşma kırılır. Yani Atatürk üzerinde bir oydaşma olması lazım. Ben onu arzu ediyorum ve sanıyorum böyle bir oydaşma da var. Ama bu oydaşmayı kırmak için çok uğraşılıyor. Çünkü bu oydaşma kırıldığı zaman, o zaman Türkiye gerçekten bir bunalıma düşebilir. Yani biz

ortaçağdamız. Ortaçağ kendini şeriat diye ifade ediyor. Yoksa çağdaş bir ülkemiyiz. Bu gerçekten bir problem Türkiye için. Teşekkürler.

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK -

Pardon, bir ekleme yapabilirmiyim. Aslında tabii ilginç bir şey oluyor. Bir oydaşma kalmadı demek yanlış, var. Ama o kadar . Neden biz kendimizden nefret ediyoruz sorusunun cevabını belki bulmak çok çok zor değil. Hergün gazeteyi oku. Hiç mi iyi bir şey olmuyor. Oluyor tabii Türkiye'de olmasa buralara gelmeyiz. Ama biz devamlı suretle medyadan onu alıyoruz. Ben devamlı bu soruları sorarım. Matbaayı kim icat etti. Bilirsiniz. Gutenberg. Türkiye'ye Osmanlıya kim getirdi. İbrahim Müteferrika eğer bunları bilmezseniz, ne ortaokulda ne liseden geçebilirsiniz. Kaç sene sonra, 500 sene sonra, 1000 sene sonra, peki bunlar neden ezberleniyor. Çok önemli olduğu için mi. Hayır, biraz da senin kafana vurmak için. Ey Türk sen matbaayı icat edemezsin zaten, üstelik o kadar yıl sonra da İbrahim Müteferrika gibi aydın bir adam almış getirmiş, ki o da zaten Türk değil Macar dönmesi, sende iş yok. Baktığımız zaman ne okuyoruz, ne hissediyoruz. Tabii ki karamsar oluyoruz. Bizi karamsarlıktan kurtaran çok doğrudur, Atatürk'tür. Zaten Türk dendiği zaman hemen çağrışımı bu, araştırmada da, Atatürk ve onun aydınlığıdır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Evet buyrun efendim.

Bir İzleyici - Sina Bey oydaşlanmanın telafuzda biraz güçlük çekiyorum ama. Bozulmasına

etki eden yalnız İmam Hatipler mi? Çünkü devamlı suretle İmam Hatipler üzerinde durdu. Ben Sina Bey'in bir araştırma ile gelmesini Mehmet Bey gibi isterdim. Ama bir araştırma bize sunmadı. Acaba yalnız İmam Hatipler mi oydaylaşmanın bozulmasına etki eden. Yoksa başka unsurlar da var mı onu soracaktım.

Birde Esin Hanıma sorum var. Esin Hanım herhalde RTÜK üyesiymiş. Söyledi kendisi medyanın tekelleşmesinden bahsetti ondan yakınıyordu. Medyanın tekelleşmesine karşı bir tavır almış mı? Almışsa ne yapmış? Onları söyleyebilir mi?

Sina Bey'e bir soru daha soracağım. Şimdi hep Ortaçağ tabirini kullandı. Ortaçağ tabirini de hep Müslümanlık üzerine yıktı. Bu ortaçağ tabirinden anladığı bilim açısından mı yoksa itikat açısından mı? Eğer bilim açısından ise biz ortaçağda Hristiyanlardan daha varlıklıldık. Eğer İtikat açısında bunu biraz daha açabilir miyim? Miras meselesine değindi.

BAŞKAN - Pardon, siz inşallah böyle bir panelde yer alırsınız. Bunu açarsanız ama bugünkü zamanımız sınırlı. Üç soru sordunuz. Açmayı isterseniz arkadaşlarımız yapsınlar. Teşekkür ederim.

PROF. DR. SINA AKŞİN - Oydaşmayı İmam Hatipler mi kırıyor diye sordunuz? Aslında Türkiye'nin en önemli sorusu bu çerçevede. Sırf İmam Hatip meselesi değil tabi. Türkiye'de bu şeriatçılığın ortaya çıkışı var. Türkiye'nin en önemli sorunu bu. Belki 60 lı yıllarda mesela sağ sol olabilirdi bilmiyorum Ama şu andaki sorun bu.

Onun için bunun üzerinde duruyorum.

Tabi ben Mehmet arkadaşım gibi bir araştırma falan yapmış değilim. Gazeteleri okuyorum, televizyon seyrediyorum oradan insan birtakım noktaları öğreniyor ve tehlikenin nereden gelebileceğini görüyor. Demin sizi fazla karamsarlığa itmemek için savaşta yenilgiden falan bahsettim. Tabi bir başka kötü ihtimal daha var. Oydaşma kınılırsa iç savaş çıkabilir. Yani kardeş kardeşi boğazlayabilir. Biz bunu gördük küçük provalarını gördük, nerde gördük? Kahramanmaraşta gördük. Biz Türk halkı yüzde 99.9 Müslümandır diye övünüyoruz ama bir Müslüman bir başka Müslümanın gözünü oyuyor, karnını deşiyor. En hunhar şekillerde, böyle bir öldürme şekilleri var. Düğmeye basıyorsunuz kurşun gidiyor bu böyle tırnak içinde "temiz ölüm" ama böyle birde hunharca, göz oyarak, karın deşerek falan bunlar Kahramanmaraş'ta yaşandı. Daha başka yerlerde yaşandı. İşte en son Sivas'ta 37 kişi yakıldı. Kardeşim bu bir sorun değil mi? Bu bir sorun, bu ciddi bir sorun, bu soruna ben ortaçağ diyorum çünkü bilmiyorum haksız mı oluyor ortaçağ demek ama, kardeşim sen dayacağı kabul ediyorsan, kadına yarım hisse miras, dört karı alarak bunları kabul ediyorsan, ortaçağda yaşıyorsun ve İslamyete kötülük ediyorsun. Çünkü İslamiyeti ortaçağa bağlıyorsun. Bu benim kafamda çok açık, İslamiyete yapılmış bir kötülüktür. İslamiyeti şeriatla ortaçağ hukuku ile özleştirmenin itikata hiçbir ilgisi yok ve İslamiyete yapılmış belki en iyi şeydir. Laikliğin gelmesi. Bu sayede laiklik

İslamiyet çağdaş bir din haline geldi. Aksi takdirde ortaçağa bağlı zincirlenmiş bir din olarak kalacaktı. Tabii bu benim anlayışım. Tabii bu anlayışta olmayan birçok insan olduğunu Türkiye'de biliyorum. Burada bir hoşgörü olması lazım. Ben Vahabiliği savunan, mesela, hırsızın elleri kesilmelidir. Bu da şeriatın bir emri biliyorsunuz. Hırsızın eli kesilmelidir diyen Vahabiliye karşı hoşgörülü olmalıyım. Onun Müslümanlığını kabul etmeyelim. O da benim laik Müslümanlığımı kabul etmelidir. Sen Müslümansın ama ben de Müslümanım. O bunu söyleyebilmeli Hristiyan misyoneri geliyor. Kardeşim sen dört karıya inanıyormusun? Diyor. Hayır deyince o zaman sen Müslüman değilsin, gel seni Hristiyan yapalım diyorlar. Burada Hristiyan misyoneri İslamiyeti şeriatla özdeşleştiriyor ve ben bunu İslamiyete yapılmış bir kötülük olarak görüyorum. Halbuki öyle değil İslamiyetin pek çok mezhebi var, pek çok tarikatı var, pek çok anlayışı var. Bunlardan biri de laik Müslümanlık ve bütün Müslümanların eğer Müslümanlık bir kardeşlik anlamını taşıyorsa ümmet kardeşliği anlamını taşıyorsa bütün Müslümanların birbirini hoş görmesi, Müslüman kabul etmesi inançlarını kabul etmeleri gerekir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim. İzin verirseniz bir başka soru var.

PROF. DR. ESİN KONANÇ - Ben sadece iki cümle ile söyleyeceğim. Önce frekans planlaması yaptık sonra kanallardan bilgileri topladık, bu kanalların kendi beyanları ile yetinmeden,

arkadaşlarıma emir verdim Ticaret sicilinden ve Sanayi Bakanlığında bu tekelleşme konusunda bilgiler aldık. Tam frekans planlaması sonuçlanıp bu tekelleşmeyi kıracak lisans verilmesi aşamasına gelince, kurradan çıktım, ayrıldım. Dolayısıyla şu anda yapabileceğim hiçbir şey yok. Ama bu tekelleşme karşısında bir bilim adamı olarak sonuna kadar görüşlerimi açıklayacağım ve savaşıacağım. Tekelleşmiş bir basınla demokrasinin olması mümkün değildir. Hele bu tekeller bütün Türkiye ekonomisini elinde tutuyorsa Türkiye'de demokrasinin olması mümkün değildir. Benim görüşüm bu dolayısıyla tekelleşmeyle mücadele etmek gerekiyor. Arkadaşıma şimdi söyledim bir kanalımız var bizim Kanal 7 devamlı bir eşarp reklamı yapıyor kanal 7 de örtünmek Allahın emri diye. Böyle bir reklamı düşünce özgürlüğü adına yaptığımız zaman,örtünmeyen bizler Allahın emrine karşı gelmiş oluyoruz. Demin arkadaşımın da söylediği gibi Kahramanmaraş, Sivas olaylarımız var. Belediye başkanımız çıkıyor kininizi, nefretinizi muhafaza edin diyor. Dolayısıyla başı açık olan insanlara bu kin nefretle yoğrulmuş bu propagandalarla yönlendirilmiş kitlelerin, günün birinde hareketle geçip, başı örtülü olmayan bizlere, neler yapacağını düşünmek bile istemiyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz efendim. Önce siz buyrun efendim.

Bir İzleyici - Sayın Ahmet hocam yurttaş olmanın koşullarından bahsederek bireyin özerk olmasından bahsetti. Bireyin özerk olması için de bireyin kendini tanıması gerekiyor. Daha doğrusu

insanın kendini tanıması gerekiyor. Ben ne mut-
luyum ki 4-5 sene önce böyle bir seminere
Mehmet hocamla birlikte katıldım teşekkürlerimi
ileteceğim kendisine, 15-20 kişilik bir grupla biz bu
olayı yaşadık. Hepimiz birbirimizle orda herşeyi
paylaştık. Benliğimizi yaşadık, kendimizle övünmeyi
öğrendik. Türklüğümüzle övündük. Dinimizle
övündük. Birbirimize saygı duyduk. Birbirimize
güvendik. Önemli olan bu eğitimin çeşitli kesim-
lerde tekrarlanması en önemli o. Teşekkür eder-
im.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz katkınız için.
Galiba Mehmet Hoca'ya güzel bir yanıt verdiniz.
Çünkü yani övünmeyi de biliyoruz. Öve de biliyoruz
dediniz.

Efendim arkada bir arkadaşımız , buyrun siz
gözlüklü arkadaşım, adınızı bilemiyorum, buyrun.

Bir İzleyici - Efendim bende sayın Ahmet
İNAM'ın belirttiği koşullarla ilgili bir soru sormak
istiyordum. Yurttaş olmak için üç koşulda söz
ettiniz. Bunlar sanıyordum birlikte aranan
koşullar ama bende arkadaşşıma katılıyorum, sizin
içsel özerklik diye tanımladığımız ve benim sayın
Adalet AGAOĞLU'nda duyduğum ve daha be-
nimsediğim bir kavram içsel özgürlük kavramının,
bir ön şartı olduğunu düşünüyorum ve panelist-
lerin eğitim sistemimizde içsel özgürlüğün
kazandırılması için yapılması gerekenler konusun-
daki görüşlerini almak istiyorum. Teşekkür eder-
im.

BAŞKAN - Teşekkür ederim. Sorunuz
anlaşılmıştır. Başka soru efendim. Belki bir iki

tane daha alabileceğiz. İkinci sıranın geleceğinden pek emin değilim. Hakkımıza razı olacağız. Zaman bütçesi öyle gerektiriyor. Buyrun bir tane daha alalım. Buyrun efendim. İki arkadaş yanyanasınız. Biriniz. İki kişi adına görüşebilirsiniz herhalde buyrun.

Bir İzleyici - Benim 4 tane sorum olacak.

BAŞKAN - Eyvah eyvah! Arkadaşımızın bir tane varsa veya iki tane, onu tercih edelim.

Bir İzleyici - İlk üç sorum Esin hanıma. Esin hanımın hukukçu olmasından kaynaklanarak, soruyorum,

Türkiyede bir basın özgürlüğü olmadığını söyledi kendisi. Ancak yine kendisi verdiği örneklerde gerek toplumsal, gerekse bireysel olaylarda medyanın yargılayıcı aynı zamanda hüküm verici ve bununla birlikte bir ayrımcı nitelik taşıdığını söyledi. Bu bir çelişkimidir? Bu çelişkinin kaynağı nedir? Lütfen onu vurgulasın. İkincisi Türkiye bir hukuk devletimidir? Bunu çok açık ve net olarak söylemesini istiyorum kendisinden üçüncü, tasvip edemeyeceğim bir çok konu konuştu. Bu konulara dayanarak acaba Türkiye'de gizli bir faşiz rejim mi yürütülmektedir. Bunu da açık ve net olarak kendisinden istiyorum.

Diğer bir sorum Ahmet Bey' olacak.

BAŞKAN - Bu üç sorudan sonra üç soruda Ahmet Bey'e mi soracaksınız ?

Bir İzleyici - Hayır bir soru . Şimdi ulus kavramı tartışıldı. Mehmet Bey'in ortaya koyduğu bir ulus kavramı var bunu milletle denkleştirdi. Yine Sina Bey'in ortaya koyduğu bir

ortak payda var, ben Ahmet Bey'e felsefi yönünden yaralanarak şunu sormak istiyorum. Ulus kavramı içerisinde meydana getirilen sen ve ben olayı biz olarak birleştirdiler, biz olayında, benim veya senin güçlü yanların bazı zayıflıkların üzerine geçer. Burada bu zayıflıklar bir güçlünün aynı zamanda onu yönetmesini gerektirir. Peki, bu sizin bahsettiğiniz ikinci ve üçüncü özerklik durumuna ters düşmez mi? Nedenleri ile birlikte, lütfen.

BAŞKAN - Peki teşekkür ederiz. Burada ön tarafta bir işaret görmüştüm. Buyrun efendim son soru olarak alalım. Çünkü zamanımız bitiyor. Cevap verilecek bu altı soruya, buyrun efendim.

Bir İzleyici - Ben sabahki oturuma katılmadım ancak Türkiye 68' de bir yüksek gerilim döneminden geçti eksileriyle artılarıyla, 78'de bir dönemden geçti, şimdi 88,99 derken bir dönemsellik yaşıyor.

BAŞKAN - Ne'lik yaşıyor efendim?

Bir İzleyici - Dönemsellik var dinamik dengeleri var 78 de lisedeyken tesadüfen hayatta kalmış birisi olarak Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimlerinden mezun olmuş ve bu okulda görev alan hocaların verdiği demokratik bilgilerle yetişmiş bir insan olarak memnuniyetimi ayrıca belirtmek istiyorum. Arkadaşlarımızın din ağırlıklı olarak dile getirdikleri düşünceler doğrusu beni bazı konularda tereddüte düşürdü. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Kemal Atatürk'ün başlattığı hareketle günümüze kadar gelmiş ve halen hayatta, yaşamaya devam ediyor. Başka önder-

lerin kurdukları rejimler ve ülkeler sarsıntı geçiriyor. Biz bu kadar güzel bir oluşumun içinde olan vatandaşlar olarak niçin bazı olumsuzluklara giriyoruz da güzellikleri görmüyoruz ya da görmek istemiyoruz. Oysa önümüzde güzel ufuklar var, güzel potansiyeller var. Ama biz, en önem verilmesi gereken temel eğitimde insan gücü planlamasında stratejik olan bu noktalarda tamamen önemsiz bir şekilde raslantısal olarak öğretmenleri çıkarıyoruz ortaya bu çocukları eğitiyoruz ve geleceğimizi olumsuz açıdan ipotek altına alıyoruz. Bence asıl odak noktası herhalde burda düğümleniyor yani insan gücünün yetiştirilmesinde bazı sakatlıklarımız var yurttaşlık kavramının yada bilincinin oluşturulmasında bazı hastalıklar buralardan kaynaklanıyor gibi geliyor bana bu konuda bir açıklama ya da yorum getirebilerseniz sevinirim. Teşekkür ederim. Beni dinlediğiniz için ayrıca teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz teşekkür ederiz katkınıza. Özür dilerim son soruyu aldık. Sanıyorum ki bu sorunuzun cevabı, böyle bir toplantının yapılmış olması. Bizde aynı noktalardan hareket ederek yurttaşlık ve eğitim arasındaki ilişkilere bakıyoruz. Bunu bu panelde değil de, Bütün bu toplantının çalışmalarını sonunda belki bu cevabı bulabiliriz. Orada bulamazsak belki yayınlarda bulabiliriz. Biz de aynı ihtiyaçla buraya gelmiştik ama kapatmadan önce Ahmet'e sorular vardı buyrun. Zannediyorum Mehmet Bey'e siz ulus kavramı devam üzerinde durmadınız. Ulusla ilgili bir soru vardı. Aranızda paylaşın. Ben Ahmet'de

Mehmet'de, ikisine de söz veriyorum.

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK -

Gayet basit olarak ulus millet aynı şey. Bir toprak bütünü üzerinde özgür bir toprak bütünü üzerinde Ahmet Bey bunu çok güzel ifade etti. Özgürce yaşayabilen kişilerin topluluğuna millet diyoruz. Başka anlamları varsa ben onlara katılmıyorum. Ama Ahmet beyin sabah söylediğine çok katılıyorum. Millet bence bu, tanımda uzlaşırsınız, anlaşılırsınız.

BAŞKAN - Efendim biz de sabrınıza

teşekkür ediyoruz. Birkaç dakikamız var. Bazı ayrılan arkadaşlarımız oldu, yeni gelenler oldu. Ben izin verirsiniz bu paneli kapatmadan önce aldığım notları sadece bir hatırlatma için sizlerle paylaşmak istiyorum. Önce kendisini tam iyi tanımladığım Esin KONANÇ, efendim.

PROF. DR. ESİN KONANÇ - Sorular

vardı bana da...

BAŞKAN - Size de mi affedersiniz, buyrun

efendim.

PROF. DR. ESİN KONANÇ - Üç tane.

BAŞKAN - Üç tane hem de değil mi yani

kafamda onlar cevaplanmış gibi geliyor.

PROF. DR. ESİN KONANÇ - Cevap

veremeyeceğim sorular değildi cevap vermeyi arzu ederim.

Birincisi Türkiye'de basın özgürlüğü var mı sorusuna, Türkiye, de basın özgürlüğü yok dedim. Şu anlamada yok dedim. Basınla ilgili birtakım sınırlamalar var. Ama kaldırılmak istenen sınırlamaları tasvip etmiyorum. Mesela Medeni

Kanunun 24-a maddesi vardır. Kişilik haklarımıza sürekli bir saldırı medyada mahkemeye müracaat edip bunun durdurulmasını isteyebilirsiniz. Mesela özgürlük adına da bu maddenin kaldırılması isteniyor. Ben buna karşıyım. Benim kişilik haklarıma haksız bir saldırı varsa ben mahkemeye gidip bu yayının durdurulmasını isteyebilirim. Bunun gibi kaldırılması istenen hükümleri tasvip etmiyorum. Ama basını sınırlayan birtakım hükümler de Türkiye'de var. Devletin organları tarafından basına getirilen sınırlamalardan daha çok tekelleşmenin getirdiği sınırlamalar olduğunu düşünüyorum, ama birincisi yok demek değil bunlar kınılmadıkça, yani devletin müdahalesi basının üzerinden çekilmedikçe ve tekelleşme sorunu halledilmedikçe Türkiye'de basın özgürlüğü olamaz

Türkiye hukuk devletimidir. Türkiye Anayasaya, o zamanki öğrencilerim bilir görüşlerimi açıkladım oylama yapıldığı gün, ben bu Anayasaya hayır oyu vereceğim dedim ve hayır oyu verdim. 1982 Anayasasına benim verdiğim oy hayırdır. Hukuk devletinin birtakım ilkelerini ihlal eden birtakım hükümler vardır. Anayasamızda, yasalarımızda da vardır. Gerek Ceza Yasamızda, gerek birtakım yasalarda ama bunun üstünde durulmaz. Size bir örnek vereyim. Medya niye durmaz, mesela işkencenin cezası T.C.K.nunda 5 yıldır. İşkence ile adam öldürmenin cezası toplam 12 yıldır. Normal kasten adam öldürmenin cezası 24 yıldır. Siz duydunuz mu şimdiye kadar medyanın bunu ele alıp da,aksaklığın giderilmesi için birtakım

yayınlar yaptığını, ben belki gözümünden kaçı; ama duymadım. Dolayısıyla demokratikleşme adına savunulanlarla gerçekten demokratikleşme için yapılması gerekenler bence birbiriyle çakışmıyor. Mevzuatımızdan ayıklamamız gereken bir sürü hüküm varken, biz 163. maddeyi ayıkladık yani işkencenin cezası beş sene kaldı; ama biz 163 ncü maddeyi kaldırdık. Bunu da özgürlük adına yaptık. Uygulamada da hukuk devletini ihlal eden bir takım uygulamalar var. Ama yinede bu Anayasaya olumsuz oy vermiş olmama rağmen yine de bu Anayasayı sonuna kadar savunuyorum çünkü asgari müşterekleri ifade eden o Anayasaya ancak benim için değiştirilmesi gereken Anayasaya bile bugün sahip çıkamıyoruz. Yani bunu bile kaybetmek üzereyiz dolayısıyla savunuyorum ve Türkiye'nin şu ağır aksak hukuk devlet niteliğinin dahi kaybedilmesinden endişeliyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Şimdi size kapatıyorum dedim ama buyrun efendim ayağa kalkarsanız daha iyi duyarız herhalde.

Bir İzleyici - Vaktinizi almak istemiyorum. Konuşmaları baştan beri dinliyorum. Ortak paydada toplamak üzere milleti, devleti, Önce Türk milletini toplayabileceğiz en güzel payda din paydası burda, hepimiz müslümanız yüzde 99.9 a dedik. Esin hanım bir şey söyledi. Kanal 7 de yapılan eşarp reklamından bahsetti. Biz kapalıyız. Bunu şöyle değerlendiriyorum. Bende bir zamanlar açtım. Ve insanların kapalılarına nasıl bir gözle baktıklarını çok iyi biliyorum. Çünkü onları ben de

yaşadım. Ama inanın şu anda kapalı olarak bunu yaşayamam. Kapalıların gözünde açıklar diye bir ayrım yok. Biz onları bir ayrım olarak görmüyoruz. Kelimeyi şahadet getiren herkes müslüman ve hepimiz kardeşiz. Bizim görüşümüz de ortak payda budur. Ve gerçek manada anlayışlar, görenler değil, bilenler değil onlarda böyle bir ayrım, böyle bir kavga yoktur.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz. Galiba Sina arkadaşımın laik Müslümanlıktan da kestettiği budur, bu anlayışla çok paralel bir şeydir, kendi adına konuşabilir. Ben şahsen laik Müslümanlığı böyle algılıyorum. Ve de sizi hiç öylede görmüyorum. Tıpkı sizin açıkları gördüğünüz gibi bende sizin başınızdaki örtüyü değil, başınız içindeki bu güzel fikirleri görüyorum. Bunuda söylememe müsaade edin.

Şimdi efendim bugünkü toplantımızda bir hatayla başladık. Ben Esin arkadaşımı yanlış tanıttım. Beklentilerimi yanlış ifade ettim. Tabi yanlıştan dönmek yiğidin kahramanlığıymış.

Şimdi, benim not aldığım bazı şeyler var. Eğer oydaşma olacaksa, birlik olacaksa, millet olacaksa, bir varlık olarak varlığımızı sürdürmek istiyorsak ki bütün canlılarda böyle bir içgüdü de vardır, bilinç te vardır. O zaman ne yapmamız gerekiyor? Yurda sahip çıkmak. Bu yurt bizim diyoruz. Başkası da yok diyoruz. O zaman buna nasıl sahip çikalım. Vatandaşlık, yurttaşlık görevlerimizi nasıl yapalım. Arkadaşımız çok önemli bir yanlışlıktan söz etti. Eleştirisinde yalnız din yalnız İslamiyet yoktur. Mesela dediki bugün medyada

yalnız efendim sağ kesimi yahut dinci yayınları yapan medyaya değil TRT nin yayınlarında da büyük yanlışlıklar var Mesela Ceza Kanununun değişmesi gerektiğini savunan aydınlar, laikler bunun faşist bir kanun olduğunu sık sık tekrarlarlar arkadaşımız bunu tesbit etti. Aynı kanıdayım bir münasebetle bir makale yazarken şu T.C.K nun da neler varmış dedim. Çünkü T.C.K. nu 1926, ama laikliğin telaffuz edilmesi 1927, parti programına girmesi 31,32 Anayasa'ya geçmesi 37 , yani bu 26'da çıkarken acaba laikliği korumak veya inanları bastırmak için TCK. nunda ne varmış diye araştırmadım. Çok ilginç bir bulgum var. Lütfen arkadaşlarım tahkik etsinler ve TCK. nunu açıp okusunlar, din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili 2 veya 3 ana maddede,tabi ben yanılıyor olabilirim, Anayasa Hukukcusu olmadığım için veya hukukcu olmadığım için yanlış ifade edebilirim sözcükleri yazılı hukukta çok önemli, ama bende kalan izlenimleri sizlerle paylaşmak istiyorum. Ceza Hukuku laikliği savunmuyor, dinsizliği de savunmuyor. Ceza Hukukunda bununla ilgili maddeler neyi savunuyor biliyormusunuz. İnsanların vicdan ve inanç özgürlüğünün sınırlanmayacağını, sınırlamak isteyenlerin ne şekilde cezalandırılacağını söylüyorlar. Yanlış olabilir, sizin söz hakkınız baki, ben anladığımı söylüyorum. Yanılabilirim. Ama benim hatırımda kalan budur.

Nasıl bir ceza verileceğini söylüyor, onun için bu bir faşist anayasası olmayabilir. Ama şöyle bir gerçek de var. Yasa böyle söyleyebilir de uygulama nasıl olur. Yani bunu anlayanlar, uygulayanlar

nasıl uygularlar orada zannediyorum arkadaşımız demokrasiye uygun olmayan bazı maddelerin bulunabileceğini hatta 141, 142, 163 ün kaldırılması ile ilgili eleştirilerini de dile getirdi. Propaganda ile düşünce özgürlüğü eşit midir, değil midir? Tabii bu biraz niyete bağlıdır. Bir ülkede biliyorum sosyalizm veya kominizmi propagandası yasaklanmış şunu söyleyemezsin, bunu yazamazsın falan diyorlar; özgür düşünceli birisi dedi ki bu tür yasaklarla sosyalizmi veya kominizmi durduramazsınız erteleyemezsiniz. Ben dedi hiç bunlardan bahsemeden sosyalizm veya kominizim propagandası yapabilirim. Nasıl yaparım. Kapatilizmin bize sağladığı bu güzel imkanlar içerisinde doğru dürüst beslenemeyen vatandaşlarıma vitamini bol portakallar satarak kominizim propagandası yapabilirim. Burada neyi nasıl söylediğiniz niyetiniz önemlidir. Ben hiç kominizmin, sosyalizmin adını anmadan onunu propagandasını yapabilirim. Hiç dinin, imanın, İslamın adını anmadan ona karşı çıkabilirim. Burada ki niyet önemlidir. O niyette işte o oydaşmadır, bir bilinçtir. Bir bizlik övünçdür, bir utanmak, bir ötekini kınamak yerine; böyle anlıyorum, yanılabilirim.

Verilen mesaj sisteme karşı olabilir, aynı izlenimi bende alıyorum. Bakın kanal adını vermeyeceğim karşıt olmamak için, ama bu sene bir iftara doğru bir saatte Almanya'dan gelmiş çok üstün rütbeli bir hoca ile yerli bir hoca konuşuyorlar. Siz diyor vergilerinizi veriyor musunuz? Evet geçen sene verdim ama bu sene vermeye-

ceğim helal etmiyorum çünkü bir Müslüman olarak benim vereceğim vergi sadece fitre ve zekattır diyor gece saat 02.00, yani diyor ki ben bu devleti desteklemiyorum. Bir devleti devlet yapan varlık nedir? Tariflerinden bir tanesi, vatandaşlarından vergi alabilmesidir ki ona hizmet edebilsin. Almadan vermek Allaha mahsustur. Devlet ancak alarak verebilir. Başka bir taraftan borç alırsa borçlanır. Sonunda yine o borcu millete ödetir. Öyle bir dünya görüşü tasavvur ediniz ki devleti beğenmiyor, beğenmemek hakkı vardır. Hepimizin bu hakkı vardır. Ama vergini vermiyeceksin diyor. Bir Müslüman olarak vergi vermek zorunda değilsin, çünkü senden beklenen sadece bu ikisidir. Bu konuşma, bu, "muhterem hocam nasıl buyurdunuz"lar la Birbuçuk saat devam etti. Sonunda Radyo Televizyon Kurumuna edindiğim kanaati bildirmiştim. Arkadaşımız burda yalnız bir kesimi, bir zihniyeti eleştirmede. Tekelleşmenin sakıncaları üzerinde durdu. Çok dengeli bir şey. Bakınız 6 aile, belki batıyı temsil edebilir, kapitalizmi temsil edebilir. Altı ailenin elinde bulunan bir teleleşmenin ülkeye vereceği zararlar üzerinde durdu. Burada siz vatandaşlık eğitimi de yapabilirsiniz, ona karşı da çıkabilirsiniz; ama insanlara dolaylı olarak, satırlar arasında, sistem o kadar güçlüdür ki ona karşı çıkanı yakar mesajını veriyorsanız, vatandaş umutsuzluğa Mehmet'in söylediği övünçün tam tersine doğru sürüklemiş olursunuz kanısındayım.

Sina AKŞİN oydaşma üzerinde durdu. Örnek-

lerini verdi, doğrudur, ülkeler zaman zaman çok güçlenmişler yani o dayanışma dediğimiz, bizi birbirimize bağlayan bağların gücünü, büyüsunü görmüşler onu kullanmışlar. Zaman zaman da bu zayıflamıştır. Bu canlı varlıkların tümünde görülen bir olaydır.

Zaman zaman bütünleşme, zaman zaman ayrışma, bir tarihçi olarak o bize ayrışma örneklerini verdi 1871'de Almanya'ya yenilen Fransa 1914'de başka bir havada savaştı. Tesadüfen kazandı. 1938'de 10 günde teslim oldu ve her defasında bakınız nereye geldiler, eğitimimizde eksik olan nedir? 1871 savaşından sonra Almanlar Fransa'ya girdikeleri zaman bir bilge Fransız soruyorlar ne yapalım? Eğitim sistemimizi gözden geçirelim. Ama diyorlar bizim o kadar vaktimiz yok. Biz şu anda şu Almanlardan nasıl kurtuluruz diye konuşuyoruz o soruyu soruyoruz. Eğitim sistemimizi gözden geçirelim. Peki yani nereden başlayalım? Cevap: Eğitim sistemimizi gözden geçirelim. Ama burda eğitim sistemi derken kardeşlerin, söylediği okul programı değildir. Yani topluma verdiğimiz mesajlar, örgün ve yaygın eğitimin bir bütününü, bir bileşkesini kastetmektir. Fransız olarak kendi varlığını nasıl algılıyorsun, öteki arkadaşını nasıl görüyorsun, dünyayı nasıl görüyorsun? Bu anlamda bir eğitimi gözden geçirelim. Kendimizi dünyanın en tepesinde mi görüyoruz. Fransız tarihi üzerinde çalışanlar, tarihçi arkadaşım burada bütün bu yenilgilerin öncesinde kendini ortaya ve en üste koyup bütün dünyayı ben yönetiyorum espirisinin o ülke-

lere ne kadar zararlı olduğunu anlattılar.

İndir bakalım şu yelkenleri, ayağını yere bas ve kendini iyi değerlendir. Ne kendini dev aynasında gör, ne de kendini bir küçük karınca gibi gör, bunu söylemeye çalışmıştır.

Birde İmam Hatip Okullarından söz etmesi, kendisi bunu bir soruya cevap olarak verdi. Günümüzün sorunu bu olduğu için, ama başka bir soruda dediki 1960'larda başka bir sorundu. 1960'ların başında planlama sorunuydu. Türkiye zannetti ki planlarsa bütün sorunları çözülecek. 1950'de demokrasi gelirse Türkiye'nin sorunları çözülecek zannettik. Ama demokrasi gelirse dedik. Demokrasiyi getirirsek diyecek güce sahip değildik. Demokrasiyi biz getireceğiz, demokrasi bir yerden gelmez. Demokrasi mal değil ki ithal edesin. Yasa değil ki kopya edip, tercüme edesin. Demokrasiyi siz getirecekseniz anlamı olur. Hep, şöyle söyleriz eleştirilerimizde, demokrat bir ülkede şöyle olur deriz. Öyle bir ülke yok. Her ülkenin demokrasi anlayışı, uygulaması, yorumu biraz değişiktir. Bizimkisi hangisidir. Ama biz soruyu o düzeyde tartışacak düzeye gelmediğimiz için, hep diyoruz ki demokrasilerde böyledir. İdealdir, ideal öyledir ama gerçekte her zaman başa türlü olabilir.

Dayaktan söz etti. Çok haklıdır. Dayak bir terbiye aracı olarak görülmüştür. Atasözlerinden örnekler verdi, başkaları da var. "Kızın dövmeyen dizini döver" Atasözümüz mü? Doğru, peki bu insanı siz dayakla yetiştirirseniz yarın öbür gün kocası onu dövdüğünde der ki kocam değil mi

sever de döverde. Bu Anadolunun İslamının görüşü değildir. İstanbul'da yaşayan partililerin eşlerinin görüşüdür. Kocam beni sever de, döver de. Kocasını sever döverse oğlunu da döver, yarın öbür gün bir başkasını da dövmeye başlar. Bu anlamda dayak bir terbiye aracı olarak değil, bir tedavi aracı olarak görülmektedir. Hastalığı bununla tedavi ediyorsun. Aramızda konuşmuyor muyuz? Askeri müdahalelerden önce versinler bana bir yetki bir elime sopa birde güç versinler ben 15 günde bu milleti muma çeviririm. Doğru 15 günde siz sükuneti sağlarsınız. Ondan sonra yaptığınız tahribatın altından kalkmak için bu milletin 10-15 yıl çalışması gerekir. Evet sağlarsınız ama ne pahasına sağlarsınız? Ondan sonra demokrasiye sil baştan yeni baştan başlamamız gerekir. Halbuki bu süreçse bu bir gelişmeyse bundan önce yaptıklarımızla veya yapmadıklarımızla uzlaşmak zorundayız, tarihimizle bu bir gelişmeyse bundan önce yaptıklarımızla veya yapmadıklarımızla uzlaşmak zorundayız, tarihimizle barışmak zorundayız. Resmi tarihimizin yanlışları varsa eleştirelim. Ama olumlu tarafları varsa onu tümünden reddetmeyelim. Böyle anladım.

Sonuç olarak Tevhid-i Kanunu üzerinde durulması da şuydu. Eğer eğitim, işte bu aradığımız yurttaşlığı sağlıyor ise hangi devletin vatandaşlığını hazırlıyorsunuz. Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşlığını mı hazırlıyorsunuz, yoksa bir başka devletin vatandaşını mı, bu da mümkündür. Ne demek Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı?

Osmanlıda Türklük mü vardı? Yoktu, Türkiye Cumhuriyetini Atatürk icat etti. Öyleyse ben o cumhuriyete bağlı değil, başka bir cumhuriyet, başka bir devlet düşünüyorum. Biraz önce vergi örneğinde verdiğim gibi. Ben o farklı devletin vatandaşıyım diyor. O devletin vatandaşının eğitimi de başka türlü olabilir.

Ama burada başka önemli bir sorun var. Bakınız siz çok doğru olarak bir noktaya değindiniz kapalı arkadaşım adınızı bilmediğim için söylüyorum olumsuz almayın. Bir Hristiyan teoloğu, ilahiyatcısı dedi ki bu imamlık, imamiyet, islamda olan bir meslek değildir. İslam dininde İmamet yoktur. Yani bir meslek bile değildir. Nedir? Kim kıldırır namazı toplumda saygın herhangi bir kişi, herkesin eşit olduğunu kabul ediyor İslamiyet. İslam diyor ki bizim cemaatimizin namazını falanca kıldırın, yarın öbür gün bir başkası da olabilir. Ama biz bunu bir meslek haline getiriyoruz. Meslek haline getirince ne oluyor, istemeyerek bunu savunurken dinimizi Hristiyanlığa benzetiyoruz. Nasıl benzetiyoruz, bir sınıf yaratıyoruz. Peki batılılar bu sınıfı yaratmış ne olmuş? İşte o sınıfın mensupları, vatandaşlarına cennetin anahtarlarını satmaya başlamışlar. Tapularını dağıtmaya başlamışlar. Böyle yaparsanız cennete gidirsiniz, böyle yaparsanız cehenneme gidirsiniz diyerek. İslamiyetin yüceliği nerede biliyor musunuz? Ben kanaatimi söyleyelim. Kimin Müslüman kimin Tanrı indinde en iyi Müslüman olduğunun yetkisi, yargısı yalnız Tanrı'ya mahsustur. Peygamber efendimiz ancak Allah indinde mak-

buldür diyor. Karar vermiyor bu iyi Müslümandır, bu kötü Müslümandır diye: Dinimizin güzelliği, yüceliği burada. Biz bunu kaybetmeyelim diyoruz. Yani bir yerde amaçta da birleşiyoruz. Kitaba dönerseniz, anlarsanız o da bunu söylüyor, bunu kimseye bırakmadığını söylüyor. Yani demek istiyor ki bu yücelere, bilginlere bırakılmamış sen kendi dindaşını, dindar arkadaşını yargılama diyor. Onun nasıl bir varlık olduğunu bilen birisi var. Eğer iman ediyorsanız, buna iman edeceksiniz.

Efendim Ahmet İNAM arkadaşımız ideal yurttaşlık modeli dedi. Yani bir filozof olarak düşünüyor. Tıpkı Plato'nun ideal devleti gibi koşulları böyledir diyor. Varmı böyle bir yurttaş? Böyle bir yurt var mı? Yok, diyor. Ama düşünürseniz, böyle bir yurt nedir. Evvela ülkenin diyor bir yurt olması, yani diğerlerinden ayrılabilmesi, yani bağımsız olması, özerk olabilmesi, dünya içindeki yerinin yurdunun bilinmesi. Böyle bir yurt olabilir. Yönetiminde özerk olması, yani böyle şeklen bağımsız görünüşte bir başkasının kuyruğunda efendim falanca ittifakın doğu cephesi, batı cephesi, muhafızı, karakolu gibi olmadan. Ben kendi çıkarlarımı savunuyorum diyen bir devlet olabilmesi bu önemlidir. Bu arada da böyle bir birlik olacaksa burada ırk, cins, yaş ayrımının yapılmaması falanca filanca zadelere, öbür eşraftandır, bu sağdandır, bu soldandı, bu güneydir ayrımı yapmadan yani Atatürk'ün deyişiyle bu sınırlar içinde yaşayan herkesi bu ülkenin vatandaş sayabildiğiniz zaman buraya doğru gidirsiniz. Temeldeki ilkenin bu olması lazım. Çok doğru

olarak söyledi. Biz dedi demokrasiyi filan eski Yunan'dan klasik Yunan'dan aldık ama bir isim olarak aldık Batı demokrasisi bugün Yunan demokrasisine dayanmıyor. Platoya veya Aristo'ya dayanmıyor. Neye dayanıyor? Çok yeni kavramlara dayanıyor. Çünkü arkadaşımızı haklı olarak dedi ki. Eski Yunan şehri dedi demokrat değildi. Zaman zaman orta sınıftan veya aristoklardan gelenler yönettiler ama sürekli de savaştılar. İşte bu savaştan nasıl kurtuluruz. Sınıflar birbirini yemeden, bir devlet bir site nasıl yönetilebilir. Bunun şartları üzerinde düşündüler ve sonuç olarak da, dedi ki, bunu yapacak olan insanın gelişmesi lazım, bireyin kişi olması lazım dedi. Buna da insan olmak sorunu dedi. Bu belki en büyük onurumuz. Dünyaya gelmek hüner değildir diyor. Yüksel ki yerin bu yer değildir. Dünyaya gelmek hüner değildir. Yani bu dünyaya geldikten sonra ben insan kelimesinin ben insan bilimle uğraştığım için merak ettim acaba nerden geliyor. Arapca insiyetten geliyor. Yani dünyayı tanımak, varlıklarla ilişki kurabilmek, bunu yaparsanız insan oluyorsunuz. Arkadaşımın da söylediği, ben kimim? Neyim? Kiminle ne türlü bir ilişki içindeyim? Neden gelmişim? Ne yapıyorum? Nereye gidiyorum? İşte insan olmak bu sorulara sizin cevap vermenizdir. Birisinin size söylemesi değil. Ben bu sorulara nasıl cevap verebilirim. Verebiliyorsam onunla mutluyum işte insan olmak yolunda gidiyorum. Mükemmelmim? Hayır ama o yoldayım. Mühim olan da o yolda olmak.

İşte bunun için nasıl bir eğitim yapalım diyor. Yurt neresi? Ülke ve ülke yok ise onu yaratmak bize düşüyor. Ama sıfırdan başlayarak değil daima mevcut şartlara saygılı olarak.

Mehmet arkadaşımız bize güzel sürpriz yaptı bu panele panalist olarak gelmeyi kabul ederken, yapmış olduğu bir araştırmanın özetlerini de bize getirdi, slaytlarla da takdim etti. Keşke onu yani daha uzun olarak bağımsız bir oturumda dinleyebilseydik. Ama telafi edecek bir önerim var. Burada mecburen sınırlı olarak sunuldu. Belki orada ki modları, belki ordaki ortalamaları da soramadık. Çünkü modlar bir, iki gibiydi. Benim mod kavramımda bir, iki kişi yani bütün toplumda acaba bu kadar az mıydı. Herhalde onun bir yorumu olması gerekir. İki tür beceriden bahsetti, biri zihinsel, öbürü katılımsal yani çok önemli bir olay değerli arkadaşları; çünkü dünya bir yerde teori, bir yerde eylemdir. Bilirsiniz uygulamazsınız. Uygularsınız bilmezsiniz. Bilmeden uygularsınız. Bilerek uygularsınız. Yani bu ikisini ayırmamız gerekiyor, teori ve pratik olarak. Tabi analitik bir araştırmada bunun ikisini bir arada soramıyoruz. Bu işi nasıl yaparsınız dediğiniz zaman edam şöyle yapılmalı sorusuna cevap veriyor, vıya ben böyle yaparım diyor. Veya birisi böyle yapalım diyor başkası böyle yapalım diyor, o fark hakkındaki kanaatini yani eğilimini söylüyor, tutumunu söylüyor. Böyle bir araştırmada böyle yapma çok zor olduğu için ayırmışlar. Efendim, arkadaşımız bu araştırmanın özetlerini bize sundu. Umarım ki onu Umut Vakfı olarak yayın-

larlar. Eğer bir güçlük olursa bizim derneğimiz herhalde ben vaatle bulunacak durumda değilim ama buna destek olmalı ve belkide bu toplantının en önemli verilerinden birisi olur.

Bir arkadaşımız soru sorarken haklı olarak dedi ki. Ben beklerdim ki Sina hoca veyahut öteki arkadaşlarımız benzer bir araştırmayı sunsunlar. Bu gönlümüzden geçebilir ama bunu istemeye hakkımız yok. Biz buraya kimseye araştırma sonuçlarını tartışma davetini çıkarmadık. Ama bir arkadaşımızın araştırması varmış onu sundu. Kendisine teşekkür ediyoruz. Ama sen bunu araştırma yapmadan nasıl söylüyorsun dersiniz o zaman burda bizim konuşmaya hakkımız olmaz. Çünkü ben konuşuyorum böyle bir araştırmam yok. Ahmet Bey kendi düşüncelerini söyledi. Sina bir tarihçi olarak kendi düşüncelerini söyledi. Bir arkadaşımız hukukçu olarak deneyimlerini söyledi. İlla her konuşmada benim araştırma belgem şudur demek zorunda değiliz. Olduğu zaman onu değerlendirmeye çalışıyoruz.

Son olarak sorular konusunda bir iki şeye değinmek istiyorum. Özgürlüğü yok etme hakkı özgürlüğü yok etme özgürlüğü yok. Ben özgürüm ama hoşuma gitmeyen şeyi de kaldırma hakkın vardır. Türkiye'de çok saygı değer bir ilahiyacı var. Geçenlerde bir makalesini okuyordum. Diyor ki, kendi adına değil belki ama bir zümre, bir düşünüş adına şöyle bir yorum getiriyor. Ben Müslümansam diyor. İslamiyetin emirlerini yine getirmeyenlere karşı olma hakkım vardır. Doğru ben Müslümansam İslamiyeti benemsemeyen

koşullarını yerine getirmeyenlere karşı olmak hakkım vardır. Ama onları yok etme hakkınız yok. Bütün mesele burada. Çünkü buraya girdiğiniz zaman işte, Sina arkadaşımızın o düşmanla savaşmak endişesi bir yana, iç savaşın ilanını yapmış olursunuz. Sen beni yok etme hakkına, sen bana karşı olma hakkına sahipsen benim sana karşı olma hakkımı da kabul edeceksin. Eğer sen bana savaş açıyorsan, o zaman savaş meşru hale geliyor. Çünkü savaş o zaman bir savunma hakkı durumuna geliyor.

O zaman sizin söylediğiniz gibi ötekinin varlığını kabul etmek onu töhmet altında bırakmamak, onu kınamamak, katılmak şart değil, hoşgörünün temeli de budur, son yıllarda konuşulan toleransın, hoşgörünün temeli de katlanmaktır. Katlanmak, ne demek? Benden farklı olan birisini kabul edebilmek. Sende varsın. Sana katılmıyorum, ama sen varsın. İşte hoşgörü burda. Ama bu kanunla tanımlanması o kadar zor bir kavram ki, Birleşmiş Milletler beş yıl süreli bir araştırmanın sonunda bu noktaya gelebildi. Beş yıl sürdü araştırma. Önerisi bizden gitti ama araştırma bütün dünyada yapıldı. Bu noktada birleşti bütün dünya. Çok önemli bir nokta.

Efendim son olarak hani bu oydaşma ne zaman bozuldu, ne zaman nifak girdi? Atatürk dendi. Neden Atatürk oydaşmayı bozan bir simge oldu biliyormusunuz. Bakın yine tarihten size küçük bir ipucu vereceğim ama okumak, yargıya varmak size ait olsun. Türkiye Cumhuriyetinden önce bir Türk lafı var. Türk varlığı var.

Türkçe diye bir şey var. Türk kavimleri var ama Türklük kavramı yok. Bunu ben söylemiyorum büyük milliyetçimiz Ziya Gökalp söylüyor. Diyor ki Cumhuriyetten önce Türklük kavramı yoktu. Bir yerde eğer türklük kavramı yoksa, Türklük bilinç de olamaz. Onun için Atatürk büyük bir kavram getiriyor. Eğer burada birleşeceksek işte diyor şurada birleşeceğiz. Bunu yaratarak. Siz diyorsunuz ki efendim İslamiyette birleşelim. O zaman sorun şudur. Acaba İslamiyet bir milliyet kavramına, bir millet kimliğine razıdır. İslamiyetin benim anladığım kadar yanılabilirim, yorumu şöyledir. Tanrı ile insan arasında bir kavram, kardeşliğin, büyük bir varlığın üyesidir. İşte ama bir gerçek te var ki bakınız o bütün insanlığı birleştiren şeyler bakın bugün bizi nasıl uğraştırıyorlar o Müslüman kardeşlerimiz, Müslüman kardeşleriniz derken buradakini değil başka yerlerdekini kastettiğimi zannederim anlıyorsunuz. Bunları tartışmak, bir defa daha söylemek bizi bilgilendirmek ve bu konuda çalışanları bir araya getirmek yolunda gösterdiğiniz çabadan, katkılardan dolayı hepimize teşekkür ediyoruz.

Umarım bu konuyu kitap haline getirdiğimizde onu da alır inceler ve eleştirilerinizi bize bildirirsiniz. Buyrun Mehmet Bey.

PROF. DR. MEHMET GÜRKAYNAK - Bir düzeltme yapabiliyordum. Galiba ben yanlış yaptım Mod kavramını, mod en sık görülen sayıdır. Onun için medyanla karıştırılmamak lazım. Tanıtımda bir yanlışlığım oldu galiba. O nedenle bütün çıkar her seferinde.

BAŞKAN - Peki çok teşekkür ediyoruz.

Teşekkür ediyoruz. Toplantımız burda bitti ama panel oturumu bitti, toplantımız yarın devam edecektir. İyi akŐamlar efendim.

Alkışlar.

DÖRDÜNCÜ OTURUM

BAŞKAN: Prof. Dr. Cemal TALUĞ
[TED Bilim Kurulu Üyesi]

KONUŞMACI: Prof. Dr. Ünsal YAVUZ
[A.Ü. İnkılap Enstitüsü]

KONU: Türkiye Cumhuriyetinde Yurttaşlık
Kavramı Doğuşu ve Gelişimi

BAŞKAN - Değerli konuklarımız, Dördüncü oturumumuzu açıyorum.

Dördüncü Oturumumuzun konusu "Türkiye Cumhuriyetinde Yurttaşlık Kavramı: Doğuşu ve Gelişimi"dir. Konuğumuz A. Ü. İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Ünsal Yavuz.

Sayın Yavuz'u bildirisini sunmak üzere davet ediyorum.

Buyurun Sayın Yavuz.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Türk Eğitim Derneğinin sayın yöneticilerine, böyle bir sempozyum düzenledikleri için teşekkür ediyorum. Çünkü yurttaşlık kavramı içinde bulunduğumuz günlerde biraz güme gitmeye başlayın bir kavram. Yine toplumu, ümmet, millet konumuna götürmeye çalışan gruplaşmalar akımlar Türkiyenin gündemine sokulmuş durumda. Bu nedenle yurttaşlık nedir. Türkiye Cumhuriyetinde yurttaşlığın gelişimi ve yurttaş olarak kazançlarımız neler? Onları bulup sahip çıkmakta büyük yarar var. Bu nedenle seçilen konu ve yurttaşların bilinçlendirilmesi konusundaki eğitimin neler olması yolundaki yaklaşımları içeren böyle bir sempozyum kanımca fevkalade yerinde ve zamanlama açısından da tam yerine oturdu inançındayım.

Şimdi Fransızca sözcüğe baktığımız zaman yurttaş bağlamında kullanıyorlar ve Citizen, açıklama şöyle, citizen kişi olarak bütün siyasi haklarını kullanan birinci bağlamda, kişi olarak bütün haklarına sahip ve siyasi haklarını kullanan bir ikinci bağlamda da devlet içinde sahip olduğu kimlik-

le yabancılardan ayırt edilmeyi sağlayan bir sözcük olarak bir açıklama söz konusu. Şimdi Cumhuriyet öncesi bir topluma baktığımız zaman bir Osmanlı uyruğu yaklaşımı söz konusu. Herşey bir Osmanlı potası altında toplanmış. İmparatorluk çatısı altında ve toplum devletin üzerinde yükseldiği felsefenin içinde bir kişi olma, birey olma toplumun bireyi olma bilinçine sahip değil. Ümmet veya millet sözcükleri aslında arapça isimden ortaya çıkan sözcükler genelde din topluluklarını ifade ediyorlar. Millet bir peygambere inanan ve ona bağlanmış olan topluluğunu ifade ediyor. Ümmet de bundan farklı değil. Dolayısıyla imparatorluk çatısı altında eğer imparatorluk bir milletler topluluğu bir toplumlar topluluğu oldukça kapsamlı ve karmaşık bir kurum olarak irdelenirse böyle bir yapı içinde toplumu oluşturan bireylerin bir bilinçe toplumun bir üyesi olma bilincine sahip olmaktan uzak olduklarını görüyoruz. Bir kere böyle bir bilinçe sahip olabilmeleri için önce insan olmanın onuruna yaraşır bir biçimde hak ve özgürlüklerde doğal ve yaşamsal hak ve özgürlüklerine sahip olmaları lazım. Böyle bir oluşumu cumhuriyet öncesi toplumda göremiyoruz. Her ne kadar zaman içinde batılı diyebileceğimiz ama batılı olmaktan çok uzak yapısal yeni oluşumların yönetimde yeni yaklaşımların ortaya çıkması bile, bir Kanuni Esasiyenin hazırlanması veya iki meclisli bir parlamanto çatısının oluşturulması bile insanları temel hak ve özgürlüklerine kavuşturamamış orantısız bir parlementer sistem karşımıza çıkmış böyle bir yapı içinde, her ne

kadar bir Kanuni Esasi hazırlanmışsa bile toplumu oluşturan kitleden sadece bir kısmı, cins ayrımı nedeniyle erkek olan kısım yönetimde söz sahibi kılınmış ve haklarına sahip kılınmış. Kadınlar yok, kadınlar daha insan olarak kişi olarak kabul edilmiyor. Şimdi böyle bir yasa içinde batıdaki birtakım özgürlükleri çağrıştıran özgürükler yasa çatısı çerçevesi içinde yer almış bir ayin, öz hürriyetinden o günkü yaklaşımla bir tedris, bir eğitim, öz hürriyetinden, matbuat hürriyetinden sözler edilmiş bu nedir, neyin nesidir, nasıl kullanılır. Hangi durumlarda sınırlanır böyle bir ayrıntılı yaklaşım o Anayasayı çağrıştıran kanuni esasi içinde yok. Şimdi böyle bir toplumda ne bir yurttaşlık bilinçinden söz etmek olanaklı, ne bir kişisel özgürlüklerden söz etmek olanaklı, zaten yönetici vazgeçilemez otorite, yığınları süreli olarak görüyor ve kendisini de onların çobanı olarak değerlendiriyor. Ancak Cumhuriyet ile birlikte özgürlüklerin cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yaklaşımıyla; ortaya çıktığını görüyoruz. Özgürlük olmayan ülkede yıkılış vardır. Bütün ilerlemelerin ve gelişmelerin anası özgürlüktür. 1904'de söyledi daha elinde hiçbir güç yokken. Sadece 1908'de tekrar Meşrutiyeti ikinci kez devreye sokmayı amaçlayarak, yola çıktığı zaman elinde hiçbir yetki olmadığı zaman söylediği söz bu özgürlük.

Zaten daha sonraki konuşmalarında bağımsızlığın ve özgürlüğün kendi karakteri olduğunu ifade edecektir. Şimdi Cumhuriyetle birlikte iki oluşum söz konusu. Bunlardan birincisi cumhuri-

yet yönetimi insana insan olduğunu hatırlatmıştır. Hiçbir ayırım gözetmeksizin bireyler arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin insan olmanın onuruna, saygın bir konuma oturma ve yaşama. Birincisi bu. İkincisi de bu kişileri bir yurttaşlık bilincine ulaştırma, tabii amaç bir ulusal devlet kurma olunca, ulusal devletin ulusunu oluşturan yurttaşlık kişiliğine sahip cesur, özgür ve kişilikli insanlarını yaratma. Tabii doğal olarak bu bir eğitim işi. 24 Kasım öğretmenler günü, başöğretmenimizi ziyaret edeceğiz. Başöğretmen çünkü yazdığı kitaplarla bireylerin bu bilinçe ulaşmasında lokomotif görevini üstlenmiş.

Şimdi bakınız *Medeni Bilgiler* kitabı, Vatandaş İçin *Medeni Bilgiler* kitabı. Kitabın adı bu. 1932 yılında bir eğitim el kitabı olarak orta öğretimde devreye sokulmuş. Çünkü herşeyin başı eğitim. 19. Yüzyılda bile Genç Osmanlar herşeyin başı eğitim diyorlar. Bir ülkenin kalkınabilmesi için temeldeki nokta eğitimdir. 150 yıl sonra geldiğimiz noktada biz yine eğitimi tartışıyoruz. Acaba değişimlere mi ayak uyduramıyoruz yoksa bir geri dönüş süreci içinde mi biz bunu tekrar anımsıyoruz.

Şimdi *Medeni Bilgiler* kitabında şöyle bir yaklaşım var.

Bir, her türlü hakkın kaynağı kişidir. Temeldeki faktör insan faktörüdür. İnsanlar varsa bu salounun bir anlamı var. İnsanlar varsa devlet var. İnsanlar varsa, öğretmen varsa okul var bina var. Aksi takdirde hiçbir anlamı yok. Dolayısıyla yola çıkış kişi. Aslında bu batıdaki aydınlanmadan

farklı olmayan ona koşut bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir. Aynen batıda orta-çağ batısından çıkmış olan batı, kişiye tekrar toplumda odaklaştırıp, usunu özgürce kullanıp, üretime geçirme yolunda tüm adımları atmış. Aydınlanmanın özünde kişi var. Akıl var, bilim var, özgürlük var ve kişisel haklar var. Yaşamsal hak ve özgürlükler var. şimdi Atatürk devrimi ile ortaya çıkan tabloda aslında bundan farklı değil. Burada ki yaklaşımdan ortaya çıkacağı gibi her türlü hakkın da kaynağı kişidir. Önce kişiye insan olmanın onuruna yaraşır bir konuma getirmek lazım. Bu da ancak onu doğal ve yaşamsal hak ve özgürlüklerine sahip kılmakla, hatta ondan da öte uzun vadede ve ileride özenle ve titizlikle korumasını salık vermekle, bu konuda onu eğitmekle olanaklı. Onun için her türlü hakkın kaynağı kişidir. Gerçek özgür ve sorumlu olan mahluk yalnız insandır. O halde doğal hakkı olan yeteneklerini serbestce geliştirmesi için, en doğru olan, zararı ve tehlike kendisine ait olmak ve diğerinin aynı haklarına zarar vermeksizin, kendini özgürce sevk ve idare. Yönetme ve yöneltme hakkını ona tanı- maktır. şimdi tabii bunun tabanında özgürlük var. İnsanın özgürce düşünebilmesi, merak etmesi, araştırması ve üretmesi. şimdi Cumhuriyet yönetimi bu noktadan yola çıktığı zaman hareket noktası bireydir, kişidir ve 1923-1937 yılları arasında yeni kurulan laik demokratik Türk Devletinin 14 senelik serüveni içinde hep yapılanlar kişi için onun doğal ve yaşamsal hak ve özgürlükleri için yapılmıştır. 1937 Anayasasının 2 nci maddesinde

devletin geleceğinin ve sürekliliğinin güvencesi olarak denenmiş ve sınanmış ondan sonra sıralama içinde yerini almış ilkelerin hepsine baktığımız zaman odağında insan vardır.

İnsan sevgisi, insan sevmek, insanı toplumda saygın yerine oturtmak, ona özgürlüklerini kazandırmak. Bu ilkelere baktığımız zaman aslında temelde cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik diyebiliriz ama ulusculuk, devletçilikte özünde birey haklarından yola çıkan toplumda bireyi saygın yerine oturtmayı amaçlayan ilkelerdir. Cumhuriyetçiliğe baktığımız zaman, sadece bir kaçıını irdelemek bunu yetirince ortaya koyacak. Kişinin en doğal hakkı kuşkusuz kendini yönetme hakkı. Fakat Cumhuriyet öncesi toplumda kişinin kendisini yönetme yolunda hiçbir hak ve hukuku söz konusu değil. Başta vazgeçilemez ve karşı gelinmez otorite karşısında sadece el pence durulan, el etek öpülerek huzurdan çekilinen bir otorite, tanrısal buyruklarla donatılanmış bir otorite karşısında bireyin hiçbir hakkı ve hukuku söz konusu değil. Atatürk'ün de vurguladığı gibi saltanat rejimleri dehşet ve korkuya dayanır. Bu nedenle kişiliksiz, korkak, sefil, zelil insanlar yetiştirir diyor. Halbuki Cumhuriyet ise özgürlükçüldür, erdemdir. Bu nedenle kişilikli, cesur insanlar yetiştirir. İşte cumhuriyetle, saltanat rejimlerinin arasındaki fark bundan ibarettir diyor.

Şimdi cumhuriyetçiliğe baktığımız zaman eğer kişinin en doğal hakkı kendi kendini yönetme hakkı ise cumhuriyet kişiyi yönetimde söz sahibi kılmıştır. Kendi temsilcileri eliyle kendisini yönet-

me. Zaten bu geçişle birlikte kişi zgrleşmiştir. Hiçbir baskı, dehşet ve korku odağının etkisinde değildir. Yönetenler kendi seğtiği kişilerdi, kendisidir. Dolayisiyle böyle bir ortam zgrlkcdr. Böyle bir ortamda kişi kendini yönetebilir, yöneltebilir sevk ve idare edebilir. Yani kendisini idare eden otorite, odak devreden çıkarılmıştır. Birincisi budur. Bireye kendi yönetim hakkını yönetme hakkını tanımak.

Laiklik ilkesine baktığınız zaman kişinin kafasındaki o dehşet ve baskı odaklarının pompalandığı dogmatik, duragan, statik, taşlaşmış duvarları yıkıp, beynini zgrleştirmiştir. Bu da batıdakine koşut olan bir gelişimdir. Batı ortaçağında kilisenin toplumdaki ve kurumlardaki belirliyi ve yönlendirici etkisinin kalkması batıda giderek Rönesans reform ve sonra da aydınlanma ve sanayi devrimini beraberinde getirmiştir.

Atatürk devrimide buna koşut bir oluşumu Türkiye'de gerçekleştirmiştir. Kişinin kafasındaki putları kırmak, laiklik ilkesinin getirdiği sonuç, temeldeki sonuç budur. Ancak bundan sonradır ki beynin özgürleştirilmesi, bilim ile doldurulması, kişide merak uyandırılması, ki Atatürk'n, aklı zgrleştirmekle yetinmediği tarihsel gerçeklerle ortada, ağdaş ve uygur boyutlarda bir eğitim sistemini ülkede egemen kılma çabası ortadadır. Bunun içindir ki öğrenimde ağdaş boyutta değişimler yapılmıştır. Kişinin yüzyıllardır uyuşturulmuş olan beynini bilgiyle doldurarak zihinsel spor yapmaya, düşünmeye neden, niçin sorularını sormaya ynelttiğiniz zaman kişi zaten bu aşa-

madan sonra merak edecektir, düşünmeye başlayacaktır, araştıracaktır. İşte o noktada da araştırma yönetimin kişinin beynine enjekte etmek. Bilimsel yöntem. Yani her aşamada, neden, niçin, nasıl sorularını sorup bilimsel kuşku-cu yöntemle kendini bile sorgulayan yöntemle sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi, Türkiye'de bir sanayileşmeyi beraberinde getirmiştir. Bu tamamen kanımca batıdaki aydınlanmaya koşut olan bir gelişmedir. Rönesans insanlığın yeniden keşfedilmesi, toplumda saygın yerine oturması. Reform dinde düzeltimler ve aydınlanma. Kişinin özgürleştirilmesi, bilimsel düşünmesi ve sanayi devrimine giden yolun açılması. Türkiyemizde de böyle; ancak o kafa, Cumhuriyet kafası giderek ülkede bu gün dahi ürünlerini kullandığımız anıtsal eserlerin ortaya çıkmasını beraberinde getirecektir. Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine bir sanayi mirasının kaldığını söyleyemiyoruz. Ama Cumhuriyet döneminden bize kalan ağır sanayi mirası var. İşte gerçeklikte kanımca burda. Bunu yaratan Cumhuriyet kafası ve insan olma onuruna uygun bir biçimde, saygın bir biçimde haklarına kavuşturulmuş olan kişi bu eserleri ortaya koymuştur.

Şimdi devletçilik, halkçılık hiç kuşkusuz özünde sosyal adaleti beraberinde getirmekte. Bir bağlamda demokrasinin gereği olan özgürlükleri vatandaşına getirmektir. Şimdi önce Cumhuriyetin yaptığı insanı insan olarak ortaya çıkarmak, keşfetmek, yapay ayırımları ortadan kaldırmak sahip olması gereken haklarına sahip kılmak.

Yapılan bu, fakat bu da yeterli değil.

Hepimiz biliyoruz ki 19. Yüzyıl İmparatorluklardan ulusal devletlere geçiş yüzyılı, imparatorluklar çatırıyor. Çarlık da dahil. Milletler kendi usulculuk bilinçine ulaşarak tarihsel kimliklerinin üzerinde ayağı yere sağlam basan yapıları oluşturuyorlar. Hiç kuşkusuz imparatorluk da bundan nasibini alıyor. Yeni arayışlara yönelme, kendini ortaya koyuyor. Bu arayışların patlamaya dönüşdüğü dönem Atatürk devrimi dönemidir. Çünkü insan olmanın yanı sıra, bir de yurttaş olmanın bilincine kişileri ulaştırmak gerekmektedir.

Ulusal devletlerin ulusunu oluşturan yurttaşlık kişiliğine ulaşmış insanlar olması. Bireylerin bu bilinçe ulaşması burada temel faktör. İşte bu noktada ulusculuk ilkesi devreye sokulmuştur. Ulusculuk ilkesi bir bağlamda reddedilmiş olan tarihsel kimliğe ve o kimliğin niteliklerine tekrar sahip çıkma anlamına geldiği gibi, öbür bağlamda kurulan ulusal devletin birlik ve bütünlüğünün hangi harçlar, hangi araçlar etrafında olacağını da ortaya koymaktan geçmektedir. Bunun içindir ki vatandaş için *Medeni Bilgilerin* içinde çarpıcı bir biçimde üzerinde durulan ve açıklamalar getirilen konu, yeni kurulan Türk devletinin ulusunun ne anlama geldiğidir.

Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye Halkına Türk ulusu denir diyor. Bütün toplumların karışmış olduğu ilkesinden yola çıkarak insanları bir ulusal bilinç etrafında toplamaya çalışmaktadır. Burada Türk, Türkiye bir siyasi birleştirici, bütüleştirici bir kavram. Çünkü Türkiye halkı dediğimiz

zaman bu potanın içinde çok değişik kökenlerden gelen çok değişik inançlarda olan insanlar var. Onlara saygı gösteriyor, din ve ırk ayrımı yapmıyor ama ulusal sınırlar içinde devletin resmi dilini konuşan, kendisine bırakılmış olan kalıtımı Nedir bu kalıtım? Vatandır, bayraktır, tarihtir. Yüceltme yolunda gerektiğinde kendini feda etmesini gerektirebilecek ve bu yolda bir arada diğerleri ile yaşama arzusu gösteren insanların oluşturduğu toplumdur diyor ulus. Tabii böylesine bir yaklaşım ümmetten de farklıdır, milletten de farklıdır. Onun için Atatürk devrimi diğer bağlamda ümmet, milletten ulus bilinçine ulaşmış bir topluma geçişi beraberinde getirmektedir.

Şimdi bu yönleri ile baktığımız zaman *Medeni Bilgiler*'den 1932'den yola çıkıyoruz. Yasalara da uzun vadede bunlar sırası ile yansiyacaktır. Gerçi 5 Şubat 1937 Anayasa'sının içinde medeni bilgilerdeki tanımlanmış ve zenginleştirilmiş özgürlükler yer almamıştır. Ama kişiyi bir yurttaş olma, bir toplumun, ulusun üyesi olma konumuna getirdiğiniz zaman aynı çağdaş ülkelerdeki, toplumlardaki hak ve özgürlükleri de onlara tanımak zorundasınız. İşte bu açıdan baktığımız zaman *Medeni Bilgiler* kitabı aslında bu günde okutulması gereken, Türkçeleştirilip okutulması gereken bir demokrasi el kitabıdır. Bunun yapılması gerekir. Bizim okuduklarımız çok hacimsiz, yurttaşlık bilgisi, şimdi vatandaşlık bilgisi diye tanımladılar. Ama bütün bunların anası *Medeni Bilgiler* kitabıdır. Okutulması gereken kanımca budur. Çünkü medeni bir toplumda uygar bir

toplumda olması gerekenleri sabırlı, soğukkanlı bir biçimde titizlikle araştırıp bulmuş, tanımlarını yapmış hatta kendisi eğitmiştir.

Şimdi, özgürlük, hiç kuşkusuz özgürlüğün de tanımı yapılmıştır. Özgürlük kişinin her düşündüğünü söyleyebilmesi ve yapabilmesidir dedikten sonra, acaba bu kadar geniş tanımda bir özgürlüğe, özgürlüğün beşiği olan ülkelerde dahi rastlayabiliyormuyuz? Sorusunu sormuş ve yanıtı aramıştır. Demek ki toplumlarda herkes her düşündüğünü söyleyemez, her istediğini de yapamaz. Bunun sınırları vardır. Bunlar kanunla devreye sokulur ve ayarlanır. Özgürlüğün böylesine bir tanımını yaptıktan sonra kişiyi insan olarak, yurttaş olarak tanımlıyor.

[Bant değişimi]

Tinsel özgürlüklerin içinde vicdan özgürlüğünden başlayarak; eleştiri, tartışma, eğitim, basın, toplanma bütün bu özgürlüklerin tek tek tanımı yaptıktan sonra kişiye bunları emanet etmiştir. Bu açıdan bakıldığı zaman Atatürk devrimi yurttaşlığın da ötesinde kişiyi insan olarak alma, ona yurttaşlık bilinçini kazandırma çabalarının ötesinde hümanist bir hareketinde, adını hümanist olarak koyabileceğimiz bir hareketin de lideri, önderi, yürütücüsü olarak karşımıza çıkıyor. İnsandan yola çıkması bunun en doğal kanıtı en somut kanıtı, onu, doğal yaşamsal hak ve özgürlüklerine sahip kılma yolunda yaptığı mücadele. Bu öylesine bir mücadele ki bakınız, bir kere 1926'da evlenme ve boşanmada kadın ve erkeklere tanınan hakların aynı olmasına kazandırılmasına, eşit-

lendirilmesine karşın veya erkek ve kız çocuklar arasında hukukta, miras hukukunda vesaire eşit hakların kılınmasına karşın, kadın yönetimde devreye sokulamamıştır. Hatta 1928'de yazı konusunda çalışmalar yapılırken verilen bir önerge Mecliste gürültü koparmıştır. Önerge şudur. Her Türk ferdi seçme ve seçilme hakkına sahiptir, denildiği zaman Meclis'te çatışma çıkmıştır. Nedeni de şudur. Her Türk ferdi dediğiniz zaman, bunların içine kadınlarda giriyor. Onun üzerine önerge değiştirilmiştir. Sadece yine toplumun erkek kitlesini kapsıyacak boyuta indirilmiştir. Ama kadınların da insan olarak toplumun bir yurttaşı olarak yönetimde söz sahibi kılınması, erkeklerle aynı hakları kazanabilmesi için 1930-1934 yıllarına kadar beklemek gerekmiştir.

Denilebilir ki gerçek yurttaşlık, batıda anladığımız biçimde toplumun hiçbir ayırım yapılmaksızın iki kitlesinin eşit haklarla kendini yönetme ve yöneltme haklarını elde ettiği, denilebilir ki bu tarihte ancak gelişebilmiştir. Bundan sonra hiç kuşkusuz Anayasalarda özellikle 1960 Anayasasında kişinin hak ve ödevleri daha kapsamlı bir şekilde, ayrıntılı bir biçimde devreye sokulmuştur. Buraya baktığımız zaman kişinin hak ve ödevleri, kişi dokunulmazlığından tutunuz, özel hayatın gizliliği, konut, haberleşme, seyahat, yerleşme, vicdan, din, düşünce, bilim, sanat, basın, toplantı bütün bu özgürlükler anayasalarda gereken yeri almıştır. Diyebilirsiniz ki bir vatandaşlık tanımının da ancak 1982 Anayasasında ortaya konulduğunu görüyoruz. Türk devletine vatan-

daşlık bağı ile bağı olan herkes Türktür diyor. Türk Devletine vatandaşlık bağı veya herhangi bir devlete vatandaşlık bağı ile bağı olmak demek, vatandaş olmanın kendisine sağladığı bütün hak ve özürlükleri o toplum içinde, o devlet içinde devlet yasalarının sağladığı hakları kullanabilmek demek. Yurttaşlık bilincinin Cumhuriyetten yola çıkarak, son Anayasalara kadar, ben Anayasa hukukcusu değilim; bir, iki noktayı merak edip araştırdım. Ortaya çıkan tablo da bu oldu. Tabi Anayasal tartışmalara girdiğimiz zaman yurttaş olma açısından anayasanın diğer maddelerinin getirileri ve götürüleri kuşkusuz tartışılabilir. Fakat konu o değil. Konu Cumhuriyet ile birlikte insanın bir varlık olarak toplum içindeki saygın yere oturtulması, ki bu da Atatürk devrimi ile olanaklı olmuş. İşte burada sadece yurttaş bilincine ulaşmak veya yurttaş olmanın sahip olmamızı beraberinde getirdiği özgürlükleri bilmek değil, özünde birde özgürlüklere sahip çıkmak lazım. Eseri ortaya koymak güzel, ama esere sahip çıkmak en zor olan da budur.

Şimdi geldiğimiz noktada tabi bu değişik bir sahaya, tartışmaya konuyu götüreceği için oraya girmiyorum, ama şunu da teslim etmek zorundayız. İçinde yaşanan günlerde yapılan bir takım girişimlerin, kadınları toplum içinden çekip, toplumdaki uzaklaştırarak, etkinliğini kırma yolunda olduğu gözleniyor. Yani Cumhuriyet öncesi topluma, toplumu dönüştürme yolunda birtakım çabalar var. Bu bize odağında birey ve bireyin hakları, özgürlükleri olduğunu beraberinde getiren

tüm ilkeler bugün tartışmaya açılmış durumdadır. Hepsinin gününü doldurduğu söyleniyor, malum bilinen çevrelerce eleştiriliyor. Cumhuriyet eleştiriliyor, laiklik eleştiriliyor, ulusculuk eskeza öyle, devletçilik neyin nesi. Bütün bunlar çok bilingsiz bir biçimde toplumun gündemine sokuluyor.

Boşuna da sokulmuyor. Bu nedenle laik demokratik cumhuriyetin bize sağladığı, önce insan, sonra yurttaş olarak sağladığı özgürlüklerin bilincinde olarak sisteme sahip çıkma sorumluluğumuz ve yükümlüğümüzü anımsatarak ben sözlerimi burada bitirmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Efendim bizde teşekkür ederiz.

TARTIŞMA

BAŞKAN - Şimdi, 15 dakika tartışma soru, yanıt süremiz var. Sorularınızı kısa rica edeceğim lütfen efendim Buyrun.

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU - Evvela söz verdiğiniz için teşekkür ederim. Sayın Yavuz hocamın özellikle düşünce özgürlüğü ile Atatürk'ün düşünceleri, yaptığı ve yapmak istediği sorulara ilişkin açıklamalarından ben kendi açımdan çok istifade ettim ve şükranlarımı sunuyorum Yavuz hocama. Yalnız düşünce ve düşünceyi yansıtırma açısından bir iki örnek vereceğim. Acaba bu söz hürriyetine, fikir hürriyetine girer mi? Şimdi misalimi arz edeyim. Güney Doğu Anadolu'da bir Kürt devleti kuralım, bu Kürt devleti ile Türkiye Cumhuriyetini bağdaştıralım.

İşbirliği yaptıralım. Federasyon yapalım, şunu yapalım, bunu yapalım. Diğer bir örnek vereyim. Kıbrıs bizim başımızda bir püsküllü beladır. Kıbrıs'tan vazgeçelim. Yunanlı'lar alsın biz bu işe önem vermeyelim, üstünde durmayalım. Bizi lüzümsüz işgal ediyor. Bunlar birer fikir. Ondan sonra Meclis'te, hem de en yetkili insanlar fikir özgürlüğü içinde Meclis'te de 70 yılda hiçbir hizmet yapılmamıştır. Bu millet, bu halkımız, 70 yıldan hiç istifade etmemiştir diyebiliyorlar.

Yavuz hocama bunları, bir düşünce ve fikrini söyleme özgürlüğü içerisinde düşünerek, saygı ile karşılıyalım mı, tepki göstermesekte hiç değilse saygısızlığımızı ifade edelim mi. Yavuz Hocam lütfen arz ediyorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN - Teşekkürler. Buyrun hocam.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Efendim teşekkür ederim. Sayın Akçakayalıoğlu her zaman heyecanlı konuşmalarıyla bizi de heyecanlandırır. Tabi özgürlük yurttaş hakkı diyince konu ister istemez buraya gelecekti. O baştan belliydi, ben değinmedim ama sayın dinleyicilerden, konuklardan muhakkak bu yönde sorular olacaktı ben kişisel inancımı söyleyelim.

Özgürlükleri yıkma özgürlüğü diye bir özgürlük tanımı yok. Bir çeşitlemesi de yok. Bizler yurt içinde ve yurt dışında Atatürk'ü düşünce derneklerinin çok konferanslarına gidiyoruz. Orda yurttaşlar üzerinde düşündükleri veya kafalarında yaratılmış olan soru işaretleri olan konuları bu şekilde özgürce dile getiriyorlar. Genelde bunlar

var. Özgürlük nedir? Bunun bir sınırı falan yok mu? Herkes istediğini söyleyebilir mi? Düşündüğünü yapabilir mi? Biz yapabiliyormuyuz? Galiba benim anladığımı kadariyle biz demokrasiyi biraz fazla bollaştırdık, rahatlattık gibi geliyor bana. Yurttaş olmanın, Atatürk devriminin kişiye kazandırdığı haklar var. Bu haklar doğrutusunda bakıyorsunuz adam milletvekili oluyor. Atatürk'ün kurduğu çatının altına geliyor. Üstelikte seçildiği bölgeyi, işte o çatıyı nasıl yıkarım. Egemenlik Ulusundur yazısını okuyor, ama çıktığında Egemenlik Allahındır diyor veya laik demokratik cumhuriyete Atatürk ilke ve devrimlerine, yüce Türk ulusu önünde bağlı kalacağına dair namus şeref sözü veriyor da, çıkınca diyor ki bu bizi bağlamaz, çünkü bizim anladığımız bağlamda kitabın kutsal kitabın üzerine elimizi basarsız, valahi, billahi deriz o dur. Dolayısıyla biz bunu tanımıyoruz diyor. Yani namus ve şerefini, toplum içinde tartışmalı bir konuma sokacak kadar ileri gidebiliyor.

Tabi bunun fikir özgürlüğü ile bağlantısına ülkenin birlik ve bütünlüğünü, ulusun bölünemez bütünlüğünü sarsacak biçimde, ortadan kaldıracak bir biçimde fikir ve düşünce özgürlüğünün, kullanılabileceğine ben kişisel olarak inanmıyorum. Böyle olduğu takdirde eğer ortaya atılan fikirler ülkenin, toplumun, devletin, ulus ve ülkesiyle bölünemez bütünlüğünü tehdite yöneliyor ise ona karşı birtakım eleştirileri birtakım odaklaşmaları teşvik edecek boyuta gelebiliyor ise bu özgürlük değil, bunun baka bir sıfatla tanımının yapılması

gerekir veya özgürlükler, demokrasinin getirdiği özgürlükler perdelemesi arkasında ortaya atılan fikirler bu birlik ve bütünlüğe zarar veriyorsa, kanımca bunların özgürlükle falan yakından uzaktan ilgisi yok. Bir başka amaca yönelik burada özgürlükler, demokrasi bir araç olarak kullanılıyor. Temeldeki amacın ise ortalığı toz dumana büründürecek, ülkenin birliğine, bütünlüğüne zarar verecek yönlere doğru çekilmesi olduğu görülüyor. İşin kötü yanı belki Gümrük Birliğine bu aşamada biraz erken oldu, kafası bozulan hemen gidip Avrupa Konseylerinde Türkiye'yi jurnallıyor. Şikayet etme de demiyorum çünkü benim anladığım şudur. Kol kırılır yen içinde kalır, hiç kimse ailesinin mahremiyetini gidip komşu ile tartışmaz.

İçimizde bazıları Türkiye'nin içinde kalması gereken sorunları gidip dış platformlarda alabildiğince tartışabiliyorlarsa, demek ki bu işin içinde başka yaklaşımlar var. Başka nedenler var, bahaneler var. Onun için buna ben karşı çıkıyorum. Böyle bir fikir, düşünce özgürlüğünü kabul etmiyorum. Kaldı ki kendi söyledikleri, istedikleri doğrultusunda haklar ve özgürlükler kişiye zaten sağlanmış durumda. Ama bir de devletin kendi sistematiği var. Kendi savunma mekanizmaları var. Devlet herşeye evet diyemez. Dediği zaman zaten devlet olmaktan çıkar. Bunları söylediğin zaman diyorlar ki siz özgürlüklere karşı mısınız? Siz demokrasiye karşı mısınız? Siz başka seyleri mi çağırıyorsunuz? Başkalarını mı davet ediyorsunuz? Ülkenin birliği ve bütünlüğü tehlikeye

girerse biz de sahip çıkamazsak ne olacak?

O zaman Anayasayı eleştirelim. Anayasa antidemokratik bir yasa, niye 15 nci maddesi ortada. Özgürlüklerin hangi hallerde, hangi durumlarda sınırlanacağı ile ilgili bir 15 nci madde var. İçinde böyle bir madde bulunan, bir Anayasa demokratik olarak kabul edilebilir mi? O zaman Anayasadan yola çıkmak lazım. Ben bunu da kabul edemiyorum. Hiç kuşkusuz devletin Anayasası, devletin esas teşkilat yasası gerektiği hallerde devleti korumaya alacak. Bundan daha doğal bir şey de olmaz. Onun için fikir özgürlüğü çerçevesinde, fikir özgürlüğünü ortadan kaldıracak yaklaşımların ortaya atılmasının bence ne Meclis içinde, ne Meclis dışında ne yürütmeye ne devletin en küçük memurundan ne de en üst düzeydeki memuru tarafından söylenebilmesi, ifade edilebilmesi, benim yaklaşımlarımla ters düşüyor. Bilmiyorum tabii sizler nasıl düşünürsünüz. Benim bu konudaki yaklaşımım bu.

BAŞKAN - Teşekkür ederim. Şimdi süremiz iyice daraldı. Başka soru varsa çok kısa olarak rica edeyim. Eğer yoksa ara vereceğiz. Salonun herhangi bir tepki gelmedi. O zaman efendim ara verip sizi dışarıya, ikramımıza davet ediyorum. Hoşçakalın. Alkışlar.

BEŞİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Dr. Ferhan OĞUZKAN
[TED Bilim Kurulu Üyesi]

KONUŞMACI: Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
[ODTÜ. Fen ve Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü]

KONU: Demokratik Gelişme Sürecinde
Yurttaşlık Eğitimi

BAŞKAN - Sayın Konuklar, Beşinci Oturumu açıyorum.

Beşinci Oturumumuzun konusu "Demokratik Gelişme S¼recinde Yurttawlık Eğitimi." KonuŐmacımız ODT¼ Fen-Edebiyat Fak¼ltesi Tarih B¼l¼m¼ Başkanı Sayın Prof. Dr. Seçil Akg¼n.

Sayın Akg¼n'¼ bildirisini sunmak ¼zere davet ediyorum.

PROF. DR. SEĞIL AKG¼N

(Bildirisini Sundu)

DEMOKRATİK GELİŞME SÜRECİNDE YURTTAŞLIK EĞİTİMİ

Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN

Eğitim-öğretim Türkiyenin en önemli sorunu olduğunu öne sürmek hiç de abartılı olmayan bir savdır. Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü eğitim yetersizliğine bağlamak da abartılı sayılmaz. Eğitim ve öğretim, yurttaşların yetişmesi, toplum içindeki işlevleri, ülkeye, dünyaya insanlığa katkıları ile direkt olarak bağlantılıdır. Kısacası, bir yurttaşlık sorunu, gereksinmesi ve gereğidir. Nitekim, bu konudaki gerikalmışlık, İmparatorluk döneminde de kavranmış, son yüzyıl içinde eğitimde hatırı sayılır yenilik atılımları yapılmıştır.

Bunlar İmparatorluğu kurtaramadıysa da Cumhuriyetin kuruluşunda rol alan kadroya çok yararlı deneyimler kazandırmıştır. Cumhuriyet kadrosu eğitim-öğrenim sorununa çok daha bilinçli ve gerçekçi bakmış, hatta bu sorunu yurt savunması ile yanyana ele almıştır. Atatürk Kurtuluş Savaşına paralel bir eğitim seferberliği sürdürmüştür. Bu çerçevede hedef, ulusal bir devlet, eğitim politikası da ulusal eğitim olmuştur.

Ulusal eğitim denince akla bilinen ulusal eğitim yöntemleri yanısıra "ulus" kavramını anlayıp sahip çıkacak yurttaşlık bilinci ile donatılmış bireylerin oluşturduğu toplumun eğitimi gelmektedir. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu hanedana dayalı teokratik monarşi ile yönetilmekte idi. Halife - Padişah da Tanrı adına yönetici idi. Bu içerikte birey ve toplum, "ümme"

niteliğini taşıdı. Heterojen yapı içindeki Osmanlı ümmeti "yurttaş" kimliğine doğru ilk adımları ancak 19. Yüzyıl ortalarında Tanzimat hareketi ile atabilmişti. Öte yandan, bu anlayış, Amerikan ve Fransız devrimlerine kadar zaten bütün dünyaya egemendi. Bu güçlü ve toplumsal hareketlerden sonradır ki insan-ulus-toplum değerleri ve bu değerlerin ulus-devlet çerçevesinde yönetimde söz sahibi olması, yani demokrasi dünya çıkışını yaptı. Çok uluslu çok ırklı ve çok dinli Osmanlı İmparatorluğunda ise batının dev adımlarla ilerlemesi karşısında gerçekleştirilen yenilik hareketlerinde yeni ile tradisyonel yan yana uygulandığı ve herbiri teokratik monarşi çerçevesinde yürütüldüğü için, eğitim başta olmak üzere, meşruiyet atılımı dahil, yenilik hareketlerinin hiçbiri beklenen başarıyı kaydedemedi. İkilemler içinde İmparatorluk homojenleşemedi, çağdaşlaşamadı ve çöküşten kurtulamadı.

Mustafa Kemal kurtuluş savaşını örgütlerken bu gözlemleri değerlendirdi ve "ulus" yani halkı en ön planda tuttu. Bölgesel karşı koymalarla düşmana karşı başlayan direniş, ulusal kurtuluş savaşına, ulusun kurtuluşu ulusun karar ve istencine, yönetimse ulusun egemenliğine dönüştürüldü.

Unutmamak gerekir ki ulus'ta, birey, "yurttaş"dır. Ulusun egemenliğinin perçinlenmesinde yurttaşın ve toplumun yurttaşlık bilincine bağımlıdır. Bir başka deyişle, yurttaşın kimliğinin, etki ve yetkisinin, hak ve görevlerinin bilincinde olma-

sı, demokrasinin de güvencesidir. Yurttaşın bu bilinçle donatılabilmesi, bunu sağlayacak kurumların oluşturulması da demokrasi gereğidir. İşte bu noktada karşımıza ulusal eğitim çıkmaktadır.

Ulusal eğitim, yurdun tüm eğitim kurumlarında kız-erkek ayırmaksızın yetişenlere aynılıkla uygulanan çağdaş, bilimsel, laik eğitimidir. Atatürk'ün kurtuluş savaşı zaferi kadar öncelikli hedefi yurttaşları ulusal eğitimle donatmak olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde eğitimde gözlenen ikilem, dinsel eğitime dayalı medreseler ve çağdaş eğitime dayalı mektepler, üçüncü kategoride de azınlık okulları ile ülkeye çelişik dünya görüşlü bireyler yetiştirmekten öteye gidememiştir. Osmanlılar yurttaşlık bilincinde birleşememişlerdi. İşte yeni Türkiye Cumhuriyetinde böylesi bir çelişkiyi önlemek, ülke çapında ilmin yol göstericiliğinde çağdaş, bilimsel, laik eğitimi yaygınlaştırmak için Atatürk ve cumhuriyet aydınları, ulusal eğitim politikası amaçladı. Ancak, bunu yeni Türk devletinin temel politikası yapabilmek için aşılması gereken engeller de çöktü.

Atatürk, işe yurttaşları ulusal çıkarlar ve ülkedeki gelişmelerle ilgili hale getirmekle başladı. Gerçekten de son çeyrek asırda ülkenin üst üste sürüklendiği savaşlar ve felaketler, halkı biçare, kayıtsız ve her şeye ilgisiz duruma sokmuştu. Atatürk'ün halktaki bu durağanlığı yıkma çabaları, kurtuluş savaşının başlangıcında bile görülmektedir.

Bilindiği gibi, Atatürk, ulusal örgütlemenin ilk

adımını Havza'da atmıştır. Havza'dan bütün yerel yöneticilere iletilen mesajda halka mitingler, toplantılar düzenleyerek ulusu düşman işgallerine karşı birleşmeye ve bütüncül tepki göstermeye itmek vardı. Bunu izleyen Amasya genelgesinin üçüncü maddesi -ki bu Kurtuluş Savaşının manifestosu sayılabilmekte ve genelgeyi ihtilal bildirisi haline getirmektedir- ulus ögesi en ön planda tutmaktadır. "ulusun istiklalini ulusun azim ve kararı kurtaracaktır." Bu genelge ile yurdun geleceği hakkında karar verip yöntem saptamak üzere ulusal bir kongre de toplanacağı duyurulmakta, bu kongreye ülkenin her kesiminden temsilciler çağırılmaktadır. İstanbul hükümetinin Mustafa Kemal'in anadoluda başlattığı eylemi önleyebilme girişimleri üzerine 7/8 Temmuz gecesi askerlikten istifa ederken de Atatürk, o andan sonra çalışmalarını bir "ferdi millet" yani halktan biri olarak yürüteceğini söylemektedir.

27 Aralık 1919 da Ankara'ya gelişinden hemen sonra halkla yaptığı konuşmada Mustafa Kemal, halkın eğitiminin önemini vurgulayarak bireyler yetişmedikçe onlara yol gösterecek liderlerin toplumu istedikleri yöne çekebileceklerine işaret etmiş ve bundan sonra amacımız, kişiyi yetiştirmektir, onu eğitmektir demiştir.

Yeni Türkiye'nin sınırlarından yönetimine, ekonomisinden dış ilişkilerine kadar ilkelerini maddelerini içeren Misak-ı Milli bir ulusal anddır. Bu adımları gerçekleştirilirken ve bunlardan sonra da yani savaşın yanısıra, sırayla. Ankara'da

Büyük Millet Meclisi açılırken, bu meclis yasama-yürütme işlevini yerine getirirken, düzenli ordu kurulurken, yasama erki örgütlenip, Anayasa hazırlanırken ülkenin iç-dış siyaseti, kültür, eğitim, ekonomi, endüstri politikaları belirlenirken, zafere ulaşıldıktan sonra, saltanat kaldırılırken Cumhuriyet duyurulurken, halifelik sona erdirilirken, ülkeyi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarması amaçlanan devrimler yapılırken Atatürk, hep halkla konuşmaktadır. Her önemli adımından önce halka gelecek gelişmeyi anlatmakta, yurttaşları bu konuda bizzat aydınlatmakta, onların fikir sahibi olmalarını sağlamaktadır. Atatürk, halktan sonra belki de en sık söyleşilerini öğretmenlerle yapmıştır çünkü bilmektedir ki her devrimin eğitimle desteklenmesi gerekir. Aksi halde devrim ilkeleri yürüyemez. Öğretmenlerden halka bu ilkeleri öğretmeleri beklenmekte, istenmektedir.

Sıralandığımız bu adımların her biri yurttaşlığın yerini ve önemini tekrarlamaktadır. Bunlardan anlaşılmaktadır ki yeni T.C.nin, yurttaş-devlet dengesi, anlayışı sevgisi ve saygısı ile gelişmesi beklenmekteydi. Öteyandan yurttaş bilincine erişmek ve onu korumak da bir altyapı gerektirmekteydi. Daha önce de vurgulandığı gibi Osmanlı imparatorluğunun tüm unsurları gibi Türkler de yurttaş konumuna doğru ancak Tanzimattan beri ilerlemekteydiler. Üstelik bu dönem, dev adımlarla ilerleyen, sanayi atılımları ile kapitalistleşen ve emperyalist olan batının karşısında Osmanlı İmparatorluğunun ortaçağ

koşulları ile yarışmaya çalıştığı, savaş alanlarında da sürekli yenildiği ekonomisininse batıya tutsak hale geldiği dönemdi. Bundan da öteye, batıda ırkçı değerlendirmelerin yapıldığı, batı kaynaklarında Türklerden sarı ırk, yeteneksiz ve yönetilmeye muhtaç ırk olarak söz edildiği dönemdi. Osmanlının bir zamanlar yayılcı politikasının öcünü almak isteğiyle Türk sözcüğü aşağılama ve hakaret anlamında kullanılmaktadı. Bu konum içinde yeni Türk devleti kurulurken halkı yeniden Türklük bilinci ve kıvancı ile donatmak, Türk yurttaşı olmaktan haz duyar duruma getirmek de gerekmişti. Bu da amaçlanan ulusal eğitimden beklentileri arttırmıştı.

Bu tablo karşısında Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışını izleyen ilk hükümette Maarif Vekaleti de yer almış, savaşın en can alıcı günlerinde Maarif Kongresi toplanmış, Vekaletin eğitim programında ulusal eğitimin gereği belirtilmişti. Türk ulusunun Selçuklular döneminde etkisi altına girdiği Fars,Osmanlı döneminde Arap kültürel emperyaliziminden kurtarılması ve eğitimle sosyal ve kültürel durgunluktan uyarılması hedeflenmiş, bunun için eğitim esasları saptanmıştı.

1923 yılı başında döneminin Maarif Vekili İsmail SEFA (Özler) Bey, ulusal eğitim için gerekli esasları bir genelge halinde toplayıp yayınlarak bunu ülkenin bütün öğretim kurumlarına gönderdi. Bu genelge içeriğindeki esas, çağdaş ve ulusal eğitimle geriye dönüşünü önlemek, gençliği geleceğe yöneltmek, bu atılımı bilinçle

sürdürecek ulusçu, laik yurttaşlar olarak yetiştirmekti.

Ulusal eğitime geçiş için eğitim-öğretimin amacının ne olacağı ve bu amaca nasıl ulaşacağı sorularına yanıt gerekmekte idi. Atatürk 1923 yılında Meclis açılış konuşmasında izlenecek eğitim politikasının öncelikle cahilliği gidermek, bunu yaparken de ülke gençlerini ekonomik yaşamda etkin ve üretken kılacak ameli ve pratik bilinçle donatmak olduğunu belirterek söz konusu genelgenin ana hedeflerini çizmişti (A:SD, Is.230). Daha sonra da eğitimin maddi hayatta başarı sağlayan bir cihaz, insanlar için bir süs, bir baskı vasıtası veya medeni bir zevkten çok, maddi yaşamda başarılı olmayı sağlama yöntemi olarak yerleşmesi gereğine işaret etmişti (ibid. 289). Bu verilerle genelge, çocukları yetenekleri ve öğrenebilirlikleri doğrultusunda eğitmeyi, okul kitaplarını kitabilikten çok çağdaş yaşam için kaçınılmaz bilgiler çevresinde, en önemlisi, geçmişin programları ile geleceğin insanların yetiştirilemeyeceği bilinciyle hazırlanmasını hedeflenmişti. Bu içerikte, öncelikle ilk öğretimin yaygınlaştırılması, yetişeceklerin ameli, pratik bilgi ile eğitilip yaşama hazırlanmasını öneren genelge hazırlanırken Maarif Vekaletince Türkiye'ye davet edilen Amerikalı eğitimci John Dewey başta, birçok yabancı eğitimcinin görüşlerine de yer verilmişti. Genelgeye, tam bağımsızlığı içeren Misak-ı Milli 1923 yılı başında İzmir'de toplanan İktisat Kongresinde yayınlanan ve ekonomik bağımsızlığı tanımlayan Misak-ı İkti-

sadi'den sonra, Misak-ı Maarif adı verilmiş, [Atatürk Yolu 291], o yıl duyurulacak Cumhuriyetin hedefinin tam bağımsızlık olacağı da gözler önüne serilmişti [Akgün, Yuluğ Tekin 287]. Böylece, bilinçli yurttaşların yetişmesi için zorunlu bir adım olan eğitim, bağımsızlık ve ekonomik gelişme ile de birleştirilip bütünleştirilmişti.

Değinen genelgenin yayınlanmasından yaklaşık bir yıl sonra çıkan Tevhid-i Tedrisat Yasası, Türk eğitiminin bilimselliğe dayalı laik ve ulusal temeller üzerine gelişme garantisi almıştı. Maarif Vekili Vasıf Çınar zamanında medreseler kapatıldı, eğitim kurumları birleştirildi, laik okullara geçildi, Amerikalı eğitimci John Dewey davet edildi.

Eğitim ve öğretim yaşayan bir olgu olduğundan, eğitim atılımları doğal olarak bu noktada kalmadı. Değindiğimiz gelişmelerle kız erkek ayrımı gözetilmeksizin tüm Türk çocuklarına çağdaş eğitim olanağı ve ilk öğrenim zorunluluğu getirilmişti. Ama yeni Cumhuriyetin her ülkenin her zaman gereksinmesi olan çağdaşlaşma, uygarlaşma, kalkınma zorunluluğu karşısında ilk öğretimin yanısıra orta, yüksek, sanat ve meslek eğitimine de eğilmek, kaçınılmazdı. Bunun için de yine John Dewey'nin Türkiyede yaptığı inceleme ve araştırmalardan sonra önerdiği eğitim programında sosyal ve bireysel gelişmelerin koordine edilerek genel ve evrensel ilkelere oturtulması ele alındı. Dewey, raporunda başka ülkelerin eğitim sistemlerini taklit yerine çeşitli sistemlerin iyi yanlarının alınıp bir Türk eğitim sis-

temi geliştirilmesini önermişti. Dewey'in ancak 1926 da yedinci Maarif Vekili Mustafa Necati Bey zamanında uygulamaya konabilen raporu temelde şu noktaları içermekte idi[*]

Öğrencilerin köylerle ve hayatla sürekli bağlantısı sağlanmalıdır.

Orta öğretim üniversiteye göndermese bile, çocukları bir mesleğe hazırlamalıdır. Öğrencilerde şahsi girişim ilköğretimden başlayarak uyandırılmalıdır. Demokratik toplumlarda çocuklar girişimci ve aktif olmalıdır.

[Ergün, Dr. Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ank. 1982, s.111]

ATATÜRK DEVRİ TÜRK EĞİTİMİ

-Eğitim sisteminde fikir olarak merkeziyet, uygulama itibarıyla da çok ileri bir merkezsizlik hakim olmalıdır. Eğitim programları derslerin fazla ayrıntılarına girmemeli; sadece esasları göstermeli, ayrıntıları çevre şartları belirlemelidir.

Seçkinler yetiştirmekten ziyade bütün halk, hayat şartlarının gerektirdiği biçimde eğitilmelidir 325.

Otaokullar yatılı olmalı ve milli birliği sağlayıcı esaslar orada verilmelidir.

Batı ülkelerine yalnız öğrenciler değil, öğretmen grupları da gönderilmelidir.

Eğitim için çeşitli ülkelerden kısa süreli uzmanlar getirmelidir. Yüksek okullar ve üniversite için de öğretmen ve öğretim üyeleri getirilmelidir.

Türkiye'nin en önemli ve acil eğitim sorunu,

öğretmenlerdir. Öğretmenler yalnız ders konularında değil, genel olarak eğitimin ana konusu olan çocuk ve insan üzerinde etraflı bilgiye sahip olmalıdırlar [326.]

Türkiye eğitim sistemi, birliğe muhtaçtır. Ama birlik diye yeknesaklığa gidilmemelidir Birlik, yönetimden çok fikri ve zihni bir iştir...327

Eğitim sisteminin bu esaslara dayandırılarak düzenlenmesi amaçlanırken, eğitim için en önemli unsurlardan biri olan dil sorunu ile ilgilenmek üzere bir dil heyeti, bilimsel sorunlar için de Talim ve Terbiye Dairesi kuruldu [Rauf İnan Mustafa Necati Ank.1980 s. 39]

Yine Dewey'in aydınlatıcı önerileri doğrultusunda, bu olumlu girişimlerde nedense kitle yalnız yetişecek çocuklar değil, halktı. Halka yeni Türkiye cumhuriyetinin ilkelerine göre yurttaşlık eğitimi vermek, bu meyanda, eğitimin anahtarı olan okur-yazarlık sorununu çözümlenmek gerek-mekteydi. Bunun için II. Meşrutiyet döneminde kurulmuş olan Türk Ocaklarının Halk Evine dönüştürülmesi, bir yandan da halk dersliklerinin kurulması üzerinde durulmaya başlandı. Necati Bey'in 9 Şubat 1925 de gazetelere verdiği demece göre, 1925 yılı başında 32 si yatılı 4770 ilkokul ve bu okullarda 302,500 öğrenci ile 9 062 öğretmen; 17 si erkek 4 ü kızlar için olan 21 orta öğretim kurumunda yaklaşık 9500 öğrenci, 29 İmam Hatip okulundaysa 1075 öğrenci bulunmaktaydı [İnan s. 156]. Bunların dışında, kitleleri okur-yazar yapabilmek amacıyla 1927 yılında ilk halk dershaneleri kuruldu. 1928

yılında harf devriminin gerçekleşmesi üzerine 24 Kasım'da öncelikle yeni harfleri öğretmek üzere Millet Mektepleri kuruldu. [Ergün, 101]. Bunların dışında halk kilelerinin eğitiminde 16-40 yaş grubuna seslenmek üzere de gezici eğitim heyetleri oluşturuldu. Millet mekteplerinin amacı sadece yeni yazıyı öğretmek değildi. Bireylere yaşam konusunda bilgiler kazandırmaktı. Öte yandan devlet daireleri hademelerin, hammaları olan işletmelerde hammalların, hapishanelerde mahkumların bu dershanelere devam edip belge almaları öngörülmüştür. Bu dershanelerde sosyal yaşam, yeni hayat biçimi, iş yaşamı, aile-insan ilişkilerindeki teorik-pratik bilgiler yurtbilgisi çerçevesinde veriliyordu. Devlet hizmetindeki herkes için belge almak zorunluğu getirilmişti. Aksi halde seçim hakları yitiriliyor ve para cezası uygulanıyordu. [Ergün s. 104]. Millet mekteplerinin etkinliği 1929 yılından sonra azaldı. 1936-50 yılları arasında da "ulus okulu" adı altında aynı işlev sürdü. Okullarda ise 1926 yılında birey-insan, ekonomik yaşam-sosyal yaşam ilişkilerini de gözeten yeni içerik programları uygulanmaya başlandı [Kazamias] Bu programda öğretim temeli ülkenin temel değerlerine bağlı çalışkan, araştırmacı gençler yetiştirmektir. Yetişenlerin ulusal bilinçte ve bilgili, insan haklarına saygılı, görev ve sorumluluk anlayışı olan, yasaları bilen ve sayan bilinçte olmaları amaçlanmıştı. Demokrasi kuralları, inançlara saygı, hoşgörülü düşünce özgürlüğü planlı çalışma-üretim-tüketim dengesi de bunun bir parçasıydı. Üstelik ülke

yönetimine yeni kavramlar, değerler getirilmiştir. Orta öğretim programına konulan tarih coğrafya ve özellikle yurtbilgisi derslerinin yetişenlere bu konuda ışık tutması bekleniyordu.

Atatürk eğitim ve öğretimle bizzat ve çok yakından ilgilenmekte idi. Değişiklikleri ve yenilikleri izlerken özellikle yurtbilgisi dersleri üzerinde durmuş ve eldeki yayınları yetersiz bulmuştu. Yurttaşların devletle uyum içinde olmaları için temel eğitimin vazgeçilmez bir parçası olarak nitelenen yurttaşlık bilgisi derslerini yararlı düzeye çıkarabilmek için her zaman her konuda yaptığı gibi devlet adamları, askeri erkan, hukukçular, öğretmenler aydınlarla çoğu kez karatahta başında uzun konuşmalar ve sistemli çalışmalar yaptı. (İnan, Medeni Bilgileri 5) ve sonunda çoğunu Afet İnan'a dikte ettiği *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler* kitabı ortaya çıktı. 1931 yılında yayınlanan bu kitap, orta okullar için amaçlanmıştı. Zorunlu eğitim ilk okullar olduğundan bu eğitimi aldıktan sonra hayata atılacakların da yeni yönetim, yaşam ve düşünce biçimi üzerine bilgi sahibi olmaları için ilk öğretim düzeyi için daha 1929 yılında *Türk Çocuklarına Yurt Bilgisi Notları* adı altında daha basit biçimde sunulmuştu. Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 68. Maddesinde "Her Türk Hür Doğar Hür Yaşar" maddesi gözetilerek vatandaşların sorumluluk hisleri ne kadar gelişirse devlet için o kadar iyidir" ilkesini birleştirerek yazılmış *Medeni Bilgiler*'de Türk vatandaşlarının laik ve özgür yaşamı, için gerekli bilgiler toplanmıştır. Ancak, esas olan bu bilgi-

lerin; farklılıkların düşmanlığa, milliyetçiliğin şovenizme, demokrasinin demogojiye laikliğin din düşmanlığına dönüşmesine meydan vermiyecek şekilde verilmesidir. Kitap, Millet, Cumhuriyet, Hürriyet ve İnsan hakları kavramlarının tanımları başta gelmek üzere devletin vatandaşa, vatandaşın devlete karşı görevleri, Demokrasi çerçevesinde cumhuriyet yönetiminin gereği kurumlar, işleyişleri ve yasalar ve vatandaşlarla bağlandılarını, yurtdaşların ulusun bireyleri olarak aile-toplum-devlet-insanlık önünde ki durumlarını, tarihsel ve kültürel tanım ve değerleri içermektedir. Bu içerikle Atatürk Türk vatandaşının uygar dünyada bağımsız, eşit görev ve haklarının bilincinde, ulusal bir topluluk olarak çağdaş uluslar arasında yerini almasını amaçlamıştır. Hala aşılammamış olan bu kitap, 1940 yılına kadar orta öğretimde ders kitabı olarak okutulmuştur. Yurt bilgisi veya Yurttaşlık Bilgisi derslerine gelince, bunlar da 1962 yılına kadar yine orta öğretimde okutulmuş, bu tarihten sonra da Sosyal Bilgiler adı altında verilen tarih-coğrafya derslerinin bir kesiti olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonuna kadar yurttaş eğitimine büyük önem verilmiştir. 1931 yılında halk evleri açılınca, bunla da bir tür yaygın kültür ve eğitim kurumu işlevi görmüşlerdir. Çoğu yörelerde, bu aydınlanma merkezlerinde halk, ilk kez sinema, tiyatro, müzik, hatta gazete ile tanışmıştır. [Turan, Atatürk ve Eğitim]. Bu kurumlar 1950 yılında siyasal karar ile kapatılmıştır.

17 Nisan 1940 yılında kurulan köy enstitüleri, başlıbaşına bir sempozyum konusudur. Ancak, şu noktanın altını çizmek gerekir ki birden 17 yerde açılan bu kurumlar da yurttaş eğitiminin büyük bir parçası olmuştur. Geleneksel yöntemlerden çok farklı olan bu kurumlar, eğitim-öğretimi uygulamalı ve maliyeti düşük biçimde gerçekleştirmekteydiler. Bunların da sonu, yine siyasal kararlar olmuştur. 5 Mayıs 1939 da toplanan I. Türk Neşriyat Kongresinin kararı ile dünya klasikleri Türkçeye çevrilmiştir.

Meslek eğitimi göz önünde tutularak konservatuardan mühendis mektebine, 1949 yılında Türkiye'ye gelen eğitimci Omar Boise'nin savaşın Türkiye'ye yükleyeceği güç koşulları dikkate alarak kurulmasını önerdiği kız-erkek sanat enstitülerine kadar bu eğitim kurumlarından her biri yurttaş eğitiminin bir gereği, bir parçası olmuştur.

1950 yılında Türkiyenin de UNESCO nun bir parçası olmasıyla öğrenimden yoksun kalmış yetişkin yurttaşların eğitilmesi için "temel eğitim" deneyimi ortaya atılmış, 1960 ların başında bu kavramı Hasanoğlundaki kurulacak eğitim merkezinde kurumlaştırmak düşünülmüş, ancak, çok geçmeden bu sözcükten zorunlu öğretim yani ilk öğretim anlaşılır olmuştur.

Ancak, Türk eğitimi, üzülererek işaret etmek gerekir ki başlangıcında görülen düzenli ilerleme, genişleme politikası içinde gelişmemiştir. Eğitim kurumları ve yöntemleri politikacıların oy kaygısıyla birbirlerine saldırdıkları arena haline gelmiş-

tir. Her yönetim kendi seçmen potansiyaline göre kendi eğitim politikası ile gelir olmuş, tevhid-i tedrisat sarsılmış, nihayet yok olmuş, bu yasa ile öngörülen ulusal eğitim ise tarih sayfalarında kalmıştır.

Günümüzde eğitim politikaları oluşturulurken, gitgide küçülen dünyada ülkelerin ve toplumların sadece kendilerine yeterli biçimde yaşamalarının olanaksızlığı kabul edilmektedir. Bunu dikkate alıp Türk vatandaşlarının da ulusallık ve evrensellik boyutunda ülke, ilke, ulus ve kültür farklılıklarını görüp tanıyan, değerlendiren, hoşgörü ve düşüncelere saygı bilinciyle donatılmış bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamak, çağ gereğidir. Bu gereği sağlamak için de kuşkusuz her Türk yurttaşının ilkin kendi yurttaşlık bilincine varıp kendi yurttaşlık gereğini öğrenmesi kaçınılmaz olduğu kadar da tarihsel bir zorunluluktur.

İçimizde bazıları Türkiye'nin içinde kalması gereken sorunları gidip dış platformlarda alabildiğince tartışabiliyorlarsa, demek ki bu işin içinde yaklaşımlar var. Başka nedenler var, bahaneler var. çünkü benim anladığım şudur. Kol kırılır yen içinde kalır, hiç kimse ailesinin mahremiyetini gidip komşu ile tartışmaz. Onun için buna ben karşı çıkıyorum. Böyle bir fikir, düşünce özgürlüğünü kabul etmiyorum. Kaldı ki kendi söyledikleri, istedikleri doğrultusunda haklar ve özgürlükler kişiye zaten sağlanmış durumda. Ama bir de devletin kendi sistematiği var. Kendi savunma mekanizmaları var. Devlet herşeye evet diyemez. Dediği zaman zaten devlet olmak-

tan çıkar. Bunları söylediğin zaman diyorlar ki siz özgürlüklere karşı mısınız? Siz demokrasiye karşı mısınız? Siz başka şeyleri mi çağırıyorsunuz? Başkalarını mı davet ediyorsunuz? Ülkenin birliği ve bütünlüğü tehlikeye girerse biz de sahip çıkamazsak ne olacak?

O zaman Anayasayı eleştirelim. Anayasa antidemokratik bir yasa, niye 15 nci maddesi ortada. Özgürlüklerin hangi hallerde, hangi durumlarda sınırlanacağı ile ilgili 15 nci madde var içinde. Böyle bir madde bulunan, bir Anayasa demokratik olarak kabul edilebilir mi? O zaman Anayasadan yola çıkmak lazım. Ben bunu da kabul edemiyorum. Hiç kuşkusuz devletin Anayasası, devletin esas teşkilat yasası gerektiği hallerde devleti korumaya alacak. Bundan daha doğal bir şeyde olmaz. Onun için fikir özgürlüğü çerçevesinde, fikir özgürlüğünü ortadan kaldıracak yaklaşımların ortaya atılmasının bence ne Meclis içinde, ne Meclis dışında ne yürütmede ne devletin en küçük memurundan ne de en üst düzeydeki memuru tarafından söylenebilmesi, ifade edilebilmesi, benim yaklaşımlarımla ters düşüyor. Bilmiyorum tabi sizler nasıl düşünürsünüz. Benim bu konudaki yaklaşımım bu.

TARTIŞMA

BAŞKAN - Sayın Akgün'e teşekkür ederim, saniyesi saniyesine konuşmasını bitirdi, bu bizim için sevindirici bir durum.

15 dakikalık bir tartışma bölümümüz var. Kendisine doğrudan doğruya soru sormak isteyenleri tespit etmek istiyorum.

NEVİDE GÖKAYDIN [Eğitimci] - Efendim, evvela konuşmacılara teşekkür ederim, bizi hakikaten aydınlattılar çok teşekkür ediyorum. Kendilerini tanımıyorum, daha doğrusu şimdi tanıdım, ben de bu vesileyle kendimi tanıtmak istiyorum.

Yavuz Beyi Atatürkçü Düşünce Derneğinden çok iyi tanıyorum, hanımefendiyi de şimdi tanıdım. Ben çok eski eğitimciyim, bir hayli neşriyatım var, heykeltraş, animatör, karikatürist ve yazar. Biraz fazla saydım galiba. Az evvel konuşan Yavuz Beyin çok enteresan iki dokunması vardı. Biri, merak, diğeri de deney. Merak bugün yaşadığımız bilime yol açan duyarlılık ve Galileo diyor ki, insan medeniyete merakla ayak bastı. Gerçekten bu merakı bizim eğitimde de sağlamamız lazım, o da deney ortamında olur, yani 20 inci asrın eğitimi deneyseldir. Deney olduğu sürece de merak mevcuttur., merak olduğu sürece de bilime doğru yol alınız. Halbuki bizde deneysel eğitim ne yazık ki hala yoktur. Şöyle bir sıralama yapmak istiyorum. Deney bilgiyi, bilgi kültürü, kültür de bu üçüncü kademedeki sezgiyi meydana getirir ve sezgi de insana hayat boyu

akılcı bir yol çizer. Buna şiddetle ihtiyacımız var, ne yazık ki Türkiye'de böyle deneysel bir eğitim yoktur. Sonra, toplumsal sezgiyi, toplumsal alışkanlıkları geliştirici eğitim Sakıp Sabancı'nın aldığı büyük ödül bir teamwork çalışmasıdır, yani grup çalışması, burada çocuk bir başkasıyla ilişki kurmasını sırası geldiği zaman fikrini ifade etmesini başkasının fikrini kabul etmesini, ortaklaşa çalışmasını ve kendi gücünü bir ortam içinde sezmesini sağlar. Bunların hiçbirisi yok. Tabii olmayacak, neden; çünkü memlekette bu gerçeklere birkaç kişi varıyor, fakat ne yazık ki, o kişi bazen kendisinin yarısı, onda biri olan kişiler tarafından bir iletişim içine alınmıyor çünkü biz güçlü ve kıymetli insanları yanımızda görmek istemiyoruz. Kendi kişiliğimizi ortaya koymak istiyoruz, bu da ne yazık ki ahlaki bir gerçek çağımızda, beni hoşgörün böyle söylediğim için. Efendim, daha söyelenecek o kadar çok şey var ki, mesela eğitim deneysel olmalı dedim. Şöyle, bilgi deneyle öğrenilir, tekrar ediyorum bu çok önemli bir şey, yeteneği kabul ediyorum. Yetenek, daha çocuğun ne olduğunu bilmeden ,bir güç olmadan yeteneğini nereden biliyorsunuz ki, çocuğu yönlendireceksiniz, yetenek değil, Gothe'nin dediği gibi dehanın bile yüzde 95'i çalışmaktadır. Yani denemek, çalışmak, merak duymak bugün dünyada bütün bilimlerin sonuçları bu üç esasa dayanır. Ben bir tek misal vermek istiyorum kendi yaşadığım olaydan, eğitim çok küçükken başlamalı fakat doğru eğitimci elinde. Bir insan bozulursa yanlış alışkanlıklarla hocaya iki işlev düşüyor, bir

çocuğun aldığı yanlış alışkanlıkları bozmak ve doğrularını yerine ikame etmek ve bu eğitimi çok güçleştiriyor ve zaman kaybına sebep oluyor. Ben Fransız mektebinde başladım ilk tahsilimde nefis bir hocayla karşılaştım ve benim akılcı ilk adımımı o attırdı. ABC'yi bize kanaviçeyle öğretiyorlardı, kanaviçeyle, kutumu aldım, kanaviçeye aldım, ipliğimi aldım ve hocamın yanına gittim ve çabucacık bana kanaviçe tekniğini eliyle gösterince aman hocam ne kadar kolay dedim, şöyle başını kaldırdı, Nevide bir daha bir şeyi denemedemden kolay demeyeceksin. Yani deneysel deney her zaman çok önemli fakat ben çok küstüm, yani o yaşta bir çocuk böyle bir gerçeği nasıl kabul edebilir, küserek yerime gittim, ilk ipliği kullanmak istedim iplik düğüm oldu, düğümü çözmek istedim, kanaviçe kocaman bir göz haline geldi ve içimden hocama hak verdim ve yanına gittim özür diledikten sonra bana tekrar doğruyu gösterdi. Bu çok önemli bir gerçek olduğu için burada kısaca anlattım ve bunu hayatım boyu unutmadım, bir şeyi denemedemden kolay dememek lazım. Bu çok önemli, benim ricam, siz de buna inanıyor musunuz? Burada eğer, Atatürk'ün dediği gibi, Büyük Atamızın dediği gibi, esas kuvvet birlikten doğar, ama bizim aramızda bir birlik olmadığına inanıyorum.

Burada bu kadar insan var, çok değerli insanlar ve bazılarını tanıyorum düşüncelerine şaşırıyorum, ben niçin bu düşüncelere muttali olmadım bu zamana kadar diye. Bütün kuvvet beraberlikten doğar, sizler buna inanıyor musunuz?

Sorum bu.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim efendim.
Buyrun.

PROF. DR. SEÇİL AKGÜN - İnanmak istiyoruz ama, ben de hanımefendiyle beraberim ancak birlik olmakta bir sıkıntımız var, özellikle aydının birlik olması çok sıkıntılı bugün, yani bu bir gerçek hakikaten aydın bir araya gelemiyor, işte burada bu kadarız, yani 100 kişilik bir salonu bile dolduramıyoruz. Başka konuşmalar, Ünsal arkadaşım da biliyor, artık biz gezici vaizlere döndük diyorum, tabiri hoşgörürseniz kim nereye derse gidip seslenmek istiyoruz ama kimi yerde zorla getiriliyorlar biliyoruz, işte bir kamu kuruluşuysa herkese gidin dinleyin diyorlar, ama bakmayın yani zorla olsa da ben bunun yararlı olduğuna inanıyorum. İşte gidip çeşitli yerlerde konuşuyoruz. Hepimiz çok duyarlıyız, hepimiz çok üzüntüdeyiz, ama yine söylemek istemediğim bir şeyi söyleyeceğim karşı tarafı gibi birleşemiyoruz. Bakıyoruz karşı taraf bir birlik halinde bir deneyimimi, aktarmak istiyorum. İki hafta önce Akdeniz Üniversitesindeydim Atatürk'ün ölüm günü dolayısıyla yine böyle bir toplantıda konuştuk, Atatürk'ün tarih tezi, alfabe devrimi yine aynı şeyler, hep aynı şeyler konuşuluyor, orada bir öğretim üyesi arkadaşımız en önde de oturuyordu, kalktı bana bir soru sordu, sorusunu sormasını beceremedi, bir söylem içinde sordu, yani kendisi bir sürü şeylerle süsledi etrafını ve onun arasında bir de dedi ki, "Atatürk eğitim reformu yaparken Arapça ve Latincenin yardımcı ders olarak orta-

öğretimde okutulmasını önerdi mi, önermedi mi? Yani bu da bir parçasıydı. Fakat dediğim gibi o kadar duyarlıyız ki, şimdi hemen etraftan tepkiler gelmeye başladı bu kimdir, konuşan kimdir, ne demek istiyor falan, bir arapça lafı geçtiği için biz ters yorumluyoruz, ben de savunmaya geçtim, Latincenin Arapçanın kaynak dili olmadığını, isteyenin ilahi eğitim kurumlarında bunları öğreneceğini falan, bunları söylemeye başladım, oradan dedi ki, yok sadece böyle bir öneri oldu mu, olmadı, yani basit bu kadar benim sorduğum, yani önde oturduğu için bunu söyleyebildi; ama ben söylerken inanın salonda hakikaten ben konuşurken de büyük mırıltılar başladı, bu bey nereden gelmiş, işte olumsuz bir şekilde proosmanlı bir şekilde soruluyormuş gibi bir izlenim uyandı ve işte dedim ki, bunun için biz beraber olamıyoruz burada dinleyenler belli ki aydınlar, ama aydın aydını anlayamıyor, ben onu anlayamıyorum ve onu yanıtlamıyorum, sizler de bu anlaşmanın olmasına izin de vermiyorsunuz, işte bu kadar, yani bunu bir örnek olarak söyledim, hakikaten bir sıkıntı var ve tabii Türk Ulusu bütünlük içinde, birlik içinde diye söylüyoruz mütemadiyen ama bu sadece bir arzu, ümit, bizi kurtaracak yine budur, başka bir şey değildir. Onun için ümidi kaybetmemek lazım.

Bir Fransız atasözü var, çok hoşuma gidiyor, para kayboldu mu hiçbir şey kaybolmuş demek değildir. Vakit kayboldu mu, çok şey kaybolmuştur, ümit kayboldu mu her şey kaybolmuştur. İşte bu ümidi tutmak zorundayız.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz efendim.
Buyurun efendim.

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU - Sayın Başkanım, size ve Sayın Akgün'le şükranlarımı sunarım. Şimdi bir küçük katkıda bulunmak istiyorum. Sadece konuşmak, kürsüden konuşmak, sadece tartışmak sözkonusu olmamalıdır. Katkıda bulunmak, insanlar, biz buraya sadece dinlemek için gelmedik. Sevgiyle karşılanmalıdır, zatiyalinizin de her zaman sevgiyle karşıladığınızı biliyorum. Vatandaşın bazı vasıfları vardır, evvela bu vasıflar nelerdir, onlarla ilgili olmak üzere Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutkundan küçük bir paragraf sunacağım. "Türk Milletinin tarihi bir vasfı da, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektedir. Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini yorulmaz çalışkanlığını fitri zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini" şimdi bir noktayı özellikle vurgulayacağım "milli birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür". Şimdi, şu ifade bizim konumuzu tamamiyle içeren bir ifadedir. Yani vatandaşımızın Atatürk böyle bir vatandaş olduğunu milletimizin böyle bir millet olduğunu kabul buyuruyor. Ama ne diyor, bunda ilerlemek, yükselmek ve yaşatmak birinci vazifemizdir diyor. Binan aleyh, özellikle Türk Milletine çok yaraşan bu ülkü, onu bütün beşeriyete hakiki huzurun temini yolunda kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak olacaktır. Şimdi, vatandaşımıza, vatandaşımızın meydana getirdiği topluluklara milletimize ve

Ülkemize Atatürk'ün çeşitli fikirlerinin, yaratıcı ve yaşatıcı fikirlerinin hatırlatılması ve eğitilmesini arz ve teklif ediyoruz, burada ki konumuzla tamamiyle ilgilidir, vatandaşın eğitilmesiyle tamamiyle ilgilidir, onun için ben bunu büyük bir ilgi ve heyecanla arz ettim, hocamın da süreyi kısıtlamasına çok üzüldüğümü arz ederim. Zaten her zaman öyle yapar.

BAŞKAN - Efendim, ben cevap vermek istemiyorum Sayın Akçakayalıoğlu'na, konuşma hakkını kullandı, burası Millet Meclisi filan da değil, öyle heyecanlanmaya, birbirimizle karşılıklı konuşmaya da gerek yok, her zaman saygı duyarız kendisine ve yeri geldikçe de çok güzel aydınlatıcı açıklamalar yapıyor, tekrar teşekkür ediyoruz.

Ben evvela Sayın Akgün'e ve diğer bizi dinleyen sayın konuklarımıza teşekkürle sözümü bitirmek isityorum.

Saat 14.00'de panelimiz var, belki bazı arkadaşlar buraya gelme imkanı bulamayacaklar; ama gelecek olanlara şunu açıklayayım, bugün iki bildiri veren Sayın konuşmacılar da bu panelde yer alıyorlar, onlara sormadığımız veyahut biraz daha açıklama istediğiniz konular varsa onlar açıklayacaklar, bir de gidenlerden şunu rica edeceğim, bir kişi görev yerine veya okuluna gidiyorsa buraya iki kişi göndersin öğle den sonra olur mu, iki misli olursak herhalde böyle daha kaynaşmış oluruz ve Akçakayalıoğlu'nun söylediği gibi söylenenlerden faydalananlar çoğalmış olur.

Hepinize saygı ve sevgilerimi tekrarlıyorum.[Alkışlar]

ALTINCI OTURUM

PANEL II

BAŞKAN: Prof. Dr. Özcan DEMİREL
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

PANEL ÜYELERİ:

Prof. Dr. Ünsal Yavuz

[A.Ü.İnkilap Tarihi Enstitüsü Müdür Yard.]

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün

[ODTÜ. Fen Edebiyat Fak. Tarih Bölümü
Başkanı]

Doç. Dr. Nermin Çelen

[Uludağ Üniv. Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Böl.]

Abbas Güçlü

[Milliyet Gazetesi Eğitim Servisi Şefi]

KONU: Yurttaşlık Eğitimi İçin Öneriler

BAŞKAN - Hoşgeldiniz ben müsaadenizle öncelikle panalistleri davet etmek istiyorum. Burdaki yazılış sırasına göre Prof. Dr. Sayın Ünsal YAVUZ, Prof. Dr. Sayın Seçil AKGÜN, Doç. Dr. Nermin ÇELEN, Abbas Beyi göremiyorum, herhalde uçakla gelecekti belki biraz geçikme olabilir. Abbas GÜÇLÜ' yü de dahil etmiştik. Gelmedi galiba değil mi. Telefon etti mi geleceğim diye. Tamam, geldiği takdirde panelimize katılabilir. Görüşlerinden yararlanabilirsiniz. Efendim panel konumuz, "Yurttaşlık Eğitimi İçin Öneriler" bugüne kadar yani iki günlük toplantının sonucunda, 5 oturum yaptık. O beş oturumda yurttaşlık eğitiminin değişik konuları ele alındı. Şimdi burada yapmış olduğumuz tesbitler, belirlemeler doğrultusunda acaba etkili bir yurttaşlık eğitimi yapabilmek için öneriler ne olabilir, öneri demetlerimiz ne olabilir. Bu konuyu irdelemek istiyoruz. Muhakkak ki öneriler uygulamaya geçecek diye bir koşul da yok. Ama geçmesi arzu edilebilir. Bu ve buna benzer toplantılarla bu öneriler, bir konsensüs veya oydaşma diyordu. Sayın Sina AKŞİN bey, bir oydaşmayı bir konsensüsü yaratırsa herhalde uygulamaya geçişte de yol gösterici olabilir.

Umuyorum yine bu toplantımız kitap haline gelip gillilerin dikkatine sunulduğunda ve de okunduğunda burada dile getirilecek önerileri de dikkate alınır diye düşünüyoruz. Ben tabi bu önerilere geçmeden önce hep panalistlere hem de size toplantımızın, panelimizin kurallarından çok kısaca bahsetmek istiyorum, her zaman olduğu gibi panalimizde ilk turda 20 şer dakikalık bir sunu

olacak panalistler tarafından ki onu yeterli görebiliriz. 20, 40, 60 dakika yapıyor. Güçlü'de gelirse 20 dakika da ona verebiliriz. Aşağı yukarı 3.20' de, 3.30' da birinci tur tamamlanmış olur. Geriye kalan 1 saat içerisinde de 60 dakika içerisinde de sizlerle soru cevap şeklinde daha çok sizin de katılımınızı sağlayarak panele ilişkin düşüncelerinizi alarak konuşmacılardan düşüncelerini almanız söz konusu olabilir. Diğer 60 dakikayı da bu şekilde değerlendirmiş olacağız. En son kalan 10 dakika içinde belki bir genel değerlendirme ile iki günlük, yapılan çalışmanın bir değerlendirmesini yaparak toplantıyı bitirmiş olacağız. Umuyorum tabi dinlemek gerçekten belki zor Sayın Akçakayalıoğlu hocamız diyor bizde konuşmak istiyoruz. Tabi muhakkak hakkınız konuşacaksınız, her zaman konuşma şansınız var. Biz onun için dün olduğu gibi yarım saat değil de 20 dakika ile sınırlamaya çalışıyoruz. Umuyorum sayın konuşmacılar da bu zaman süresine dikkat ederler.

Şimde Ünsal Beyi sabahleyinde dinlemiştik. Kimi arkadaşlarımız sabahleyin Ünsal beyi dinlememiş olabilirler. Biz Ünsal Bey ile beraberdik ama kendisine iletemedim. Eğer kendisi de uygun görünse bu etkili yurttaşlık eğitimini yapabilmek için çağdaş yurttaşlar yetiştirebilmek için kendileri de tarihçi oldukları için bize Atatürk'ün hazırlatmış olduğu Seçil Hanımın da vurguladığı *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler* kitabından bahsetmişti gerçekten, bizler için çok ilginç oldu. Bu *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler* kitabından neden vazgeçtik, galiba gene Milli Eğitim Bakanlığına

Talim Terbiyeye gidiyor bazı şeyler 1962' ye kadar yurttaşlık bilgisi kitaplarının okutulduğunu hatırlıyorum ben de, çünkü ben de o kitapları okumuştum. Daha sonra Sosyal Bilgiler öğretimi bütünlüğü içinde Yurttaşlık Bilgisi dersleri verilmeye başlandı. Dünkü panelde sayın konuşmacı Esin KONANÇ hanım sekiz tane yurttaşlık bilgisi kitabının yer aldığını söyledi. Bu kitaplarda daha çok bilgi aktarma, bilgi düzeyinde vatandaşlık veya yurttaşlık eğitimi verildiğinden söz etti olayı örgün eğitim bağlamında değil bir de yaygın eğitim bağlamında almak sadece örgün eğitimdeki oniki milyon öğrencinin eğitim değil, ama altmış beş milyon vatandaşın eğitimi için neler yapabiliriz. Bu *Medeni Bilgiler* kitabı acaba kitap halinde mi kalmalı yoksa daha başka etkili bir yurttaşlık eğitimi için, yaygın eğitimi için yararlanabiliriz, yazılı ve sözlü basını da harekete geçirerek insanlarımızı nasıl iyi vatandaş iyi yurttaş haline getirebiliriz. Bu konuda neler yapabiliriz, noktasından başlayarak, ilk sözü Ünsal YAVUZ Beye vermek istiyorum.

Buyrun sayın YAVUZ.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Teşekkür ederim sayın başkan. Fotoğraf çekiliyor. Hem konuşmak hem poz vermek zor.

Şimdi Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok diye düşünüyorum. Bugün içinde bulunduğumuz ortama dikkat edersek 1923'den itibaren tekrar bir bağımsızlık savaşına girmemiz gerekiyor gibi görünüyor. Ülkemiz işgal altında değil çok şükür. Ama 1923'den itibaren biz yine yola çık-

mak durumundayız gibi görülüyor. Çünkü gelişmeler bizi ister istemez bu şekilde düşünmeye itiyor. O nedenle Amerika'yı baştan keşfetmeye gerek yok. Devletimizin kurucusu, varlığımızı borçlu olduğumuz ulu önderimiz Atatürk bütün önerilerini yapmış ve bize bırakmış ve gitmiş. O şimdi aramızda yok; ama önerileri bize yol gösteriyor. Göstermeye de devam edecek. Biz ne yapalım, ne edelim diye düşünüp tartışırken bir yeşil kitap var elimde belki bazı meslektaşlarımız görmüş olabilirler. Bu Ankara Merkez İmam Hatip Lisesi öğrenci ve mezunları vakfının bir yayını. Din eğitimi. Burada biz önerilerimizi yapacağız o şifreler çözülüp kitap haline getirilene kadar karşımızdaki adamlar süratle mesafe almaya devam ediyorlar. Kitap hepimizin tahmin edebileceği gibi herşeyi din açısından yorumlayan bir kitap. Örneğin neler var. Siyasi açıdan din eğitimi sorunu, sosyal açıdan din eğitimi sorunu, felsefi açıdan din eğitimi sorunu, genel eğitim açısından din eğitimi sorunu, bundan sonra tabii işe dinden imandan başlayınca kreşlerde din eğitimi, ilkokulda, ortaokulda, lisede, üniversitelerde din eğitim, hastanede, dispanserde, hapis hanede din eğitimi, aslında bu fikirler 1981' de İlahiyet Fakültesinin yaptığı bir sempozyum var. Din Eğitim Sempozyumunda da ortaya atılmıştı. Bu en son yayınlardan biri ve her yerde dini devreye sokmaya çalışıyorlar. Din eğitimi nasıl olmalıydı, bunun hiç tartışmasına gerek görmeden Cumhuriyet dönemi yöneticileri olaya nasıl bakıyordu, en iyi yol göstericilik onların düşüncelerinde, fikirlerinde

aranmalıdır, diye düşünüyorum. Eski kuşakların bildiği bir kitap var, tarih serisinin 4 ncü cildi 1934'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış bir kitap. Türk Tarihini Tetkik Ercümenince hazırlanmış bir araştırmacı heyetle Enver Ziya Karal rahmetli hocamız da var orda. Şimdi bu kitap aslında biz Cumhuriyet tarihçileri için bizzat Atatürk'ün denetim ve kontrolünden geçtiği için biz hep, Atatürk yazdı diye bakarız bu kitaba. Cumhuriyet tarihi yazmak isteyen ilk önce bu kitabı alır. Bu çalışma oldukça hacimli bir çalışma, eğitim sorunu üzerinde cumhuriyet döneminde eğitimle ilgili yaklaşımlar nelerdir. Gayet iyi etüd etmiş, hatta Cumhuriyet öncesi durum ne idi, ne kadar çağa uygundu v.s bunları da eleştirip, tartıştıktan sonra kendi modelini ortaya getirmiş.

Burada din eğitimi altı kalın harflerle çizilerek aileye bırakılmış, yönetimimiz diyor, din ve ahlak eğitimini aileye bırakmıştır. Niye din hassas bir kurumdur ve kişinin sözüne güvenilir insanlar tarafından verilmesi gerekir, daha doğru olur. Eh kişinin en yakınındaki insanlar ana, babadır en gerekçi biçimde onlar, ama şunu da düşünmüş, vatandaşın gereksinim duyduğu, dini bilgilerini gerçeğine uygun bir şekilden öğretmek üzere meslek erbabı yetiştirmek için sayıları 20'ye ulaşan bir İmam Hatip Okulları da açmış. Bir İlahiyet Fakültesi de açmış Şimdi, Atatürk'ü eleştirmeyi alışkanlık haline getirmiş olanlar bu gerçekleri görmezler, işlerine gelmez. Laikliği dinsizlik olarak tanımlamak daha çok işlerine geldiği

için bu konuları hep görmezlikten gelirler.

Bakınız, cumhuriyet döneminde 600 senelik bir imparatorluğun gelenekselleşmiş, alışkanlık haline gelmiş, kurumlaşmış yapısından sonra bıçakla kesilir gibi yapıya geçişte Cumhuriyet yöneticileri hiç de böyle din eğitimi zorunlu olacak, baskıcı olacak, şöyle olacak, böyle olacak dememişler aileye bırakıyorlar. Ama o Cumhuriyetin üzerinden bu kadar sene geçtikten sonra Anayasanın içine 24 ncü maddesinin 3 ncü paragrafına din derslerinin devlet denetiminde orta öğretimde zorunlu derse dönüştürülmesi maddesi yer almaktadır. Şimdi tabii bunlar işin aksak yanları tabii bu kadar dini, cumhuriyetin vicdani kabul ettiği ve bireye indirdiği böylesine bir kurumu alır da tekrar toplumsal boyutuna cumhuriyet öncesinde olduğu gibi toplumsal boyutuna çekerseniz iş tersine dönmeye başlar. Bunlar iyi çalışıyorlar yalnız, onu söyleyeyim. Paraları çok. Yayın furyası tahmin edemeyeceğiniz kadar, her yere girip çıkıyorlar. Şimdi karşımızda böyle bir ekip var. İlk önce bu ekibe karşı bizim yapacağız, sabahleyin de sayın konuşmacıların, hepimizin vurgulamaya çalıştığı bir kere Atatürk'e sahip çıkma gibi büyük bir zorunluğumuz var. Bu yaşamsal önemi olan bir konu. Ona sahip çıkarsak Atatürk'çülüğe sahip çıkıyoruz.. Laik demokratik cumhuriyete sahip çıkıyoruz. Bu yaşamsal önemi olan bir konu. Ona sahip çıkarsak Atatürk'çülüğe sahip çıkıyoruz. Laik demokratik cumhuriyete sahip çıkıyoruz. Böylece yurttaş olarak toplumun özgür, cesur, kişilikli üyeleri olarak varlığımızı sür-

dürme hakkını da sağlamış oluyoruz. Şimdiki savaş bunların karşısında Atatürkcülüğü ve cumhuriyet döneminde yeni kurulan Türk devletin eğitim sisteminin nasıl olduğu ona tekrar görüp ona sarılmaktan geçiyor gibi geliyor, çünkü güncel sorunları da çözümlenici birtakım önerileri bize getiriyor bu ilkeler

Devlet bir ulusal devlet ulus devlet yapısına sahip imparatorluktan ulusal devlete geçiş. Dolayısıyla burada eğitimde ele alınan ilk nokta şu. Ulusçuluk. O zamanki deyimle milliyetçilik, ama milliyet de tabii, ulusal bilincimize ulaşmamız lazım. Cumhuriyet yönetilerinin peşinde koştuğu ve bütün programları yaparken hareket noktası olan ulusçuluk, ulus bilincini toplumun tüm üyelerine bireyelerine vermek, onları bu yolda eğitmek. Geldiğimiz noktada bakıyoruz biz daha doğru dürüst ulusal bilinçimize sahip değiliz, maalesef. Üzülerek söylemek lazım. Biz ne Arabız, ne İran'lı molla'yız ama bazılarımız diline bakıyoruz anlamakta ben güçlük çekiyorum. Televizyon kanallarında öyle bir dille konuşuluyor ki, fikirler enjekte etmeye çalışılıyorlar ki Türkçe konuşmuyor bu insanlar Osmanlıca konuşuyorlar. Ağdalı bir Osmanlıca konuşarak kendilerine bir saray çıkışlı, bir aristokrat gibi mi görüyorlar, o havaya mı sokmak istiyorlar, bilmiyorum; ama böyle bir gidiş var. Halbuki Cumhuriyet yöneticileri de imparatorluktan bir ulus devlete geçişin bilincinde olarak önce o ulusal bilinç, tarihsel kimliği o 600 yıl boyunca reddedilmiş, inkar edilmiş, yadsınmış olan o özü tekrar devreye sokuyorlar. Türk özünü

tarihsel kimliği ve sahip olduğu nitelikleri devreye sokuyorlar. Bir kere uluscu olmanın ilk başta temelinde olması gereken bence bu. Yani o tarihsel kimliğin sahip olduğu değerlere, öğelere tekrar sahip olmak, bizim olmayanları çıkarıp atmak. Dolayısıyla cumhuriyet dönemi eğitim politikasının hareket noktası ulusculuk. Her konuda bunu işliyorlar, bir kere aileden başlayın o eğitim kademeleri, silsilesi içinde herkese üstlenilen, verilen görevler var, sorumluluklar var. Bir kere ana babalara çocuklarına devletin üzerinde yükseldiği ideolojiyi anlatın. Sadece çocuklara değil, bunu kuşaktan kuşağa geçecek biçimde devrede tutun, sorumluluğu verilmiş.

Şimdi bizim kuşağımız şanlı kuşak, hakikaten çok değerli hocalarımızın elinde. Atatürk'cü olarak yetiştik, buralara geldik. Ama şimdi sayımız az. Bu meşaleyi tutan insanların sayısı fazla değil. Konuşanlara bakarsanız işte 30-40 kişi sağdan solda konuşuyor. Radyolarda programlara çıkıyor ve yurt dışı, yurt içi gezilerde, ama hepimiz inanıyoruz ki sayımız fazla, fakat konuşanımız az. Böyle olunca az görülüyoruz. Böylece meydanlar boş kalmış oluyor. Adamlarda sanıyorlar ki hakikaten meydanlar boş. Önce bir kere bu fikirleri, düşünceyi, varlığımızı açıklayan, düşünce sistemini Atatürk ideolojisini herkes, sadece öğretmen, eğitimcisi değil, herkes üstüne düşen boyutta alıp çevresine ışık tutup, aydınlatması lazım. 3-5 kişi ile olacak bir şey değil. Burda ananın, babanın da, mahallede oturan muhtarın da; üniversitedeki hocanın da, bürokratin da herkesin görevi

olduğuna inanıyorum. Kavga yurttaş ve eğitim sorun olunca ilk önce yurttaşlık kişiliğini bize kazandıran o ideolojiyi yerinde, saygın olduğu yerde tutmak, tehditlerden korumak gerekiyor. Onun için savaşın özünde Atatürk ve Atatürk'clğe sahip çıkmak var. Ondan sonra onun gösterdiği yollarda veya değişen çağın gerekleri doğrultusunda yeni çözümlemelere ynelinilebilir.

Ne diyor cumhuriyet yöneticileri, diyorlar ki eğitim proğramlarında takip edilecek yol şudur. Bir, toplumsal yaşamımızın gereklerine uyması. Bu toplumsal yaşam cumhuriyet öncesi toplumu değildir. O toplumda var olan değerlerin hiç biri de bizim değildi. Çünkü Orta Asya'dan çıkıp Arap, İran, İslam kültür erevesi içine giren Türklerin çok değişik inançları, nitelikleri vardı. Giyim, kuşam farklı idi, yazı farklıydı, eğitim farklıydı, hukuk farklıydı, kadının devlet yönetimi içinde ve aile içindeki statüsü farklıydı. Fakat iki kültür çevresinin etkileşme geçmesinden sonra bütün değişimler, ikincisinin lehine olmuştur. Kılık kıyafet değişmiştir, yazı değişmiştir, yazı değişmiştir, kadının statüsü değişmiştir, hukuk değişmiştir, bunların hiç biri bizim değildi. Atatürk'ün yaptığı, açtığı bağımsızlık savaşının ikinci boyutu budur. Sosyal ve kültürel boyutta bizim olmayanları atıp, bizim olanları ortaya tekrar çıkarıp ağdaş boyutta yeniden yapılandırmak. Bu kolay bir iş değildi. O halde nedir birinci aşama? Toplumsal yaşamımızın gereklerine uyması, artık toplum bir ulus, vatan-daş, yurttaşlık statüsündeki insanların oluşturduğu bir toplumdur. Nitelikleri, ağdaş ve uygar-

dir. O halde, o niteliklere uyacak olan eğitim sisteminin özümstenip, devreye sokulması gerekmektedir. Tabii ikinci aşamada da çağın gereklerine uyması. Çünkü Atatürk'ün bütün konuşmalarında vurguladığı, uygarlık yolunda başarıdır. Uygarlık yolunda başarının neye bağlı olduğu. Uygarlık dünyasının ne olup olmadığı. Oradaki kriterlerin ölçütlerin ne olup olmadığını defaatle beyinlerimize sokarcasına, bıkmadan usanmadan söylemiştir.

İşte Tübitak'ın giriş kapısında da var, akıl ve bilim diyor. Bu benim size en büyük mirasımdır. Bu mirasa sahip çıkanlar benim mirasıma sahip çıkmışlardır diyor. O halde çağın gereklerine uymak akli bilimde, felsefede, eğitimde ön planda tutmakla olanaklıdır. Böyle bir eğitim sistemi hiç kuşkusuz. Cumhuriyet öncesi sistemden farklıdır. Burada ezber yoktur. Onun yerine analizler vardır, eleştiriler vardır; düşünme vardır. Düşünme yöntemleri doğrultusunda düşünerek bulma, üretme söz konusudur. Deney ve gözlem ortadadır. Böyle bir eğitim sisteminde korkuya da yer yoktur. Ezberlemezseniz, dayak yerdiniz, sopa kafanızda parçalanırdı. Şimdi buna gerek yok. Sevgiyle öğretmek, çocuklara Hümanizmanın gereklerini aynı zamanda vermek ve onları kişilikli cesur, vatandaşlar haline getirmek burda temeldir.

Sadece çağın gerekleri değil bir de çevrenin koşulları, bu yakın çevre olabilir, uzak çevre olabilir. Küre de söz konusu edilebilir. O koşullarla uyum sağlayacak bir eğitim sistemi. Tabii hiçbir zaman bu sistemin içinde güneydeki komşularınız

veya doğudaki komşularımız kastedilmiyor. Burada Uygarlık dünyasında yer alan toplumlarla yakın ilişki söz konusudur.

Bakınız geldiğimiz noktada aynı din eğitiminde olduğu gibi, dış politika çizgisi de bugün tersine çevrilmeye çalışılmaktadır. Uygarlık dünyasına girmeyi arzu edip te batıya yüzünü dönmemiş olan toplum hangisidir derken, uygarlık dünyasının yerini gösterirken, bugün ülkenin dış politikası, çizgisi, doğuya ve güneye çevrilmeye çalışılmaktadır. Doğuda ne vardır, mollalar vardır. Şimdi Talibanlar eklendi, başkada bir şey yok. Eğitim politikasına yaklaşım bu. Tabii bunun sonucunda şunları söyleyeceğim. Aynı yaklaşımları tekrar eğitim politikasında egemen kılmak durumundayız. Çünkü Cumhuriyetten günümüze uzanan çizgide herşey yavaş yavaş bilinçli bir biçimde bir hedefe, amaçlı bir biçimde, hırslı bir biçimde, ulaşmak için etap etap değiştirilmiştir. Kendi politik seçenekleri doğrultusunda, bunun adı anti Atatürkçülük, anti laikliktir. Bu reaksiyonel bir eylemdir, devrim falan da değildir. Bu reaksiyonel eylemin ortaya atıcıları, savunucuları, bugün artık hiçbir şeyden korkmuyorlar, açık bir şekilde ne yapacaklarını söylüyorlar. Sözde şeriat olarak telafuz ettikleri, dini, bu kuruma uzatılan bütün eleştirileri amansızca hedef gösterip, eleştirirken söylemedikleri bir şey var, aslında kimsenin dine falan dil uzattığı yok, ama onların söylemediklerini biz açık söylüyoruz, sizin istediğiniz şeriat, din iman falan değil, siz şeriat düzenini kurmaya çalışıyorsunuz. İşte izin verilmeyecek

olan budur. Faturası kabarık olan budur diyoruz; ama etap etap bakınız Türkiye nerelere götürülüyor ve bunları görüyoruz.

Şimdi, gençler nasıl eğitilsin? Gençler bir kere Atatürk ideolojisinin temel nitelikleri doğrultusunda eğitilmeli. Bakınız, şöyle diyor, istediği şu, 1 Mart 1922 de Türkiye Büyük Millet Meclisini açış konuşmasında gençlerin göreceği eğitim ne olursa olsun, ister hukukçu, ister doktor, ister işletmeci, ister iktisatçı, ister mühendis olsun, gerçi her şey de mühendislerden çıkıyor ne hikmetse, hep yakası arı rozetliler Türkiye'nin üzerinde yükseldiği temelleri birtakım trigonometrik hesaplarla baltalamaya çalışıyorlar. Gençlerin göreceği eğitim ne olursa olsun, onlara önce, Türkiye'nin bağımsızlığına, ulusal kimliğine ve ulusal geleneklerine düşman olanlarla mücadele etmek öğretilmelidir diyor. İşte, istediği bu, seçilecek eğitim politikasının özü bu olmalıdır.

Bir kere en başta burada anlatılanların hepsini doğru olarak özümsemeleri ve anlamları gerekmektedir. Nedir Atatürk düşüncesindeki tam bağımsızlık? İlike olarak oraya yerleşmiştir. Neden ikide bir kalkıp, "bağımsızlık ve özgürlük benim karakterimdir" diyor. Niye "bağımsızlık ya ölüm" diyor, bunun bir anlamı var. Bağımsızlıkta çözümlenici olarak gördüğü nedir, eğitim. Terbiye, disiplin, eğitim bunların hepsi Atatürk düşüncesinde eşanlamlı sözcükler. Diyor ki, terbiye, yani eğitim bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir sosyal toplum halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefalete terk eder. Bilgiliyseniz, görgülüyseniz,

tehlikeleri görüp çözümseyecek analizler yapabiliyor iseniz, bunlar karşısında kendi sentezinizi ülkenizin, toplumunuzun sahip olduğu öğeleri, ona has özellikleri ön planda tutarak, o sentezi ortaya çıkarabiliyorsanız o zaman Türkiye'ye gelecek bütün tehditleri önleyebilirsiniz; ama okumamışsak, ama öğrenmemişsek, ama tehlikeleri hala görmüyorsak, bunun çevredeki modellerini doğru dürüst analiz edip onlardan bir sonuca ulaşamıyorsak, o zaman biz tuzaklara çok çabuk düşeriz; ama buna düşmemenin yolu okumaktan, eğitimden geçmektedir diyor.

Terbiye kelimesi yalnız kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir anlam çıkarır, ayrıntıya girilirse terbiyenin hedefleri, amaçları çeşitlidir. Örneğin dini terbiye, milli terbiye ve milletlerarası terbiye bütün bu terbiyelerin hedef ve gayeleri başka başkadır. Yeni Türkiye Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiye milli terbiyedir, ulusal eğitimidir. Bu ulusal eğitimi de düzenleyecek, yönetecek olan kurum ulusal milli eğitim bakanlığıdır. Ama bugün bu bakanlığın başındaki ulusal sözcüğüne yaraşır bir eğitim politikası uyguladığını söylemek ancak kargaları güldürecek gerçeklerle hiç bağdaşmayan bir şey olmaktan öte gitmez. O halde sonuç olarak, vaktim de doldu, özet olarak;

Verilecek eğitim yine o günkü gibi ulusal eğitim doğrultusunda olmalıdır. Çağdaş ve uygar bir eğitim politikasını cumhuriyet yöneticileri bu çok yönlü eğitim sistemi yerine, öğrenimin birleştirilmesi çözümlenmesinde bulmuşlar ise bugün

biz yine öğrenim ayrılığına dönüşmüş olan bu yaklaşımı tekrar öğrenim birliğine çevirmek zorundayız. Bu kadar imam hatip çıkışıyla öğrenim birliğinden söz etmek olanaksızdır. Çünkü bu kadar meslek erbabına ihtiyaç yok, ama adamlar ortaya çıkıp söylüyorlar, diyorlar ki, imam hatiplere uzanacak kol kırılır, kimsenin haddine değildir, ben hiç öyle düşünmüyorum. İmam hatipleri kuran insandır, eldir, kapatan da insan olacak, el olacak, bunun günü de gelecektir. Bu kadar fazla imam hatipliye gerek yok bu memlekette.

Şimdi buradan çıkışlılar, ben ayrıca o çocukları da kınamıyorum, yokluklar içinde yoksulluklar içinde bir eğitim sistemini seçmişler gidiyorlar, ama şuna karşıyım imam hatipten çıkan bir kişi kendini geleceğin doktoru, mühendisi, diplomatu, emniyet müdürü, kaymakamı, valisi görmemelidir. Bu mesleklere ulaşabilmenin formasyonu başkadır. İşte Türkiye'nin önüne konan en büyük engellerden biri budur. Bunun acısını, fazla değil, beş on yıl sonra ürünler ortaya çıkmaya başladığı zaman o problemler, sorunlar daha büyümüş bir biçimde karşımıza çıktığı zaman, bunun cezasını çekeceğiz. En güzel örnek, bakınız bir yerel yönetici çıktı, içinizden kini ve zulmü eksik etmeyin diyor. Ben onun yerel yönetici olması boyutunda durmuyorum. Bu adam üniversitede doçenttir ve sayıları da bir değildir, onlarcadır, yüzlercedir. Bizler emekli olup gittiğimiz zaman, çocuklar, torunlar bu adamların elinde kalacak, işte o zaman facia başlayacak. Onun için yine cumhuriyet yöneticilerinin seçtiği seçenekler

doğrultusunda, öyle fazla tartışmaya gerek yok. Onları yine eğitimde egemen kılarak sorunların çözümlenebileceği inancındayım. Tabii, bunu bütün eğitim kademelerinde ilkokuldan, ortaokula, liseye, yükseköğrenime kadar gerçekleştirmek koşuluyla, yükseköğretimde modası geçmiş bir YÖK'le biz bu işi başaramayız. Ortaöğretimde bakınız sekiz yıl gündeme getirildi hani nerede, baltalandı gitti. Nasıl başaracağız bu işleri, kim başaracak? Lider. Görebiliyor musunuz lider? Yok. O halde kamuoyu baskısı; ama susturmaya başlayacaklar, sansür. Adamlar fevkalade hırslı, azimli, kendi kafalarındaki modele doğru koşar adım gidiyorlar. Onun için toplum olarak bir şeyler yapmanın üretmenin ivedi olarak gerektiğine inanıyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkan. [Alkışlar]

Teşekkür ederim, teşekkür ederim.

BAŞKAN - Efendim, biz de çok teşekkür ederiz Sayın Yavuz.

Evet, gerçekten Sayın Yavuz'a teşekkür ederiz, ben de düşünüyordum söze başladığı zaman ve din eğitimi raporunu sunarken, dini bütün vatandaş, yurttaş mı yetiştirmek amaçlanıyor, yoksa bizim, sizin de dile getirdiğiniz gibi çağdaş yurttaş mı yetiştireceğiz. Tabii burada sizin de belirttiğiniz gibi ulusal bilincin geliştirilmesi çok önemli ama bunun için de ön koşul olarak dil bilincinin belki Türk dilini güzel kullanabilen, Türk diliyle meramını ifade edebilen bir nesil yetiştirmemiz, kuşak geliştirmemiz gerekirken, ağdalı Arapça, Farsçanın yanı sıra, şimdi bir de Fransızca, İngilizce sözcükler kullanılıyor. Yani Arapça,

Farsçaya ne kadar karşı isek herhalde onlara da karşı olmamız gerekir diyoruz; ama burada diyorsunuz ki, işte tarih kimliğinin verilmesi, bize yurttaşlık bilincini veren kişi Atatürk olduğuna göre Atatürkçülüğe sahip çıkmamız ve biz aydınların susmaması, birlikte sahip çıkmamız gerekiyor. İçtenlikle katılıyoruz ama otuz, kırk değil, sayılarımızın çok olduğunu söylüyorum ben her zaman, yüzde 70'ler, yüzde 80'lerdeyiz diyoruz; ama inşallah bu yüzdeler düşmemiş olur. Umuyorum, nasıl bir eğitimle, herhalde Atatürkçü çizgide ulusal eğitimin verilmesiyle. Çünkü biz eğitim bilimciler, Atatürk'ün o ilk yıllarındaki eğitim felsefesini yeniden yapılanmacı bir eğitim felsefesiyle başladığını görüyorduk, daha sonra idealizm dönemi başladı, sonra idealizm dönemi başladı, sonra pragmatizm, şimdi de metaryalist bir felsefi görüş var; ama tekrar yeniden yapılanmacı bir eğitim sisteminin işte Atatürk'ün çizdiği çizgide yapılmasında büyük yarar görüyoruz, inşallah bunu başaracağız.

Ben tekrar Seçil Hanıma dönüyorum, kendisi sabah oturumunda da söz etmişti, bu misak-ı milliden sonra, misakı maarif sözcüğünü ben de ilk kez duydum, belki bu benim hatam, bir eğitimci olarak bilmemem büyük bir suç ama ilgimi çekmişti, misak-ı maarifle eğitim bağımsızlığının dile getirildiği, daha sonra Tevhid-i Tedrisatın çıktığını görüyoruz ve yurttaşlık bilincinin belki kazandırılmasında o yıllarda köy enstitülerinin çok önemli bir rol oynadığını biliyoruz ve bunda da halkevlerinin, bu bilincin yerleştirilmesinde büyük görev-

leri olduğunu biliyoruz ama 1950'de maalesef bu kurumları yine yasal yollarla yok ettiğimiz biliniyor, acaba bundan sonra ne yapabilirsiniz? Yeniden yapılanmacı bir yaklaşımla eğitime baktığımızda yurttaşlık bilincinin verilmesinde bu deneyimlerimizi dikkate alarak daha etkili bir yurttaşlık eğitimi için köy enstitülerinin yerine geçecek belki yeni bir kuruluş olabilir, halkevlerinin işlevini yerine getirebilecek bir kuruluş olabilir, eğitimde sizler neler öneriyorsunuz bizim için, yani etkili nasıl bir yurttaşlık eğitimi yapabilirsiniz bu aşamadan sonra, 2000'li yıllar için, dört yıl kaldı 2000 yılına, pek bir şey de kalmadı ama, 2000'li yıllarda neler yapabilirsiniz?

PROF. DR. SEÇİL KARAL AKGÜN -

Teşekkür ederim, güzel soru, ama yanıtı kolay bulunmayacak bir soru, hepimizin tabii buna yanıt aradığı malum, ne yapabilirsiniz? Çünkü artık toplum kilitlendi, öyle kilitlenmiş bir noktaya gelmiş bulunuyoruz ki hepimiz kendimizi bir açmazda hissediyoruz, biraz öncesinde söylediğiniz gibi, ben de azınlıkta olduğumuzu pek zannetmiyorum ama sesimizi duyuramıyoruz, amacımıza yönelemiyoruz, işte yüzde 21 oy alan, hem de yarısı tepki oyu, yüzde 21 tamamıyla iktidara verilmiş oylar da değildir, hepimiz biliyoruz, bunun büyük bir yüzdesi de tepki oyudur, böyle bir yönetimin tutsağı olmuş durumdayız. Gerçi bundan önceki yönetimler de eğitim, kültür, gelişme bakımından pek farklı hareket etmiş değillerdir. Yani ne zamandan beri bu sorunlarla karşı karşıyayız, 1950'lerden beri çok fazlasıyla karşı karşıyayız,

alt edememişiz, yani bir eğitim seferberliği başlamış, Kurtuluş Savaşıyla birlikte başlamış, niçin başlamış, çünkü ülkenin kurtuluşu eğitimde görülmüş, ulusun kurtuluşu eğitimde görülmüş, yurttaşlık bilinci de bütüncülükte görülmüş. Bunu bilinçli bir şekilde, yurttaşların yurttaşlık bilincini tamamıyla kavrayıp, sahip olabilmeleri de eğitimle olur, başka türlü olamayacağı görülmüş, bunun için bir seferberlik hareketi 1950'ye kadar yükselen bir parabol içinde çıkarılmış, ondan sonra düşmüş bu atılım.

Şimdi ne yapmak lazım diye o zamandan beri sorulmakta. Ne yapmak lazım, herkesin kafasını kurcalayan bir soru. Kanımca evvela ne yapmak lazımın yanıtını bulabilmek için neler olmuş onu iyi öğrenmek lazım, yani eskiyi iyi öğrenmek lazım. Söylediğiniz gibi bir misal-ı maarif olayından söz ettim, örneğin bunu iyi öğrenmek lazım. Niçin, o zaman çıkmış, neymiş bu, hakikaten çok az kimse biliyor, üzerinde de pek fazla durulmamış, bu yaklaşık 60-70 sayfalık bir kitapçık, eski Türkçe, biz bunu yayınladık, biz diyorum, Osmanlıca uzmanı bir arkadaşımız var, onunla birlikte bunun çevirisini yaptık ve işte herhalde beş sene önce idi Atatürk Yolu diye bir dergide tümünü yayınladık. Şimdi bunun içeriğinin ne olduğuna dair birkaç şey söyleyeceğim ama bir kez daha bu üçlü misak olayını vurgulamak istiyorum. Çünkü, hakikaten çok entresan, Atatürk kanımca her adımını çok bilinçli ve çok düşünceli atıyor yani onu Atatürk yapın bu adımlarındaki düşünce, bilinç ve kesinlikle iki adımı birden atmaması. Kesinlikle bir adımı

sağlam basmadan öbürünü atmıyor, bu gözleniyor.

Şimdi, misak-ı milli ilk olarak duyuruluyor, bununla ulusal sınır çiziliyor, iç, dış ilişkiler belirleniyor, bu bağımsızlığın temeli olarak tanıtılıyor. Bildiğiniz gibi bu hatta Büyük Millet Meclisinin duyurulmasından önce İstanbul Meclisi Mebusanında okunuyor misak-ı milli diye 1920 yılının şubat ayında, ondan sonra artık misak-ı milli savaş kazanılmış, kesin zafere ulaşılmış, Lozan görüşmeleri sırasında bir kopukluk olunca, ekonomik yönünü belirlemek durumunda kalıyor Türkiye, daha cumhuriyet de duyurulmamış, yani büyük bir şaibe altında Türk delegeleri, bir Sovyetlerden yardım alınmış, komünist modele mi gidilecek, yoksa liberal modelde mi kalınacak kuşkular var, kapütilyasyonları sürdürmek istiyorlar ne olursa olsun kapütilyasyon haklarının devamını istiyor batılı toplumlar, bunlar gözetilerek toplanan iktisat kongeresinde eğitim üzerinde çok ayrıntılı duruluyor, Türk harfleri üzerinde çok ayrıntılı duruluyor, ekonomi üzerinde duruluyor ve işte o zamanda bu misak-ı iktisadi çıkıyor, o da misak-ı milli kadar bakın belleklerde kalmamış bir şeydir, unutulup gitmiştir, hatta belki birçok kimse duymamıştır bile, misak-ı maarif ondan da az duyulmuş bir belge olarak karşımızda duruyor. Ama sanıyorum ki, Atatürk, bunların üçünü böyle peşpeşe getirtirken, sınırsal bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık, eğitim, kültür bağımsızlığı yani bir tablo içinde bunu amaçlamış, çünkü misak-ı maarifin okunması, daha doğrusu yazılması gün-

deme getirilmesi, tarihi, Tevhid-i Tedrisat Yasasından, öğrenimin birliği yasasından önce. 1923'te cumhuriyetin hemen arkasından, cumhuriyetin duyurulmasının hemen arkasından siz de izin verirseniz esaslarını bir temel olarak okumak istiyorum. Çok çarpıcı geliyor bana çünkü bugün de hepsi geçerli.

Bir defa öğrenciler köylerle sürekli bağlantılı, şehirlerdeki kırsal kesim ve şehir öğrencilerinin sürekli bağlantısı ve bunların hayatla sürekli bağlantısının sağlanmasını ana tema olarak alıyor, yani eğitimi sadece bir üst yapı kurumu olarak şehirlerde ve belli bir düzeye yönelik olarak görmüyor. Ortaöğretim üniversiteye öğrenci göndermese bile, çocukları bir mesleğe hazırlamalıdır, diyor. Öğrencilerde şahsi girişim ilköğretimden başlayarak uyandırılmalıdır, demokratik toplumda çocuklar girişimci ve aktif olmalıdır. Tabii yetişkinler de var ama esas yeni yetişecek kimselere yönelik .Bundan evvel, Türkiye'de maarif-i umumiye fikri ancak mücerret bir fikir, hariçten aksetmiş bir mefhum, kağıt üzerindeki kanunlarla girmiş bir esas mahiyetinde idi. Milli bir ihtiyaç diye his olunmamıştı. İstiklal Harbinden sonra maarif ihtiyacı milli bir ihtiyaç, milli tecrübeler sahasında dahili bir sevk-ı tabii halini almaya başlamıştır. İş, sistemin muntazan bir sürede tekamülündedir. Genel bir eğitim politikası izlenmeli, bir eğitim Anayasası yapılmalı, yıllık eğitim planlamasına girilmelidir.

Şimdi, işte ulusal eğitimle kast edilen nokta burada ortaya çıkıyor. Bir eğitim politikası izlen-

meli, tabii eğitime bakınca amacı var, yöntemi var, içeriği var, amaç belirlendikten sonra yöntem belirlendikten sonra içerik yıllık müfredatlarla tabii dönemin gelişmelerine göre değişebilir. Ama önemli olan bir eğitim politikasının ulusal eğitim olarak adlandırılabilmesi için, kalıcı, sabit olması, yani bir parti eğitimi, iktidar eğitimi değil, devlet eğitimi olması, ulusal eğitim olması gerekir. Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülmesi yoksa her politikacının, her partinin kendi endekslerine göre, kendi düşüncelerine göre, kendi perspektifine göre getirdiği eğitim olmamalı, elbette böyle olduğu takdirde, eğitim yaz boz tahtasına dönüşüyor, bunun böyle olmaması gerektiğini öneriyor bu misak-ı marif.

Eğitim sisteminde fikir olarak merkeziyet, uygulama itibarıyla de çok ileri bir merkezsizlik hakim olmalı. Bakın bu çok entresan bir nokta sanıyorum. İşte, demin söylediğim gibi, yani bir merkeziyetçi yaklaşım olması lazım, bunun ilkesi itibarıyla ama elbette gelişecektir, elbette değişecektir, yani hiçbir zaman aynı senenin müfredatının ertesi seneye uygulanması diye bir şey sözkonusu olamamalı, çağın gelişmeleri, dünyanın gelişmeleri eğitimde gündeme getirilebilmeli. Seçkinler yetiştirmekten ziyade, bütün halkı, hayat koşullarının gerektirdiği biçimde eğitmelidir. Burada halk eğitimi geliyor, bu halk eğitimi de bu misak-ı maarifin yayınlanmasından bir yıl sonra millet mektepleri olarak uygulamaya konuluyor, bu da tıpkı köy enstitüleri gibi bağımsız bir inceleme konusu olması gereken bir konudur.

Çünkü çok güzel başlamıştır fakat arzu edildiği gibi sürdürülememiştir. Amacına erişmemiştir, en basit kanıtı da, bugün hala okur yazar olmayanların oranı en yüksek ülkeler arasındadır Türkiye. Yani daha okuma yazma sorununu çözmemişiz biz, bunca senelik bir eğitim süreci içinde daha okur yazarlık çözümlenmemiş; ama istatistik bilgilere bakarsanız oldukça yol alınmıştır. Ne oluyor, hepimiz biliyoruz, deniyor ki, kaloniferciler ilkokul diploması sahibi olacak. Gidiyor, buluyor bir ilkokul işte orada sözüm ona sınava giriyor, sözüm ona ilkokul diploması alıyor ve istatistik bilgilere göre bu kimseler ilkokul mezunu oluyorlar. Onun için bunlar çok yanıltıcı. Onun için bu millet mektepleri keşke uygulanabilseydi, keşke geliştirilebilseydi, keşke daha uzun sürseydi. Çeşitli dönemlerde tekrar bu akla geliyor ve bir daha bir seferberlik başlatılıyor, sanıyorum 1980'li yıllarda 1981'de bir kere daha yaşadık bu televizyonda okuma yazma seferberliği falan oldu, ama daha kalıcı bir şey yapmak lazım. Bunu insanların ister duruma gelmesi lazım. Yoksa televizyonla, mekteple, belge istemekle, diplomaya koydurmakla olacak şeyler değil bunlar. Yani insanın, halkın, yurttaşların kültürel düzeyinin o boyuta gelmesi lazım ki, bunun elzem olduğunu kendileri görsünler, bunun için uğraşsınlar, işte bu da bir kültür ve eğitim sorunu, birlikte gelişecek bir sorun.

Batı ülkelerine yalnız öğrenciler değil, öğretmen grupları da gönderilmeli, biliyorsunuz, senelerdir, yapılmakta olan bir şey, evvela öğretmen-

ler eğitilmeli ki, onlar da öğrencileri eğitebilsin savından hareketle, eğitim için çeşitli ülkelerden kısa süreli uzmanlar getirilmeli, yüksekokullar ve üniversite için de öğretmen ve öğretim üyeleri getirilmelidir. Türkiye'nin en önemli ve acil eğitim sorunu öğretmenlerdir, öğretmenler yalnız ders konularında değil, genel olarak eğitimin ana konusu olan çocuk ve insan üzerinde etraflı bilgiye sahip olmalıdırlar.

Öğretmen evet çok önemli bir konu ama işte bizim en üst makamda olan kimselerimiz kalkıp diyebiliyor ki, hiçbir şey olamazsa bir öğretmen olur, oraya göndereyim. Şimdi, öğretmenliğe bakış bu olursa, öğretmenlik saygınlığını bu kadar yitirmiş olursa bu öğretmenden beklenti ne kadar olabilir, bu da çok önemli bir şey, yani size sabah da söyledim, Atatürk son derece önem veriyor öğretmen olgusuna ve mütemadiyen öğretmenlerle konuşuyor, her gittiği yerde mutlaka bir öğretmenlerle sohbet ediyor, bir konuşması, bir söyleşisi var; çünkü onlarda görüyor ülkenin istikbalini, onların yetiştireceği çocuklarda, onların aydınlatacağı düşüncelerde görüyor, saygın bir meslek öğretmenlik bir zamanlar, yani öyle herhangi bir kimsenin yapabileceği bir meslek değil. Şimdi bugün tekrar gündeme geldi, biliyorsunuz, üniversite mezunları direkt olarak öğretmen olsun, pedagoji bilgisi gerekmesin, sertifikası gerekmesin falan. Öğretmen olmak öyle kolay bir şey değil. Yani hem çocukla, hem gençle uğraşmak çok zor, hem ona bilgi aktarabilmek çok zor hem çocuğun istikbalinin aktarılacak bilgilerde

olduğunu bile bile. Bu kadar büyük sorumluluğu alarak öğrenciyle ilişkisini ayakta tutması çok zor bir şey. Aynı bir istenç ve beceri gerektiren bir şey. Sonra, terfi etmeyen hemen hemen tek meslek, işte bir bankaya giriyorsunuz, sıfırdan başlıyorsunuz şef oluyorsunuz, uzman oluyorsunuz, müdür oluyorsunuz, sonra genel müdür ama öğretmen, öğretmen başlıyor, öğretmen bitiriyor. Buna rağmen, işte isteyerek gelinmesi gereken bir meslek, yani özveri gerektiren bir meslek, maddi durumu meydanda, eğitime bir çözüm getirebilmek ve yurttaşlık sorununu çözümlmek için öğretmenlerin durumunu da düzenlemek son derece önemli. Bir yine sevmiyorum istatistik ama ona da başvurmak zorunda kalıyoruz mütemadiyen, bir istatistik veri var elimde, 68 öğretmenle yapılan bir söyleşi de bunların yüzde 61'i 68 öğretmenden 61'i şikayetçi öğretim sisteminden ve durumlarından şikayetçi, bunların yüzde 88'i de velilerin tutumundan şikayetçi. Bugün artık özellikle bu özel öğretim furyasıyla hem okulların, hem öğretmenlerin de saygınlığı son derece azaldı, garip bir şekilde; param kadar okuturum hakim oluyor, paramı veriyorum, karşılığında geçsin benim çocuğum, alsın benim çocuğum diplomayı veya benim çocuğum üzülmesin, benim çocuğum sıkılmasın. Akşamlarını rahat geçirsin; yani bunlar öne geçmeye başladı pedagojik yönü kalmıyor yavaş yavaş bunun. Hele bir de pedagoji olayı kalkarsa ne olur bilmiyorum. Sonra öğretmenlerin 87.4'ü maaştan şikayetçi, gerçekten hepimizin bildiği gibi

son derece düşük maaş olan bir grup, bu öğretmenler, her düzeyde öğretmen son derece düşük bir gelir grubu içinde, ek derslerin, fazla derslerin ücretleri komiktir; yani bunu söylemek bile istemiyorum. Sınıflar kalabalık, yüzde 84'ü öğretmenlerin şikayetçi, ders ücreti yüzde 83, şikayetçi, itibar ise hemen hemen bütün öğretmenlerin şikayetçi olduğu bir konu.

BAŞKAN - Acaba bu konu öğretmenlerin yurttaşlık bilincini vermesini de etkiliyor mu?

PROF. DR. SEÇİL KARAL AKGÜN (Devamla) - Gayet tabii, öğretmenliğe sahip çıkma istenci sarsılıyor, sahip çıkma istenci sarsılırsa ne olacak, olaydan özverili yaklaşım kalkarsa ne olacak? Tabii çok sıkıcı bir durum. Türkiye'de eğitim sistemi birliğe muhtaçtır, ama birlik diyerek yasaklara da gidilmemelidir. Birlik, yönetimden çok fikri ve zihni bir iştir. Şimdi, gördüğünüz gibi bütün özüdür misak-ı maarif denen olayın ve hepsi bugün için de aynı derece güncel ve geçerle noktalarıdır. Bu uygulanmaya çalışılmıştır,

Yine kitle eğitimi veya yurttaşlık eğitimi olarak köy enstitülerinden, halkevlerinden söz ettim, siz de sözü oraya getirdiniz, bunlar aynı dönemin yurttaş eğitimi kurumları, illa yurttaşlık bilgisi dersi şeklinde olmaz, tabii yurttaş eğitimi bunun bir parçası. Şimdi, köy enstitüleri hiçbir yerde aynısı olmamış bir eğitim biçimi olarak çıkmış, çok güzel düşünülmüş, şu bile yeterli, bakın köy enstitülerinin mezunlarına, hiçbirisi alelade bir insan değil, hepsi bir yere gelmiş kimseler. Hep

çarpıcı kimseler. İşte bu demek ki, devletin bütün eğitim kurumlarıyla, orta, lise yükseköğretim kurumlarıyla her yerde olması imkansız, ama köy enstitüleri, bu misak-ı maarifte de öngörülen biçimde, çocukları bir an önce ameli, pratik, hayat için lazım olan bilgilerle donatmak, okuryazarlık sorununu çözmek, hayata hazırlamak. Çok basit bir şekilde bunu çözen bir kurum bu köy enstitüleri, eğer bunlar süregelseydi en azından bir okuma yazma sorunu kalmayacaktı, bir okuryazarlık sorunu kalmayacaktı. Tabii çok yazık oldu ama bunları yeniden koymak da bugünün koşulları içinde imkansız, halk evleri de aynı şekilde; her ikisi de siyasal düşünceler sonucunda aydınlıktan korkunun verdiği endişeyle kapatılmış kurumlar. Yetişkinler için özellikle, Köy enstitüleri bir çırpıda, bildiğim kadarıyla, açılmaya başladığında hemen 17 tanesi birden açılmış, kapatıldıkları zaman 400 civarındaymış sayısı. Halkevleri de aşağı yukarı 400 civarında immiş, bu kadar merkezin halka yaklaşımını bugün bir düşünelim, bugünün teknolojisiyle donatalım ve neler getirir, onu tasarlamaya çalışalım.

Köy enstitülerinin elbette kurulması çok zor, daha doğrusu işlevi de olmaz. Yani o dönem geçmiş, bunda ben yarar da görmüyorum, köy enstitülerinin aynı kalıplar içinde kurulmasında ancak daha başka tür bireyleri ameli ve pratik diyeceğim yine hayata hazırlayacak bir an önce üretken kılacak ve bir an önce düşünen kafalar haline getirecek şekilde hayati bilgi vererek yetiştiren ivedi kurumların kurulması, çok yerinde

olur; ama bu eğitim programı içinde bunu yapmak çok zor, çünkü bunu yaptıkları an bir din eğitimi filan da getireceklerdir aynı içerik içine, halbuki, bugünün teknolojik gelişmeleriyle, bir internet sistemiyle bir bilgisayar ağı kurarak gayet çabuk haberleşmelerin ve net görüntülerin verilebildiği dönemde yararlı ve yeterli eğitim bütün yurt çapında iletilebilseydi kuşkusuz çok etkili olurdu. Bakın mesela televizyon son derece eğitici bir kurum olarak çalışabilir. Neler neler götürebilir, eğitim açısından ama yine ne oluyor üst denetim, alt denetim belli siyasi fikirlerin yansımaları, sonunda pek amaçlanan, arzulanan şeyi verir düzeye gelmiyor. Bu yapılabilsen, bu bir eğitim seferberliği içinde geliştirilebilse son derece yararlı olur. Yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi için, bence evvela çocuklardan başlanmak ve bu çocuklara eleştirel düşünce analiz, sentez, araştırmacılık bunları aşılacak gerekir. Bunları yapabilecek duruma getirebilmek gerekir çocukları. Belli ders kalıpları içinde değil de ders kalıplarının dışına çıkarak. Ama Halk Evleri türünde kurumlar sanıyorum ki onları belki kurmak çok daha kolay Köy Enstitütüleri olayını gerçekleştirmektense Halk Evleri türünde bir kurum geliştirebilmek ve bunu da teknolojiyle donatmak çok daha kolay ve etkin olabilir? Nihayet Köy Enstitütüleri türündeki okullara girecek belli bir yaş grubudur, belli bir kitledir v.s. Ama halk evleri son derece yaygın eğitim ve kültür ocakları olduğu için bunların getireceği yarar da çok daha farklı boyutlarda olacaktır. İşte o zaman tabii ülkeyi

bekleyen gerçek farklı olacaktır sanıyorum. Programların yeniden ele alınması lazım. Daha gerçekçi, daha teknik, daha güncel bir şekilde donatılması lazım. Sonra birde sanıyorum ki ders kitaplarının ele alınması lazım. Köy Enstitülerin bir kenara bırakırsak, normal, okullarda normal eğitim alan çocukların da biz tamamiyle amaçladığımız, arzuladığımız yurttaşlık bilinci ile donatılıp mezun olduklarını iddia edemiyoruz. Tabii siyasal baskılar iktidarların kendi politikaları var. Bunların hepsinin bir kenara bırakırsak ders kitaplarının mutlaka yeniden ele alınması lazım. Hele orta öğretim için yeniden düzenlenmesi lazım. Özellikle Sosyal Bilgiler derslerinin yeniden ele alınması gerekli. Bunun için de Talim Terbiye adı verilen, bir zamanlar çok iyi işlevlerde bulunmuş, ama şimdi tamamiyle bir iktidar organı haline gelmiş kuruma bir çözüm getirilmesi lazım sanıyorum. Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz de çok teşekkür ederiz.

Bu bölümü siz de geleceğe dönük projeksiyonlarda bulunurken, geçmişin çok iyi bilinmesi gerektiğini vurguladınız. Bu arada Misak-ı Maarif'in günümüze ne kadar uygun olduğunu da ortaya koydunuz. Ama bir madde var. Yurt dışından uzman gettirilmesi, belki o zaman için çok geçerli idi, bildirinizde de sunmuştunuz. John Dewey'den başlayıp Ömer Buse'ye kadar uzanan yabancılar Türkiye'ye gelmişler bugünde geliyorlar ama biz diyoruz ki Türk Eğitimcileri olarak Türkiye'de yetişmiş eğitim insan gücü var.

PROF. DR. SEÇİL KARAL AKGÜN - A

tabi şimdi var.

BAŞKAN - Birakınız artık eğitim sorunlarımızı biz çözelim diyoruz. İnşallah 2000'li yılların eğitim sorunlarını biz Türk Eğitimcileri çözeriz. Artık bu ülkenin bize güvenmesi, inanması lazım diyoruz. O noktaya geldik umuyorum, tabi o zamanın şartları için geçerli idi. Diğer önerinizde muhakkak katılabiliriz. Çocuklardan başlaması, ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi. Burada onları daha da çok tartışmamız gerekebilir. Umuyorum belki eğitim bilimleri alanında gelmiş olan Sayın Nermin ÇELEN hanım yurttaşlık bilinçinin kazandırılmasına örgün eğitimde karşılaşılan güçlükler ve önerilere biraz yaygın eğitime de girebiliriz. Çünkü Abbas Bey gelebilecek, çünkü yaygın eğitim bağlamında medyanın, medya sözünü kullanmak istemiyorum ama aklima geliyor. Sözlü ve yazılı basının katkıları olabilir. Tabi biz de bu yurttaşlık eğitimini yaşam boyu bir eğitim olarak görmemiz gerekir. Sadece okullarda örgün eğitim de yapılan çalışma değil, beşikten, mezera kadar devam eden yaşam boyu bir eğitim olarak düşünmemiz gerekebilir. İşte bu 65 milyonun nasıl bilinçlendireceğiz. Nasıl çağdaş yurttaş haline getirebileceğiz. İşte sayın Yavuz'unda söylediği dini bütün yurttaş yerine çağdaş yurttaş nasıl yetiştireceğiz siz bir eğitimci olarak neler öğreteceksiniz bize. Sözü size bırakıyoruz. Buyrun Sayın ÇELEN.

DOÇ.DR. NERMİN ÇELEN - Gerçekten çok zor bir soru ile karşı karşıya kaldım. Ben

önce farklı bir toplumsallaşma kavramı getirmek istiyorum. Çünkü biraz evvel, Sayın Yavuz, Sayın Akgün'ün söz ettikleri toplumsallaşma, empoze edilen bilgiler doğrultusunda idi. Toplumsallaşma dediğimiz zaman biz genç kuşağı biçimlendirme olarak alıyoruz. Ben "Vatandaşlık Bilgisi Anlayışının Gelişimi ve Karşılaşılan Güçlüklerden" söz edeceğim.

VATANDAŞLIK BİLGİSİ ANLAYIŞININ GELİŞİMİ ve KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Doç. Dr. Nermin ÇELEN

[Uludağ Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi]

Toplumlar genç kuşağı belirli bir yaşam biçimine yönlendirmeye çalışırlar. Bu özel yaşam biçimi antropologlar ve sosyologlar tarafından toplumsallaşma olarak adlandırılır. Toplumsallaşma genç insanın aile üyeleri, okul, akran grubu ve diğer sosyal grup üyeleri ile etkileşim sonucu öğrendiği veya özümlediği inançlar, davranışlar sosyal normlar, siyasi değerler ve ahlaki ilkeleri kapsar. Tüm bu sayılanlar toplumsallaşma sürecinde ödülleri ve cezaları ile birey üzerine bir tür baskı yaratan geleneksel yapıya sahiptir. Toplumsallaşma aynı zamanda kültürün hizmetkarıdır. Kültürün devamlılığı onaylanmış norm ve değerlerini aktararak bunu sağlar. Ya da bireylerin dünya görüşünü örgütler. Bu anlamda toplumsallaşma gerekinci bir süreçtir. [Bantock, 1968] Halbuki "İnsan çevresine basit tepkilerde bulunmayan, çevresindekilerle birlikte karar vererek çevreyi kontrol eden politik bir hayvandır" sözleri ile Arsitotales yukarıda verilen toplumsallaşan insan tanımının yönünü değiştirmektedir [Akt. Crikck, 1977]. Kültürel kuvvetler oldukça güçlüdür ama sosyal ve siyasi yönlendirmeler ve değişiklikler tamamen insanların elindedir. Bugünkü

anlayışta toplumsallaşma sürecini yaşayan bireyden toplum hakları, görevleri ve sorumlulukları öğrenmesi; politik ve toplumsal yaşamdaki beceri ve yetenekleri kazanması; topluma standartlar getirmesi; etnik kökenleri, ilgileri, amaçları, değerleri ortak çekirdek değerler ve beklentiler haline getirmesi beklenmektedir. Bireyin siyasi toplumsallaşması bir başka deyişle vatandaşlık bilgisi kazanması demektir.

Toplumsallaşma ajanlarının hepsi aynı güce sahip değildir. Örneğin, aile bu konuda en az etkisi olan bir ajandır. Eğitim ve siyasi örgüt üyeliği bireyleri biçimlendirmede güçlü özellik taşırlar. Çünkü onlar siyasi tutum ve davranışları etkileyebilirler. Toplumsallaşma ajanı olarak eğitim alternatifler arasında bilinçli seçimi ve olası tepkisel entelektüel eylem için uygun öğrenme ortamı temin edebilir. Eğitim, bireyin özerklik, kritik farkındalık, yaratıcı imge ve normlar empoze etmeyen değerler kazanmasına yardımcı olur.

Eğitimde İhmal Edilen Alanlar

Siyaset ve vatandaşlık eğitimi, eğitim alanında tümüyle ihmal edilmiş alanlardır. Ondokuzuncu Yüzyıldan itibaren bazı düşünürler dikkati bu alanlara çekmişlerdir. Bu tarihten itibaren vatandaşlık eğitimi temel eğitim okullarının programlarında yer almaya başlamıştır. Başlangıçta bu programlarda radikal biçimde normlar empoze edilmeye çalışılmıştır. Tutumluluk, temkin ve itaat öğretmenler tarafından kabul edilen davranışlar olarak değerlendirilmiştir. Bu bakış açısında okul; toplumsal ve siyasal kontrol aracı olarak kabul

görmüştür. Bu yaklaşımda yasalara aşırı bağımlılık ve usule uygunluk hakimdir. Çatışmadan ziyade uzlaşma oluşturma ise hedeflerin arasında yer almıştır. Lawton ve Dyfour'a göre bu anlayış içinde devlet okullarında genç indoktrinize ediliyor, mükemmel olmayan ve adaletsiz toplumun normlarını benimsemeleri onlardan isteniyordu [Akt. Ehman, 1980] 。

İki büyük savaş arasındaki dönemde vatandaşlık eğitimi görüşünü değiştirecek önemli adımlar atıldı. Bu amaçla 1935 yılında Sir Ernest Simon tarafından vatandaşlık eğitimi için bir dernek kuruldu. Bu derneğin amacı vatandaşlık eğitimini geliştirmek, alana farklı bakış açısı kazandırmaktı. İkinci dünya savaşının başlaması bu girişimlerin bir süre ertelenmesine neden oldu. Geleneksel eğitim yöntemi devam etti. Onaltı yaşından küçük öğrencilerin sınıf içinde siyasi konuları tartışması yasaklandı. Tersine yapıldığında zarar göreceklere inanıldı. Savaş sonuna kadar geleneksel anlayış devam etti. 1944 den itibaren "Vatandaşlık İçin Eğitim" adlı yeni bir hareket gelişmeye başladı. Yeni anlayış genç insanı çeşitli tutumlar, kapasiteler geliştirmeye teşvik etti ve onları vatandaşlık sorumluluğuna hazırlamaya çalıştı. Sosyal bilimler matematik, fen bilgisi dersleri ile eş değer kazandı. Bu yaklaşımın amacı bireyi örgütlenmiş bir grup veya modern endüstri toplumunun bir üyesi olarak kendine ilişkin farkındalığını ortaya koymaktı. Bir başka deyişle amaç, kendine güvenen, olgun vatandaşlar yetiştirmektir. Yeni yaklaşımın eskisi ile yer

değiştirmesi oldukça zor oldu. Eski içeriğin ve yöntemin katılığı ile yeni yaklaşımın getirdikleri öğretmenlerin kafasını karıştırdı. Konular başarılı işlenemedi. Geleneksel tarih ve coğrafya öğretmenleri bağımsızlıklarını kaybedecekleri konusunda endişelendiler [Akt. Greenstein, 1965]

Yetmişli yıllarda toplum okullardan demokratik süreç, kanunlara saygı, siyasi süreçlere katılma, yasa değişikliği ve adaletsizlikten korunma hakkında genel bilgi vermesini bekler oldu. Siyaset ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili kitaplar, makaleler yazılmaya başlandı. Bu yaklaşım kısa sürede ğretmen ve eğiticilerin, akademisyenlerin dikkatini çekmeyi başardı. T.V ve radyo vatandaşlık eğitimizerine tartışmalara yer verdi. Planlanan yeni eğitim görüşleri yeni hedef ve amaçların uygulanmasında her yenilikte olduğu gibi zorluklarla karşılaşıldı. Bu zorlukların altında çeşitli engeller yatmaktaydı. Bu engelleri dört başlık altında toplamak mümkündür:

1- Tutuculuk Engeli: Toplumda ve eğitim alanında oldukça güçlü, değişmeye dirençli tutucu geleneklere bağlı tutumların varlığı

2- Uzmanlık Engeli: Niyetleri farklı, gelişmeye açık olmayan grupların varlığı

3- Toplumsal Engeller: Toplumsal engellerle aşağıda belirtildiği gibi üç farklı yönde karşılaşılır:

a) Siyaset eğitiminin hedefleri ile sosyal-siyasal kurumların gerçek tavrını ve uygulamaları arasındaki uyum eksikliği

b) Siyasi kültürden miras alınan yasaklayıcı

bazı değerlerin olması (Örn. Tutuculuk, kuram ve uygulama arasındaki yanlış uyum ve bölünme)

c) Demokratik devletin amacı ve doğasındaki uzlaşma eksikliği

4- Pedagojik Engeller: Bu engellere okul örgütlemesi, öğretim biçimleri, program yapılandırma, yöntem bilim, öğretmen yetiştirme, kaynak ve araştırmalarla ilgili bir çok problem yerleştirilebilir. (Brennan, 1981)

Bu yazıda pedagojik engeller ve onlara ilişkin çözümlere yer verilecektir. Pedagojik engelleri en önemlilerinden biri Program Yapılandırma ile ilgili alandır. Yeni programlarda geleneksel anlayışın siyasi okur-yazarlık ile yer değiştirilmesi beklenmektedir. Bu program çerçevesinde; bireyin gerçek yaşantıdaki siyasi konuları irdeleyip çözümleyip kavramsal bilince ulaşması hedeflenmiştir. Siyasi okur-yazarlık; siyasi farkındalık ve anlayışa uygun bilim, tutum ve becerilerin bileşkesidir. Bileşkenin tüm parçaları günlük yaşantı ve dilden alıntı yapılan kavramlarla pratik anlayış geliştirmeyi temel almışlardır. Genç insan belli başlı siyasi tartışmaların doğasını, bu tartışmaların sıradan insanların günlük yaşantısını nasıl etkilediğini farkedebildiğinde vatandaşlık konusunda bilinçlenmiş sayılır. Siyasi okur-yazarlık kazandırma hedefleyen yeni programların amacı genç insanların uzman ya da gönüllü olarak kamu yaşamında ve her çeşit grup yaşantısında paylaşımcı olmaları, toplumsal ve siyasi değerlerdeki çeşitliliğe esneklik göstermeleridir. Yeniden yapılandırılan ve geleneksel anlayışa oldukça ters

düşen programların işlevsel duruma geçişini engelleyen durumlar söz konusudur.

Bunlar aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

- 1- Yeni rol modelinin açıklık kazanmaması
- 2- Yeni programı yürütecek bilgi, beceri eksikliği
- 3- Materyal ve araç yetersizliği
- 4- Mevcut örgütsel yapılanmanın değişiklikle uyuşmaması.

Pedagojik engellerin bir diğeri de kaynak kitaplar sorunudur. Okullar genelde tek tip sosyal bilgiler ve vatandaşlık bilgisi kitapları önerir. Bu kitaplar, planlanmış sosyalleşme ajanı niteliğini taşımaktadır. Toplumun normlarını eleştirmeye izin vermeden doğrudan empoze etmektedirler. Vatandaşlık bilgisi kitaplarında çatışmalara rastlanmaz. Çelişkisi olmayan sosyal ve tarihsel olayları, tek yönlü yorumları yansıtırlar. Batıda yapılan çalışmalarda, gerçek devlet ve vatandaşlık bilgisi ile kitapların içeriği arasında ilişki bulunmamıştır (Zevin, 1983). Bu nedenle vatandaşlık bilgisi kitaplarının öğrencinin duygularına veya bilgi edinmelerine pek katkısı olmamaktadır. Sosyal bilimsel, çözümleyici, katılımcı yaklaşımla yazılacak vatandaşlık bilgisi kitaplarının gençleri güvenilir, tolerans sahibi, faydacı, sosyal eşitliğe inanan, gerekli sosyal kavramları kazanmış bireyler yapacağı görüşü yaygındır. Ülkemizde de bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmış ancak toplumun değerlerinin ezbere yönelik bir tür bilgi biçiminde gençlerin davranış repertuarında yer aldığı bunun yanı sıra demokrasi, devlet, insan hakları kamuoyu, hukuk

kavramlarının altında yatan anlamı kavrayamadıkları izlenmiştir. Devlet ve hukuk gibi somut alt kavramları olan soyut kavramlarda göreceli olarak başarılı olan gençler sözü edilen iki kavramın tüm bilgisine sahip değillerdir. Devlet kavramının hizmet verici ve T.B.M.M, polis ile ilgili bilgisine sahip olmalarına karşın savunma, ekonomik ilişkilerin düzenlenmesi, toplumsal örgüt, toplumsal refah ve kontrol edici özelliklerine hiç değinmemişlerdir. Hukuk kavramının sadece suç-ceza yönüne ağırlık verilip, toplumsal düzen, hak-haksızlık, hakların güvence altına alınması, yasal düzenleme, sosyal kontrol özellikleri göz ardı edilmiştir [Çelen, 1996]. Diğer bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de demokrasinin temelleri ve iyi vatandaşlık ilkeleri kazandırmak Milli Eğitim temel kanunun başlıca amaçlarından. Bu amaçları öğrenciye kazandıracak sınıf içi demokratik ortam, bu konuda sorumluluğu yüklenecek öğretmen ve iyi yazılmış ders kitaplarıdır.

Bu programı yürütecek öğretmenlerin de geleneksel yapıdan farklılaşması beklenmektedir. Önemli sosyal konularla ilgili çapraşık görüşler hakkında farkındalığı teşvik etme ve onaylama öğretmenin sorumluluğundadır. Bu konumda öğretmenin başarılı olabilmesi için kendini tanıması, kendine karşı dürüst olması, öğreteceği çekişmeli konularda yerinin nerede olduğunu bilmesi gerekir. Öğretmenin herhangi bir düşünce sistemini bilinçli bir şekilde empoze etmekten kaçınan profesyonel dürüstlüğe sahip olması bek-

lenir. Öğretmenler, öğrencilerine değişik durumları farklı perspektiflerden görme özelliği kazandırmalıdır. Ayrıca öğretmen öğrencileri kendi tutumları üzerine düşünmeye teşvik etmelidir. Ancak öğretmen öğrencileri, yetiştirme programları öğretmen adaylarını vatandaşlık sorumluluğunu yükleneyecek uygunlukta yetiştirmemektedir. Özellikle sınıf öğretmenleri sosyal bilimler öğretmenlerine göre bu konuda kendilerini daha az rahat hissetmektedirler [Polansky, 1987].

Okullar geleneksel, otoriteler ve hiyerarşik kurumlardır. Dış etki ve baskılara yavaş tepki verirler. Son yirmi senedir durum değişmektedir. Öğretme biçimleri ve okulun genel atmosferi çok yönlü, açık, makul ölçüde demokratik olmaya başlamıştır. Öğrenci katılımı gün geçtikçe artmaktadır. Crick ve Porter, öğrenci katılımı ve başarılı vatandaşlık eğitimi arasında yakın ilişki olduğunu ileri sürmektedirler [Akt. Brennan, 1981]. Programda olmasa bile okul örtülü biçimde öğrencilere sosyal normlar, doğruluğun ilkelerini aktarır. Ancak çeşitli konularda anlamlı tartışmaların yapıldığı, bilginin kritik biçimde çözümlendiği, öğretmenlerin, öğrencilerin düşüncelerini dinlediği, demokratik sınıflar, karar vermeye açık vatandaşlar yetişmesine yardımcı ortam hazırlarlar. Ezbere ağırlık veren, sadece bilgilendirme amaçlı, tartışmaya yer vermeyen özelliğe sahip otoriter sınıf ortamından yetişenler için beklentiler ise tam tersinedir.

Vatandaşlık eğitimi programları ve ders kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bir başka önemli nokta da yaşı. küçük çocukların vatandaşlık bilgisi ile ilgili soyut kavramları anlamadıklarıdır [Ehman, 1980]. Örneğin, beş-dokuz yaş arasındakiler siyaseti başkan, polis, geçmiş kahramanlar gibi semboller ve insanlar olarak tanımlar. Çocuklar bu sembolleri kişisel düzeyde ifade eder ve onlara güvenilir. Bazı araştırmacılar çocukların devleti lider figürleri ile betimlediklerini ileri sürmüşlerdir. Çünkü insanlar soyut süreçlere göre daha somuttur. Orta okul çocuğu ise devlet sistemini, kurumlar ve vatandaşlık ilişkileri olarak değerlendirebilir. On - ondört yaşlarında ise millet meclisi, oy kullanma önem kazanmaya başlar. Olgunlaşma faktörü çocuğun yavaş yavaş somuttan soyut akıl yürütmeye geçmesini sağlar ama yeterli değildir. Kişiler arası ilişkiler, okul çalışmaları, olaylara ilişkin bilgiler, yaşa ve ilgi alanları doğrultusunda hazırlanan kitaplar çocukların sosyal kavramlar geliştirmesinde olgunlaşma faktörüne yardımcı olur [Akt Merelman, 1971] Unutulmaması gereken bir nokta bir kez sosyal şemalar gelişimi doğru ya da yanlış bunları değiştirmek kolay değildir.

KAYNAKÇA

Bantock, 1968, *Culture, Industrilization and Education* Routledge Kagan

Brennan, 1981 *Political Education and Democracy*, Cambridge Univ. Press

Çelen 1996 "Acquisition of Political Awareness" *EARA Congress Liege University Faculty of Psychology and Education*

Crick 1977 *Education and Polity* Inaugural lecture, Birbeck College Univ. Of London

Ehman 1980 "Ehman 1980 The American School in the Political Socialization Process" *Review of Educational Research* Spring, 50, 1, 99-119

Greenstein, 1965 *Children and Politics* NewHaven. C.Tyale Univ. Press

Heater 1969 *The Teaching of Politics* Methuen Inc.

Merelman 1971 *Political Socialization and Educational Climates* Hall, Rinehart ve Winston

Palonsky 1987 "Political Socialization in Elementary Schools" *Elementary School Journal* 87, 5, 493-504

Zevin 1983 "Future Citizens: Children and Politics" *Teaching Political Science* spring 10, 3, 119-126.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Nermin Hanım biraz daha örgün eğitim bağlamında olayı irdelemeye çalıştı. Tabii dönüp dolaşıp işler eğitim programlarına ve ders kitaplarının niteliklerine geliyor bir de yaşamak, bilgiyi salt aktarmak değil de, onu yaparak, yaşayarak öğretmek, vatandaşlık bilincinin örneklerini görmesi lazım, sınıfta demokratik bir ortam yoksa sınıf başkanı demokratik yolla seçilmiyorsa, sınıf öğretmeni atamayla seçiyorsa her halde o sınıfta vatandaşlık bilinci ve demokratik kavramlar da yer etmeyecektir. Eskiden bizim zamanımızda vardı da şimdi sınıf başkanları herhalde seçimle gelmiyor, seçim sistemi kalktı, üniversite rektörünü seçemediğine göre, sınıflar da başkanını seçmiyor demektir.

Yaygın eğitime basın, sözlü basın, görüntülü basınla ilgili hususlar Abbas Beyin konusuydu, kendilerine herhalde gelemediler, ama biz tabii arkadaşlarımızla tartışmalarımızı bu noktaya kadar getirdik, şimdi sizlerle tartışacağız. Artık söz sizlerin.

Katkılarınız, sorularınız, eleştirileriniz olabilir, düşünceleriniz olabilir, yalnız sabahleyin Sayın Oğuzkan Hocamın da uyardığı gibi, biz bunları kitap haline getiriyoruz, kitap haline getirirken, güçlük çekmemek için, soru yönelten katkı getiren kişiler eğer adlarını soyadlarını gerekiyorsa kurumlarını söylerlerse, bizim için ad soyad yeterlidir. Çünkü bulamıyoruz yani, bu sözü kim söylemiş ya da o kısmı olduğu gibi çıkartmak zorunda kalıyoruz. İsimsiz bir soru bize pek cazip

gelmiyor, onun için buna dikkat edilirse, soru yöneltmeden önce adınız ve soyadınızı lütfen belirtirseniz memnun oluruz.

Sizleri dinlemek istiyoruz, sizler bizi dinlediniz, şimdi sıra bizde, biz de sizi dinlemek istiyoruz.

Buyurun Sayın Oğuzkan.

DR. FERHAN OĞUZKAN - Efendim, ben katkıda bulunmaktan ziyade Sayın Yavuz'a ve Sayın Çelen'e iki soru sormak istiyorum. Şimdi onları ilgilendirir diye düşünüyorum, yoksa diğer panelist arkadaşlarımız da cevap verebilirler. Şimdi, yurttaş olmanın ölçülerinden biri de toplumsal hayatta hem mesut yanı mutlu günlerimizi hem de acılı günlerimizi hep birlikte paylaşmak; yani bunu değerlendirmek çok önemli bir şey katılım meselesi. Şimdi dikkat ediyorum, küçük kasabalarda mesela Cumhuriyet bayramı, 23 Nisan, buna benzer yani bizi yurttaşlığa yönelikten bu fırsatlarda halk biraz daha coşkunluk gösteriyor, fakat büyük yerlerde, kentlerde özellikle aydınlarımız bu türlü toplantılara katılmıyor, okuma yazma bilmeyenler katılıyor da, seçkin insanlar bu türlü toplantılara gitmeyi bir nevi yük farz ediyor, bunu acaba nasıl izah edeceğiz, açıklıyacağız?

İkincisini de, Sayın Çelen'e tevcih etmek istiyorum, Şüphesiz yurttaşlık eğitimi verilirken bilginin önemi var, demokrasinin olduğunu, insan haklarının ve özgürlüklerin neler olduğunu kavratmak çok önemli bir şey özellikle üst sınıflarda; bizim okul olarak veyahut öğretmenliğini yaptığımız ders olarak gerçekten çocukları iyi birer

yurttaş olarak yetiştirip yetiştirmediğinizin ölçüsü ne olabilir? Çocuğun mesela bilgisel bakımdan değerlendirilmesini kolaylıkla yapabiliriz; ama yalnız bilgi almakla iyi bir yurttaş olunmuyor. Görüyoruz, örnekleri var, en yüksek seviyede okulları bitirmiş olanlar vergi kaçırabiliyorlar, vergilerini gizleyebiliyorlar. Gayrı meşru yollara düşebiliyorlar, iyi bir yurttaş olmanın tamıyla tersine davranış içinde bulunuyorlar. Belki de bunlar vatandaşlık bilgisi, yurttaşlık bilgisi derslerinden 10 not almışlardır veyahut geçmişlerdir o dersleri başarıyla, demek ki iyi bir yurttaş olmanın başka koşulları var davranış bakımından veyahut gerek duyuş gerek bilgi bakımından. Bunu nasıl ölçecek, bir okul ben iyi yurttaş yetiştiriyorum yahut yetiştiremiyorum diye bir sonuca nasıl varabilecek? Ben bu sorunun ne kadar zor olduğunu biliyorum ama sizin de bir düşüncenizi almak istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz Nermin Hanımın düşünmesini de dikkate alarak ilk cevap hakkını Ünsal Yavuz Beye verelim.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Efendim, herhalde şöyle yaklaşılabılır, biz de Ankara dışında konferanslara halkla birlikte panellere, tartışmalara gittiğimiz zaman sabah meslekttaşımınla konuşuyordum orada çok coşkulu bir toplum görüyoruz. Doğu Karadenizi dolaştık, geldik oradan Malatya'ya gittik. Aydın'a gittik, Giresun'a gittik, İskenderun'a gittik, hakikaten orada insanlarınımızda gördüğümüz coşku bize daha bir güç

veriyor, insanlar konuşmak, tartışmak istiyorlar, belki oralara çok gidilmemesinin verdiği bir açlık olabilir. Bu sizin de vurguladığınız gibi ulusal bayramlar için de geçerli. Orada değişmeyen bir takım şeyler var, ama kentteki insanın sorunlarla içiçe olması, sık toplantılar yapılmasının da verdiği bir bıkkınlığı görüyoruz, aynı ilgiyi büyük kentlerde göremiyoruz, ama başka çevreler, bu salon için söylemiyorum, toplandıkları zaman insanlar dışarıya taşabiliyorlar, hoparlörlerle dışarıya verebiliyorlar konuşmaları, şimdi buraya Milli Görüşler gelsin, bir toplantı yapsınlar hoş buraya gelmez onlar ama, dışarılara hoparlörlerle ulaşmak zorunda kalırsınız. Bizim çevrelerde, aydınlarımızda bir ilgisizlik, bir yorgunluk mu diyelim işte onun için biraz önce söz ettik konuşanımız az. Halbuki konuşmamızın çok olması lazım. Nüfusun yüzde 90'ından çoğunun Atatürkçü olduğuna, Atatürkü iyi anladığına, tanıdığına benim inancım tam. Fakat kimse çıkıp konuşmuyor, bunu üniversite çevrelerinde de görüyorsunuz, aydınlarda da görüyorsunuz, belki aydın, aymazlığı da buralardan kaynaklanıyor, tam konuşulması gereken, tam ulusal günlere veya anı günlerine büyük bir coşkuyla katılması gerekirken, insanlarda bir bezginlik var, ama bu kentlerde var. Kırsal kesimlere gittiğimiz zaman daha coşkulu insanlarda, o ulusal günlere bizim gençlik, talebilik zamanlarımızda gördüğümüz büyük coşkudan hiçbir şeyin eksilmediğini görüyoruz. Tahmin ederim, düşünebildiğim, kentsel kesimlerin yoğun sorunlarının insanlarda ortaya

çıkardığı bir sonuç gibi görüyorum, ama galiba onu da aşılıyor gibi, bizler tehlike kapıya gelmeyince harekete geçmeyen bir toplumuz, uyarılar çok yapılır hiçbir zaman etkili olmaz. Biz belki doğu toplumlarının bir niteliği olsa gerek, ille gözümüzle göreceğiz, yani yeşil bayrakların Atatürk Bulvarını işgal ettiğini göreceğiz ki, ondan sonra "aa olmaz" bu artık çok olmaya başladı diyelim. İşte , bakınız, insanlar bir anda öyle büyük bir koordinasyona gereksinim duyulmadan otobüslerle konvoylar halinde geldiler güzel bir tepkiyi ortaya koydular; ama bunun da sadece Ankara'da değil, ülkenin bütün kentlerinde ve de sık sık da olması lazım. Bu olmadığı takdirde işte o düzeni değiştirme yolunda çalışma yapanlara rahat bir ortam da hazırlamış oluyoruz, yani meydanları boşaltmamak lazım. İnsanlarımıza şunu anlatmamız lazım. Siz ulusal bayram dediğiniz için söylüyorum aslında ulusal bayramlar olmasa dini bayramlar da olmaz. Bunu anlatmamız lazım. Eğer o Sevr haritasını ortadan kaldıracak ulusal bayramlar, o savaş olmasaydı bugün Batı Trakya'da yaşayan insanlarımızdan farklı bir konumda olmayacaktık. Özgürlük olmayan ülkede inanç özgürlüğü de yoktur. Onun için insanların önce o ulusal günlere büyük bir coşkuyla sahip çıkacak şekilde yönlendirilmesi gerektiği inancındayım ben. Bunların da sık sık yapılması lazım. Şimdi, dört tane ulusal bayramımız var, biri gitti, bekleyecek miyiz ta öbürüne kadar, önümüzdeki ilk bayram 23 Nisan, hadi ondan sonra 19 Mayıs yakın, bu konuları sık sık bu arenalarda, platformlarda işleyerek

halkımıza götürmemiz lazım. İşte bir yerde yurttaşlık bilincinin ne olduğuna, nasıl sahip çıkılabileceğine, o insanları inandırmamız, eğitmemiz, öğretmemiz lazım, bu sadece okulda olmuyor. Öğrenciler için de geçerli, bir de okulun dışı var. Bir de öğrencinin okul dışında bir yaşamı var. Orada da öğrencinin peşinin bırakılmaması lazım. Haberleri okuyoruz, bir sürü değişik cereyanlar öğrencilerin içinde sokulmaya çalışıyor, var mıydı şimdiye kadar Türkiye'de bir esrar alışkanlığı, çocuklar dışarlarda, çocukların yakasını bırakmak sürekli takip etmek lazım. Ben kırsal ve kentsel kesimlerdeki coşku farklılığını bu şekilde değerlendirebiliyor. Yani heyecanı istimde tutmak herhalde biz kentlerdeki insanların görevi gibi geliyor bana.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Şu anda diğer panalistimiz Abbas Güçlü Bey geldi, hoşgeldiniz diyoruz, ben kendisine söz vermeden önce, Nermin Hanımdan Oğuzkan Hocamız sorusunun cevabını almak istiyorum. Daha sonra Abbas Beye söz verip düşüncelerini alalım.

DOÇ. DR. NERMİN ÇELEN - Tek düşünebildiğim bilgi empoze edilmemesi sınıflarda, bir konu işlenirken güncel örnekler getirilmesi, örneğin, insan haklarını işliyorsak eğer, Etopya'daki bir çocuğun fotoğrafını getirebiliriz. Batıda yetişmiş, beyaz, tombul bir çocuğun fotoğrafının yanına koyabiliriz ve tartışmayı başlatabiliriz ve o yaştaki çocuklar bile, ilkokul düzeyindeki çocuklar bile çok güzel tartışma yapabiliyorlar, yeter ki bu

tartışma ortamını çocuklara verebilelim. Ya da güncel bir konu, basındaki sansüre ilişkin bir konuyu ortaya getirebilirsiniz, özgürlükle ilgili tartışmayı sınıfa açabilirsiniz ve öğrenciler bu konuda neler düşünüyorlar, tartışabilirler ama hiçbir öğretmen bu tür tartışmalara girmek istemiyor. Yani hiçbir öğretmen böyle bir ortam yaratmak istemiyor, onlar sadece ders anlatmayı tercih ediyorlar. Belki o zaman tartışmayla, sınıf içerisindeki çocukların özgürce kendilerine ifadeleriyle iyi vatandaş yetiştirme şansı ortaya çıkarabilir ve bunu Türkiye'de iki okul yapıyor ve görseniz gözleriniz yaşarın, İzmir'de ve Ankara'da iki okul ve tarih öğretmenleri, vatandaşlık eğitimi dersi veren öğretmenler sınıfta bu tartışmaları özgürce yapıyorlar.

BAŞKAN - Teşekkür ediyoruz.

Dilerseniz sorulara bir ara verip Sayın Abbas Güçlü Beyin söylemek istediklerini mesajlarını alalım, daha sonra sorulara geçelim, hoşgeldiniz diyorum Abbas Beye ve konumuzu daha önceden kendisine iletmiştik Yurttaşlık Eğitimi için öneriler nelerdir. Siz gelmeden önce Sayın Konuşmacılar yurttaşlık eğitiminde yurttaşlık bilincinin kazandırılmasında özellikle ulusal bilincin verilmesi ve bu bağlamda dil bilincinin ve tarih kimliği bilincinin verilmesinin uygun olacağı, bunun için de Atatürkçü düşünce ve çizgide bir eğitimin yapılması gereği üzerinde durdular. Cumhuriyet döneminde köy enstitüleri yoluyla ve halkevleri yoluyla vermiş olduğumuz bu bilincin yine önümüzdeki yıllarda da devam etmesi gereği vurgulandı, örgün eğitim

kurumlarında daha çok ders programlarının, ders kitaplarının düzenlenmesi, öğretme biçimlerimiz de bilginin yanı sıra bilgiyi aktarmada farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması gereği üzerinde duruldu. Tabii hepsinin başında da öğretmen eğitimimizi, yurttaşlık eğitimini verecek ya da sosyal bilgiler eğitimi verecek öğretmenlerimizin eğitiminde farklıklar yapmamız gerektiği üzerinde duruldu. Biz büyük bir oranda örgün eğitimi temel aldık. Yaygın eğitimde 65 milyonun eğitiminde basın, sözlü, yazılı, görüntülü basının vatandaşlık bilincini kazandırmadaki görevi ne olabilir, siz bir basın mensubu ve de bir yurttaş olarak ne önerebilirsiniz, bu konuda düşüncenizi almak istiyorum.

Buyurun Sayın Güçlü.

ABBAS GÜÇLÜ - Öncelikle, geç geldiğim için özür diliyorum.

Vatandaşlık eğitimi açısından baktığımız zaman, Türkiye'de ben birkaç somut örnek vermek istiyorum, bir dönem Almanya'daydım, dil kursu için gitmiştim, Gothe Enstitüsünde en az kırk, elli ülkeden insanlar vardı, bunların içerisinde ülkesini en az sevenler bizimkilerdi, Türkiye dendiği zaman herkes küfürle başladığı, yani politikacılara kızıp, sisteme kızıp, biz ülkemize hep küfür eder hale gelmiştik, bir Amerikalısı, bir Kübalısı ya da Doğu Bloğu ülkelerinden gelen insanlar dahi ne kadar politikacılarına, sisteme, rejime kızsalar bile ülkelerine toz konduramazlardı. Bizde, şimdi sokağa çıkılıp, bir röportaj yapılsa, mikrofon uzatılsa Türkiye'yi ne kadar seviyorsunuz diye maale-

sef Türkiye'yi sevenlerin sayısı çok olmuyor. Yani biz sisteme kızıyoruz, bakkala kızıyoruz, manava kızıyoruz, politikacıya kızıyoruz., kime kızarsak kızalım bu ülkede yaşanmaz, bu ülke adam olmaz diye sözumüze başlıyoruz.

Yine bir başka olaya baktığımız zaman, ben Marmara Üniversitesi İletişim de derslere giriyorum, üniversite son sınıfına gelmiş öğrenciler kürsüye kalkıp iki kelime konuşamıyorlar. Ben her sınavda ısrarla şunu soruyorum, dersiniz hocasının adı nedir, dekanınızın adı nedir, YÖK Başkanının adı nedir, rektörünüz kimdir diyorum ve yüzde 50'sinden doğru cevap gelmiyor. Öğrenci üniversiteye geliyor, dense giriyor, dersin hocasını bilmiyor. Üniversiteye gidiyor rektörünün, dekanının adını bilmiyor, onun da ötesinde Milli Eğitim Bakanı kimdir diye şurada panalistlere ya da dinleyicilere sorsak çoğu bilmez. Belki kendileriyle ilgili olan bakanlıkları bilirler ama bir başkasını bilmezler. Yine normal vatandaşın bilinmesi gereken konulara yöneldiğimiz zaman, dışarı çıktığımız zaman, sorduğumuz zaman hiç kimse bilmiyor, bunda kabahatli kimdir, sadece eğitim sistemimiz. Anne, babalar da kabahatli, medya olarak bizim de kabahatimiz var, devletin pekçok kabahati var. Biz öyle bir eğitim sistemi oluşturmuşuz ki, daha ilkokul birinci sınıftan itibaren öğrencileri at yarışı gibi sınavlara hazırlar hale gelmişiz, ikinci, üçüncü sınıfta öğrenciler maalesef testlere dershanelere gider hale geldiler. Sınavlarda yurttaşlık bilgisi nedir diye ya da vatan sevgisi nedir diye ya da Atatürkçülük nedir diye

hiçbir soru gelmediği için, öğrenciler bu tür değerlere de önem vermiyorlar, önem vermedikleri için değerler giderek yitiriliyor, Ben birkaç defa daha yazdım, Güneydoğuda 3 binden fazla okul, 15 yıla yakın kapalı. Güneydoğu yatılı bölge okullarının tamamını kapatmışız, ondan sonra da orada yaşayan insanların çocuklarına Türkiye'yi öğretmemişiz diyoruz vatandaşlık bilincini vermemişiz, bu ülkeyi sevdirmemişiz ondan sonra da, niye PKK'ya katılıyorlar diyoruz onlara kızıyoruz. Bizim temel eğitim sistemindeki ortalama eğitim süresi Türkiye'de maalesef 3.6 yıl. Yani biz Türk toplumu olarak, okuma yaşındaki insanlar olarak, daha ilkokuldan bile mezun olamamış bir toplumuz ve halen 23 yıldır da 1973'te karar alınmasına rağmen de sekiz yıllık temel eğitimi çıkartamadık, işte imam hatiplerin aman orta kısımlarına dokonulmasın diye başta Refah Partisi engelliyor, diğer sağ muhafazakar partiler de onlara çanak tuttukları için, destekledikleri için de sekiz yıllık zorunlu eğitime çıkamıyoruz. Haziran ayında Şûrada kabul edildi ona rağmen, aynı partinin bakanları olmasına rağmen biri karar aldı, öbürü rafa kaldırıldı, sekiz yıllık zorunlu eğitime geçmedik. Sekiz yıllık zorunlu eğitim bugün 180 Birleşmiş Milletler ülkesi içerisinde sadece 5-6 tanesinde artık 5 yıl olarak kalmış, öbürlerinde sekiz yıl, on yıl, oniki yıl ve üstü. Avrupa da okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 90'larda hatta zorunlu hale geldi. Bizde okul öncesi eğitim yok, artı temel eğitimde okullaşma oranı 3.6 yıl ve bu 3.6 yılın da bir kısmı sınav yarışlarına, şuna

buna gidiyor. Zaten yetersiz öğretmenler var, o zaman biz normal vatandaşımızı nasıl yetiştireceğiz? Yani bizim bir kere temel eğitim süresini on yıla, on iki yıla çıkarmamız lazım. İnsanları en az bir on yıl öyle ya da böyle bir eğitimden geçirmemiz lazım. Bu on yılda sınavlardan arındırmamız lazım. İnsanların kafasındaki tek şeyin yarın hayata atıldığı zaman kendini ayakta tutabilecek oy verdiği zaman bilinçli şekilde oy verebilecek bir devlet dairesine gittiği zaman hakkını arayabileceği bir eğitim olması gerekir.

Bugün insanlara biz her şeyi öğretiyoruz okulda ama temel vatandaşlık bilinçlerine yönelik olarak hiçbir şey öğretmiyoruz, ondan sonra da diyoruz ki, bu vatandaşlar niye hep böyle oluyor, niye ülkesini düşünmüyor, niye vatandaşlık görevlerini yerine getiremiyorlar diyoruz. Bugün, biraz önce öbür tarafta bir toplantı daha vardı, üniversite giriş sistemi tartışılıyordu, orada da buradakinden daha az insan var. Şimdi anne babalara sorsanız gençlere sorsanız Türkiye'deki en önemli sorunların başında üniversite giriş sistemi gelin. Çünkü üniversite giriş sistemine göre insanların geleceği üç saatlik bir sınava göre belirleniyor; ama böyle önemli bir toplantıya hiç kimse gelmiyor, niye gelmiyor, bilinçli değil. Yazın, biz hatırlıyoruz. ÖSYM çok büyük temel yanlışlıklar yaptı, sınavda yanlışlıklar yaptı her şeyi sil baştan yanlış yaptı, biz kampanyalar başlattık, 300-500 tane telgraf, telefon geldi, Başbakan, Cumhurbaşkanı, Milli Eğitim Bakanı, YÖK Başkanı hepsinin telefonlarını verdik. Yani vatandaşlık bilincinizi

kullanın, hakkınızı kullanın, bakın einizden sınav hakkı alınıyor ya da sizin hakkınız başkalarına veriliyor, bu kadar önemli bir konuda hiç olmazsa duyarlı olun diye. Maalesef insanlar duyarlı olmuyor. İşte ona da çok kolayca neden buluyorlar. Her on yılda bir darbe olursa insanlar sözlerini söyleyemiyorlar, bastırılıyorlar deniyor. Bu işin kolaycı yanı tabii.

Bence insanlar söz söyleme haklarını yeterince kullanmıyorlar, oy verme haklarını yeterince kullanmıyorlar, ben tam Aralık seçimlerinden önce vatandaşlık eğitimi diye bir yazı yazmıştım. Vatandaş kendi bilincinde olmayan bir vatandaş, oyunun hakkını vermeyen bir vatandaş seçimine girse ne olur, girmese ne olur. Seçmen yaşı 18'e indirildi, 18 yaşına indirilmesi demek 3 milyon yeni seçmen demektir, 3 milyon yeni seçmenden sadece, 600 bin tanesi kütüklere kayıt yaptırdı, oyunu kullandı. Yani gençlerimize, ki en aydın, en dinamik Atatürk'ün de, ülkeyi emanet ettiği gençlere oy hakkını veriyoruz, gidin oylarınızı kullanın, ülkeyi sizler adına yönetecek insanları seçin diyoruz. İnsanlar onu dahi, oylarını dahi kullanmıyorlar, o zaman burada yanlışlıklar var, tepeden aşağıya yanlışlıklar var. Yani yanlış kimdedir ondadır bundadır arayışı içerisinde bence yanlış ortadan kaldırmak için önce tespit etmek gerekir, tespit ettikten sonra da tedavisinin nasıl olacağı üzerinde karar verip hiç yılmadan onun üzerine gitmek lazım.

Benim bu konudaki asgari görüşüm, temel eğitimin en az sekiz, on yıla çıkartılması gerekir

doğrultusundadır. Bu sekiz on yıl içerisinde hiç sınav olmadan insanlara gerçekten ayakta kalabilecekleri, vatandaşlık bilincine yönelik bilgilerin verilmesi lazım. Ondan sonra ne yaparsa yapsın; meslek seçimi olmaması lazım. Üniversiteye hazırlar veya bir üst kuruma hazırlar hale gelmesi lazım. Temel eğitimden sonra ister bir üst öğretim kurumuna hazırlansın, ister mesleğe yönelsin ne yaparsa yapsın; ama asgari sekiz, on yıllık bir eğitim süresi verelim. Şimdi biz gümrük birliğine, Avrupa Birliğine ya da işte bilmem İslam Birliğine sokmak için politikacılar bir hayli çaba sarf ediyorlar, biz bu 3,6 yıllık eğitim süresiyle, ilkokuldan mezun olmamış bir insan kitlesiyle Avrupa Birliğine girsek ne olur, girmesek ne olur. Onlarda ortalama öğretim süresi ondört, onbeş yıla kadar çıkıyor, bizde yüksek öğretimde okullaşma oranı yüzde 12, Avrupa ortalaması yüzde 36'larda ve Japonya gibi Kanada gibi, Amerika gibi ülkelerde de yüksek öğrenimde okullaşma oranı yüzde 75'lerde. Bırakın vatandaşlık eğitimi iyi bir vatandaşım diyebilmemiz için ya da vatandaş olarak dışarda sesimizi yükseltebilmemiz için herşeyden önce iyi bir eğitim altyapımızın olması gerekli. Biz bu kadar eğitim süresi ile çıkıp sesimizi yükseltmeyiz diyorum.

Yine çok yanlışlar yapılıyor. Bugüne kadar biz insanları hep yanlış kutuplara gönderdik, temel hak ve hürriyetlerle vatandaşlık haklarıyla normal insan haklarıyla bugüne kadar yanlışlar yapıldı. 12 Eylül'de ondan öncesi rejimde Atatürk'çülük diye diye insanları Atatürk'ten soğutur hale geldiler.

Şimdikiler de İslam diye diye insanları dinden soğutur hale getiriyorlar. Artık uçlardan kaçmak zamanı geldi de geçiyor diyorum. Biz insana önce insan olarak neler öğretiyoruz diye bakmak gerekir. Halbuki insana biz hep ideolojik olarak yaklaştık. Kim yaklaştı? Bizi yönetenler yaklaştılar. İdeolojik olarak yaklaştıkları için de insanın neye ihtiyacı var neye yok demediler. Tamamen kendi ideolojiler ya da kendi parti felsefeleri doğrultusunda onlara bir şey vermeye çalıştılar. Ondan sonrada bu vatandaş niye şunu yapamıyor, bu vatandaş niye bunu yapamıyor diye kızıyoruz. Bize de kızıyorlar, sizin hiç mi görevimiz yok medya olarak diye. Televizyonlardan örnek vereyim. Kemal SUNAL filimlerinin 20 inci gösterimlerinde dahil 11,12 reyting yaparken, Oskarlı filimleri koyuyorsunuz, çok kaliteli filimleri koyuyorsunuz. 3,4 reyting yapıyor, Onun dörtte biri kadar reyting almıyor. Bunlar da eninde sonunda ticari kuruluşlardır. Reyting alan, bol reklam alan filimleri koyacaklardır. Burada toplum olarak hiç mi kabahat yok? Yani bence medyanın toplumu yönlendiriyor, yoksa toplum mu medyayı yönlendiriyor. Bence medyayı yönlendiren toplumdur. Eğer toplum Kemal SUNAL filmlerinin 20 nci versiyonunu oturup saatlerce bir daha izlemezse, o tür filimler konmaz. Toplum bu yönde yönlendirecek olan kimdir? Siyasi partiler, eğer onlar adına çıkıyor, parlamentoğa giriliyorsa, siyasi partilerdir. Ve herşeyden önce devlettir. Biz özel kanallara kızıyoruz niye yapmıyorsunuz, etmiyor-

sunuz diye. Ama devlet, devlet olmanın gereğini yerine getirip elinde 5 tane TRT'nin kanalı olmasına rağmen, bunu profesyonelce kullanıp insanlara vatandaşlık haklarını öğretmiyor, ya da onları izlenir hale getiremiyor. Burada devlete çok daha ciddi görevler düşüyor. Devletin de dar kalıplar içerisinde çıkıp izlenir hale getirilen programlar, anlatılır hale getirilen programlar idolojik saplantılardan uzaklaşıp, daha insanları kavrayıcı, ayaklarını yere bastırıcı bilgiler vermesi gerekiyor.

Burada anne, babalara da çok görev düşüyor diyorum. Ben gençlerle yaptığım söyleşilerde, ya da gençlerin toplantılarına katıldığımız zaman, devlete hiç, güvenmeyin diyorum. Devlet bugüne kadar sizi düşünmedi, düşünmeyebilir. Düşünmüyor da. Düşünmüyorsa artı puan koyarak bir tarafınıza koyun. Artı anne, babalarınıza da çok güvenmeyin diyorum. Yine dün İstanbul'da bir toplantıydık, anne babalara yönelikti. Üniversite Sınav Seçiminde öğrencilere yapacakları katkı yönündeydi. 1500 kişi çağırılmış, 40-50 kişi vardı. Çocukları onlar için en önemli varlık, sınavlar onlar için en önemli şey, böyle bir toplantı için 1-2 saatini ayırmıyor. Onlar sanıyorlarki çocuğun kurs parasını ayarladığımız zaman çocuk üniversiteye girer veya giremez. Bütün çocuğun sorumluluğundadır diyorlar. Dolayısıyla anne, babalar da gençler için çok önemli bir kaynak değil, onları düşünen kaynak değil. Sözde çok düşünüyorlar ama, iş uygulamaya, fiiliyata gelince, çok fazla düşündüklerini sanmıyorum.

Gençler de kendilerini düşünmüyorlar, Üniversite son sınıf öğrencisine, 150 kişilik bir sınıfta ben soruyorum. Basın Yayını bitiriyorlar. Mezun olduktan sonra ne yapacaksınız? Diyorum. 3,4 kişi kendini herhalde yeterli hissettiği için gazeteci olacağım diyor. Üniversite son sınıfa gelmiş 4 ay sonra mezun olacak aşamaya gelmiş bir öğrenci, ben daha ne yapacağımı düşünmedim diyor. Yani bu aşamada, sadece Basın Yayında böyle değil, üniversitelerimizin çoğunda maalesef durum böyle, ve öğrenciler öyle bir duruma gelmişler ki. Zaten yanlış bir meslek seçiyorlar, daha sonra da ne yapacaklarını bilmedikleri için dört yıllık fakülteleri, 6 ile 8 yıl arasında bitiriyorlarki, hiçbir zaman şunu düşünmüyorlar. Vatandaş olarak, devlet olarak zaten kit kaynaklara sahibiz, bu kit kaynaklar içerisinde bana devlet yer ayırmış, üniversite ayırmış, ben 4 yıl içinde bir an önce mezun olayım ki, kapıda da 1,5 milyon insan var, Onlar gelsin girsinler, diye düşünmüyorlar. Sen buna hayret ediyorum.

Romanya'ya gitmiştim ben daha Çavuşesku döneminde idi . Doğu blok ülkelerinde de gördüm sokaklarda hep telefon vardı. Telefonlar ücretsiz idi. Bizdeki gibi jetonlu değil. Hayret ettim ücretsiz telefon olurmu?. İnsanlar oturup saatlerce konuşmaz mı? Yok dediler burda insanlara şu bilinç verildi. Gerektiği kadar konuşur, eğer fazladan konuşursa, bir başkasının hakkının yeneceğini anlar dediler. Orda böylesine bir vatandaşlık bilinci yaratmışlardı. En azından telefon konusunda yaratmışlardı. Diğer konuları hiç

karıştırmadım. Bizim de burada insanlarımıza kendisinin haklarının, başkasının haklarının çiğnememesi gerektiğini anlatmamız gerekir. Bizde herkes demokrasinin bir tarafın sarılıyorsa, demokrasi özgürlüktür, herşeyi yapmaktır diyorlar. Kendisi için herşeyi yapıyor ama öbürü için neleri zaten demokrasi kültürümüzde yanlışlar var diyorum. Vatandaşlık kültürümüzde yanlışlıklar var diyorum. Bir dizi yanlışlıklar var. Ama önce diyorum ki temel eğitime de gelmeden okulöncesi eğitimden başlayalım diyorum. Okulöncesi eğitimden itibaren biz bunlara bu bilgiyi bu kavramları öğretmezsek, ondan sonra hiç öğretemeyiz. Bakın kuran kursları okul öncesi eğitime kadar indi. İslami kreşler ve ana okulları giderek yayılıyor. İnsanlar daha 3-5 yaşından itibaren çocukların kafasına onları sokmaya başladıldıktan sonra, siz ondan sonra, istediğimiz kadar lisede, üniversitede ya da vatandaş olarak sokağa çıktıktan sonra vatandaşlık bilincini aşlamaya çalışın, o ümmet olmuştur. Ümmeti vatandaş yapmak artık çok daha zor olacaktır. Bence ne yapılacaksa eğitim sistemi çerçevesinde yapılması gerekir. Bir de bu tür toplantıların, biraz kuru olmaktan çıkartılarak, daha aktif daha katılımcı bir havaya sokulmasında yarar vardır diyorum. Bir de ne söyleyeceksek artık, herkesin bir şeyleri söylemesi gerekir. Karşı tarafta herkes istediğini söylüyor, artı yapıyor, icraata geçiyor. Ama laik ve demokratik geçinen kesimler, hala düşünüyorlar. Acaba söylesek mi? Söylemesek mi? Diye. Bence Türkiye'de artık her şeyin konuşulması, söylen-

mesi zamanı geldi de geçiyor diyorum.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Biz de çok teşekkür ederiz. Şimdi katılımcılık dediniz. Sayın dinleyicilerden bizde katılım bekliyoruz. Buyrun efendim. Sorulara zaten geçmiştik. Hocam buyrun. Beşir Hocamdan sonra, Sayın Akçakayalıoğlu, Beşir Göğüş Bey evet.

BEŞİR GÖĞÜŞ - Yeterli veya değil, fakat ilk, orta okullarda vatandaşlık eğitimi verilebiliyor. Liselerde büsbütün kesiliyor bu. Liselerde yapabilmek için bu eğitimi verebilmek için İnkılap dersleri nasıl okutulmalıdır. İnkılap dersleri Cumhuriyetin getirdiği vatandaşlık fikrini verebiliyor mu, veremiyor mu? Bunu sayın Ünsal Yavuz'dan rica ediyorum.

Nermin Çelen'den de liselerde bazı temel kanunları okutmanın faydası var mı? Diye soruyorum. Mesela Anayasa, Seçim Kanunu ve benzeri, Başka ne düşünüyorsunuz, liselerde bu eğitimi vermek için nasıl yollar düşünüyorsunuz?

BAŞKAN - Diyorsunuz ki eğitimin bir sürekliliği olması gerekir. Liselerde de devamının mı olması gerekir?

BEŞİR GÖĞÜŞ - Liselerde çocuklar sosyal kanunlara daha çok ilgi, duyuyor, o yolda geliyor ve zararlı telkinlerde açık bulunuyor. Biz bunları önlemeliyiz diyorum.

BAŞKAN - Ben bu kez isterseniz Nermin Hanım'dan başlayayım. Ünsal Bey'e biraz dinlenme süresi verelim. Buyrun sayın ÇELEN.

DOÇ. DR. NERMİN ÇELEN - Tabi ki orta

Üçte bitiriyoruz. Lisede de devam lazım. Hergün yeni birşeyler kazandırabiliriz çocuğa. Sosyoloji derslerinden de yararlanabiliriz. İnkilap Tarihi derslerinin yanı sıra. Eğer hala programlarında varsa öğrencilerin.

BEŞİR GÖĞÜŞ - Üçüncü sınıfta okutuluyor.

BAŞKAN- Sosyoloji lise sonnda.

DOÇ. DR. NERMİN ÇELEN - Lise sonnda okutuluyor evet.

Şimdi tabiki lisede her sene ya da her somestr öğrenciye bu tür bilgiler vermenin güzel olduğu bir gerçek. Ama sadece bilgi vermek yeterli değil. Sadece bilgi düzeyinde kalmamasını istiyorum. Kendi deneyimimi söyleyeyim. Ben çocuğumla birlikte 4 ncü sınıfta Sosyal Bilgiler Kitabında yerel yönetimin seçimleri, yerel yönetimin görevini yeniden öğrendim. O güne kadar bana öğretememişler. Çünkü sadece bana ezberletmişlerdi. Yani güncel olayları, sınıfa tartışmak belki sadece bir sömestride bir konu işlenebilir, ama tartışarak işlenebilir. Ezberlenince unutuluyor. O konu ile ilgili bir vatandaş değilseniz, iyi de yetiştirilmediğiniz zaman uzaklaşıyorsunuz ve topluma da pek bir faydası olmuyor.

BAŞKAN - Evet teşekkür ederiz.

Sayın Yavuz.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Efendim tabi İnkilap diyoruzda ben Devrim diyeyim gene ona. Ne yapalım yasa ismini İnkilap koymuş. Bizim Enstitümüzün adı da İnkilap Tarihi Enstitüsü, antentli kağıtlarımız öyle ama bu da bize ters gelen bir sözcük, onun için biz devrim diyoruz

konuşmalarda. Şimdi tabii orta öğretimde bu derslerin yeterince, hakkınca öğrenciye gtrebildiğini ben sanıyorum. Belki kitaplar yeterli zaman zaman bakıyoruz inceliyoruz. Fakat herşey yine öğretimde başlayıp, öğretimde bitiyor. Maalesef bu memlekette çok hızlandırılmış kurslarla öğretmenler yetiştirilip, topluma sunuldu okulara gönderildi. Geçen senelerde hepimiz anımsıyoruz. Şimdi tabii herşey öğretimde başlar öğretimde biter. Kitabın içindeki konuyu kendi saplantıları şeklinde, kullanarak, götürüyorsa ki, götürenler var. Sadece orta ğretim için değil, üniversitede dahi rastlıyoruz rasladığımız Ege niversitesinde bir Cumhuriyet Tarihi Kitabı var. Sanıyorum 175 sayfalık bir kitaptı. 1919 - 1938 arası beş sayfada geçiyor. Üniversitede bu iş böyle yapılıyorsa. Anlatmaya olanak yok. Orta öğretimdeki sıkıntıları biz üniversitede çekiyoruz. Örneğin benim en çok üzerinde durduğum konu 19. Yüzyıldaki Düyunu-u Umumiye meselesidir. Bu kurumun ortaya çıkması ve bu kurumu ortaya çıkaran nedenler. Çünkü tarih eğer ders alınması gereken bir bilim dalı ise ki öyledir, o halde, tarihi olayları neden sonuç ilişkisi içinde insanlara iyi götürmemiz lazım. İyi anlatmamız lazım. 19.yüzyılı bu Düyunu-u Umumiye idaresinin Düyun-un kurulmasını hazırlayan sebeplerle, değerlendirildiğimiz ve beraberinde getirdiği sonuçları iyi incelediğimiz zaman bunu anlattığınız zaman öğrencinin size ilk söylediği şey. Bugüne ne kadar da benziyormuş

oluyorlar. Bir kısmı öyle diyor yalnız. Diğer kısımda bu Osmanlılar hiç doğru bir şey yapmamışlar mı? Hocam. Baştan beri hep Osmanlı'yı eleştiriyorsunuz. Çünkü liseden aldığı formasyon, liseden liseye, öğretmenden, öğretmene maalesef çok değişik. Milli Eğitim Bakanlığı mademki bir ulusal eğitim programı çerçevesinde bu işi götürmek amacındadır, o zaman bunun da kontrolünü iyi yapması lazım. Birinci boyut bu.

İkinci boyut üniversitelerdeki geçen senelere kadar karşımıza çıkan tablo. ABBAS Bey de bunu söyledi. Atatürkçülük'ten bıktırma. Bal yiyen baldan bıkar. 80 yönetimleri tuttular, üniversitede her sınıfa Atatürk ilke ve inkılapları dersini koydular. Hakikaten öğrenci de bu işten sıkılmaya başladı. Sıkılmış öğrenci karşısında şevkle ders yapmanız da olanaksız. Öğretmen de bu işten uzaklaşmaya başladı...

[Bant değişimi]

Belki de işin temelinde sulandırmak amacı yatıyor idi. Bu iyi bir yöntemdi. Hem Atatürkçü görünebilecektiniz. Hem de böylece insanları Atatürkçülükten soğutacaktınız. Biz bunu bir seneye ve zorunlu ders olarak, haftada iki saat okutulan, devamı zorunlu derse dönüştürdük ve ilgi arttı tabi. Öğretmen de bu işi severek, hissederek, zevk alarak yapıyor. Fakat şu da ortaya çıktı. Bu bir senenin de az olduğunu düşünüyorum ben. Bunu iki seneye çıkarmak gerekir.

Bir diğer boyutta şu. Biz her zaman sandık ki

eğer Mondros Mutarekesi ile beraberinde getirdiği sonuçlarla yola çıkar, ulusal bağımsızlık savaşımızın bütün kongrelerini, savaşlarını, gözümüzü kapayıp ezbere söylesek bu işi bilir öğreniriz sandık. Burada yanıldık. Burada büyük bir hata yapıldı. Aslında yapılması gereken Atatürkçü felsefenin bıkmadan usanmadan, tabii o bir kronojidir tarihi olaylar, olgusudur dizinidir. Bunların bilinmesi lazım. Tarihi dönemeçlerdir. Ama bunun yanı sıra neyin neden yapıldığını iyi in-deleyen, düşünsel platformda değerlendiren biçimin devreye sokulması lazımdı. Tahmin ediyorum, şimdi bu konularda yeterli kitaplar var. Belki beğenilmeyebilir, ben Yükseköğretim Kurumunun, YÖK'ün *Atatürk İlke ve İnkılapları 2* diye beş saygıdeğer meslekdaşımızın, hocamızın yazdığı kitabı fevkalade felsefi ve düşünsel olarak isteneni veren, hiç olmazsa merak uyandıran, araştırmaya, düşünmeye yöneten bir boyutu nedeni ile senelerdir 1987'den beri ders vermeye gittiğim bütün okullarda zorunlu ders kitabı olarak okutuyorum. Ergun Özbudun, Ahmet Mumcu, Turan Feyzioğlu rahmetli hoca, Agah Çubukçu, Yüksel Ülken rahmetli hocamız, tarafından hazırlanmış fevkalade değerli bir kitap. Değerini şuradan anlıyoruz. Bazı üniversiteler rektörleri bu kitabı okutmuyorlar. YÖK'den gönderildiği halde depolarda tutuyorlar bu kitapları. Ben onu da iletirim. Polis Akademisinde bu dersi veriyorum. Geçen seneden beri bu kitabı orada da zorunlu ders kitabı olarak Akademi'ye aldır-dım. Bence işin düşünsel platformunu bir şapka

devrimi, ya da bir yazı veya dil devrimini şekilci olarak ezberleyip, geçmekten öte; öncesi ve zorunlu kılan nedenler ve getirdiği sonuçlar ile veren bir kitap. Bir dil devrimini, bir tarih tezini, bir ulusal kimlik oluşturmada yeni kurulmuş ulus devletin toplumunu ulusal bilince ulaştırmaktaki temel işlevini göz ardı edip yüzeysel bir şekilde öğrenciye götürdüğü zaman öğrenci onu ezberleyip geçecektir. Konuyu buradan, bu açıdan, bu perspektiften alıp tartışmalı dersler, keşke fakültelerde o kadar kalabalık anfiler olmasa da herkes hazırlayıp gelse, aktif metotla tartışarak götürsek daha da işlevsel olur inancındayım. Ama tabii o zaman da orta öğretimden, liseden gelen öğrencilerin biraz birikimli olarak gelmesi lazım. Bizim yaptığımız maalesef ilk önce kafalardaki yanlışları kırmak. Herkes ilk derste soruyoruz. Kimin evinde Atatürk'ün Söylevi var. Bütün eller kalkıyor. Herkes el kaldırıyor. Peki ilk sayfayı kim açtı diyince. O kadar az sayıda el kalkıyor ki. O zaman görüyorsunuz. Kitap rafta duruyor. Bir dekorasyon malzemesi olarak duruyor. Bunu da devreye sokmak lazım. Birinci elden kaynak olarak okutmak, okumayı özendirmek, örnekleri de hep içinden çekerek o kitaba öğrenciyi ve vatandaşı yöneltmek olanaklı olabilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz.

Sayın Akçakayalıoğlu, buyrun.

CİHAT AKÇAKAYALIOĞLU - Teşekkür ederim. Efendim çok değerli konuşmacılarımız-

dan, hocalarımızdan büyük yararlar gördük. Şimdi ben bu arada Sayın Yavuz hocamla ilgili bir katkıda bulunmak istiyorum. Konuşmasına bir katkıda. Biz birbirimizi tanıdığımız için benim bu katkı hevesimin çok olduğunu bilir.

Efendim kendileri Atatürk'ün ilim ve akıl felsefesini ifade eden noktalara değindiler. Ayrıca Atatürkcülük terimine de değindiler. Atatürk İnkılapları terimini de kullandılar. Ben Atatürk İnkılapları teriminden hareket edeceğim. Vakti ile hocamla biz bunu konuştuk. Atatürk İnkılapları yoktur efendim. Atatürk İnkılabı vardır. O bir İnkılap'tır. Nutukta Atatürk İnkılabımız demiştir. İnkılaplarımız dememiştir. Şimdi Atatürk ilkeleri vardır. İlkeler İnkılap'tan evveldir. Atatürk İnkılabı ve inkılap hareketleri vardır onun için de. Harf inkılabı terimi yanlıştır. Ben bunu birçok defalar bizim toplantılarımızda belgeleri ile arz etmişlerdir. Atatürk İnkılabında harf değişimi veya hareketi.

Şimdi bunu bırakalım bir tarafa. Ben hocamın değindiği Atatürk'ün şuradaki giriş yerindeki ifadesini Atatürk'cülüğün temeli olarak, sayın başkanımın da lütfen kabul buyurması şartıyla, okumak istiyorum. Ben manevi miras olarak hiçbir nasırıkatı bırakmadım. Nasırıkat değişmez fikir ve kuram demektir. Hiçbir doğma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış düstür bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır. Benden sonrakiler bizim aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü müşkülât önünde belki gayelere tamamen eremediğimizi, fakat asla taviz vermediği-

mizi, akıl ve ilimi rehber edindiğimizi tastik edeceklerdir. Zaman süratle dönüyor. Milletlerin, cemiyetlerin, fertlerin saadet ve bedbahlık telakileri de değişiyor. Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirdiğini iddia etmek aklın ve ilmin inkişafını inkar etmek olur. Benim Türk Milleti için yapmak istediklerim, başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihfer üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse manevi mirascılarım olurlar.

Sayın dinleyen değerli büyüklerime ve arkadaşlarıma arz ediyorum. Bakınız bu ifadelerden sonra manevi mirascılarım olurlar diyor. O halde Atatürk'ün tesbit ettiği Atatürk'çülük işte budur. Manevi mirascıları olursak, biz o zaman Atatürk'ün bu felsefesine uygun Atatürk'cü olmuş oluyoruz. Bu yazı benim kendi yazımdır. Aslında Atatürkçü düşünce ve felsefe konusundaki Atatürk Yüksek Kurumu dergisinde yayınlanmıştır.

Bir de şuna değinmek istiyorum. Sayın hocam birkaç defa değindiler. Laiklik kavramı. Bakınız Atatürk'le ilgili benim arz ettiğim şeylerin hepsi belgeseldir. Ne diyor Atatürk. Şimdi de, çok güncel olduğu için ölümsüz önderimiz laiklik kavramı ve anlamı üzerinde bir fikir çalışması sırasında verdiği direktifi sunmak ihtiyacını duydum. O diyor ki Laiklik yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. Aynı zamanda bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyetini tekaffül etmesi demektir. Tekeffül: üstlenmek

anlamındadır yüksek malumlarınız, arkadaşlarım da biliyorlar. Laiklik kavramının dinsizlikle hiçbir ilgisi yoktur. Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisinde Laiklik kavramı bazıları tarafından dinsizlik olarak Meclis'in çatısı altında ifade edilmiştir.

Tarih Kurumunda verdiğim bir konferansta söyledim arkadaşlarım. İstanbul'da bir belediye başkanı var. Bunu kişisel manâda kabul buyurmayın. Hocam da söyledi böyle şeyleri. Şimdi laiklik üzerinde gazetecilerle, konuşurken diyor ki: "Laiklik dinsizlik ve din düşmanlığı demektir" Asıl benim içimi hırpalayan şey şu oldu. "İsmet Paşa, Atatürk'e laikliği yurtturmuştur" dedi. Evet televizyonda da idnledim. Gazeteci arkadaşım da herhalde bilir ve toplantıda şöyle söyledim, ne İsmet Paşa yutturacak adamdır, ne Atatürk yutacak bir adamdır. Şimdi özür diliyorum, sözümü kapatırken, başta siz olmak üzere bugüne kadar lütfedilen bilgiler için kendi adıma, 80 yaşındaki bir ihtiyarın adına şükranlarını sunuyorum.

Saygılarımla

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim. Bizde saygılar sunarız. Başka katkı getirmek isteyen veya soru sormak isteyen.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ - Efendim ben bir noktayı açıklamak istiyorum.

PROF. DR. ÜNSAL YAVUZ- Mademki banta kayıttayız. Bunlar yayınlanacak o zaman, onun için bir düzeltme yapmayı gerekli görüyorum. Aslında Sayın Akçakayalıoğlu ile farklı düşünmüyoruz. Kitabın ismini verirken. Kitabın

ismi Atatürk İlke ve İnkılapları ise ne diyebilirdim ki. Başka bir şey diyemem. Onun için İnkılaplar, Atatürk İlke ve İnkılapları kitabın ismi bu İnkılap, İnkılabı onlarla uğraşmıyoruz. Bende Atatürk'ün bir devrimi olduğuna inanıyorum. Bunu Utkan Kocatürk hocamız ile tartıştık. Aslında devrimin tanımı da bunu gerektiriyor. Devrimde varılan aşamada tüm kurumlar bir önceki aşamadan daha gelişmiş ve ilerlemiş boyuta çekilebilmiş ise, o değişim gerçekleştirebilmişse devrimdir. Dolayısıyla eğer Atatürk yaptığı reformlar diyelim. Tek tek aldığınız zaman örneğin, sadece, bütün yapılan devrimsel değişimleri gözardı edelim, sadece ileri boyuta gitmez ki veya yazı değişsin. O da bir şey ifade etmez veya herşey dursun olduğu yerde kadın hakları getirilsin. Hiçbir şey değişmez. O halde yönetimden kültürel kurumlara, hukuka, eğitime, toplumsal yapıya, ekonomik yaşama kadar uzanan çizgide yer alan tüm kurumların tek tek değişiminin ortaya çıkardığı bir yeni görünüm var ki, işte ona biz Atatürk devrimi diyoruz. Acaba reform mudur, devrim midir. Utkan Kocatürk hocayla herhalde bunlar reform olsa, algılansa daha yerinde olur, diye bir tartışmamız oldu ama Utkan hocanın fikrine de saygı gösteriyorum. Bir yerde doğru da. Çünkü sarıngın çıkartılması, şapkanın getirilmesi bile 600 senelik alışkanlıkların gelenekselleşmiş, kafalarda taşlaşmış olan alışkanlığın ortadan kaldırılması gibi devrimsel bir değişimi ifade etmektedir inancındayım. Yazıyı değiştiriyorsunuz, Kutsal kitap yazısını kaldırıyoryorsunuz. Adamın düşüncesi

bu, 600 yıldır kafada bu yer etmiş. Üstelikte gavurların kullandığı Latin harflerini getiriyorsunuz. Şimdi bunu reform olarak kabul etmek de hakikaten biraz güç gibi geliyor bana. O ortamda, o bir devrimsel değişim. Tabii biz gene devrimler demiyelim. Bütün bu devrimsel değişimler Atatürk devrimini ortaya çıkarmıştır diyelim. Aslında aynı şeyi düşünüyoruz. Bu açıklamaya kayıta olduğunuz için gerek gördüm. Teşekkür ederiz sayın başkan.

BAŞKAN - Biz de teşekkür ediyoruz.

Son olarak arkadaşımızdan, soru mu, katkı mı?

ŞÜKRÜ MUTAF - Biraz katkı, biraz soru gibi olacak. Eğitim Bilimleri mezunuyum, halen Başkent Elektrik Anonim Şirketine, Eğitim biriminde çalışıyorum. 1978'den beri ömrümün ikinci yarısında, düşünen ülkenin sorunlarına duyarlı biri olarak yaşadım ve halen de o fikirlerimi sürdürüyorum. Yalnız üzüldüğüm bir şey var. Sayın Abbas Güçlü Bey de belirtti. İnsanlarımızın edilgenliği ve yahu boşvermişliği. Sorunları yaşıyorlar dile getiriyorlar ama çözüm için böyle platformlara tanık olmuyorlar veya zaman ayıramıyorlar. Bütün katılımcıların belirttiği fikirlerle bağlantılı olarak katkımı ifade edeceğim. Burada tartışılan Yurttaşlık ve Eğitim konusunda örgün eğitim, öğretmenin nitelikleri, ders programları ve medyanın önemi ve stratejik açıdan ne yapabilir, ya da yapılabilişliği olan ne tür çözümler var, gibi yaklaşımlar sergilendi. Geçtiğimiz haftada Başkent Öğretmen evinde Uzaktan Eğitim konu-

lu sempozyum ve çeşitli eğitim etkinlikleri vardı. Bende sunulan bilgilerin dışında farklı bir yaklaşım getirmek istiyorum.

Örgün eğitimin kendi yapısından kaynaklanan sınırlılıkları varken, biz yaygın eğitime ağırlık veren özellikle, yurttaşlık ve eğitim hususunda okul öncesinden başlayan temel eğitimde, hatta orta öğretimde de ele alınabilen bilgilendirme ve karşılıklı etkileşim ortamının yaratılması gerektiğine inanıyorum. Bu kapsamda örgün eğitimin ötesinde yaygın eğitimle birçok şeyler yapılabilir diye düşünüyorum. Çünkü üniversite sorununu düşündüğümüz zaman, veliler olsun, öğrenciler olsun, dersaneye giderek, o bir milyon kişinin içerisinde ilk 300 bine girmek yarışına giriyorlar. Bu bana çok anlamsız ve mantıksız geliyor. Hem ülke açısından, hem birey açısından bir kayıba yol açıyor. Oysa toplumumuzda hep etkili olma yaklaşımı yerine her yapılan işin değerli ve saygın olduğu fikri egemen olsa, bir çöpcünün, bir amele işte çalışan insanın da ürettiğinin çok saygıdeğer olduğu yaygınlaşmış olsa belki bu üniversitedeki yığılma da ortadan çıkacak.

BAŞKAN - Siz genel eğitim, sorunlarına mı çözüm getiriyorsunuz? Vatandaşlık eğitimine mi?

ŞÜKRÜ MUTAF - Yurttaşlık eğitimi ile ilgili yaklaşımlar içerisinde söylüyorum bunları. Çünkü insanlar belirli formasyon alıp, işte işe girip para kazanma temel düşüncesi ile hareket ederken, hiçbir eğitim aşamasında yurttaş olma bilincini kazanamıyoruz. Ben Eğitim Bilimleri ya da Sosyal Bilimler okuduğum için belki benim gibi arkadaş-

larım da biraz daha duyarlı olabilirler. Ama temel eğitim almış olan her yurttaşımızın seçme seçilme hakkı ile ilgili olsun, ülkemizin yerel yönetimi, genel yönetimi ile ilgili durumlarda olsun katılımcı olmasını beklememiz gerekir. Bunu görmediğimiz zaman demekki yurttaşlık eğitiminin, başlangıçta verilemediği yada bazı bazı sorunlarla karşılaştığımız ortaya çıkıyor.

Burada taraflardan birisini okul yazılı ve görsel basın olarak kabul ettiğimiz zaman diğeri de aile diyoruz. Bugün çağdaş aile tipini incelediğiniz zaman, annenin, babanın bu kadar zamanı olmayabiliyor. O halde eğitim ve basın yayın organlarının işlevleri daha önce çıkıyor. Bunlar üzerinde çözüm önerileri geliştirilmesi belki daha uygun olur. Çünkü vatandaş olma bilinci aynı zamanda ülkesini sevmekten öte sorumluluk üstlenme, yaşadığı ortamda diğer insanların hak ve ödevlerini bilerek onları gaspetmemek, karşılıklı saygı, sevgi ve geleceğe dönük ülkeme ne verebilirim düşünceleri ile bütünleşik bir biliş diye yorumluyorum.

BAŞKAN - Peki çok teşekkür ederiz.

ŞÜKRÜ MUTAF - Bu konuda beni de dinlediğiniz için ben teşekkür ederim. Organizasyonu hazırlayan Türk Eğitim Derneğine saygılar sunarım.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Efendim, artık herhalde sonuna geldik. İki gündür gerçekten büyük sabırla dinlediniz. Büyük bir sabır gösterdiniz. Bu iki günün sonucunda hangi noktaya ulaştık? Şöyle bir baktığımız

zaman yurttaşlık kavramını konuşmacılar dile getirdiler. Ben son olarak öneriler demetinde madde madde ne getirebilirim diye düşündüğümde, belki yurttaşlık kavramı ötesinde bir dünya vatandaşlığını ilerde tartışacak mıyız diyorum. Tartışsak bile küreselleşme sürecinde dünya vatandaşlığı gündeme gelse bile her ulusun yine kendi ulusuna, ulus bilincini, yurttaşlık bilincini vermesi gereği konuşmacılar tarafından vurgulanmıştı, Tek bir dünyada yaşamış olsak bile yine de Türk kimliği içerisinde, Türk vatandaşı olarak kendi vatandaşlık bilincimizi ve sorumluluğumuzu kazanmamız gerekir. İlk noktamız bu. Tabii bunu kazanırken de, Atatürk ve Atatürk'çülüğü çok iyi bilmemiz gereği vurgulandı. Zaten bir ara baktım toplantı sanki vatandaşlık yurttaşlık ve eğitim değil de. Atatürk'çülük ve eğitime kayıyor gibi göründü, ama Sayın Yavuz'un da belirlemesi doğrultusunda bize yurttaşlık bilincini kazandıran Atatürk olduğu için Atatürk'çülüğü çok iyi bilmemiz ve bunu yeni nesillere etkili bir şekilde aktarmamızın gereği kendini zaten gösteriyor. O bakımdan bu tartışmaların da çok yararlı olumlu, geçtiğini söyleyebiliriz.

İkinci bir öneri, Sayın Çelen de dile getirdi. Sayın Akgün'ün de konuşmaları ile desteklenen, Halkevlerinin veyahut ta Köy Enstütülerinin yerine geçebilecek belki yurttaşlık eğitim merkezlerinin kurulması. Çünkü Amerika ve diğer Avrupa ülkelerinde yurttaşlık eğitim merkezlerini görüyorsunuz. A.B.D.lerinde yurttaşlık eğitimi için ulusal standartlar belirlenmiş. Bir Amerikan

vatandaşının bilmesi gereken hedefler, nelerdir, bunlar ortaya konmuş ve örgün eğitim yolu ile verilemeyen kısımların da yurttaşlık eğitim merkezlerinde verilmesi planlanmış. Bizde Halkevlerinin belki yerlerini alabilecek bu tür merkezler yolu ile o çağdaş Türk vatandaşı bilincini, yurttaşlık bilincini geliştirmede bu tür eğitim merkezlerimizi belki yaygın eğitim yolu ile veya Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli bir şekilde gündeme getirebiliriz. Bunda artık üniversitelerin ve ortaöğretim kurumlarının da büyük bir katkısı olur. En azından eğitimci açısından, takviye vermesi açısından.

Yine Çelen bize örgün eğitim kurumlarında yurttaşlık bilincinin verilmesinde eğitim programları ile işe başlamamızın gereğini vurguladı. Ama biz Misak-i Maarif ile zaten bu işe başlamışız. Daha sonra Yurttaşlık bilgisi dersleri için kitaplar hazırlanmış, 1960'dan sonra Sosyal Bilgilerin içinde kaybolmuş gitmiş; Liselerde bir şey vermediğimiz de vurgulandı. Üniversitede vermiş olduğumuz İnsan Hakları dersleri ile ya da Atatürk İlkeleri ve İnkılapları dersiyle bu bilinç nasıl geliştiriyoruz, ayrıca bunun da sorgulanması gerekebilir. Ama eğitim programlarımızın, belki anaokuluna da çekerek, anaokulundan önceye de çekerek, daha etkili bir şekilde gözden geçirilmesi ve bunlara uygun ders kitaplarının hazırlanması, gereği ortaya çıktı. Ders kitapları konusunda, yine Yavuz'un dile getirdiği Vatandaş İçin Medeni Bilgiler Kitabını temel olarak, esas alarak çağdaş bir yorumla yeniden gözden geçirilip yeniden yazılması fikri Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye

Kurulu'na önerilebilir. Çünkü etkili bir eğitimi verebilmemiz için belki bilgi düzeyinde kalmayacak ama kavrama dediğimiz, bu tür bilgileri kavrayabilen ve bir davranış halinde uygulamaya dönüştüren insanları yetiştirebilmemiz için, yurttaşlık eğitimi ile ilgili ders kitaplarının çok etkili bir şekilde irdelenmesi, gözden geçirilmesinde büyük yarar görüyorum. 8 çeşit Yurttaşlık Bilgisi Kitabından bahsedildi ama biz o kitapları burada tartışmadık. O kitapların içeriğinde ne vardı? Bizim kazandırmak istediğimiz bilinç veya yurttaşlık eğitimi ile hedeflediğimiz düşüncelerle ders kitapları içeriği arasındaki bağlantıyı burada irdileyemedik ama inşallah başka bir toplantıda o ders kitaplarında verilen, bilgilerle bizim istediğimiz bilgileri karşılaştırabiliriz. Belki onları tartışmamız da gerekebilir. Tabii bu açıdan kaynak kitaplar çok önemli. Sadece ders kitapları değil ama ders kitaplarını destekleyecek diğer kaynak kitapların, bizim gibi düşünürler, eğitimciler tarafından yazılması gerekiyor. Sadece ders kitapları ile yurttaşlık bilincinin verilmesi mümkün değil, belki basının ben medya sözcüğünü kullanmamaya gayret ediyorum. Basının yazılı basının, görsel veya görüntülü basının destek vererek bu bilinçin kazandırılması çok önemli. Öğretmen eğitimi konusunda, çok önemli çünkü bunu verecek olan öğretmenlerin belki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu konuda daha iyi yetiştirilmesi ya da hizmet içi eğitim yoluyla özellikle vatandaşlık konularını işlerken katılımcı yöntemler dediğimiz, yani sadece takrir, anlatma yöntemi ile değil,

öğrencileri katarak katılımcı yöntemler kullanarak, drama olabilir, bir rol yapma tekniği olabilir, bir simulasyon dediğimiz benzetim tekniği kullanılabilir, değişik teknikleri, katılımcı yöntemleri kullanarak, daha bilinçli vatandaş yetiştirmenin yollarını bilmelerinde büyük yarar var. Öğretmen eğitimi açısından bu da tabii önemli oluyor. Okul öncesinden üniversiteye kadar geçen bu perspektif içerisinde daha çok örgün eğitimin görevlerinden, yurttaşlık eğitiminin etkili bir şekilde verilmesi ama yaygın eğitim yoluyla da bunların desteklenmesi zaten eğitimin küreselleşmesinde yaygın, örgün eğitim bir bütün olarak algılanıyor. Birbirini tamamlayan nitelikte olması gerekir deniyor. Herhalde yurttaşlık eğitiminde bu birlik-telik daha çok kendini gösterebilir. İşte yaşam boyu eğitim kavramı içerisinde olaya baktığımız zaman bu da gerektiği gibi görülüyor. Tabii sekiz yıllık temel eğitimin zorunluluğu tartışılmaz, bende o şûradaydım. Büyük bir mücadele vererek sanki zaferden çıkmış gibi zafer kazanmış edası ile çıktık, ama dediler ki, Hasan Hüseyin Ceylan gibi kişiler de vardı. Maalesef hep Refahlı millet vekilleri gitti. Sahip çıkmadılar. Kesintisiz 8 yıllık temel eğitimin yapılmasını söz konusu yurttaşlık bilincinin verilmesi açısından da önemli görüyoruz. Ama iş yine dönüp dolaşıp geliyor, vatandaşlık bilincinin kazandırılmasında aile ve eğitim kurumlarına, iki temel kurum olarak karşımıza çıkıyor.

Bu işe herhalde ailede başlamamız lazım. Eğitim kurumlarında da etkili bir şekilde verilmesi

lazım. Muhakkak basın destekleyecek, yaygın eğitim de bizi destekleyecek ama, ailenin eğitimini bu kapsam içinde düşünmemiz, eğitim kurumlarını da bu konuda daha etkili, daha bilinçli eğitim verme konusunda o Atatürk'çü çizgiden de uzaklaşmadan yeniden yapılanmacı bir yaklaşımla, bu eğitimin verilmesinde büyük yarar görüyoruz.

Ben daha fazla sözü uzatmak istemiyorum. Bütün bu söylediklerimiz bir kitap halinde, buraya gelemeyen, gelme fırsatı bulamayan ama bizden sonra gelecek olun kuşaklara, yazılı iletiler, mesajlar şeklinde duyurulacaktır. Umuyorum onlardan alacakları birçok dersler olacaktır. Milli Eğitim Bakanlığını da kitaplarımızı alıyor. Okuyup okumadıklarını bilmiyorum tabi, sormuyoruz, fakat büyük bir beğeni ile alıyorlar. Yine zamanın bir Milli Eğitim Bakanı, "Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulunu, bizim Talim Terbiye Kurulunun yapmadıklarını yaptığı için, her zaman takdir ediyorum" demiştir. Ama o tabi mazide kaldı. Biz esasında bu toplantıyı Talim Terbiye Kurulu ile ortaklaşa yapacaktık, ama sonradan Türk Eğitim Derneği olarak bağımsız olarak yapmamızın daha uygun olacağını düşündük. Ülkenin gerçeklerini yansıtmak açısından.

Ben bu toplantıya başından beri gelen siz değerli dinleyicilere, sabırlarınızı, katkılarınızı, sorularınızı ve eleştirilerinizi için çok teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca yine panelimize katılan sayın panalistlere, katıldıkları için teşekkür ediyorum. Bu arada aramızda bulunamayan diğer bildiri sunan arkadaşlarıma, bilim adamlarına da

teşekkür ediyorum. Çıkartacağımız kitabın Türk eğitim kamuoyuna ve yurttaşlık bilincinin geliştirilmesinde az da olsa bir katkısı olacağı umuduyla oturumu kapatıyorum.

Hepinizin iyi günler diliyorum. Hoşcakalın
(Alkışlar)

EK 1

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XX. EĞİTİM TOPLANTISI
PROGRAMI**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XX. EĞİTİM TOPLANTISI**

«YURTTAŞLIK ve EĞİTİM»

21 - 22 Kasım 1996

YER : TÜBİTAK Konferans Salonu, Küçük
Salon (Zemin Kat) Atatürk Bulvarı No.
221, Kavaklıdere / ANKARA

"YURTTAŞLIK VE EĞİTİM"

21 KASIM 1996 PERŞEMBE

10:00 - 10:30 - AÇILIŞ

- **Prof. Dr. Özcan DEMİREL**
[TED Bilim Kurulu Başkanı]
- **İbrahim ORTAÇ**
[TED Genel Başkanı]

10:30 - 11:00 - BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN

- **Doç. Dr. Meral ÇİLELİ**
[TED Bilim Kurulu Üyesi]

KONUŞMACI

- **Prof. Dr. Ahmet İNAM**
[ODTÜ Fen-Edebiyat Fak.
Felsefe Bölümü Başkanı]

KONU

- "Yurttaşlık Kavramının
Tarihsel Gelişimi"

11:00 - 11:15 - TARTIŞMA

11:15 - 12:00 - ARA - ÇAY

12:00 - 12:30 - İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN

- **Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN**
[TED Bilim Kurulu Üyesi]

KONUŞMACI

- **Prof. Dr. Sina AKŞİN**
[A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak.
Öğretim Üyesi]

KONU

- "Uluslaşma Sürecinde Devlet
ve Yurttaş"

12:30 - 13:00 - **TARTIŞMA**

13:00 - 14:00 - **ÖĞLE TATİLİ**

12:00 - 12:30 - ÜÇÜNCÜ OTURUM
(PANEL I)

BAŞKAN - **Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

KONU - "Uluslaşma Sürecinde Devlet
ve Yurttaş"

PANALİSTLER - **Prof. Dr. Mehmet GÜRKAYNAK**
(ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler
Fak. Öğr. Üyesi)

- **Prof. Dr. Ahmet İNAM**
(ODTÜ Fen-Edebiyat Fak.
Felsefe Bölümü Başkanı) -

Prof. Dr. Sina AKŞİN
(A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak.
Öğretim Üyesi)

- **Prof. Dr. Esin KONANÇ**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak.
Öğretim Üyesi)

16:30 - 17:00 - **TARTIŞMA**

22 KASIM 1996 CUMA

10:00 - 10:30 - DÖRDÜNCÜ OTURUM

BAŞKAN - Doç. Dr. Cemal TALUĞ

(TED Bilim Kurulu Üyesi)

KONUŞMACI - Prof. Dr. Ünsal YAVUZ

(A.Ü. İnkılap Tarihi Enstitüsü
Müdür Yard.)

**KONU - "Türkiye Cumhuriyetinde
Yurттаşlık Kavramı: Doğuşu
ve Gelişimi"**

10:30 - 10:45 - TARTIŞMA

10:45 - 11:00 - ARA - ÇAY

11:00 - 11:30 - BEŞİNCİ OTURUM

BAŞKAN - Dr. Ferhan OĞUZKAN

(TED Bilim Kurulu Üyesi)

KONUŞMACI - Prof. Dr. Seçil AKGÜN

(ODTÜ Fen-Edebiyat Fak.
Tarih Bölümü Başkanı)

**KONU - "Demokratik Gelişme
Sürecinde Yurттаşlık Eğitimi"**

11:30 - 11:45 - TARTIŞMA

11:45 - 14:00 - ÖĞLE TATİLİ

12:00 - 12:30 - ALTINCI OTURUM
(PANEL II)

- BAŞKAN** - **Prof. Dr. Özcan DEMİREL**
[TED Bilim Kurulu Başkanı]
- KONU** - "YURTTAŞLIK EĞİTİMİ İÇİN
ÖNERİLER"
- PANALİSTLER** - **Prof. Dr. Ünsal YAVUZ**
[A.Ü. İnkilap Tarihi Enstitüsü
Müdür Yard.]
- **Prof. Dr. Seçil AKGÜN**
[ODTÜ Fen-Edebiyat Fak.
Tarih Bölümü Başkanı]
- **Doç. Dr. Nermin ÇELEN**
[Uludağ Üniv. Eğitim Fak.
Eğitim Bilimleri Böl.]
- **Abbas GÜÇLÜ**
[Milliyet Gazetesi Eğitim
Servisi Şefi]

**16:00 - 16:30 - TARTIŞMA - GENEL
DEĞERLENDİRME**

